תלמוד בבלי

'גמרא ופירושה'

מסכת עירובין

חלק ג'

דפים ט"ז - כ"ב

מהדורה ללומדי
הדף היומי

מסכת עירובין

עם פירוש גמרא ופירושה
ותבנית ש"ס נהרדעא החדש

חלק ג
דף טז-כב

©
כל הזכויות שמורות

יצא לאור ע"י
מכון 'תלמוד והלכה'
רחוב מנחם משיב 12
ירושלים

מהדורת ביקורת

להזמנות מרוכזות לשיעורי הדף היומי
053-3129507

כל הערה והוספה תתקבל בברכה
בפקס 08-9298155

תבנית הש"ס:

ניקוד:
דיקטה

שערים ועימוד:
דוד לוי
050-4130067

סדר הלימוד מיום שלישי ה אלול תש"פ
עד יום שני יא אלול תש"פ

דף היומי מסכת עירובין דף טז עד דף כב

הנושאים המרכזיים:

דף טז

- פרוץ כעומד
- מחיצת שתי או ערב [שיירא. יחיד, בית סאתיים]
- עומד מרובה על הפרוץ בשתי ובערב

דף יז

- שינוי בשבת בדיורים או במחיצות
- ד' דברים שהקילו במחנה
- גזל עצים. קבורת מת מצוה
- מלקות על תחומין
- פסי ביראות [אם צריך פשוטים. כמה רווח בינם לבור]

דף יח

- כמה מותר להקיף בפסי ביראות
- פסי ביראות [בבור, בבאר, ביחיד וברבים]
- מאמרי רבי ירמיה בן אלעזר
- ויבן ה' אלוקים את הצלע (פרצוף או זנב)
- המהלך אחרי אשה [אם מנוח הלך אחרי אשתו]

דף יט

- גהינם [אם רשעים חוזרים, ומי נידון בה]
- השמות והפתחים של גהינם וגן עדן
- שאלות אביי לרבה [האריך בדיומדין. מיעוט יותר מי"ג אמה ושליש. תל המתלקט, מחיצת הקנים, גודריתא דקני אם נידונים משום דיומד].

דף כ

- טלטול בין חצר לבין הפסין. יבשו מים בשבת
- פסי ביראות הוא רשות היחיד מהתורה
- אם צריך ואם מועיל ראשה ורובה של פרה באותה רשות [כשאוחזה. כשאינו אוחזה]

דף כא

- פסי ביראות [לעולי רגלים. לאדם ובהמה. בבבל ובחו"ל]
- בורגנין בבבל ובחו"ל
- גדלות התורה
- מעלת ישראל. חביבות וזהירות תורה שבע"פ. מסירות נפש על נטילת ידים. תורה שלימד שלמה המלך

דף כב

- שחורות כעורב
- ביאור דעת רבי יהודה שמותר להקיף עד בית סאתיים
- רשות הרבים [כשרבים בוקעים. ארץ ישראל. מעלות ומורדות. תל המתלקט ורבים בוקעים]

אלפי שעות תורה
יכולות להיות שלך בקלות!

זכינו ובס"ד חוברות 'גמרא ופירושה' מתקבלות מידי שבוע בקורת רוח ובהנאה מרובה בקרב לומדי הדף היומי די בכל אתר ואתר בארץ הקודש ובתפוצות.

עקב הביקוש הרב אנו נערכים להגדלת תפוצת החוברות המודפסות, לשם כך אנו יוצאים במבצע גיוס שותפים המעוניינים לזכות את הרבים באלפי שעות תורה.

כל שותף יקבל הקדשה בתחתית הדף הנלמד להצלחתו ולהצלחת בני ביתו או להבדיל לע"נ יקיריו.

לשותפות חייגו:

053-3129507 | 052-7652482

בעיניו. כר שתחת אוכף הגמל כדמתרגמינן (בראשית לא) בכר הגמל בעביטיא דגמלא: **שליפין.** משוחות: **קולחות.** קלחי ירקות: **נמלאה אחה אומר כו'.** ריש"א במס' כלאים (פ"ד משנה ד) תניין לה: **כל שהוא פחות מג'.** כל גדר הטשוי בקנים עומדין פחות מרוחב ג': **צריך שלא יהא בין זה לזה ג' כדי שלא יזדקר הגדי בכח ראש.** קלומר להריח בלא עבוב דדקירת גדי מבטל לה ממרוח לגוד ואם אין בין זה לזה ג' אפי' פרוץ מרובה על העומד כגון קנים של ב' אצבעות וריוח ב' טפחים בין זה לזה כשר דכל ריוח פחות מג' אמרי' לגוד וכולו הוי עומד: **ומג' ועד ד'.** ולא ד' בכלל: **צריך שלא יהא בין זה לזה כמלואו.** וכל כמה דלא הוי כמלואו אע"ג דהוי ריוח שלשה כיון דעומד רבה עליו ליכא למימר אתי אורא דהאי גיסא ולהאי גיסא ומבטל ליה והוו להו פחתים: **ואם היה פרוץ כו'.** לקמן מתני' לה אם היה כעומד כעומד הוה ליה כעומד כעומד כנגד העומד אסור: **אף כנגד העומד אסור.** לזרוע דלא חלים עומד בפחות מד' למ"ד דאמרי' כנגדו היכא דפרוץ רבה עליו: **ועד שם.** ועשר בכלל אבל יותר מי' כגון עומד י"ג או ט"ו לא מצי למימר שיעור פירצתו במלואו דאפי' בליר במלואו דאיכא פירצה יותר מעשרה [ב] מיתסר כולו כדתני סיפא: **כנגד העומד מותר.** הואיל והיקף מחוט הוא וה"ה אם היה פרוץ מרובה ונקמן מתרץ לה. הרי כאן אלא מדות במדה דאחותה דקנים פחותים מג' לא קפדינן אמלואו כיון דמלואו לא הוי פירצה שלשה ואפי' איתר ממלואו לא קפדינן עד דאיכא פירצה שלשה ובמדה שניה קפדינן אמלואו דהא איכא שיעור פירצה למיסר קרוי חוי ואתי חוי המרובה ומבטל לעומד דאפי' כנגדו אינו מתיר ובמדה שניה דאיכא פירצה עומד חשוב חוי לא מבטל לה לגמרי ומתיר מיהא כנגדה: **ואם היה עומד מרובה כו'.** אהולה קאי ואפי' לעומד מג' ועד ד' דהא קתני בה נמי צריך שלא יהא בין זה לזה כמלואו הא בציר ממלואו אמרי' **גפילה ביסר מי' אסור.** ואפי' כולו עומד: **היו שם קנים הדוקנין.** משופין דקר נעוצין במקרן ועשה להן פאה קלועה מלמעלה מזה לזה: **אפי' ביסר מעשר אמות חוסר.** לדורת הפתח מהניא בכלאים אף ליותר מעשר: **מאי מלואו נכנס ויוצא.** והכי משמע בריימתא כל שהוא ג' ומג' ועד ד' צריך שלא יהא בין זה לזה מילואו נכנס ויוצא שלא יהא פרוץ כעומד בנכנס ויוצא ואם היה פרוץ מרובה ואם היה פרוץ מרובה על העומד לא כעומד אף כנגד העומד אסור כל שהוא ד' ומארבעה עד עשר אמות צריך שלא יהא בין זה לזה כמלואו שלא יהא פרוץ כעומד ואם היה פרוץ כעומד כנגד העומד מותר כנגד הפרוץ אסור ואם היה עומד מרובה על הפרוץ אף כנגד הפרוץ מותר נפרצה ביותר מעשר אסור [ג] היו שם קנים הדוקרנים ועושה להן פיאה מלמעלה אפילו ביותר מעשר מותר קתני מיהת רישא מג' ועד ד' ובלבד שלא יהא בין זה לזה כמלואו תיובתא דרב פפא אמר לך רב פפא מאי מלואו נכנס ויוצא הכי נמי מסתברא מדקתני אם היה פרוץ מרובה על העומד אף כנגד העומד אסור הא כעומד מותר שמע מינה לימא תיהוי תיובתיה דר"ה בריה דרב יהושע אמר לך וליטעמיך אימא סיפא אם היה עומד מרובה על הפרוץ אף כנגד הפרוץ מותר הא כפרוץ אסור סיפא קשיא לרב פפא רישא קשיא לר"ה בריה דרב יהושע סיפא לרב פפא לא קשיא [ג] איידי דתנא רישא פרוץ מרובה על העומד תנא סיפא עומד מרובה על הפרוץ רישא לרב הונא בריה דרב יהושע לא קשיא איידי דבעי למיתני סיפא עומד מרובה על הפרוץ תנא רישא פרוץ מרובה על העומד בשלמא לרב פפא משום הכי לא עריב להו ותני להו אלא לרב הונא בריה דרב יהושע ליערבינהו וליתנינהו כל שהוא פחות משלשה ושלשה צריך שלא יהא בין זה לזה שלשה משום דלא דמי פסולא דרישא לפסולא דסיפא פסולא דרישא כדי שלא יזדקר הגדי בבת אחת פסולא דסיפא שלא יהא פרוץ בעומד פחות משלשה מני רבנן היא דאמרי [ד] פחות משלשה אמרינן לבוד שלשה לא אמרינן לבוד אימא סיפא כל שהוא שלשה ומשלשה ועד ארבעה אתאן

בעביטין בשליפין בקנים בקולחות מטלטלין בתוכה ובלבד שלא יהא בין גמל לגמל כמלא גמל ובין אוכף לאוכף כמלא אוכף ובין עביט לעביט כמלא עביט הכא נמי כשנכנס ויוצא תא שמע [ה] נמצאת אתה אומר שלש מדות במחיצות [א] כל שהוא פחות משלשה צריך שלא יהא בין זה לזה שלשה כדי שלא יזדקר הגדי בבת ראש כל שהוא ג' [ב] ומג' עד ד' צריך שלא יהא בין זה לזה כמלואו כדי שלא יהא פרוץ כעומד ואם היה פרוץ מרובה על העומד אף כנגד העומד אסור כל שהוא ד' ומארבעה עד עשר אמות צריך שלא יהא בין זה לזה כמלואו שלא יהא פרוץ כעומד ואם היה פרוץ כעומד כנגד העומד מותר כנגד הפרוץ אסור ואם היה עומד מרובה על הפרוץ אף כנגד הפרוץ מותר נפרצה ביותר מעשר אסור [ג] היו שם קנים הדוקרנים ועושה להן פיאה מלמעלה אפילו ביותר מעשרה מותר קתני מיהת רישא מג' ועד ד' ובלבד שלא יהא בין זה לזה כמלואו תיובתא דרב פפא אמר לך רב פפא מאי מלואו נכנס ויוצא הכי נמי מסתברא מדקתני אם היה פרוץ מרובה על העומד אף כנגד העומד אסור הא כעומד מותר שמע מינה לימא תיהוי תיובתיה דר"ה בריה דרב יהושע אמר לך וליטעמיך אימא סיפא אם היה עומד מרובה על הפרוץ אף כנגד הפרוץ מותר הא כפרוץ אסור סיפא קשיא לרב פפא רישא קשיא לר"ה בריה דרב יהושע סיפא לרב פפא לא קשיא [ג] איידי דתנא רישא פרוץ מרובה על העומד תנא סיפא עומד מרובה על הפרוץ רישא לרב הונא בריה דרב יהושע לא קשיא איידי דבעי למיתני סיפא עומד מרובה על הפרוץ תנא רישא פרוץ מרובה על העומד בשלמא לרב פפא משום הכי לא עריב להו ותני להו אלא לרב הונא בריה דרב יהושע ליערבינהו וליתנינהו כל שהוא פחות משלשה צריך שלא יהא בין זה לזה שלשה משום דלא דמי פסולא דרישא לפסולא דסיפא פסולא דרישא כדי שלא יזדקר הגדי בבת אחת פסולא דסיפא שלא יהא פרוץ בעומד פחות משלשה מני רבנן היא דאמרי [ד] פחות משלשה אמרינן לבוד שלשה לא אמרינן לבוד אימא סיפא כל שהוא שלשה ומשלשה ועד ארבעה אתאן

דאין זה קוגיית הש"ס דמשני במעדף ואינו מוסיף על קושייתו [א] ועוד קשה דפי' בדרכו אם היו נותנין ערב ואיכא סכך כשר טפי [ב] ובפ"ק דסוכה (ד' ט:) תנן גבי הטשוה סוכתו תחת האילן אם היה הסיכוך הרבה מהן או שקצצן כשירה ומוקי לה בגמרא כשתבטן וש"מ אם כשעירבן ואין ניכר איזהו פסול ואיזהו כשר [ג] ועוד דדוחק הוא דאמורלי מסקי אלינא דמ"ד פרוץ כעומד אסור דלא קי"ל הכי ועוד דלא פריך קמסון כי מוקי נמי ביולא ונכנס גבי שיירא והא אפשר לעמלה והתם ליכא לאנויי לרבא כי הכא ונראה לגירסא ד"ח דגרים ל"ל אפשר לעמלה שיסמוס כל האויר [ד] ונמצא שאין הכשר מרובה על האויר ועל הפסול או אפי' כמוהו ופריך לכולי עלמא [ה] ומאני ר' אמי במעדיף [ו] שבולאי יסמוס כל האויר ורבא אמר אפי' תימא שאינו מעדיף אם היו נותנין שתי ותתנו ערב ואז נסתם כל האויר [ז] אבל אין לפרש דדווקא כעניין זה אהני לרבא ולא במעדיף דגזר דילמא לא יעדיף דבכל הספרים גרסי' בפ"ק דסוכה (ד' ט:) רבא אמר אפי' תימא בשאינו מעדיף:

מארבעה עד עשר גרסי' ולא גרסינן עד ארבע אמות: **אימא סיפא כל שהוא שלשה ומג' ועד ד' כו'.** סיפא גופה היה יכול להקשות דלא אתיא כרבנן דקתמר הש"ס מדלא מתיר עומד שלשה כנגדו וכרשב"ג נמי לא אתיא מדקתמר ואיכן שלא יהא בין זה לזה כמלואו ורשב"ג אפי' יותר ממלואו אין בכך כלום כיון דליכא ד' כלבוד דמי אלא כך דרך הש"ס שמתחיל קושיא מריש"ק כשיכול וכה"ג איכא פ' סיכה (ד' לט:) גבי חמין שהוחמו בשבת [ו]:

וכלכמא אפילו פרוץ מרובה על העומד שרי, ומציעתא אי הוי פרוץ מרובה אסור. אלא לרב הונא בריה דרב יהושע דלא שנא שלשה ולא שנא פחות משלשה פרוץ כעומד אסור, ליערבינהו וליתנינהו כל שהוא פחות משלשה ושלשה צריך שלא יהא בין זה לזה [כמילואו] [שלשה]. ודחינן רישא דקתני פחות מג' תורת לבודין, סיפא דקתני כל שהוא ארבעה (מארבעה ועד ארבע) אמות ועד עשר תורת מחיצה משום הכי לא מתני ליה.

מסורת הש"ס

א) תוספתא דכלאים פ"ד ה"ג, ב) [נעיל יח:] תוספתא דכלאים פ"ד ה"ג, ג) [שבת ל. וש"נ], ד) [לקמן עט:], ה) וי"ג נראה דלא מיתסר אלא בגגל הפירלי' כיון דהוי עומד חשוב כמו בפכון מרובה דלא מיתסר כנגד העומד ובהדיא תנן במסכת כלאים גדר שנפכן עד י' אמה הרי הוא כפתח יפה מנלן כנגד הפרלה אסור [מ"ש], ו) [נע' תוס' שבת לט: ד"ה אלא פנין].

מוסף תוספות

א. [ד]מעמידה. בנכנס ויוצא כדמשני מציקרא ולא חש על מאי דפרך ליי. תוס' הרא"ש סוכה טו: ב. כיון שהסכך הכשר מכסה מעט מן הסכך פסול הוה ליה סכך כשר רובא ומיבטל סכך פסול במיעוטא. ריטב"א. ג. [וא"כ] מה שפרש"י ד"ל בדברי רבא שהוא מדין ביטול זה אינו, דכיון דכל דבר דהבר עומד וניכר בפני עצמו לא שייך ביה דין ביטול, ואפילו היה הסכך הכשר רוב. שם. ד. כלומר אפי' כי מוקמת לי' בבנכנס ויוצא, א"א למלאות את כל הריוח לגמרי, דא"א לסכך הכשר לצמצמו כמדת כל הריוח. רשב"ם. דנהי דבידי אדם איפשר לצמצם מ"מ אמתא באמתא לא יתיב. תוס' ר"פ. ה. דהיכי קאמר דאם יש ביניהם ריוח כמותם כשר, הא כיון דאין ביניהם אלא כמותם א"כ לא יוכל ליתן סכך כשר בפסול דא"א לצמצם וכו', וא"כ יש סכך כשר פחות מסכך פסול. שם. ו. פי' שלא שם הסכך בתוך האויר מבאן ומבאן הסכך כשר על הפסול. שם. ז. [ד]אם נותן שתי וערב א"א שלא יתכסה כל האויר, שעל כרחו צריך לדחוק הכשר בפסול כדי שלא יפול. תוס' הש"ס.

עין משפט נר מצוה

קב א מיי' פ"ז מהל' כלאים הלכה טו טוש"ע י"ד סי' רלו סעיף מה:

קג ב מיי' שם הלכה טז טוש"ע שם סעיף מו:

רב ניסים גאון

מני רבנן היא דאמ' פחות מג' אתיא הכא נמי כמלא דחזיתן הכא נמי כמלא נכנס [ויוצא]. ת"ש נמצאת אומר שלש מדות במחיצות. כל שהוא פחות משלשה צריך שלא יהא בין זה לזה שלשה, כל שהוא שלא יזדקר הגדי בבת ראש. כל שהוא שלשה ומשלשה ועד ארבעה, צריך שלא יהא בין זה לזה כמלואו, שלא יהא פרוץ כעומד. ואם היה פרוץ מרובה על העומד אף כנגד [ארבעה ו] ארבעה ולמעלה עד עשרה, צריך שלא יהא בין זה לזה כמלואו, שלא יהא פרוץ כעומד. ואם היה פרוץ כעומד כנגד העומד מותר כנגד פרוץ אסור, ואם היה עומד מרובה על הפרוץ אף כנגד [עומד אסור] הפרוץ נמי מותר. נפרצה יותר מעשר אסור. היו לו קנים מדוקרין ועשה להן פאה מלמעלה אפילו ביותר [מי'] מותר. קתני מיהא רישא, כל שהו שלשה ומשלשה ועד ארבעה צריך שלא יהא בין זה לזה כמילואו. פי' צריך שלא יהא [כמילואו] [פרוץ כעומד]. קשיא לרב פפא. ודחי כמלא נכנס ויוצא שהוא יותר כמעט. ואמרינן הכי נמי מסתברא דבמלואו יתר הוא כמעט, מדקתני ואם היה פרוץ מרובה על העומד, פרוץ מרובה על העומד הוא דאסור הא כעומד מותר. ואמרינן רישא קשיא לרב הונא בריה דרב יהושע, סיפא קשיא לרב פפא. ושנינן להו ופשוטה היא. ואמרינן בשלמא לרב פפא מוקים לה לרישא כל שהו פחות משלשה צריך שלא יהא בין זה לזה שלשה, שאם היה העומד פחות משלשה והפרוץ שלשה אסור, שנמצא הפרוץ מרובה על העומד לפיכך אסור. הא זה כמו זה או אפי' הפרוץ מרובה על העומד כיון שהפרוץ אינו שלשה שפחים אלא פחות מותר. ומציעתא דקתני צריך שלא יהא בין זה לזה כמלואו מוקים לה כמלא נכנס ויוצא שהוא יותר כמעט, הא זה כמו זה מותר, משום הכי לא מערב ותני להו, דרישא

רבינו חננאל

עד ובלבד שלא יהא בין גמל לגמל כמלא גמל כו'. דחזינן הכא נמי כמלא נכנס [ויוצא]. ת"ש נמצאת אומר שלש מדות במחיצות. כל שהוא פחות משלשה צריך שלא יהא בין זה לזה שלשה, שלא יזדקר הגדי בבת ראש. כל שהוא שלשה ומשלשה ועד ארבעה, צריך שלא יהא בין זה לזה כמלואו, שלא יהא פרוץ כעומד. ואם היה פרוץ מרובה על העומד אף כנגד [עומד] ארבעה ולמעלה עד עשרה, צריך שלא יהא בין זה לזה כמלואו, שלא יהא פרוץ כעומד. ואם היה פרוץ כעומד כנגד העומד מותר כנגד הפרוץ אסור, ואם היה עומד מרובה על הפרוץ אף כנגד [עומד אסור] הפרוץ נמי מותר. נפרצה יותר מעשר אסור. היו לו קנים מדוקרין ועשה להן פאה מלמעלה אפילו ביותר [מי'] מותר. קתני מיהא רישא, כל שהו שלשה ומשלשה ועד ארבעה צריך שלא יהא בין זה לזה כמילואו. פי' צריך שלא יהא [כמילואו] [פרוץ כעומד]. קשיא לרב פפא. ודחי כמלא נכנס ויוצא שהוא יותר כמעט. ואמרינן הכי נמי מסתברא דבמלואו יתר הוא כמעט, מדקתני ואם היה פרוץ מרובה על העומד, פרוץ מרובה על העומד הוא דאסור הא כעומד מותר. ואמרינן רישא קשיא לרב הונא בריה דרב יהושע, סיפא קשיא לרב פפא. ושנינן להו ופשוטה היא. ואמרינן בשלמא לרב פפא מוקים לה לרישא כל שהו פחות משלשה צריך שלא יהא בין זה לזה שלשה, שאם היה העומד פחות משלשה והפרוץ שלשה אסור, שנמצא הפרוץ מרובה על העומד לפיכך אסור. הא זה כמו זה או אפי' הפרוץ מרובה על העומד כיון שהפרוץ אינו שלשה שפחים אלא פחות מותר. ומציעתא דקתני צריך שלא יהא בין זה לזה כמלואו מוקים לה כמלא נכנס ויוצא שהוא יותר כמעט, הא זה כמו זה מותר, משום הכי לא מתני ליה.

מבוי שהוא גבוה פרק ראשון עירובין — **מסורת הש"ס**

א) [ד]מעמידה. בנכנס ויוצא כדמשני מציקרא ולא חש על מאי דפרך ליי. תוס' הרא"ש סוכה טו: **ב.** כיון שהסכך הכשר מכסה מעט מן הסכך פסול הוה ליה סכך כשר רובא ומיבטל סכך פסול במיעוטא. ריטב"א. **ג.** [וא"כ] מה שפרש"י ד"ל בדברי רבא שהוא מדין ביטול זה אינו, דכיון דכל דבר דהבר עומד וניכר בפני עצמו לא שייך ביה דין ביטול, ואפילו היה הסכך הכשר רוב. שם. **ד.** כלומר אפי' כי מוקמת לי' בבנכנס ויוצא, א"א למלאות את כל הריוח לגמרי, דא"א לסכך הכשר לצמצמו כמדת כל הריוח. רשב"ם. דנהי דבידי אדם איפשר לצמצם מ"מ אמתא באמתא לא יתיב. תוס' ר"פ. **ה.** דהיכי קאמר דאם יש ביניהם ריוח כמותם כשר, הא כיון דאין ביניהם אלא כמותם א"כ לא יוכל ליתן סכך כשר בפסול דא"א לצמצם וכו', וא"כ יש סכך כשר פחות מסכך פסול. שם. **ו.** פי' שלא שם הסכך בתוך האויר מבאן ומבאן הסכך כשר על הפסול. שם. **ז.** [ד]אם נותן שתי וערב א"א שלא יתכסה כל האויר, שעל כרחו צריך לדחוק הכשר בפסול כדי שלא יפול. תוס' הש"ס.

להנצחת יקירכם חייגו: 053-3129507

והלכתא כרב פפא. אין למהוה הלכה קי"ל פרוץ כעומד מותר וכפ"ב דחולין (ד' כט.) מסיק לכ"ע מאכלה על מאכלה אינו כרוב ומייתי עלה הכיא דתעור הכלא לא מייתי לה ושמא יש לחלק בין מחיצות לאיסור וטומאה[א].

אי מוקי לה בי מציצי הוה ליה עומד מרובה על הפרוץ מב' רוחות.[ב] ולא סוה ליה עומד משום לאחי אוירא דהאי גיסא ולהאי גיסא ומבטל ליה לעלגא[ג] (ה) וקשה להסר מקולי[ד] דלאכי נעביד פחות מג' ומחצל משהו ופחות מג' ומחי ומחצל משהו ופחות מג' ומחצל חלי טפח ומשהו[ה] ולמה לי עוביו יתר על טפח ושמא בענין זה אחי למיטעי[ו] עירבי

למטה הוה ליה כמחיצה שהגדיים בוקעין בה לא אמרי' לבוד תא שמע [ג] דפנות הללו שרובן פתחים וחלונות מותר ובלבד שיהא עומד מרובה על הפרוץ שרובן סלקא דעתך אלא שריבה בהן פתחים וחלונות מותר ובלבד שיהא עומד מרובה על הפרוץ הא כפרוץ אסור תיובתא דרב פפא תיובתא והילכתא כוותיה דרב פפא [ד] תיובתא והילכתא אין משום דדייקא מתני' כוותיה דתנן לא יהיו פרצות יתירות על הבנין הא כבנין מותר: **מתני'** אמקיפין שלשה חבלים זה למעלה מזה ובלבד שלא יהו בין חבל לחבירו שלשה טפחים שיעור חבלים [ה] ועוביין יתר על טפח כדי שיהא הכל עשרה טפחים מקיפין בקנים ובלבד שלא יהא בין קנה לחבירו שלשה טפחים בשיירא דברו דברי ר' יהודה וחכמים אומרים [ב] לא דברו בשיירא אלא בהווה כל מחיצה שאינה של שתי ושל ערב אינה מחיצה דברי רבי יוסי בר' יהודה [ו] וחכמים אומרים אחד משני דברים: **גמ'** אמר רב המנונא אמר רב הרי אמרו עומד מרובה על הפרוץ בשתי הוי עומד בעי רב המנונא בערב מאי אמר אביי תא שמע שיעור חבלים ועוביין יתר על טפח שיהו הכל עשרה טפחים ואי איתא למה לי יתר על טפח ליעביד פחות משלשה וחבל משהו פחות משלשה וחבל משהו פחות מארבעה וחבל משהו ותיסברא האי פחות מארבעה היכא מוקים ליה אי מוקים ליה תתאי הוה ליה כמחיצה שהגדיים בוקעין בה אי מוקים ליה עילאי אתי אוירא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטל ליה אי מוקים ליה במציעי הוה ליה עומד מרובה על הפרוץ משתי רוחות שמעת מינה עומד מרובה על הפרוץ משתי רוחות הוי עומד אלא רב המנונא הכי[ז] קא מיבעיא ליה כגון דאייתי מחצלת דהוי ז' ומשהו וחקק בה ג' ושבק בה ד' ומשהו ואוקמיה בפחות מג' רב אשי אמר מחיצה תלויה איבעיא ליה [ח] כדבעא מיניה רבי טבלא מרב מחיצה תלויה מהו שתתיר בחורבה א"ל אין מחיצה תלויה מתרת אלא במים קל הוא שהקלו חכמים במים: מקיפין בקנים וכו': בשירא אין ביחיד לא והתניא ר' יהודה אומר אם אינו אלא בית אחד בלבד, וכדרב ביבי דאמר (בבא) [אחא] דתנן כל מחיצה שאינה של שתי ושל ערב אינה מחיצה, דברי ר' יוסי בר"י. אינו והא תניא אחד יחיד ואחד שיירא לחבלים ומה בין יחיד לשיירא יחיד נותנין לו בית סאתים, שנים נותנין להם בית סאתים, שלשה נעשו שיירא, ונותנין להם בית שש, דברי ר' יוסי בר' יהודה. וחכמי' אר' אחד יחיד ואחד שיירא נותנין להם כל צורכן, ובלבד שלא יהא בית סאתים פנוי, הנה ר' יוסי בר' יהודה מתיר במחיצה אע"פ שאינה של שתי ושל ערב. ופריק רב ביבי אין שתי בלא ערב או ערב בלא שתי הויא מחיצה, מיהו אין נותנין לשיירה כל צורכה עד שתהא מחיצה עשויה שתי וערב. דרש רב נחמן [חצר] שתשמישה לאויר יחיד נותנין לו בית סאתים, כתצר המשכן דתנא ק' אמה על ג' רוחב וזהו בית סאתים. ונקראת חצר והיא עמודים ועליהן קלעים כדרך הוילכי מדברות. לפיכך למדו מן המשכן. שנים נותנין להם בית סאתים. כמאן, כר' יוסי בר' יהודה דתניא ר' יהודה אומר במחיצות שבת לא הותרו ליחיד אלא בית סאתים. (רעוד) שלשה נעשו שיירא ונותנין להן כל צורכן.

אתאן לרבן שמעון בן גמליאל דאמר [ט] פחות מארבעה לבוד דאי רבנן במשלשה ועד ארבעה שלשה וארבעה חד הוא [י] אמר אביי מדרישא רבנן סיפא נמי רבנן ומודו רבנן דכל למישרא כנגדו אי איכא מקום ארבעה חשיב ואי לא לא חשיב רבא אמר מדסיפא רבן שמעון בן גמליאל רישא נמי רבן שמעון בן גמליאל [א] וכי אמר רבן שמעון בן גמליאל אמרי' לבוד [ב] הנ"מ למעלה אבל

[ט] פחות הללו שרובן פתחים וחלונות מותר ובלבד שיהא עומד מרובה על הפרוץ שרובן סלקא דעתך אלא שריבה בהן פתחים וחלונות מותר ובלבד שיהא עומד מרובה על הפרוץ הא כפרוץ אסור תיובתא דרב פפא תיובתא והילכתא כוותיה דרב פפא [ד] תיובתא והילכתא אין משום דדייקא מתני' כוותיה דתנן לא יהיו פרצות יתירות על הבנין הא כבנין מותר: **מתני'** אמקיפין שלשה חבלים זה למעלה מזה וזה בלבד שלא יהו בין חבל לחבירו שלשה טפחים שיעור חבלים [ה] ועוביין יתר על טפח כדי שיהא הכל עשרה טפחים מקיפין בקנים ובלבד שלא יהא בין קנה לחבירו שלשה טפחים בשיירא דברו דברי ר' יהודה וחכמים אומרים [ב] לא דברו בשיירא אלא בהווה כל מחיצה שאינה של שתי ושל ערב אינה מחיצה דברי רבי יוסי בר' יהודה [ו] וחכמים אומרים אחד משני דברים: **גמ'** אמר רב המנונא אמר רב הרי אמרו עומד מרובה על הפרוץ בשתי הוי עומד בעי רב המנונא בערב מאי אמר אביי תא שמע שיעור חבלים ועוביין יתר על טפח שיהו הכל עשרה טפחים ואי איתא למה לי יתר על טפח ליעביד פחות משלשה וחבל משהו פחות משלשה וחבל משהו פחות מארבעה וחבל משהו ותיסברא האי פחות מארבעה היכא מוקים ליה אי מוקים ליה תתאי הוה ליה כמחיצה שהגדיים בוקעין בה אי מוקים ליה עילאי אתי אוירא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטל ליה אי מוקים ליה במציעי הוה ליה עומד מרובה על הפרוץ משתי רוחות שמעת מינה עומד מרובה על הפרוץ משתי רוחות הוי עומד אלא רב המנונא הכי[ז] קא מיבעיא ליה כגון דאייתי מחצלת דהוי ז' ומשהו וחקק בה ג' ושבק בה ד' ומשהו ואוקמיה בפחות מג' רב אשי אמר מחיצה תלויה איבעיא ליה [ח] כדבעא מיניה רבי טבלא מרב מחיצה תלויה מהו שתתיר בחורבה א"ל אין מחיצה תלויה מתרת אלא במים קל הוא שהקלו חכמים במים: מקיפין בקנים וכו': בשירא אין ביחיד לא והתניא ר' יהודה אומר אם אינו אלא בית אחד בלבד, וכדרב ביבי דאמר (בבא) [אחא] דתנן כל מחיצה שאינה של שתי ושל ערב אינה מחיצה, דברי ר' יוסי בר"י. אינו והא תניא אחד יחיד ואחד שיירא לחבלים ומה בין יחיד לשיירא יחיד נותנין לו בית סאתים, שנים נותנין להם בית סאתים, שלשה נעשו שיירא, ונותנין להם בית שש, דברי ר' יוסי בר' יהודה. וחכמי' אר' אחד יחיד ואחד שיירא נותנין להם כל צורכן, ובלבד שלא יהא בית סאתים פנוי, הנה ר' יוסי בר' יהודה מתיר במחיצה אע"פ שאינה של שתי ושל ערב. ופריק רב ביבי אין שתי בלא ערב או ערב בלא שתי הויא מחיצה, מיהו אין נותנין לשיירה כל צורכה עד שתהא מחיצה עשויה שתי וערב. דרש רב נחמן [חצר] שתשמישה לאויר יחיד נותנין לו בית סאתים, כתצר המשכן דתנא ק' אמה על ג' רוחב וזהו בית סאתים. ונקראת חצר והיא עמודים ועליהן קלעים כדרך הוילכי מדברות. לפיכך למדו מן המשכן. שנים נותנין להם בית סאתים. (ועוד) שלשה נעשו שיירא ונותנין להן כל צורכן.

רישא

אתאן לרבן שמעון בן גמליאל דאמר [ט] **פחות מארבעה לבוד דאי רבנן במשלשה ועד ארבעה שלשה וארבעה חד הוא** [י] **אמר אביי מדרישא רבנן סיפא נמי רבנן ומודו רבנן דכל למישרא כנגדו אי איכא מקום ארבעה חשיב ואי לא לא חשיב רבא אמר מדסיפא רבן שמעון בן גמליאל רישא נמי רבן שמעון בן גמליאל** [א] **וכי אמר רבן שמעון בן גמליאל אמרי' לבוד** [ב] **הנ"מ למעלה אבל תיובתא הוה ליה כמחיצה שהגדיים בוקעין בה לא אמרי' לבוד תא שמע** [ג] **דפנות הללו שרובן פתחים וחלונות מותר ובלבד שיהא עומד מרובה על הפרוץ שרובן סלקא דעתך אלא שריבה בהן פתחים וחלונות מותר ובלבד שיהא עומד מרובה על הפרוץ הא כפרוץ אסור תיובתא דרב פפא תיובתא והילכתא כוותיה דרב פפא** [ד] **תיובתא והילכתא אין משום דדייקא מתני' כוותיה דתנן לא יהיו פרצות יתירות על הבנין הא כבנין מותר: מתני' אמקיפין שלשה חבלים זה למעלה מזה וזה בלבד שלא יהו בין חבל לחבירו שלשה טפחים שיעור חבלים** [ה] **ועוביין יתר על טפח כדי שיהא הכל עשרה טפחים מקיפין בקנים ובלבד שלא יהא בין קנה לחבירו שלשה טפחים בשיירא דברו דברי ר' יהודה וחכמים אומרים** [ב] **לא דברו בשיירא אלא בהווה כל מחיצה שאינה של שתי ושל ערב אינה מחיצה דברי רבי יוסי בר' יהודה** [ו] **וחכמים אומרים אחד משני דברים: גמ' אמר רב המנונא אמר רב הרי אמרו עומד מרובה על הפרוץ בשתי הוי עומד בעי רב המנונא בערב מאי אמר אביי תא שמע שיעור חבלים ועוביין יתר על טפח שיהו הכל עשרה טפחים ואי איתא למה לי יתר על טפח ליעביד פחות משלשה וחבל משהו פחות משלשה וחבל משהו פחות מארבעה וחבל משהו ותיסברא האי פחות מארבעה היכא מוקים ליה אי מוקים ליה תתאי הוה ליה כמחיצה שהגדיים בוקעין בה אי מוקים ליה עילאי אתי אוירא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטל ליה אי מוקים ליה במציעי הוה ליה עומד מרובה על הפרוץ משתי רוחות שמעת מינה עומד מרובה על הפרוץ משתי רוחות הוי עומד אלא רב המנונא הכי**[ז] **קא מיבעיא ליה כגון דאייתי מחצלת דהוי ז' ומשהו וחקק בה ג' ושבק בה ד' ומשהו ואוקמיה בפחות מג' רב אשי אמר מחיצה תלויה איבעיא ליה** [ח] **כדבעא מיניה רבי טבלא מרב מחיצה תלויה מהו שתתיר בחורבה א"ל אין מחיצה תלויה מתרת אלא במים קל הוא שהקלו חכמים במים: מקיפין בקנים וכו': בשירא אין ביחיד לא והתניא ר' יהודה אומר אם אינו אלא בית אחד בלבד, וכדרב ביבי דאמר (בבא) [אחא] דתנן כל מחיצה שאינה של שתי ושל ערב אינה מחיצה, דברי ר' יוסי בר"י. אינו והא תניא אחד יחיד ואחד שיירא לחבלים ומה בין יחיד לשיירא יחיד נותנין לו בית סאתים, שנים נותנין להם בית סאתים, שלשה נעשו שיירא, ונותנין להם בית שש, דברי ר' יוסי בר' יהודה. וחכמי' אר' אחד יחיד ואחד שיירא נותנין להם כל צורכן, ובלבד שלא יהא בית סאתים פנוי, הנה ר' יוסי בר' יהודה מתיר במחיצה אע"פ שאינה של שתי ושל ערב. ופריק רב ביבי אין שתי בלא ערב או ערב בלא שתי הויא מחיצה, מיהו אין נותנין לשיירה כל צורכה עד שתהא מחיצה עשויה שתי וערב. דרש רב נחמן [חצר] שתשמישה לאויר יחיד נותנין לו בית סאתים, כתצר המשכן דתנא ק' אמה על ג' רוחב וזהו בית סאתים. ונקראת חצר והיא עמודים ועליהן קלעים כדרך הוילכי מדברות. לפיכך למדו מן המשכן. שנים נותנין להם בית סאתים. כמאן, כר' יוסי בר' יהודה דתניא ר' יהודה אומר במחיצות שבת לא הותרו ליחיד אלא בית סאתים. (ועוד) שלשה נעשו שיירא ונותנין להן כל צורכן.**

שלשה אז יותר מיבעיא ליה לרב המנונא אי מבטל לעומד לפרוץ[ד] שמתמתין הואיל ופחות ממנו אז לא: **כגון גזחטרא שהיא למעלה מן המיס בפרק כיצד משתמתין** (לקמן ד' מז:): **כל מחיצות שבת.** כהנך מחיצות דעיבור שהן לצורך מלאכת עבודת הקדש: **לא הפיסוס ניחוי.** אי הקיף בהן יותר מצית סאתים ואף על גב שהקיף לדירה שהרי לדור בהן בגללי שבת הקיפוס מעבדי שבת הא בית סאתים מיבעי ליה: **ליתן לתן כל צרכן.** דכתיב לא תוסיפו בשיירא דכתיב ולא ליתן לו כל צרכו בהנך מחיצות קאמר אבל בית סאתים ודאי מחיצה הקיפה ובהא שיירא עדיפא דיהיבינן להו כל צרכן: **לתבנים.** מותר בהיקף הבנינים אע"פ שאין בהן אלא ערב: **ונחיבים נו בית סאתים.** במחיצה זו אבל במחיצה מעליתא כמה דבעי: **אלא יהא בית סאתים פנוי.** אלא יקיפו יותר מכדי צרכן בית סאתים: **ליתן לכם כל צרכן.** הא דקאמר רבי יוסי דתמני' דאינה מחיצה אינה מחיצה לגבי מחיצה היא לגבי סאתים לאחד ולגבי שם לשיירא:

אתאן לרבנן [ה] **ולא ד' ולא ד' בכלל דהא תנא בבא מחריתי כל שהוא ד' ומד' ד' אמות אתאן לרבנן דקא מפליג נמי בין פחות מד' לד': ה"ג דאי רבנן מג' ועד ד' ג' וד' חד הוא.** מג' ועד ד' בתמיה היכי מפליג ד' מג' דקתני עד ולא עד בכלל דתני סיפא כל שהוא ד' כו' הא לרבנן ג' וד' חד הוא: **מני מילי למעלה.** כעין קורה: **מתני' מקיפין ג' חבלים.** שאיירא שתמתה בנקעבה קלי [טו:]: **זה למעלה מזה.** על גבי יתדות סביב מן התחתון לקרקע פחות מג' וזהו כולו עומד דבלבוד דמי ומתנו לאמצעי פחות מג' הרי שהה עומד פחות ג' משהויין בשני מאוירין ומתמצעי לעליון פחות משלשה הרי בשלשה מאוירין משעה עומד פחות שלשה משהויין: **שיעור עוביו החבלים יותר על טפח.** שלשה משהויין כדי שיהו הכל עשרה טפחים: **ומקיפין בקנים.** עגולים ועומדים. זו היא מתיקה של שתי אצל חבל מבנים טוח מתיקה של ערב: **בשירא דברו.** הקילו אלמן שאינן גריכין אלא לו שתי לו ערב שתי כגון קנים ערב כגון חבלים אבל ליחיד לא הקילו עד שיהא בה שתי וערב: **כל מחיצה שאינה כו'.** רבי יוסי פליג עליה לתנאים דתמתני' וקתמר לתפילו לשיירא בענין שתי וערב: **אחד משני דברים.** לו שתי לו ערב: **גמ' הרי אמרו עומד מרובה על הפרוץ בשתי הוי עומד.** אע"ג דאיכא פרצות כתנן ובפרק כיצד [סט] ולא יהו פרצות יתירות על הבנין ותסתם לעיל [ד] [ט] ולא יהו פרצות בבנין: **בין קנה לחבירו ג' טפחים.** בשיירא דברו דברי ר' יהודה. ואקשינן בשיירא אין ביחיד לא, והתניא ר' יהודה אומר במחיצות לא התירו ליחיד אלא בית סאתים שהן ע' אמה ושיירים, הנה דין זה של מחיצות אפי' ליחיד. ופריקינן: מתני' דקתני בשיירא ולא ליחיד ליתן לזן כל צורכן. פי' קסבר ר' יהודה' לשיירא נותנין לה כל צורכה אבל ליחיד אין נותנין לו אלא בית סאתים בלבד, וכדרב ביבי דאמר (בבא) [אחא] דתנן כל מחיצה שאינה של שתי ושל ערב אינה מחיצה, דברי ר' יוסי בר"י. אינו והא תניא אחד יחיד ואחד שיירה לחבלים ומה בין יחיד לשיירה יחיד נותנין לו בית סאתים, שנים נותנין להם בית סאתים, שלשה נעשו שיירה, ונותנין להם בית שש, דברי ר' יוסי בר' יהודה. וחכמי' אר' אחד יחיד ואחד שיירה נותנין להם כל צורכן, ובלבד שלא יהא בית סאתים פנוי, הנה ר' יוסי בר' יהודה מתיר אע"פ שאינה של שתי ושל ערב. ופריק רב ביבי אין שתי בלא ערב אין שתי בלא ערב אלא שתי הויא מחיצה, מיהו אין נותנין לשיירה כל צורכה עד שתהא מחיצה עשויה שתי וערב. דרש רב נחמן [חצר] שתשמישה לאויר יחיד נותנין לו בית סאתים, כתצר המשכן דתנא ק' אמה על ג' רוחב וזהו בית סאתים. ונקראת חצר והיא עמודים ועליהן קלעים כדרך הוילכי מדברות. לפיכך למדו מן המשכן. שנים נותנין להם בית סאתים.

אמאן לרבנן [ה] **ולא ד' ולא ד' בכלל דהא תנא בבא מחריתי כל שהוא ד' ומד' ד' אמות אתאן לרבנן דקא מפליג נמי בין פחות מד' לד': ה"ג דאי רבנן מג' ועד ד' ג' וד' חד הוא.** מג' ועד ד' בתמיה היכי מפליג ד' מג' דקתני עד ולא עד בכלל דתני סיפא כל שהוא ד' כו' הא לרבנן ג' וד' חד הוא: **מני מילי למעלה.** כעין קורה: **מתני' מקיפין ג' חבלים.** שאיירא שתמתה בנקעבה קלי [טו:]: **זה למעלה מזה.** על גבי יתדות סביב מן התחתון לקרקע פחות מג' וזהו כולו עומד דבלבוד דמי ומתנו לאמצעי פחות מג' הרי שהה עומד פחות ג' משהויין בשני מאוירין ומתמצעי לעליון פחות משלשה הרי בשלשה מאוירין משעה עומד פחות שלשה משהויין: **שיעור עוביו החבלים יותר על טפח.** שלשה משהויין כדי שיהו הכל עשרה טפחים: **ומקיפין בקנים.** עגולים ועומדים. זו היא מתיקה של שתי אצל חבל מבנים טוח מתיקה של ערב: **בשירא דברו.** הקילו אלמן שאינן גריכין אלא לו שתי לו ערב שתי כגון קנים ערב כגון חבלים אבל ליחיד לא הקילו עד שיהא בה שתי וערב: **כל מחיצה שאינה כו'.** רבי יוסי פליג עליה לתנאים דתמתני' וקתמר לתפילו לשיירא בענין שתי וערב: **אחד משני דברים.** לו שתי לו ערב: **גמ' הרי אמרו עומד מרובה על הפרוץ בשתי הוי עומד.** אע"ג דאיכא פרצות כתנן ובפרק כיצד [סט] ולא יהו פרצות יתירות על הבנין ותסתם לעיל [ד] [ט] ולא יהו פרצות בבנין: **בין קנה לחבירו ג' טפחים.** בשיירא דברו דברי ר' יהודה. ואקשינן בשיירא אין ביחיד לא, והתניא ר' יהודה אומר במחיצות לא התירו ליחיד אלא בית סאתים שהן ע' אמה ושיירים, הנה דין זה של מחיצות אפי' ליחיד. ופריקינן: מתני' דקתני בשיירא ולא ליחיד ליתן לזן כל צורכן. פי' קסבר ר' יהודה' לשיירא נותנין לה כל צורכה אבל ליחיד אין נותנין לו אלא בית סאתים בלבד, וכדרב ביבי דאמר (בבא) [אחא] דתנן כל מחיצה שאינה של שתי ושל ערב אינה מחיצה, דברי ר' יוסי בר"י. אינו והא תניא אחד יחיד ואחד שיירה לחבלים ומה בין יחיד לשיירה יחיד נותנין לו בית סאתים, שנים נותנין להם בית סאתים, שלשה נעשו שיירה, ונותנין להם בית שש, דברי ר' יוסי בר' יהודה. וחכמי' אר' אחד יחיד ואחד שיירה נותנין להם כל צורכן, ובלבד שלא יהא בית סאתים פנוי, הנה ר' יוסי בר' יהודה מתיר במחיצה אע"פ שאינה של שתי ושל ערב. ופריק רב ביבי אין שתי בלא ערב אין שתי בלא ערב אלא שתי הויא מחיצה, מיהו אין נותנין לשיירה כל צורכה עד שתהא מחיצה עשויה שתי וערב. דרש רב נחמן [חצר] שתשמישה לאויר יחיד נותנין לו בית סאתים, כתצר המשכן דתנא ק' אמה על ג' רוחב וזהו בית סאתים. ונקראת חצר והיא עמודים ועליהן קלעים כדרך הוילכי מדברות. לפיכך למדו מן המשכן. שנים נותנין להם בית סאתים.

אמאן לרבנן [ה] **ולא ד' ולא ד' בכלל דהא תנא בבא מחריתי כל שהוא ד' ומד' ד' אמות אתאן לרבנן דקא מפליג נמי בין פחות מד' לד': ה"ג דאי רבנן מג' ועד ד' ג' וד' חד הוא.** מג' ועד ד' בתמיה היכי מפליג ד' מג' דקתני עד ולא עד בכלל דתני סיפא כל שהוא ד' כו' הא לרבנן ג' וד' חד הוא: **מני מילי למעלה.** כעין קורה: **מתני' מקיפין ג' חבלים.** שאיירא שתמתה בנקעבה קלי [טו:]: **זה למעלה מזה.** על גבי יתדות סביב מן התחתון לקרקע פחות מג' וזהו כולו עומד דבלבוד דמי ומתנו לאמצעי פחות מג' הרי שהה עומד פחות ג' משהויין בשני מאוירין ומתמצעי לעליון פחות משלשה הרי בשלשה מאוירין משעה עומד פחות שלשה משהויין: **שיעור עוביו החבלים יותר על טפח.** שלשה משהויין כדי שיהו הכל עשרה טפחים: **ומקיפין בקנים.** עגולים ועומדים. זו היא מתיקה של שתי אצל חבל מבנים טוח מתיקה של ערב: **בשירא דברו.** הקילו אלמן שאינן גריכין אלא לו שתי לו ערב שתי כגון קנים ערב כגון חבלים אבל ליחיד לא הקילו עד שיהא בה שתי וערב: **כל מחיצה שאינה כו'.** רבי יוסי פליג עליה לתנאים דתמתני' וקתמר לתפילו לשיירא בענין שתי וערב: **אחד משני דברים.** לו שתי לו ערב: **גמ' הרי אמרו עומד מרובה על הפרוץ בשתי הוי עומד.** אע"ג דאיכא פרצות כתנן ובפרק כיצד [סט] ולא יהו פרצות יתירות על הבנין ותסתם לעיל [ד] [ט] ולא יהו פרצות בבנין: **בין קנה לחבירו ג' טפחים.** בשיירא דברו דברי ר' יהודה. ואקשינן בשיירא אין ביחיד לא, והתניא ר' יהודה אומר במחיצות לא התירו ליחיד אלא בית סאתים שהן ע' אמה ושיירים, הנה דין זה של מחיצות אפי' ליחיד. ופריקינן: מתני' דקתני בשיירא ולא ליחיד ליתן לזן כל צורכן. פי' קסבר ר' יהודה' לשיירא נותנין לה כל צורכה אבל ליחיד אין נותנין לו אלא בית סאתים בלבד, וכדרב ביבי דאמר (בבא) [אחא] דתנן כל מחיצה שאינה של שתי ושל ערב אינה מחיצה, דברי ר' יוסי בר"י. אינו והא תניא אחד יחיד ואחד שיירה לחבלים ומה בין יחיד לשיירה יחיד נותנין לו בית סאתים, שנים נותנין להם בית סאתים, שלשה נעשו שיירה, ונותנין להם בית שש, דברי ר' יוסי בר' יהודה. וחכמי' אר' אחד יחיד ואחד שיירה נותנין להם כל צורכן, ובלבד שלא יהא בית סאתים פנוי, הנה ר' יוסי בר' יהודה מתיר במחיצה אע"פ שאינה של שתי ושל ערב. ופריק רב ביבי אין שתי בלא ערב אין שתי בלא ערב אלא שתי הויא מחיצה, מיהו אין נותנין לשיירה כל צורכה עד שתהא מחיצה עשויה שתי וערב. דרש רב נחמן [חצר] שתשמישה לאויר יחיד נותנין לו בית סאתים, כתצר המשכן דתנא ק' אמה על ג' רוחב וזהו בית סאתים. ונקראת חצר והיא עמודים ועליהן קלעים כדרך הוילכי מדברות. לפיכך למדו מן המשכן. שנים נותנין להם בית סאתים.

עין משפט נר מצוה

קד א ב ג מיי' פט"ז מהל' שבת הל' יח סמג עשין לרבנן ל טושיע א"ח סי' שסב ס"ט:
קה ד ה מיי' שם הל' יט סמג שם טוש"ע א"ח סי' שם סעיף ז:

רבינו חננאל

ת"ש דתנות הללו שריבה בהן פתחין והלונות כשירין ובלבד שיהא עומד מרובה על הפרוץ. דרב פפא תיובתא. והילכתא כרב פפא דפרוץ כעומד מותר, משום דדייקא מתני' כוותיה. דקתני לא יהו פרצות יתירות על הבניין, יתירות הוא דאסיר הא כבנין שרי. ואף על גב דסלקא בתיובתא. מתני' מקיפין שלשה חבלים כו'. ביר רב המנונא עומד מרובה על הפרוץ בשתי ודאי הוי עומד בערב מאי. כגון דאייתי מחצלת שבעה ושמונו וחקק בה שלשה ושבק בה ארבעה ומשמונה מלמטה ושלשה באמצע, ולא איפשיט. ואתינן למימשטא מהא, ת"ש שיעור חבלים עובין יתר על טפח כדי שיהא הכל י' טפחים כו'. רב אשי אמר מחיצה תלויה ואפשטא אין מחיצה תלויה מתרת אלא במים קל הוא שהקלו חכמים במים. מקיפין בקנים ובלבד שלא יהא בין קנה לחבירו ג' טפחים. בשיירא דברו דברי ר' יהודה. ואקשינן בשיירא אין ביחיד לא, והתניא ר' יהודה' אומר במחיצות לא התירו ליחיד אלא בית סאתים שהן ע' אמה ושיירים. הנה דין זה של מחיצות אפי' ליחיד. ופרקינן: מתני' דקתני בשיירא ולא ליחיד ליתן לזן כל צורכן. פי' קסבר ר' יהודה' לשיירא נותנין לה כל צורכה אבל ליחיד אין נותנין לו אלא בית סאתים בלבד. דרב ביבי אמר (בבא) [אחא] דתנן כל מחיצה שאינה של שתי ושל ערב אינה מחיצה, דברי ר' יוסי בר"י. אינו והא תניא אחד יחיד ואחד שיירה לחבלים ומה בין יחיד לשיירה יחיד נותנין לו בית סאתים, שנים נותנין להם בית סאתים, שלשה נעשו שיירה, ונותנין להם בית שש, דברי ר' יוסי בר' יהודה. וחכמי' אר' אחד יחיד ואחד שיירה נותנין להם כל צורכן, ובלבד שלא יהא בית סאתים פנוי, הנה ר' יוסי בר' יהודה מתיר אע"פ שאינה של שתי ושל ערב. ופריק רב ביבי אין שתי בלא ערב אין שתי בלא ערב אלא שתי הויא מחיצה, מיהו אין נותנין לשיירה כל צורכה עד שתהא מחיצה עשויה שתי וערב. דרש רב נחמן [חצר] שתשמישה לאויר יחיד נותנין לו בית סאתים, כתצר המשכן דתנא ק' אמה על ג' רוחב וזהו בית סאתים. ונקראת חצר והיא עמודים ועליהן קלעים כדרך הוילכי מדברות. לפיכך למדו מן המשכן. שנים נותנין להם בית סאתים.

מסורת הש"ס

א) [ועיל"ע. וצ"ע], ב) [ועיל"ע. וצ"ע], ג) [ועיל"ע. ד"ק], ד) [ועיל"ע. ד"ק], ה) [ל"ל עוביין וכן פ"ב מהל' מלכים ס"ה], ו) [כ"ה: וכיבו' ובכ"ר], ז) [כ"ה: הכיבו], ח) [בבא קמ. ובמגמות ולקמן מח. מז.], ט) [בבא קמ. ד"ק], י) [ש"ע], יא) [ש"ע], יב) [ש"ע: סיבו], יג) [כ"ה: ומבטל עומד פרוץ, אי: מבטל לעומד פרוץ, אי: מבטל הטומד לפרוץ, ג) [נר' לעיל ע"ב ד' ע"ב תוס' ד"ה ולאכנסיה],

גליון הש"ס

גמ' אמר אביי מדרישא. כעין זה בכ"ק דף מ ע"ב:

הגהות מהר"ב רגשבורג

[א] גמ' וכי אמר מרבן שמעוני' לבוד תני מילי למעלה. עי' ריטב"א ליבמ מלי דקשה מלעיל דף מ. ודו"ק:

מוסף רש"י

דאמור פחות מארבעה לבוד. כגון שמעון פטיל ליה בכל דוכתא פחות מג' לבוד דמי (לעיל מ:). הני מילי למעלה. כגון קורה דיוקפה מכוחל זה ותיכה נוגעת לכותל אחר לאפקינו בה רבב"ג, דרבנן (לעיל יד:), שרובן שלקא דעתך. כיון דרובן פתחים וחלונות הוה ליה פרוץ מרובה, והיכי מצי תו למיתני דבלבד שיהא עומד מרובה, אלא שריבה בהן פתחים וחלונות. שעשה כגון הרבה פתחים וחלונות סביב סביב, מותר ובלבד שיהא עומד מרובה על הפרוץ. שיהא כגון פתח לפתח יותר מכדי פתח (לעיל י"א). מקיפין בקנים. ואע"פ שהכל קנה אינו אלא מגלא מגלא ומגבא, ויש בין קנה לקנה שלשה טפחים חסר משהו, ואינה פרוץ מרובה בין הטומד שפיר דמי, דאמרינן לבבל יהוי ליה כולו עומד (מובה ד:). מחיצה תלויה שלרוך לחיות בה המחיצה שנעלו המחיצין ויקימנה מלמעלה ותלויה, מהו אמתיר בעלמא לבנות בחורבה שלא תהא כמחיצה (בבא"ב ד' [שבת קא:]). אלא במים. כגון נחתוכה שהיא למעלה מן הים דתנן (לקמן מז:) דעוקה המיקה תליה בכיב ומתגלה, וכן כור שבין שתי תלמות ותלקו מחמיה תליה מלמעלה, מתגלה זה מלמטן וזה מלמטן ואע"פ שלא עליכו (שבת קא:).

מוסף תוספות

א. דלמא גבי סוכה ומחיצות הילכתא גמירי לה, א"נ נפקא להו [מדרישא] ולא ידעי לה. דבר"ש מוקן מנו. ב. וא"ת ומה בכך, והא איכא מ"ד לעיל [י:] דהוי לבוד, וי"ל וכי [דה"ה"ק, ה"ל עומד מרובה על הפרוץ משתי רוחות, ואפי' למ"ד הוי עומד מ"מ הכא לא הוי עומד וכו'. תוס' ר"ש. ג. דאורייא שלמעלה מן החבל דעליון ואויר זה שלמטה ממנו מבטל ליה לאותו עומד פחות מג'. ד. תפשוט דעומד מרובה לגבי מן הפרוץ בעבר לא הוי עומד, דאי הוי עומד למה לי טפח וג' משהויין, בחצי טפח וג' משהויין סגי תוס' ר"ש. ה. דתשהא יש למעלה עומד ג' טפחים וחצי ומשהו ביחד וכו' [ז] ליכא למימר אתי אוירא דהאי גיסא וכו', דכיון שהעומד מרובה על הפרוץ שתתיר אין אויר יכול לבטלו. עס. ו. מתוך כך דאין האוירים שוים ואין החבלים שוים יבוא לטעות. עס.

דהא כל חד וחד מן האוירים נפיש מן העומד שבנתים. [ז] תלמודא הכא לישנא קלילא נקט, וה"ק, הוה ליה עומד מרובה על הפרוץ משתי רוחות, דלא הוי עומד בכה"ג דאיכא אוירא מהאי גיסא ומהאי גיסא דנפיש. ריטב"א. ח. דשמא יש למעלה עומד ג' טפחים וחצי ומשהו ביחד וכו' [ז] ליכא למימר אתי אוירא דהאי גיסא וכו', דכיון שהעומד מרובה על הפרוץ בעבר לא הוי עומד, דאי הוי עומד למה לי טפח וג' משהויין סגי תוס' ר"ש. ט. מתוך כך דאין האוירים שוים ואין החבלים שוים יבוא לטעות. עס.

להנצחת יקירכם חייגו: 053-3129507

הצעת ראיה ג': בברייתא משמע שפרוץ כעומד דינו כפרוץ

תָּא שְׁמַע, שִׁיָּירָא שֶׁחָנְתָה בְּבִקְעָה, וְהִקִּיפוּהָ בִּגְמַלִּין, בְּאוּכָּפוֹת, בַּעֲבִיטִין - כר שתחת אוכף הגמל, **בִּשְׁלִיפִין** - משואות, **בְּקָנִים, בְּקוֹלְחוֹת** - קלחי ירקות, **מְטַלְטְלִין בְּתוֹכָהּ, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְהֵא** רווח **בֵּין גָּמָל לְגָמָל כְּמִלֹּא** [רוחב] **גָּמָל, וּבֵין** - והרווח שבין **אוּכָּף לְאוּכָּף** לא יהיה **כְּמִלֹּא** רוחב **אוּכָּף, וּבֵין עָבִיט לְעָבִיט** - והרווח שבין עביט לעביט לא יהיה **כְּמִלֹּא עָבִיט,** הרי שאם הרווח שהוא המקום הפרוץ כרוחב השטח שיש בו מחיצה, אין זו מחיצה כשרה.

דחיית הראיה: אין זה פרוץ כעומד, אלא פרוץ מרובה על העומד

הגמרא דוחה את הראיה: **הָכָא נָמֵי כְּשֶׁנִּכְנָס וְיוֹצֵא** - גם כאן מדובר באופן שאם יכניס בין גמל לגמל - גמל נוסף, או בין אוכף לאוכף - אוכף נוסף, הוא יכנס ברווח, כי הרווח הוא יותר גדול מרוחב גמל או אוכף, נמצא שהפרוץ הוא יותר מהעומד.

✦✦✦

הצעת ראיה ד'

הגמרא מביאה ראיה לנידון זה מדיני מחיצות שנשנו לגבי כלאים (שאם יש מחיצה בין זרעים לכרם, אין צריך להרחיק בין הכרם לזרעים), תחילה מביאה הגמרא את הברייתא שיש בה ד' חלקים:

[חלק א', אם הקנה הוא פחות משלשה טפחים – אם הרווח יותר מג' טפחים – אין זו מחיצה, שאין לבוד ביותר מג']

תָּא שְׁמַע, נִמְצֵאתָ אַתָּה אוֹמֵר שָׁלֹשׁ מִדּוֹת בִּמְחִיצוֹת, כֹּל שֶׁהוּא פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה - כל גדר העשויה בקנים הרחוקים זה מזה פחות מרוחב שלשה טפחים, **צָרִיךְ שֶׁלֹּא יְהֵא בֵּין זֶה לָזֶה** - בין קנה לקנה רווח **שְׁלֹשָׁה** טפחים, **כְּדֵי שֶׁלֹּא יִזְדַּקֵּר הַגְּדִי בְּבֵית רֹאשׁ** - כדי שלא יוכל לעבור שם גדי בלא עכוב, וכשהרווח הוא פחות מג' טפחים, אין גדי יכול לעבור שם, ואזי אומרים לבוד, והרי זו מחיצה, והיינו אפילו אם פרוץ מרובה על העומד, כיון שמדין לבוד, אין הרווח נחשב לפרוץ אלא סתום.

[חלק ב', אם הקנה הוא ג' טפחים או יותר מג' טפחים – אזי אף שהרווח הוא ג' טפחים או יותר מג' טפחים – הרי זו מחיצה – אם הפרוץ אינו מרובה על העומד, אבל אם פרוץ מרובה אין זו מחיצה כלל]

כֹּל שֶׁהוּא שְׁלֹשָׁה - כל שרוחב הקנה ג' טפחים, **וּמִשְּׁלֹשָׁה עַד אַרְבָּעָה** - או שרוחב הקנה הוא מג' טפחים עד ארבעה טפחים (לא כולל ארבעה), **צָרִיךְ שֶׁלֹּא יְהֵא בֵּין זֶה לָזֶה כְּמִלּוֹאוֹ** - שלא יהיה רווח בין קנה לקנה כגודל קנה, **כְּדֵי שֶׁלֹּא יְהֵא פָּרוּץ כְּעוֹמֵד,** כלומר: כיון שהקנה עצמו רחב ג' טפחים או יותר- אזי אף אם הרווח הוא ג' טפחים, ולא שייך דין לבוד, מכל מקום אם הרווח אינו כרוחב הקנה, הרי זה מותר, כיון שהעומד מרובה על הפרוץ, **וְאִם הָיָה**

פְּרוּץ מְרוּבֶּה עַל הָעוֹמֵד אַף כְּנֶגֶד הָעוֹמֵד אָסוּר לזרוע, כיון שאין זו מחיצה כלל, כיון שהפרוץ מרובה כל המחיצה מתבטלת.

[חלק ג', אם הקנה רחב ד' טפחים, – אזי אף שהפרוץ מרובה על העומד, המחיצה לא מתבטלת, ומותר לזרוע כנגד המחיצה, ורק בחלק הפרוץ אסור לזרוע]

כֹּל שֶׁהוּא אַרְבָּעָה - כל שרוחב הקנה הוא ארבעה טפחים, **וּמֵאַרְבָּעָה עַד עֶשֶׂר אַמּוֹת** - או שרוחב הקנה מד' טפחים עד עשר אמות, **צָרִיךְ שֶׁלֹּא יְהֵא בֵּין זֶה לָזֶה כִּמְלוֹאוֹ,** שלא יהיה רווח בין קנה לקנה כגודל קנה, **שֶׁלֹּא יְהֵא פָּרוּץ כְּעוֹמֵד, וְאִם הָיָה פָּרוּץ כְּעוֹמֵד, כְּנֶגֶד הָעוֹמֵד מוּתָּר** לזרוע, כיון שהקנה לא מתבטל, שהרי הוא ברוחב ד' ויש לו חשיבות, **כְּנֶגֶד הַפָּרוּץ אָסוּר,** כיון שיש שם אויר, ואין הקנים מצטרפים להיות כמחיצה אחת,

[חלק ד: דינים הנוגעים לכל הג' אופנים]

וְאִם הָיָה עוֹמֵד מְרוּבֶּה עַל הַפָּרוּץ, אַף כְּנֶגֶד הַפָּרוּץ מוּתָּר לזרוע, כיון שזה נחשב מחיצה אחת.

נִפְרְצָה בְּיוֹתֵר מֵעֶשֶׂר, אָסוּר לזרוע, כיון שפירצה זו מבטלת את המחיצה לגמרי.

הָיוּ שָׁם קָנִים הַדּוֹקְרָנִים, וְעוֹשֶׂה לָהֶן פֵּיאָה (קליעת זמורות) **מִלְּמַעְלָה, אֲפִילוּ בְּיוֹתֵר מֵעֶשֶׂר מוּתָּר** לזרוע שם אף כנגד הפירצה, כיון שזה צורת הפתח, ודינו כמחיצה.

ביאור הראיה: בתחילת חלק ב' מבואר שפרוץ כעומד דינו כפרוץ (כרב הונא בריה דרב יהושע)

קָתָנֵי מִיהַת רֵישָׁא - על כל פנים נאמר ברישא (בתחילת חלק ב'): **מִשְּׁלֹשָׁה עַד אַרְבָּעָה, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְהֵא בֵּין זֶה לָזֶה כִּמְלוֹאוֹ,** הרי שפרוץ כעומד דינו כפרוץ, **תִּיוּבְתָּא דְּרַב פָּפָּא** - והרי זו קושיא על רב פפא שאמר שפרוץ כעומד דינו כסתום.

דחיית הראיה: כוונת הברייתא לפרוץ מרובה על העומד, וכך משמע מהסיום של חלק ב' שרק בפרוץ מרובה על העומד דינו כפרוץ (כרב פפא)

הגמרא דוחה את הראיה: **אָמַר לְךָ רַב פָּפָּא: מַאי מְלוֹאוֹ** - מה שאמרה הברייתא 'ובלבד שלא יהא בין זה לזה כמלואו', אין הכונה שהרווח הוא בדיוק כמו הקנה, אלא שהרווח גדול יותר, ואם מכניס שם קנה הוא **נִכְנָס וְיוֹצֵא** ברווח, וכיון שהוא פרוץ מרובה על העומד דינו כפרוץ, ואין מכאן ראיה לפרוץ כעומד.

הגמרא מביאה ראיה לתירוץ זה: **הָכִי נָמֵי מִסְתַּבְּרָא, מִדְּקָתָנֵי, אִם הָיָה פָּרוּץ מְרוּבֶּה עַל הָעוֹמֵד אַף כְּנֶגֶד הָעוֹמֵד אָסוּר,** ומשמע: **הָא** - אבל אם הפרוץ **כְּעוֹמֵד מוּתָּר, שְׁמַע מִינַּהּ.**

שאלה: אם כך, מהסוף של חלק ב' מוכח שפרוץ כעומד מותר (כרב פפא)

לֵימָא תֵּיהֲוֵי תִּיוּבְתֵּיהּ דְּרַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ.

רב הונא בריה דרב יהושע יאמר שבסוף הברייתא (חלק ד') מבואר שפרוץ כעומד אסור

אָמַר לָךְ, וְלִיטַעְמָיךְ אֵימָא סֵיפָא אִם הָיָה עוֹמֵד מְרוּבֶּה עַל הַפָּרוּץ אַף כְּנֶגֶד הַפָּרוּץ מוּתָּר, ומשמע **הָא כַּפָּרוּץ אָסוּר.**

בירור: מה ביאור הברייתא, בסוף הברייתא (חלק ד') מבואר שפרוץ כעומד אסור (כרב הונא בריה דרב יהושע), ובתחילת הברייתא (סוף חלק ב') מבואר שפרוץ כעומד מותר (כרב פפא)

סֵיפָא קַשְׁיָא לְרַב פָּפָא, רֵישָׁא קַשְׁיָא לְרַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ.

יישוב הברייתא לרב פפא: בסיפא (חלק ד') כתוב עומד מרובה על הפרוץ שהוא מחיצה (ואף שגם בפרוץ כעומד הוא מחיצה) אגב הרישא (חלק ב') שכתוב שפרוץ מרובה על העומד אינו מחיצה

עונה הגמרא: **סֵיפָא לְרַב פָּפָא לָא קַשְׁיָא, אַיְּידֵי דִּתְנָא רֵישָׁא פָּרוּץ מְרוּבֶּה עַל הָעוֹמֵד, תְּנָא סֵיפָא עוֹמֵד מְרוּבֶּה עַל הַפָּרוּץ.**

יישוב הברייתא לרב הונא בריה דרב יהושע: ברישא (חלק ב') כתוב שפרוץ מרובה על העומד אינו מחיצה (ואף שגם בפרוץ כעומד אינו מחיצה), אגב הסיפא (חלק ד') שכתוב שעומד מרובה על הפרוץ הוא מחיצה

רֵישָׁא לְרַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ לָא קַשְׁיָא, אַיְּידֵי דְּבָעֵי לְמִיתְּנֵי סֵיפָא עוֹמֵד מְרוּבֶּה עַל הַפָּרוּץ, תְּנָא רֵישָׁא פָּרוּץ מְרוּבֶּה עַל הָעוֹמֵד.

◆ ◆ ◆

שאלה: לפי רב הונא בריה דרב יהושע שפרוץ כעומד אסור, אם כך נמצא שבין אם רוחב הקנים פחות מג' (חלק א) ובין אם רוחב הקנים ג' (חלק ב) אם הרווח ג' טפחים אינו מחיצה, ומדוע התנא לא שנה את חלק א' וחלק ב' ביחד

שואלת הגמרא: **בִּשְׁלָמָא לְרַב פָּפָא מִשּׁוּם הָכִי לָא עָרֵיב לְהוּ וְתָנֵי לְהוּ.**

אֶלָּא לְרַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ לִיעָרְבִינְהוּ וְלִיתְּנִנְהוּ כָּל שֶׁהוּא פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה וּשְׁלֹשָׁה, צָרִיךְ שֶׁלֹּא יְהֵא בֵּין זֶה לָזֶה שְׁלֹשָׁה.

תשובה: מפני שהם שתי דינים חלוקים, חלק א' הוא מדין לבוד. וחלק ב' הוא מדין פרוץ כעומד

עונה הגמרא: **מִשּׁוּם דְּלָא דָּמֵי פְּסוּלָא דְּרֵישָׁא לִפְסוּלָא דְּסֵיפָא, פְּסוּלָא דְּרֵישָׁא כְּדֵי שֶׁלֹּא יִזְדַּקֵּר הַגְּדִי בְּבֵית אַחַת. פְּסוּלָא דְּסֵיפָא, שֶׁלֹּא יְהֵא פָּרוּץ כָּעוֹמֵד.**

◆ ◆ ◆

שאלה: בתחילת הברייתא משמע כרבנן שעד ג' אומרים לבוד, ובהמשך הברייתא משמע כרשב"ג שעד ד' אומרים לבוד

בחלק א' בברייתא שנינו: דין קנים שרוחבם **פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה** טפחים, שאם יש שם רווח פחות מג' טפחים אומרים בזה לבוד, **מַנִּי** - כדעת מי שנויה ברייתא זו, **רַבָּנַן הִיא דְּאָמְרִי: פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה** טפחים, **אָמְרִינַן לָבוּד. שְׁלֹשָׁה** טפחים, **לָא אָמְרִינַן לָבוּד.**

אִימָא סֵיפָא - תאמר את הסיפא, החלק השני של הברייתא: **כָּל שֶׁהוּא שְׁלֹשָׁה** טפחים, **וּמִשְּׁלֹשָׁה** טפחים, **וְעַד אַרְבָּעָה** טפחים, דינו שלא יהא פרוץ מרובה על העומד (או שלא יהא פרוץ כעומד, כמבואר לעיל). ואחר כך יש חלוקה נוספת (חלק שלישי) מארבעה עד עשר אמות, (שאף אם פרוץ מרובה על העומד, כנגד העומד מותר), הרי שיש הבדל בין עד ד' טפחים (חלוקה ב), לד' טפחים (חלוקה ג), [עמוד ב] **אֲתָאן לְרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל דְּאָמַר פָּחוֹת**

מֵאַרְבָּעָה לָבוּד - הרי זה כדעת רשב"ג שעד ד' טפחים אומרים לבוד, ויותר מד' לא אומרים לבוד, ועל כן יש סברא ושייכות לומר שמחיצה שהיא פחות מד' טפחים אין לה חשיבות, ומחיצה שהיא ד' טפחים, יש לה חשיבות,

דְּאִי רַבָּנַן מִשְּׁלֹשָׁה וְעַד אַרְבָּעָה - שאם הברייתא היא כדעת רבנן, מדוע הברייתא אומרת חלוקה שניה דין מחיצה שרוחבה מג' טפחים ועד ד' טפחים, ולא **שְׁלֹשָׁה** טפחים **וְאַרְבָּעָה** טפחים **חַד הוּא** - דין אחד להם, שבשניהם לא אומרים לבוד, וממילא אין סברא לומר שמחיצה שהיא ד' טפחים היא יותר חשובה ממחיצה שהיא ג' טפחים.

תשובת אביי: הברייתא כדעת רבנן, ואעפ"כ הם מודים שלעניין חשיבות מחיצה (שאף שיש פרוץ מרובה, החלק סתום ייחשב מחיצה) הוא תלוי בד' טפחים ולא בג'

אָמַר אַבָּיֵי: מִדְּרֵישָׁא רַבָּנַן, סֵיפָא נָמֵי רַבָּנַן, וּמוֹדוּ רַבָּנַן דְּכָל לְמִישְׁרֵא כְּנֶגְדּוֹ, אִי אִיכָּא מָקוֹם אַרְבָּעָה, חֲשִׁיב, וְאִי לָא, לָא חֲשִׁיב.

תשובת רבא: הברייתא רשב"ג, ואף שלשיטתו אומרים לבוד עד ד', אין זה אלא למעלה, אבל למטה הוא מודה שאומרים לבוד רק עד ג'

רָבָא אָמַר: מִדְּסֵיפָא רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, רֵישָׁא נָמֵי רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, וְכִי אָמַר רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אָמְרִינַן לָבוּד, הָנֵי מִילֵּי לְמַעְלָה [כעין קורה], **אֲבָל לְמַטָּה הָוֵה לֵיהּ כִּמְחִיצָה שֶׁהַגְּדָיִים בּוֹקְעִין בָּהּ לָא אָמְרִינַן לָבוּד.**

✦ ✦ ✦

ראיה (ה') מברייתא שמבואר בה שפרוץ כעומד אסור

תָּא שְׁמַע, דְּפָנוֹת הַלָּלוּ שֶׁרוּבָּן פְּתָחִים וְחַלּוֹנוֹת מוּתָּר, וּבִלְבַד שֶׁיְּהֵא עוֹמֵד מְרוּבֶּה עַל הַפָּרוּץ.

הגמרא מבררת ביאור הברייתא: **שֶׁרוּבָּן סָלְקָא דַּעְתָּךְ** - וכי עולה על דעתך שאם רובן פתחים מותר, הלא הברייתא ממשיכה ואומרת ובלבד שיהא עומד מרובה עץ הפרוץ,

אֶלָּא כוונת הברייתא לומר: דפנות הללו **שֶׁרִיבָּה בָּהֶן פְּתָחִים וְחַלּוֹנוֹת, מוּתָּר. וּבִלְבַד שֶׁיְּהֵא עוֹמֵד מְרוּבֶּה עַל הַפָּרוּץ.**

ביאור הראיה: הרי משמע מהברייתא שרק אם עומד מרובה על הפרוץ, מותר. **הָא כַּפָּרוּץ** - אבל אם הוא פרוץ כעומד **אָסוּר,**

הגמרא אינה דוחה ראיה זו, ואומרת: **תִּיוּבְתָּא דְּרַב פַּפָּא תִּיוּבְתָּא** - אכן זו פירכא לשיטת רב פפא.

הלכה כרב פפא שפרוץ כעומד דינו כסתום

וְהִילְכְתָא כְּוֹותֵיהּ דְּרַב פַּפָּא.

שואלת הגמרא: כיצד אתה אומר: **תִּיוּבְתָּא** דרב פפא, והיינו שיש קושיא ו'תיובתא' לשיטת רב פפא, ומצד שני אתה אומר **וְהִילְכְתָא** כוותיה דרב פפא, הלא כיון שאמרו 'תיובתא' לשיטתו, מסתבר שאין הלכה כמותו.

עונה הגמרא: **אִין** - כן, הלכה כרב פפא, **מִשּׁוּם דְּדַיְיקָא מַתְנִיתִין כְּוֹותֵיהּ** - משום שלשון

המשנה מדוייק כשיטתו, **דִּתְנַן: לֹא יִהְיוּ פְּרָצוֹת יְתֵירוֹת עַל הַבִּנְיָן,** ומשמע מלשון זו: **הָא** - אבל אם הפירצות הם **כַּבִּנְיָן, מוּתָּר,** הרי מפורש שפרוץ כעומד דינו כסתום

משנה

מחיצה שהיא רק של ערב (חבלים שוכבים)

המשנה ממשיכה בדין שיירה שחנתה בבקעה: **מַקִּיפִין שְׁלֹשָׁה חֲבָלִים זֶה לְמַעְלָה מִזֶּה וָזֶה לְמַעְלָה מִזֶּה** - מקיפים את המקום שבו רוצים לטלטל בג' חבלים מסביב ההיקף, **וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְהוּ בֵּין חֶבֶל לַחֲבֵירוֹ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים,** ואזי מדין לבוד הוא נחשב שכולו סתום,

שִׁיעוּר חֲבָלִים וְעוֹבְיָין יְתֵר עַל טֶפַח, כְּדֵי שֶׁיְּהֵא הַכֹּל עֲשָׂרָה טְפָחִים, שעושה כך: משאיר רווח מהקרקע ג' טפחים פחות משהו, מניח חבל. משאיר רווח פחות מג' טפחים משהו, מניח חבל. משאיר רווח ג' טפחים פחות משהו, ומניח חבל, נמצא 9 טפחים פחות ג' משהו, וחבל שהוא טפח וג' משהו, הרי מחיצה 10 טפחים.

מחיצה שהיא רק של שתי (קנים עומדים)

מַקִּיפִין בְּקָנִים - נעוצים ועומדים, **וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְהֵא בֵּין קָנֶה לַחֲבֵירוֹ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים.**

באיזה אופן הקילו במחיצה שהיא רק שתי או רק ערב

[דעה א':] **בִּשְׁיָירָא דִּבְרוּ,** הקילו אצלם, שאינן צריכים אלא או שתי או ערב, שתי - כגון קנים, ערב - כגון חבלים, אבל ליחיד לא הקילו עד שיהא בה שתי וערב, **דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה.**

[דעה ב':] **וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: לֹא דִּבְּרוּ בִּשְׁיָירָא אֶלָּא בַּהוֹוֶה** - בדבר המצוי, שלשיירא אין בדרך מחיצות רגילות, אבל מחיצה כזו מועילה גם בכל אופן ולאו דוקא לשיירא.

[דעה ג':] **כָּל מְחִיצָה שֶׁאֵינָהּ שֶׁל שְׁתֵּי וְשֶׁל עֵרֶב אֵינָהּ מְחִיצָה, דִּבְרֵי רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה,** והיינו שחולק על אביו וסובר שאפילו לשיירא צריך שתי וערב.

[דעה ד':] **וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֶחָד מִשְּׁנֵי דְּבָרִים,** או שתי או ערב, מועילים בין לשיירא ובין ליחיד. (ובגמרא מבואר החילוק בין דעה זו לדעה ב').

גמרא

ספק: מה הדין בעומד מרובה על הפרוץ ב'ערב'

אָמַר רַב הַמְנוּנָא אָמַר רַב: הֲרֵי אָמְרוּ עוֹמֵד מְרוּבֶּה עַל הַפָּרוּץ בִּשְׁתֵּי הָוֵי עוֹמֵד, שהרי שנינו לעיל (טו:) לגבי מקום שהקיפוהו בכלי בהמה (אוכפים וכדומה) שאם אין הפרוץ מרובה, הרי זה מחיצה, וסתם כלי בהמה הם 'שתי' שהרי הם עומדים על הקרקע זה לצד זה, ובעניין זה **בְּעֵי** - שאל **רַב הַמְנוּנָא: בְּעֵרֶב מַאי** - מה הדין אם הקיפו את המקום במחיצה של 'ערב', מחיצה שוכבת, והעומד מרובה על הפרוץ,

(הספק הוא באופן שהרווח בין קנה לקנה הוא ג' טפחים או יותר, שהרי פחות מג' טפחים אומרים לבוד ודינו כאילו כולו סתום).

הצעת ראיה: אם עומד מרובה על הפרוץ מועיל במחיצת 'ערב' היתה המשנה אומרת לגבי חבלים שמדובר באופן זה, והיה מספיק בשיעור חבלים (כולל הרווח) ששה, ורווח ארבעה, והוא עומד מרובה על הפרוץ

אָמַר אַבָּיֵי: תָּא שְׁמַע, שִׁיעוּר חֲבָלִים (וְ)עוֹבְיָין יָתֵר עַל טֶפַח, שֶׁיְּהוּ הַכֹּל עֲשָׂרָה טְפָחִים - כל החבלים יחד עוביים יותר מטפח, ועם הרווח שבין חבל לחבל הוא 10 טפחים,

וְאִי אִיתָא - ואם זה נכון שעומד מרובה על הפרוץ מועיל במחיצה של ערב, **לָמָה לִי יָתֵר עַל טֶפַח** - למה צריך שעובי החבלים יהיה יותר מטפח, **לֵיעְבֵּיד** - יעשה מחיצה באופן זה: רווח **פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה** טפחים, **וְחֶבֶל מַשֶּׁהוּ.** ועוד רווח **פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה** טפחים, **וְחֶבֶל מַשֶּׁהוּ.** ועוד רווח **פָּחוֹת מֵאַרְבָּעָה** טפחים, **וְחֶבֶל מַשֶּׁהוּ,** שכיון שיש שתי רווחים פחות משלשה טפחים, מדין לבוד הרי זה כסתום, ונמצא שיש כאן ששה טפחים 'סתום', ויש עוד רווח פחות מד' סתום, הרי זה עומד מרובה על הפרוץ, ויהיה דינו כמחיצת עשרה. ומכך שלא אומרים זאת מוכח שעומד מרובה על הפרוץ לא מועיל במחיצת 'ערב'.

דחיית הראיה: אין אופן שאפשר לומר שיש חבלים (כולל הרווח) בשיעור ששה, ורווח ארבעה

הגמרא דוחה את הראיה, **וְתִיסְבְּרָא** - וכי תסבור שאפשר לעשות כזו מחיצה, והרי: **הַאי פָּחוֹת מֵאַרְבָּעָה הֵיכָא מוֹקֵים לֵיהּ** - רווח שהוא פחות מד' טפחים, היכן יעמידו, **אִי מוֹקֵים לֵיהּ תַּתַּאי** - אם יעמיד אותו למטה,

<table>
<tr><td rowspan="5">מדין לבוד דינו כעומד ו' טפחים</td><td>חבל משהו</td></tr>
<tr><td>רווח פחות מג' טפחים</td></tr>
<tr><td>חבל משהו</td></tr>
<tr><td>רווח פחות מג' טפחים</td></tr>
<tr><td>חבל משהו</td></tr>
<tr><td></td><td>רווח פחות מד' טפחים</td></tr>
</table>

הָוֵה לֵיהּ - הרי זה **כִּמְחִיצָה שֶׁהַגְּדָיִים בּוֹקְעִין בָּהּ,** וכל שיש למטה יותר מג' טפחים, אף אם למעלה הוא סתום, אין זה מחיצה טובה, שהרי זו 'מחיצה תלויה', ואינה מחיצה.

אִי מוֹקֵים לֵיהּ עִילָּאי - אם יעמיד את הד' טפחים הפתוחים בחלק העליון, הרי זה נחשב עומד מרובה על הפרוץ,

<table>
<tr><td>**חבל משהו**</td><td></td></tr>
<tr><td>**רווח פחות מד' טפחים**</td><td></td></tr>
<tr><td>**חבל משהו**</td><td rowspan="4">**מדין לבוד הרי זה כעומד ו' טפחים**</td></tr>
<tr><td>**רווח פחות מג' טפחים**</td></tr>
<tr><td>**חבל משהו**</td></tr>
<tr><td>**רווח פחות מג' טפחים**</td></tr>
</table>

שהרי: **אָתֵי אַוֵּירָא דְּהַאי גִּיסָא** [בא האויר שמצד זה, שמעל החבל העליון (לכיוון הרקיע)], **וּדְהַאי גִּיסָא** [והאויר שמצד זה, שמתחת החבל העליון (הרווח ד' טפחים), **וּמְבַטֵּל לֵיהּ** - ומבטל את החבל, נמצא שיש כאן רק ו' טפחים.

אִי מוֹקֵים לֵיהּ בְּמִיצְעֵי - אם הוא יעמיד את הרווח באמצע,

<table>
<tr><td>**חבל משהו**</td></tr>
<tr><td>**רווח פחות מג' טפחים**</td></tr>
<tr><td>**חבל משהו**</td></tr>
</table>

רווח פחות מד' טפחים
חבל משהו
רווח פחות מג' טפחים

הָוֵה לֵיהּ עוֹמֵד מְרוּבֶּה עַל הַפָּרוּץ מִשְּׁתֵּי רוּחוֹת - הרי הצד האמצעי הוא ד' טפחים, החלק העליון הוא ג' טפחים, והחלק התחתון הוא ג' טפחים, נמצא שהחלק האמצעי הוא יותר מהחלק התחתון בפני עצמו, ופחות מהחלק העליון בפני עצמו, והרי זה פרוץ מרובה על העומד, ורק אם נצרף את החלק העליון והתחתון שהם סתומים, הרי זה יהיה עומד מרובה על הפרוץ, ואם המשנה היתה אומרת אופן זה, **שָׁמְעַתְּ מִינַּהּ** - היית שומע מהמשנה שהדין הוא: **עוֹמֵד מְרוּבֶּה עַל הַפָּרוּץ מִשְּׁתֵּי רוּחוֹת הָוֵי עוֹמֵד,**

בירור: אם כן באיזה אופן הסתפק רב המנונא על עומד מרובה בקנים של 'ערב" – ביאור א": באופן שבחלק העליון יש מחצלת שהיא עומד מרובה

אֶלָּא כיון דלא משכחת לה, **רַב הַמְנוּנָא הָכִי קָא מִיבַּעְיָא לֵיהּ, כְּגוֹן דְּאַיְיתִי מַחְצֶלֶת דְּהָוֵי שִׁבְעָה וּמַשֶּׁהוּ** - שהביא מחצלת שגובהה שבע טפחים ומשהו,

וַחֲקַק בַּהּ שְׁלֹשָׁה - וחתך ממנה ג' טפחים, **וּשְׁבַק בַּהּ אַרְבָּעָה** - והשאיר בה גובה ד' טפחים מצד אחד, **וּמַשֶּׁהוּ** מהמחצלת מהצד השני, **וְאוֹקְמֵיהּ בְּפָחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה** - והעמיד את המחצלת בפחות משלשה טפחים סמוך לקרקע,

4 טפחים מחצלת
3 טפחים רווח
משהו מחצלת

פחות מ3 טפחים סמוך לקרקע

שהרי הוא עומד מרובה על הפרוץ מרוח אחת, שיש ד' טפחים מחצלת, והוא יותר מג' טפחים רווח, וכן לא שייך לומר כאן שהאויר שמצד זה ושמצד זה מבטל את העומד, כיון שלמעלה יש מחצלת, (ואינו כמו האופן הקודם שבחלק העליון יש רווח, ובזה הסתפק רב המנונא אם המחיצה פסולה מחמת הפרוץ שהוא ג' טפחים ואין בו לבוד, או שהיא כשרה כיון שהעומד (ה4 טפחים העליונים, והפחות מג' סמוך לקרקע שמדין לבוד - הוא נקרא עומד) מרובה על הפרוץ (הרווח ג' טפחים שבאמצע).

ביאור ב": ספיקו של רב המנונא היא במחיצה תלויה

רַב אָשֵׁי אָמַר: מְחִיצָה תְּלוּיָה אִיבַּעְיָא לֵיהּ, מחצלת עשרה שהגביהה מן הקרקע שלשה או יותר, הסתפק רב המנונא אם מבטל העומד לפרוץ שמתחתיו הואיל ופחות ממנו, או לא,

מחצלת י' טפחים

פחות מג' טפחים

כְּדִבְעָא מִינֵּיהּ רַבִּי טַבְלָא מֵרַב, מְחִיצָה תְּלוּיָה מַהוּ שֶׁתַּתִּיר בְּחוּרְבָּה.

אָמַר לֵיהּ רב: **אֵין מְחִיצָה תְּלוּיָה מַתֶּרֶת אֶלָּא בַּמַּיִם** [להתיר למלאות, כגון גזוזטרא שהיא למעלה מן המים, בפרק כיצד משתתפין (עירובין פז, ב)], **קַל הוּא שֶׁהֵקֵלוּ חֲכָמִים בְּמַיִם.**

✦ ✦ ✦

שנינו במשנה: **מַקִּיפִין בְּקָנִים וְכוּ',** בשיירא דיברו, דברי רב יהודה.

שאלה: במשנה מבואר שלרבי יהודה מחיצה שהיא רק של שתי או רק של ערב מועילה לשיירא ולא ליחיד, וקשה שבברייתא שנינו שמחיצה כזו מועילה גם ליחיד (עד להיקף של בית סאתיים)

מבואר בדברי רבי יהודה שהיתר זה נאמר רק לשיירא ולא ליחיד. שואלת על כך הגמרא: **בִּשְׁיָרָא, אִין. בְּיָחִיד, לָא** - וכי מחיצה כזו נחשבת מחיצה רק לשיירא ולא ליחיד,

וְהָתַנְיָא, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: כָּל מְחִיצוֹת שַׁבָּת - כל המחיצות הרעועות שהם רק שתי או רק ערב, שהתירום לרבים על ידי הדחק, הרי הם מותרים גם ליחיד אבל **לֹא הִתִּירוּ לְיָחִיד יוֹתֵר מִבֵּית סָאתַיִם** - אם היחיד הקיף בהם שטח יותר מבית סאתים, אין זו מחיצה, (ואף שבמחיצה רגילה אם אדם מקיף שטח לצורך דיור בתוך המחיצות, הרי זו מחיצה, אף ביותר מבית סאתיים, במחיצה רעועה, לא), הרי מבואר בדברי רבי יהודה שמחיצה כזו היא מחיצה גם ליחיד [עד בית סאתיים], והרי זה סותר למשנתינו שמבואר בה שליחיד אין זו מחיצה כלל.

תשובה: מה שרבי יהודה אמר במשנה שמחיצה כזו לא מועילה ליחיד, היינו שאינה מועילה ליותר מבית סאתיים, אבל לבית סאתיים או פחות היא מועילה גם ליחיד

עונה הגמרא: **כִּדְאָמַר רַב נַחְמָן, וְאִיתֵּימָא רַב בִּיבִי בַּר אַבָּיֵי** (לגבי עניין אחר כמבואר להלן): **לָא נִצְרְכָא אֶלָּא לִיתֵּן לָהֶן כָּל צָרְכָּן** - להתיר טלטול יותר מבית סאתיים, **הָכָא נָמֵי** - וכן הוא כאן מה שאמר רבי יהודה במשנתינו שהיתר זה נאמר רק לשיירא ולא ליחיד, היינו **לִיתֵּן לָהֶן כָּל צָרְכָּן** - שלשיירא מועילים מחיצות כאלו אף כדי לטלטל יותר מבית סאתיים, אבל ליחיד אין זה מועיל אלא לשטח של בית סאתיים.

◆◆◆

מבררת הגמרא: **הֵיכָא אִיתְּמַר דְּרַב נַחְמָן וְאִיתֵּימָא רַב בִּיבִי בַּר אַבָּיֵי** - היכן נאמר מאמר זה 'ליתן להם כל צרכם'.

מבארת הגמרא: **אַהָא דִּתְנַן** - על מה ששנינו: **כָּל מְחִיצָה שֶׁאֵינָהּ שֶׁל שְׁתֵּי וָעֵרֶב אֵינָהּ מְחִיצָה, דִּבְרֵי רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה.**

ועל כך הקשו **וּמִי אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה הָכִי, וְהָתַנְיָא אֶחָד יָחִיד וְאֶחָד שְׁיָרָא לַחֲבָלִים** - מותרים בהיקף חבלים, אף על פי שאין כאן אלא מחיצה של ערב, **וּמָה בֵּין יָחִיד לִשְׁיָרָא, יָחִיד, נוֹתְנִין לוֹ בֵּית סָאתַיִם** - במחיצה זו, ואין זו כמחיצה רגילה שיכול לטלטל בה גם יותר מב' סאתיים. **שְׁנַיִם נוֹתְנִין לָהֶם בֵּית סָאתַיִם. שְׁלֹשָׁה נַעֲשׂוּ שְׁיָרָא וְנוֹתְנִין לָהֶן בֵּית שֵׁשׁ, דִּבְרֵי רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה.**

וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֶחָד יָחִיד וְאֶחָד שְׁיָרָא, נוֹתְנִין לָהֶן כָּל צָרְכָּן, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְהֵא בֵּית סָאתַיִם פָּנוּי - שלא יקיפו יותר מכדי צרכן בית סאתים.

נמצא שיש כאן סתירה בין מה ששנינו שלדעת רבי יוסי ברבי יהודה מחיצה שאינה של שתי וערב אינה מחיצה, ובברייתא שנינו שהרי זו מחיצה ליחיד עד בית סאתיים, ולשיירא עד בית שש.

ועל כך **אָמַר רַב נַחְמָן וְאִיתֵּימָא רַב בִּיבִי בַּר אַבָּיֵי: לָא נִצְרְכָא אֶלָּא לִיתֵּן לָהֶן כָּל צָרְכָּן** - מה

שאמר רבי יוסי ברבי יהודה במשנתינו שמחיצה זו אינה מחיצה, היינו אינה מחיצה לכל צרכן, אבל מחיצה היא לבית סאתים לאחד, ולבית שש לשיירא.

◆◆◆

מחיצה שהיא רק של שתי או רק של ערב ליחיד או לשנים הוא מחיצה עד בית סאתיים. לשלשה הוא כשיירא והוא מחיצה עד בית שש

דָּרַשׁ רַב נַחְמָן מִשּׁוּם רַבֵּינוּ שְׁמוּאֵל: יָחִיד, אם הקיף מקום במחיצה רק של שתי או רק של ערב, **נוֹתְנִין לוֹ בֵּית סָאתַיִם** - מחיצה זו מועילה לו רק לשטח של בית סאתיים, וכן הדין לגבי **שְׁנַיִם, נוֹתְנִין לְהוּ בֵּית סָאתַיִם.**

אבל אם עשו הקף זה עבור **שְׁלֹשָׁה** אנשים, **נַעֲשׂוּ שְׁיָירָא** - דינם כשיירא, **וְנוֹתְנִין לָהֶן בֵּית שֵׁשׁ** - ומחיצה כזו מועילה להם עד להקיף של בית שש סאה.

שאלו על כך את רב נחמן: **שָׁבַקְתְּ רַבָּנַן** - עזבת את דעת רבנן שאומרים שמחיצה כזו מועילה בין ליחיד ובין לרבים ואף ליותר מבית סאתיים, **וְעָבְדַתְּ** - ואתה עושה **כְּרַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה.**

הֲדַר אוֹקֵים רַב נַחְמָן אָמוֹרָא עֲלֵיהּ וּדְרַשׁ - חזר רב נחמן לדרוש בעניין זה, והעמיד מתורגמן לפניו (שכך היה דרכם שהמתורגמן היה משמיע את הדרשה בקול לציבור), וכך אמר: **דְּבָרִים שֶׁאָמַרְתִּי לִפְנֵיכֶם טָעוּת הֵן בְּיָדִי, בְּרַם כָּךְ אָמְרוּ: יָחִיד, נוֹתְנִין לוֹ בֵּית סָאתַיִם.** וכן הדין לגבי **שְׁנַיִם, נוֹתְנִין לָהֶן בֵּית סָאתַיִם.** אבל אם עשו היקף זה עבור **שְׁלֹשָׁה, נַעֲשׂוּ שְׁיָירָא וְנוֹתְנִין לָהֶן כָּל צָרְכָּן,** והיינו שלגבי שיירא הוא כדעת חכמים, שמחיצה כזו מועילה גם להיקף גדול. (דף יז)

שואלת על כך הגמרא: אם כך נמצא **רֵישָׁא** היא דעת **רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה** שהוא אומר שיחיד נותנים לו בית סאתיים, ואין זה כרבנן שהם סוברים שיחיד נותנים לו כל צרכו, **וְסֵיפָא רַבָּנַן,** שהם אומרים שלשיירא נותנים כל צרכם, ואין זה כרבי יוסי ברבי יהודה שאומר שלשיירא נותנים עד בית שש סאה.

עונה הגמרא: **אִין** - כן, ברישא לגבי יחיד אמרתי שנותנים לו בית סאתיים, ולא כרבנן שאומרים שנותנים לו כל צרכו, **מִשּׁוּם דְּקָאֵי אֲבוּהּ בְּשִׁיטְתֵּיהּ** - משום שרבי יהודה אביו של רבי יוסי סובר כמוהו בעניין זה, שהרי רבי יהודה אומר שליחיד אין מחיצה זו מועילה יותר מבית סאתיים.

ריש"א רבי יוסי ברבי יהודה. דקאמר [מז:] יחיד בית קאתיס דאי רבנן אפי' ליחיד כל דכוי יהבינן, **אין משום דקאי אבוי בעיפתיס.** גבי יחיד קאמר רבי יהודה נמי דאין נותנין לו אלא בית קאתיס במתילתא שתי או ערב: **אלשה בחמש אסורין.** אלשה אסורין אפילו בחמש ופעמים שמותרים אפילו בשבע: **אוריי"ת נגיאי וכיתיבי.** שבועה הוא: **הוצרכו לשם והקיפו לשבע.** אחר בלא ערב מותרין לילכה בית קאתיס פנוי: **לא הוצרכו אלא לה' והקיפו לו' אפי' כה' נמי אסורין.** דהשתא לא מהני מחילתו הואיל והוקרפו לבית קאתיס יותר מבדי לרכן: **מאי לאו פנוי מאדם.** כגון אלשה בית קאתיס ח' קאתיס דכי הכא בכל חד בית קאתיס אכתי פשו להו בית קאתיס פנוי אלא בעלים אבל ז' לא דכי יהבת בית קאתיס בכל חד לא פש ליה אלא חד בית קאתיס אלא בעלים: **לא פנוי מבלים.** כלומר שיש בין המחילות בית קאתיס פנוי אלא לא נרכין לו ואע"ג דאיקבו אלשה אם אין נרכין אלא לבית קאתיס והקיפו ד' קאין נמי בטלי מחילות: **ומם אחד מסן.** ביום אשבת: **ויקופופו עליהן.** בשבת: **שבת גורמת.** אלשה ומם אחד מהן הואיל וגורמת שבת לאחיר מותרין אשיש אפי' לר' יהודה. שיש והקיפו יותר מבית קאתיס אע"פ שיקופופו עליהן דיורין אסורין לרבי יהודה הואיל וכשנכנסה שבת גרמה לאיסור: **דיורין גורמין.** ג' ומם אחד מהן דבלאי דיורין אסורין אם הקיפו יותר מבית קאתיס. שיש ומקופופו עליהן מותרין אאיכא דיורין: **עירב דרך פתחה ונסתם ונפתם בשבת.** אם היו ג' חצרות ופתח ביניהם ועירבו (א) מותרין לאותה שבת. הואיל והותר לאחת מהן אסורין לעתיד לבא. בשבת הבאה (שם). ומה בשבת אחרת שבת אחרת קונה מקומו. לקוחנו אם (דפוס מה:) מקום אבל אם בשבת מוקו קנאו לקוחה ואין בעל הבלים מעכב עליו (ב"ק פפ.). מתבאים הוא שהתנה יהושע בכתיבתן לאחר, בפרק מרובה (סנהדרין מד:).

מוסף תוספות

א. ואיתו סבירא ליה כר' יוסי, אבל לא כר' יוסי, הבא"ש. ב. דההיא דר' יוסי (איירי ב)בחצרות שעושות רשות, כגון חצר שנפרצה לשתי רחוביות ומבוי שנשלה קורתו אל לחיר, והא חשיב חסרון, אבל בוחל שבין שתי חצירות דלא עביד רשות, אלא לחלק רשויות שלא יתערבו, בהא דאי כי נפל לא. חשיב חסרון, וכמאן דאיתנהו למחיצות דמי, וראוי לומר שבת כיון שהותרה הותרה. ריטב"א [מהרא] אלא לדיורין שבאו בשבת. תוס' הרא"ש. ג. גם בלא עירוב אחר. תוס' ר"ש. ד. [ד]הלא ר' יצחק נמי מודה היכי דאיתנהו לדיורין דאסרינן הואיל והותר הותרה, ובנסתם הפתח היינו איתנהו לדיורין. שם. ה. [ה]כיון דהשתא דנסתם בית זה יכולים לילך לבית אחר שאצלה כמו שהיו יכולים קודם שנסתם, חשיב שפיר לאיתנהו לדיורין. שם. דבעי קורה מכאן וקורה מכאן, ומשום הכי נקט לשון רבים. שם. ז. [ו]ואמנם דמירי במפולש לר' יהודה אף במפולש אם נילולו אחד מהם מיתסר כיון דבעי שתים. שם.

מסורת הש"ס

א) [נקמן עט:], ב) [נקמן ל"ב], ג) [נקמן ל"ב], ד) [נקמן מ"ד], ה) [פוס"ד ס"ג ה"ד], ו) [ב"ק דף פ:], ז) [סוטה מה:] ב"ק פפ. מנהדרין מז:], ח) [ב"ק ס:], ט) [נגיע ו, יב:].

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ועיבר דרך הפתח וכו' ופתח ביניהם ועירבו על דעת הפתח הפתח ונסתם הפתח אם היו שתי חצירות ופתח מיניהן ועירבו ומתוך כך נעלה לר"י אם עירבו. ר"ג ע' ר"ש בתוס'ר:

גליון הש"ס

גמ' דה"ת הוא דאמר שבת נורמה. עיין לקמן דף מג. תפ"ס ורעקלבל:

הגהות הגר"א

[א] לתמס. ר"ג לשם ר"פ: [ב] (בשבת לפני) תפ"ס. (לפי הר"ש):

מוסף רש"י

עירב דרך הפתח ונסתם הפתח. שתי חצרות שעירבו יחד על ידי פתח שבניהם ונסתם הפתח בשבת שנעלה מפולת בגנדו (לקמן צב.). **מהו.** לעלמל מזו לו דרך נוסה בסולל ומוציע ומקבלן. מי אמרינן הואיל והותר למקצת שבת הותר לכולה או לא (שם). **חצר שנפרצה.** בשבת לרשות הרבים (לקמן צד.). **מותרין לאותה שבת.** הואיל והותר למקצתה (שם). **ואסורין לעתיד לבא.** בשבת הבאה (שם). **ומה מצוה קונה ומה מצוה קונה** מקומו. לקוחנו אם (דפוס מה:) מקום אבל אם בשבת מוקו קנאו לקוחה ואין בעל הבלים מעכב עליו (ב"ק פפ.). מתבאים הוא שהתנה יהושע בכתיבתן לאחר, בפרק מרובה (סנהדרין מד:).

מוסף תוספות

א. ואיתו סבירא ליה כר' יוסי, אבל לא כר' יוסי, הבא"ש. ב. דההיא דר' יוסי (איירי ב)בחצרות שעושות רשות, כגון חצר שנפרצה לשתי רחוביות ומבוי שנשלה קורתו אל לחיר, והא חשיב חסרון, אבל בוחל שבין שתי חצירות דלא עביד רשות, אלא לחלק רשויות שלא יתערבו, בהא דאי כי נפל לא. חשיב חסרון, וכמאן דאיתנהו למחיצות דמי, וראוי לומר שבת כיון שהותרה הותרה. ריטב"א [מהרא] אלא לדיורין שבאו בשבת. תוס' הרא"ש. ג. גם בלא עירוב אחר. תוס' ר"ש. ד. [ד]הלא ר' יצחק נמי מודה היכי דאיתנהו לדיורין דאסרינן הואיל והותר הותרה, ובנסתם הפתח היינו איתנהו לדיורין. שם. ה. [ה]כיון דהשתא דנסתם בית זה יכולים לילך לבית

הגהות הב"ח

(ו) [נקמן עט:], ב) [נקמן ל"ב], ג) [נקמן ל"ב], ד) [נקמן מ"ד], ה) [פוס"ד ס"ג ה"ד], ו) [ב"ק דף פ:], ז) [סוטה מה:] ב"ק פפ. מנהדרין מז:], ח) [ב"ק ס:], ט) [נגיע ו, יב:].

הגהות הגר"א

[א] לתמס. ר"ג לשם ר"פ: [ב] (בשבת לפני) תפ"ס. (לפי הר"ש):

מוסף רש"י

עירב דרך הפתח ונסתם הפתח. שתי חצרות שעירבו יחד על ידי פתח שבניהם ונסתם הפתח בשבת שנעלה מפולת בגנדו (לקמן צב.). **מהו.** לעלמל מזו לו דרך נוסה בסולל ומוציע ומקבלן. מי אמרינן הואיל והותר למקצת שבת הותר לכולה או לא (שם). **חצר שנפרצה.** בשבת לרשות הרבים (לקמן צד.). **מותרין לאותה שבת.** הואיל והותר למקצתה (שם). **ואסורין לעתיד לבא.** בשבת הבאה (שם). **ומה מצוה קונה ומה מצוה קונה** מקומו. לקוחנו אם (דפוס מה:) מקום אבל אם בשבת מוקו קנאו לקוחה ואין בעל הבלים מעכב עליו (ב"ק פפ.). מתבאים הוא שהתנה יהושע בכתיבתן לאחר, בפרק מרובה (סנהדרין מד:).

מוסף תוספות

א. ואיתו סבירא ליה כר' יוסי, אבל לא כר' יוסי, הבא"ש. ב. דההיא דר' יוסי (איירי ב)בחצרות שעושות רשות, כגון חצר שנפרצה לשתי רחוביות ומבוי שנשלה קורתו אל לחיר, והא חשיב חסרון, אבל בוחל שבין שתי חצירות דלא עביד רשות, אלא לחלק רשויות שלא יתערבו, בהא דאי כי נפל לא. חשיב חסרון, וכמאן דאיתנהו למחיצות דמי, וראוי לומר שבת כיון שהותרה הותרה. ריטב"א [מהרא] אלא לדיורין שבאו בשבת. תוס' הרא"ש. ג. גם בלא עירוב אחר. תוס' ר"ש. ד. [ד]הלא ר' יצחק נמי מודה היכי דאיתנהו לדיורין דאסרינן הואיל והותר הותרה, ובנסתם הפתח היינו איתנהו לדיורין. שם. ה. [ה]כיון דהשתא דנסתם בית זה יכולים לילך לבית

עירב דרך הפתח. נראה לר"י דהלכה כרב הונא דשבת הואיל והותרה הותרה בפרק הבל (לקמן ד' ע:) כל שהותר הותרה לגמרא שבת כו' ואין נומר דרבי יצחק יעמיד הבריתא בגונא דרבי יהודה[א] דהא מוקי בפשיט ג' ואבי נמי סבירא ליה הכי בפרק בנפילה (לקמן ד' נ:) ומיהו היכא דליתנהו למחיצות אסור כדמסיק הכא אבל דאמרי אפי' כר' יוסי עד כאן לא קאמר רבי יוסי אלא בשבע למחיצות ובא שתי תלינתו למחיצות כדמוכח גבי שתי תלינתו ונפל כותל שביניהם דהתם הוי שפיר אתיתנהו למחיצות דאכתי איכא מחיצות מיהו שעל ידיהן נעשה אחלר הר"י[ב] ומשום הכי מייתי מאלר [גדולה] שנפילה על בעיא דרב הוסעיא בפרק בל גגות (ד' נ:): מ"מ נראה דבהכא הילכתא כרב הונא בדפרישית ונראה לר"י שאם עירבו (ג) לגרך (ד) שניהן מבית לבית ונסתם הפתח בשבת דאסרי כרב הונא ואפילו נסתם בתחילה שבוע ואח"כ נפתח בשבת אסרי[ג] דאחר שעירבו למקומו ונראים מלאחר בפ' הזורק (שבת ד' קפ:) פסיונות קטורות זו בזו מערבין ומטלטלין מזו לזו ונפסקו נאסרו חזרו ונתקשרו חזרו לאיסור הראשון ועוד דלמקצת דשמעתין דמוקי ר' יצחק נפשיט כר' יהודה ושרי אפי' במבוי שיטלה קורתו כ"ש דיעיר בעירבו דרך הפתח[ד] דהא בפרק הדר (לקמן ד' ע:) קאמר כל שהותר לגמקצת שבת כו' לאחוויי עירב דרך הפתח וזה הכלל לאחוויי מבוי שיטלה קורתו אמאי לא אמרינן דאמר כר' יוסי עד כאן לא קאמר אלא בשיטלה קורתו אע"ג דהוי ריוצ"ל אומר דמסתם נמי יש לומרם הלכה כרב הונא דההיא סוגיא כרב הונא דקאיל אמתלא עפי' דלאמר הכא עד כאן לא קאמר רבי יוסי כו' ולהכי אי לאו זה הכלל לא הוי שרינן מבוי שיטלה קורתו אע"ג דשרינן עירב דרך הפתח ונסתם דאילו רבי יצחק קפיל עפי' לאיוריין[ה]:

קורותיו אי[ו] חייו. בפירוש רש"י בכמיתא ידו ומגלא כתוב קורתו אי לחיו והדין עמו ואע"ג דאילגיא דרבי יהודה קיימינן ואמכתא לא לדיריה[ז] מבוי ימר בשתי קורות אי שני לחיים כמו במפולש[ח] מ"מ נמה לי לימינקן קורותיו[ט] כיון דבקורה אחת אי בלחי אחד נאסר המבוי[ו]:

התם במחוברים. להא שיטת נמי מייתי בהיתמו והיני דלא המקין יהושע אלא היתמי והיני המומרים ולמיס כלאמר בהדיא דיורין, ראם שיורה. ר"ת הכל לפי הדיורין גרמון. פי' הכל לפי הדיורין, ואם יתירין יתירין. אם שיורה שיורה. לימא רב הונא דר' יצחק בפלגתא דר' (בר) יהודה דר' יוסי פליגי. דתנן חצר שנפרצה משתי רוחותיה בית כר. ופשוטה היא. **מיסקא דחכמים אומרים** שאר משני דברים. היינו דאם קמא דקתני לא דיברו אלא בהווה. ופרקינן **בחוברים** איכא בינייהו יחיד ביישוב. **מתני'** דאיתנהו לדיורין דאסרינן דאמרי אפי' לר' יהודה עד כאן לא קאמר רבי יוסי אלא בשבע למחיצות דאמרי אפי' לר' יהודה עד כאן לא קאמר ר' יהודה אלא דאיתנהו לדיורין הכא איתנהו לדיורין: וחכמים אומרים אחד משני דברים: היינו ת"ק איכא בינייהו יחיד ביישוב: **מתני'** ארבעה דברים פטרו במחנה מביאין עצים מ"מ ופטורין מרחיצת ידים ומדמאי ומלערב. **גמ'** ת"ר מחנה היוצאת למלחמת הרשות מותרין בגזל עצים בשבת ר' יהודה בן תימא אומר אף חונין בכל מקום ובמקום שנהרגו שם נקברין: מותרין בגזל עצים יבשים: האי תקנתא דיהושע הוה מר עשרה תנאים התנה יהושע שיהו מרעין בחורשין ומלקטין עצים משדותיהן התם בהיזמו והיגו הכא בשאר עצים אי נמי התם במחוברין הכא בתלושין אי נמי התם בלחין הכא ביבשים: ר' יהודה בן תימא אומר אף חונין בכל מקום ובמקום שנהרגים שם נקברים: פשיטא מת מצוה הוא ומת מצוה קונה מקומו לא צריכא אף על גב דאית ליה מאי אמר ר' יוסי ר' יהודה ואמר רב אבהו בשיטתיה אסורין רב גדול אמר רב שלשה בחמש אסורין בשבע מותרין אמרו ליה אמר רב הכי אמר להו אוריייתא נביאי וכתיבי דאמר רב הכי אמר רב אשי מאי קשיא דילמא הכי קאמר הוצרכו לשש והקיפו בשבע אפי' בשבע מותרין אלא הוצרכו אלא [א] לחמש והקיפו [ב]בשבע אפי' בחמש אסורין ואלא הא דקתני ובלבד שלא יהא בית סאתים פנוי מאי לאו פנוי מאדם לא פנוי מכלים איתמר שלשה ומת אחד מהן שנים [ג] ונתוספו עליהן רב הונא ורבי יצחק חד אמר [ד] שבת גורמת וחד אמר דיורין גורמין תסתיים [ה] דרב הונא הוא דאמר שבת גורמת דאמר רבה [ו] בעאי מרב הונא ובעאי מרב יהודה עירב דרך הפתח ונסתם הפתח דרך החלון ונסתם החלון מהו ואמר לי [ז] שבת הואיל והותרה הותרה תסתיים לימא רב הונא ורבי יצחק בפלוגתא דרבי יוסי ורבי יהודה קמיפלגי [ח] דתנן חצר שנפרצה משתי רוחותיה וכן בית שנפרץ משתי רוחותיו וכן מבוי שיטלו קורותיו או לחיין מותרין לאותה שבת ואסורין לעתיד לבא דברי רבי יהודה ר' יוסי אומר אם מותרין לאותה שבת מותרין לעתיד לבא ואם אסורין לעתיד לבא אסורין לאותה שבת לימא רב הונא דאמר כר' יהודה ורבי יצחק דאמר כר' יוסי אמר לך רב הונא אנא דאמרי אפי' לר' יוסי עד כאן לא קאמר רבי יוסי התם אלא דליתנהו למחיצות הכא איתנהו למחיצות ור' יצחק אמר אנא דאמרי אפי' לר' יהודה עד כאן לא קאמר ר' יהודה התם אלא דאיתנהו לדיורין הכא ליתנהו לדיורין: וחכמים אומרים אחד משני דברים: היינו ת"ק איכא בינייהו יחיד ביישוב: **מתני'** ארבעה דברים פטרו במחנה מביאין עצים מ"מ ופטורין מרחיצת ידים ומדמאי ומלערב. **גמ'** ת"ר מחנה היוצאת למלחמת הרשות מותרין בגזל עצים בשבת ר' יהודה בן תימא אומר אף חונין בכל מקום ובמקום שנהרגו שם נקברים: מותרין בגזל עצים יבשים: האי תקנתא דיהושע הוה מר עשרה תנאים התנה יהושע שיהו מרעין בחורשין ומלקטין עצים משדותיהן התם בהיזמו והיגו הכא בשאר עצים אי נמי התם במחוברין הכא בתלושין אי נמי התם בלחין הכא ביבשים: ר' יהודה בן תימא אומר אף חונין בכל מקום ובמקום שנהרגים שם נקברים: **מה מצוה קונה מקומו.** אמר מר תנאין בכולהו דכולהו מקום אחר אי אף חונין בכל מקום. דבמקום שנהרגו שם נקברין.

ריש"א רבי יוסי ברבי יהודה. דקאמר [מז:] יחיד בית קאתיס דאי רבנן אפי' ליחיד כל דכוי יהבינן, **אין משום דקאי אבוי בעיפתיס.** גבי יחיד קאמר רבי יהודה נמי דאין נותנין לו אלא בית קאתיס במתילתא שתי או ערב: **אלשה בחמש אסורין.** אלשה אסורין אפילו בחמש ופעמים שמותרים אפילו בשבע: **אוריי"ת נגיאי וכיתיבי.** שבועה הוא: **הוצרכו לשם והקיפו לשבע.** אחר בלא ערב מותרין לילכה בית קאתיס פנוי: **לא הוצרכו אלא לה' והקיפו לו' אפי' כה' נמי אסורין.** דהשתא לא מהני מחילתו הואיל והוקרפו לבית קאתיס יותר מבדי לרכן: **מאי לאו פנוי מאדם.** כגון אלשה בית קאתיס ח' קאתיס דכי הכא בכל חד בית קאתיס אכתי פשו להו בית קאתיס פנוי אלא בעלים בעלים אבל ז' לא דכי יהבת בית קאתיס בכל חד לא פש ליה אלא חד בית קאתיס אלא בעלים: **לא פנוי מבלים.** כלומר שיש בין המחילות בית קאתיס פנוי אלא לא נרכין לו ואע"ג דאיקבו אלשה אם אין נרכין אלא לבית קאתיס והקיפו ד' קאין נמי בטלי מחילות: **ומם אחד מסן.** ביום אשבת: **ויקופופו עליהן.** בשבת: **שבת גורמת.** אלשה ומם אחד מהן הואיל וגורמת שבת לאחיר מותרין אשיש אפי' לר' יהודה. שיש והקיפו יותר מבית קאתיס אע"פ שיקופופו עליהן דיורין אסורין לרבי יהודה הואיל וכשנכנסה שבת גרמה לאיסור: **דיורין גורמין.** ג' ומם אחד מהן דבלאי דיורין אסורין אם הקיפו יותר מבית קאתיס. שיש ומקופופו עליהן מותרין אאיכא דיורין: **עירב דרך הפתח ונסתם הפתח.** אם היו ג' חצרות ופתח ביניהם ועירבו (א) מותרין לאותה שבת. הואיל והותר למקצת שבת הותר לכולה או לא (שם). **חצר שנפרצה.** בשבת לרשות הרבים (לקמן צד.). **מותרין לאותה שבת.** הואיל והותר למקצתה (שם). **ואסורין לעתיד לבא.** בשבת הבאה (שם). **ומה מצוה קונה ומה מצוה קונה** מקומו. לקוחנו אם (דפוס מה:) מקום אבל אם בשבת מוקו קנאו לקוחה ואין בעל הבלים מעכב עליו (ב"ק פפ.). מתבאים הוא שהתנה יהושע בכתיבתן לאחר, בפרק מרובה (סנהדרין מד:).

מוסף תוספות

א. ואיתו סבירא ליה כר' יוסי, אבל לא כר' יוסי, הבא"ש. ב. דההיא דר' יוסי (איירי ב)בחצרות שעושות רשות, כגון חצר שנפרצה לשתי רחוביות ומבוי שנשלה קורתו אל לחיר, והא חשיב חסרון, אבל בוחל שבין שתי חצירות דלא עביד רשות, אלא לחלק רשויות שלא יתערבו, בהא דאי כי נפל לא. חשיב חסרון, וכמאן דאיתנהו למחיצות דמי, וראוי לומר שבת כיון שהותרה הותרה. ריטב"א [מהרא] אלא לדיורין שבאו בשבת. תוס' הרא"ש. ג. גם בלא עירוב אחר. תוס' ר"ש. ד. [ד]הלא ר' יצחק נמי מודה היכי דאיתנהו לדיורין דאסרינן הואיל והותר הותרה, ובנסתם הפתח היינו איתנהו לדיורין. שם. ה. [ה]כיון דהשתא דנסתם בית זה יכולים לילך לבית

מסורת הש"ס

ו) [נקמן עט:], ב) [נקמן ל"ב], ג) [נקמן ל"ב], ד) [נקמן מ"ד], ה) [פוס"ד ס"ג ה"ד], ו) [ב"ק דף פ:], ז) [סוטה מה:] ב"ק פפ. מנהדרין מז:], ח) [ב"ק ס:], ט) [נגיע ו, יב:].

הגהות הב"ח

(ו) רש"י ד"ה ועיבר דרך הפתח וכו' ופתח ביניהם ועירבו על דעת הפתח הפתח ונסתם הפתח אם היו שתי חצירות ופתח מיניהן ועירבו (ב) תוס' ד"ה ועיבר וכו' ונראה לר"י אם עירבו. ר"ג ע' ר"ש בתוס'ר:

גליון הש"ם

גמ' דה"ת הוא דאמר שבת נורמה. עיין לקמן דף מג. תפ"ס ורעקלבל:

הגהות הגר"א

[א] לתמס. ר"ג לשם ר"פ: [ב] (בשבת לפני) תפ"ס. (לפי הר"ש):

מוסף רש"י

עירב דרך הפתח ונסתם הפתח. שתי חצרות שעירבו יחד על ידי פתח שבניהם ונסתם הפתח בשבת שנעלה מפולת בגנדו (לקמן צב.). **מהו.** לעלמל מזו לו דרך נוסה בסולל ומוציע ומקבלן. מי אמרינן הואיל והותר למקצת שבת הותר לכולה או לא (שם). **חצר שנפרצה.** בשבת לרשות הרבים (לקמן צד.). **מותרין לאותה שבת.** הואיל והותר למקצתה (שם). **ואסורין לעתיד לבא.** בשבת הבאה (שם). **ומה מצוה קונה ומה מצוה קונה** מקומו. לקוחנו אם (דפוס מה:) מקום אבל אם בשבת מוקו קנאו לקוחה ואין בעל הבלים מעכב עליו (ב"ק פפ.). מתבאים הוא שהתנה יהושע בכתיבתן לאחר, בפרק מרובה (סנהדרין מד:).

מוסף תוספות

א. ואיתו סבירא ליה כר' יוסי, אבל לא כר' יוסי, הבא"ש. ב. דההיא דר' יוסי (איירי ב)בחצרות שעושות רשות, כגון חצר שנפרצה לשתי רחוביות ומבוי שנשלה קורתו אל לחיר, והא חשיב חסרון, אבל בוחל שבין שתי חצירות דלא עביד רשות, אלא לחלק רשויות שלא יתערבו, בהא דאי כי נפל לא. חשיב חסרון, וכמאן דאיתנהו למחיצות דמי, וראוי לומר שבת כיון שהותרה הותרה. ריטב"א [מהרא] אלא לדיורין שבאו בשבת. תוס' הרא"ש. ג. גם בלא עירוב אחר. תוס' ר"ש. ד. [ד]הלא ר' יצחק נמי מודה היכי דאיתנהו לדיורין דאסרינן הואיל והותר הותרה, ובנסתם הפתח היינו איתנהו לדיורין. שם. ה. [ה]כיון דהשתא דנסתם בית זה יכולים לילך לבית

עין משפט
נר מצוה

קו א מיי' פט"ו מהל' חוהרין אלו הדברים ע' דברי ר' יהודה שאמרו כבר במתיצות שבת לא הותיר ליחיד אלא בית סאתים. פירוש שתי בלא ערב. ולא הה מתיר ר' יהודה לתת ליחיד כל צורכו אלא לא תהיה שתי וערב יחדו. ובזה הוא שזה עם ר' יוסי בנו שאמרו נותנין לו בית סאתים. ר' **דברים התנה יהושע.** המצא פי' כולן בבבא קמא בפר' מרובה, ובגמרא דמגילה דבני מערבא. **פרדקא דמבוי**

רבינו חננאל

א"ר גידל א"ר שלשה מותרין בשבע ואסורין בחמש. פירשה רב אשי[ב] נותנין לזה כל צורכו כגון שהוצרכו לשש מותרין אפילו בשבע, אבל הקיפו שבע לה הוצרכו אלא לחמש אפילו בחמש אסורין. ואלא דתניא נותנין לזה כל צורכו, בין מעט בין הרבה ובלבד שלא יהא בית סאתים (בלבד) פנוי. מאי לאו פנוי מאדם, הנה זה אין פנוי מאדם דהא שלשה בני אדם הן וכל אחד יש לו בית סאתים לא נשאר פנוי אלא בית סאה. ואסיקנא פנוי מכלים, לפיכך כשהוצרכו לחמש ונשאארו סאתים פנויים מכלים נאסר אפילו בחמש. איתמר שבתו שנים ונתוספו עליהן, בשבת אחר, כיון שבעשיו ג' הרי הן נעשו שיורה ונותנין לזה כל צרכו. או דילמא כיון שלא קנו שביתה שלשתן כאחד אינן אלא כיחידים כמו שאין נותנין לזה אלא סאתים. וכן שלשה שקנו שביתה ומת א' מהם בשבת מאי בשיורה הן, או כיחידים. **רב הונא אמר שבת גורמת.** פירוש הכל הולך בשעה שקנה שביתה. אם יחידין מה שניתוספו עליהן אין חדושיין לזה. ואם שיורא קנו שביתה הוא אחד מהן. השנים הנשארים יש לכל קורבן לזה הישיינן להאי דמת. **ר' יצחק אמר דיורין גרמין.** פי' הכל לפי הדיורין, ואם יתירין יתירין. אם שיורה שיורה. לימא רב הונא דר' יצחק בפלגתא דר' (בר) יהודה דר' יוסי פליגי. דתנן חצר שנפרצה משתי רוחותיה בית כר. ופשוטה היא. **מיסקא דחכמים אומרים** שאר משני דברים. היינו דאם קמא דקתני לא דיבר אלא בהווה. ופרקינן **בחוברים** איכא בינייהו יחיד ביישוב, ובשעה

מים אחרונים חובה. עכשיו לא נהגו כמים אחרונים לאין מלא קדומים מלוי פיינו לפי שאין אנו רגילים לטבל אלצבעותינו במלא אחד אכילה: **ואת אכסניא דמאי.** פ"ה ושרבאלים הם מיהו בירושלמי איכא פלוגתא דאיכא דמוקי לה בנכרים ואי"ה אינעיקרע לאשמעינן דמאכילין אותם דמאי דטבל אסור בהנאה[a] ובדגמרא הקילו:

אמר רב הונא תנא בית שמאי אומרים. לא שיין כאן להקשות וכי טעמא דב"ש אמת אשמעינן[b] דקמ"ל דאי משכחת תנא דאמר אין מאכילין לו תיאוס לו דצ"ש הוא וכה"ג אמרי' בפרק בתרא דיבמות (דף קכ:)

אל תפנו אל האובות הבי נמי דא"א לקי. וא"ת אין הכי נמי דהא אמר אין מעשה הוא וי"ל דפריך ל"ל לוקין עליו אי נמי עקימת שפתיו הוי מעשה: **לאו** שניתן לאזהרת מיתת ב"ד. פ"ה[c] (ב) כמו אל תפנו אל האובות הבי נמי דא"א לקי. וא"ת אין הכי נמי דהא אמר אין מעשה הוא ופרק"ק לוקה מרשות לרשות מיהא ומשני אל יצא כתיב ואין כאן לשון יוצאת מעשי וקשה לפי' מה צריך כלל לזהיר דהוי אמר אין לזהירת מיתת בית דין ומשני דהא בכל דוכתא פשיטא ליה לה"ש דעיריבי תמוניין דרבנן דלמאר בפרק בכל מערבין (סם דף ל:) דמ"ל דצ"ל לרב נחמן מאן אמי אמר דאפילו בדרבנן ליה בריה ופפרק מי אלוקים: (סם דף מו.) מ"ל דרבנן לאפי' מבלי עיריבי תמוניין דרבנן מה לי יחיד במקום רבים כו' ועוד דמשמע בכל דוכתא דהוא ליה ביה בשבת דבפר' כילד צולין (פסחים דף פ:) אמרי' המוליא בשר פסח מחבורה לחבורה אינו חייב עד שיוציא מרשות היא בשבת ולא מצינו לשון הוצאה בשבת אלא מהאי קרא דאל יצא איש מ"ד ובפרק קמא דסוכות (דף ד.) יש פסיחים דגרסי בהדיא הא הוצאה כתיב ב) אל יצא איש ממקומו ובלאה לפרש דבין ר' יוחנן ובין רב אשי נפקא להו הוצאה מאל יצא? כדמשמע בכל מקום והכי משמע פסחי' דקרא אל יצא בשבת שם כלי יוצאין אל המן כלרך שעושין בחול ומסבר ר' יוחנן אפי' לר"מ דתמוניין לחוייבא לא נקי דכיון דמהאי קרא נמי נפקא לן מיסור הוצאה דהוי מעשה כל מקום והכי משמע פסחי' דקרא אל יצא בשבת שם כלי יוצאין אל המן כלרך שעושין בחול ומסבר ר' יוחנן אפי' לר"מ דתמוניין לחוייבא לא נקי דכיון דמהאי קרא נמי נפקא לן מיסור הוצאה דהוי מעשה ורב אשי מצינו מי כתיב אל יוצא? הוי אמר אין מעשה הוא ולא הוי אמר אין לזהירת מיתת בית דין ולא הוי לא היו לוקין עליו אע"ג דתמוניין נמי אפי' אל יצא כתיב וכיון דעיקרו נלמדו יציאה לוקין עליו אע"ג דאפי' נמי יציאה לוקין עליו אע"ג דאפי' נמי דאיכא דוקא דמקום מקום לוקין כדאמרי' יא. [ד]בך הוא דין הוה. דכל שיש מחיצות שליסות בזורות שיבוי אמה לכל צד כעין פסי כיראות [שתרא] המחיצה מחיצה נמורה ולא תפסל בשום פרצה בעולם. ובאו חכמים ואסרו שלא לשלטל בו אלא לצורך עולי רגלים אל ולדבר מצוה. מעיב. יב. דכל עומד דבר חשוב אינו מתבטל בארור הבא והבא מדאוריתא וכו'. ורבנן הוא דאסמיה לענין שבת. ותכא בפסי כיראות אוקמתה על דין תורה לצורך מצוה. פס. יג. תימה. למה לי לאפלוגי' ר"ח ור"י בתרתי. כיון דשמעינן מהכא דר"ח אינו מחיר אלא עד עשר ור"י עד י"ג אמה ושליש. ממילא דיצנא כדשיש ביניהם יותר מעשר ופחות מי"ג ושליש ל"ר"ם ביני פשוטין ור"י לא בעי. ור"ל וכו'. תוס' הרא"ש.

מים אחרונים חובה. עכשיו לא נהגו כמים אחרונים לאין מלא קדומים מלוי פיינו לפי שאין אנו רגילים לטבל אלצבעותינו במלא אחד אכילה: **ואת אכסניא דמאי.** פ"ה ושרבאלים הם מיהו בירושלמי איכא פלוגתא דאיכא דמוקי לה בנכרים ואי"ה אינעיקרע לאשמעינן דמאכילין אותם דמאי דטבל אסור בהנאה[a] ובדגמרא הקילו:

אמר רב הונא תנא בית שמאי אומרים. לא שיין כאן להקשות וכי טעמא דב"ש אמת אשמעינן[b] דקמ"ל דאי משכחת תנא דאמר אין מאכילין לו תיאוס לו דצ"ש הוא וכה"ג אמרי' בפרק בתרא דיבמות (דף קכ:)

אל תפנו אל האובות הבי נמי דא"א לקי. וא"ת אין הכי נמי דהא אמר אין מעשה הוא ופרק"ק לוקה מרשות לרשות מיהא ומשני אל יצא כתיב ואין כאן לשון יוצאת מעשי וקשה לפי' מה צריך כלל לזהיר דהוי אמר אין לזהירת מיתת בית דין ומשני דהא בכל דוכתא פשיטא ליה לה"ש דעיריבי תמוניין דרבנן דלמאר בפרק בכל מערבין (סם דף ל:) דמ"ל דצ"ל לרב נחמן מאן אמי אמר דאפילו בדרבנן ליה בריה ופפרק מי אלוקים: (סם דף מו.) מ"ל דרבנן לאפי' מבלי עיריבי תמוניין דרבנן מה לי יחיד במקום רבים כו' ועוד דמשמע בכל דוכתא דהוא ליה ביה בשבת דבפר' כילד צולין (פסחים דף פ:) אמרי' המוליא בשר פסח מחבורה לחבורה אינו חייב עד שיוציא מרשות היא בשבת ולא מצינו לשון הוצאה בשבת אלא מהאי קרא דאל יצא איש מ"ד ובפרק קמא דסוכות (דף ד.) יש פסיחים דגרסי בהדיא הא הוצאה כתיב ב) אל יצא איש ממקומו ובלאה לפרש דבין ר' יוחנן ובין רב אשי נפקא להו הוצאה מאל יצא? כדמשמע בכל מקום והכי משמע פסחי' דקרא אל יצא בשבת שם כלי יוצאין אל המן כלרך שעושין בחול ומסבר ר' יוחנן אפי' לר"מ דתמוניין לחוייבא לא נקי דכיון דמהאי קרא נמי נפקא לן מיסור הוצאה דהוי מעשה ורב אשי מצינו מי כתיב אל יוצא? הוי אמר אין מעשה הוא ולא הוי אמר אין לזהירת מיתת בית דין ולא הוי לא היו לוקין עליו אע"ג דתמוניין נמי אפי' אל יצא כתיב וכיון דעיקרו נלמדו

רֵישָׁא רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה וְסֵיפָא רַבָּנַן. אִין, מִשּׁוּם דְּקָאֵי אֲבוּהּ בְּשִׁיטָתֵיהּ, [התבאר בדף הקודם].

◆◆◆

אָמַר רַב גִּידֵּל אָמַר רַב: שְׁלֹשָׁה אנשים שעשו מחיצה רק של שתי או רק של ערב, לפעמים אפילו רק **בְּחָמֵשׁ** - בשטח שהוא בגודל חמש סאין, אין המחיצה מועילה והם **אֲסוּרִין** לטלטל, ולפעמים אפילו **בְּשֶׁבַע** - בשטח שהוא בגודל שבע סאין, **מוּתָּרִין** לטלטל.

אֲמַרוּ לֵיהּ, אֲמַר רַב הָכִי - וכי רב אמר כך.

אֲמַר לְהוּ רב גידל: **אוֹרְיֵיתָא נְבִיאֵי וּכְתִיבֵי** - אני נשבע בתורה, בנביאים ובכתובים, **דַּאֲמַר רַב הָכִי** - שרב אמר כך.

אָמַר רַב אָשֵׁי: מַאי קַשְׁיָא - מה קשה בזה, **דִּילְמָא הָכִי קָאָמַר** - אולי כך אמר רב: **הוּצְרְכוּ לְשֵׁשׁ** - לשטח של שש סאה, **וְהִקִּיפוּ בְּשֶׁבַע** סאה, **אֲפִילּוּ בְּשֶׁבַע מוּתָּרִין,** שאין בית סאתים פנוי,

אבל אם **לֹא הוּצְרְכוּ אֶלָּא לְחָמֵשׁ וְהִקִּיפוּ בְּשֶׁבַע, אֲפִילּוּ בְּחָמֵשׁ אֲסוּרִין** - שהמחיצות לא מועילות כיון שהקיפו לבית סאתים יותר מכדי צרכן.

שואלת הגמרא: **וְאֶלָּא הָא דְּקָתָנֵי** - והרי שנינו בברייתא לעיל: **וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְהֵא בֵּית סָאתַיִם פָּנוּי, מַאי לָאו, פָּנוּי מֵאָדָם** - וכי אין הכונה פנוי מאדם, ונמצא שאם יש 3 אנשים, ונותנים לכל אחד בית סאתיים, הרי זה 6 סאה, ואם אין שם 8 סאה נמצא שאין שם בית 2 סאה פנויים, ואם כך קשה על מה שאמר רב אשי ששלה אנשים שהקיפו שבע אסורים, הרי אין שם בית 2 סאה פנויים

עונה הגמרא: **לָא,** מה שאמרה הברייתא שלא יהיה בית סאתיים פנוי, אין הכונה פנוי מאדם, שנותנים לכל אחד בית 2 סאה, ולפי זה ל3 אנשים נותנים בית 6 סאה, ומלבד זה צריך שלא יהיה עוד בית 2 סאה פנויים, אלא היינו שלא יהיה בית סאתיים **פָּנוּי מִכֵּלִים** - שהכל תלוי במה שהם צריכים, והם הם 3 אנשים והם צריכים רק בית 2 סאה בסך הכל, אזי נותנים להם עוד בית 2 סאה לכלים, ולכן אמרה הברייתא שאם לא הוצרכו אלא ל5 והקיפו 7 אסורין, כיון שמספיק להם 5, והם השאירו עוד בית 2 סאה - הרי הם אסורים.

◆◆◆

מקום שהוקף במחיצה של רק של שתי או רק של ערב ונעשה שינוי במספר האנשים בשבת

אִיתְּמַר, הקיף מקום במחיצות רק של שתי או רק ערב, ובכניסת שבת היו שם **שְׁלֹשָׁה** אנשים, (וכמבואר לעיל שלשה אנשים יש להם דין שיירא, ואף אם הקיפו במחיצות אלו יותר מבית סאתיים, הרי זה מועיל), **וּמֵת אֶחָד מֵהֶן** - אחד מהשלשה מת ביום השבת, ולשנים אין היתר לטלטל במחיצות כאלו אם הקיפו בהם יותר מבית סאתיים.

או להיפך, בתחילת השבת הם היו **שְׁנַיִם, וְנִתּוֹסְפוּ עֲלֵיהֶן** אנשים בשבת, **רַב הוּנָא וְרַבִּי יִצְחָק** נחלקו בזה:

[דעה א':] **חַד אָמַר, שַׁבָּת גּוֹרֶמֶת** - דינם נקבע לפי מצבם בכניסת השבת, אם היו שלשה, דינם כשיירא ומותרים לטלטל גם יותר מבית סאתיים, ואף שמת אחד מהם בשבת, וכן להיפך אם היו בכניסת שבת שנים, מותרים רק עד היקף של בית סאתיים, ואין דינם משתנה אם נוספו עליהם בשבת

[דעה ב':] **וְחַד אָמַר, דְּיוֹרִין גּוֹרְמִין** - דינם נקבע לפי מצב האנשים, ואם בשבת הם נעשו שלשה, דינם כשיירא. וכן להיפך, אם אחד מהם מת בשבת, אין דינם כשיירא, ואסור להם לטלטל ביותר מבית סאתיים.

רב הונא הוא הסובר שבת גורמת

תִּסְתַּיֵּים דְּרַב הוּנָא הוּא דְּאָמַר שַׁבָּת גּוֹרֶמֶת - הרי זה ברור ומוכרע שרב הונא הוא הסובר ששבת גורמת.

דְּאָמַר רַבָּה: בְּעַאי - שאלתי **מֵרַב הוּנָא, וּבְעַאי** ושאלתי **מֵרַב יְהוּדָה עֵירַב דֶּרֶךְ הַפֶּתַח וְנִסְתַּם הַפֶּתַח** - שתי חצירות שיש ביניהם פתח או חלון - יכולים לעשות עירוב חצירות ביחד (לזכות פת לכל דיירי הבתים שבחצירות), אבל אם אין ביניהם חלון או פתח - כל אחד צריך לעשות עירוב לבדו, אם בכניסת השבת היה שם פתח, ועשה עירוב אחד על סמך פתח זה, ובשבת הוא נסתם,

או שעירב **דֶּרֶךְ הַחַלּוֹן וְנִסְתַּם הַחַלּוֹן** - בכניסת השבת היה שם חלון בין החצרות, ועשה עירוב אחד על סמך חלון זה, ובשבת הוא נסתם,

מַהוּ - מה הדין, האם מותר לטלטל ביניהם (מדובר באופן שנשאר חלון או פתח בין בחצרות, אלא שחלון זה אינו רוחב ארבעה טפחים, ואינו מתיר לערב בין החצרות יחד)

וְאָמַר לִי, שַׁבָּת הוֹאִיל וְהוּתְּרָה הוּתְּרָה.

תִּסְתַּיֵּים - הרי מוכח שרב הונא סובר שהדין נקבע לפי המצב בכניסת השבת.

הצעה: רב הונא ורב יצחק נחלקו במחלוקת רבי יוסי ורבי יהודה, לגבי שינוי שנעשה בשבת במחיצות אם היתר הטלטול מתבטל בשבת

מבררת הגמרא: **לֵימָא** - נאמר שר**ַב הוּנָא וְרַבִּי יִצְחָק בִּפְלוּגְתָּא דְּרַבִּי יוֹסֵי וְרַבִּי יְהוּדָה קָמִיפַּלְגִי,**

דִּתְנַן, חָצֵר שֶׁנִּפְרְצָה [בשבת] **מִשְּׁתֵּי רוּחוֹתֶיהָ, וְכֵן בַּיִת שֶׁנִּפְרַץ מִשְּׁתֵּי רוּחוֹתָיו, וְכֵן מָבוֹי שֶׁנִּיטְּלוּ קוֹרוֹתָיו אוֹ לְחָיָיו** [בשבת], **מוּתָּרִין לְאוֹתָהּ שַׁבָּת,** כיון שבכניסת השבת הם היו מותרים בטלטול אומרים 'שבת הואיל והותרה הותרה', **וַאֲסוּרִין לֶעָתִיד לָבֹא** - לשבת אחרת, **דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה.**

רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אִם מוּתָּרִין לְאוֹתָהּ שַׁבָּת, מוּתָּרִין לֶעָתִיד לָבֹא, וְאִם אֲסוּרִין לֶעָתִיד לָבֹא אֲסוּרִין לְאוֹתָהּ שַׁבָּת, כלומר: כשם שאסורים לעתיד לבא כך אסורין לאותה שבת, ולא אומרים 'שבת הואיל והותרה הותרה.

לֵימָא רַב הוּנָא דְּאָמַר שבת גורמת, **כְּרַבִּי יְהוּדָה** שאומר 'שבת הואיל והותרה הותרה'. **וְרַבִּי יִצְחָק דְּאָמַר** דיורים גורמים, **כְּרַבִּי יוֹסֵי** שאומר שלא אומרים 'שבת הואיל והותרה הותרה'.

דחיית ההצעה:

אָמַר לְךָ רַב הוּנָא: אֲנָא דַּאֲמַרִי אֲפִילּוּ לְרַבִּי יוֹסֵי, עַד כָּאן לָא קָאָמַר רַבִּי יוֹסֵי הָתָם, אֶלָּא דְּלֵיתַנְהוּ

לְמֶחִיצוֹת - רק שם לגבי מחיצות שנפלו בשבת, סובר רבי יוסי שאסור לטלטל כיון שאין שם מחיצות, אבל **הָכָא אִיתַּנְהוּ לְמֶחִיצוֹת** - כאן לגבי אחד שמת בשבת, יש מחיצות ורק מצב האנשים השתנה.

וְרַבִּי יִצְחָק אָמַר, אֲנָא דַּאֲמַרִי אֲפִילּוּ לְרַבִּי יְהוּדָה, עַד כָּאן לָא קָאָמַר רַבִּי יְהוּדָה הָתָם - לגבי מחיצות שהתבטלו בשבת שמותר להמשיך ולטלטל שם, **אֶלָּא דְּאִיתַּנְהוּ לְדָיוּרִין** - אלא מפני ששם נשארו האנשים, אבל **הָכָא** כאן לגבי אם מת אחד בשבת **לֵיתַּנְהוּ לְדָיוּרִין** - אין את האנשים שלצורכם הקיפו את המקום וממילא הדין משתנה.

◆◆◆

שנינו במשנה: **וַחֲכָמִים אוֹמְרִים אֶחָד מִשְּׁנֵי דְּבָרִים** - מחיצה של שתי לבד או של ערב לבד, מועילה בין ליחיד בין לרבים.

מבררת הגמרא: **הַיְינוּ תַּנָּא קַמָּא** - הרי זו שיטת חכמים בתחילת המשנה (דעה ב), ובמה הם חולקים על חכמים בסוף המשנה (דעה ד) שגם אומרים כך שההיתר הוא גם ליחיד ולא רק לשיירא.

מבארת הגמרא: **אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ יָחִיד בַּיִּישׁוּב,** חכמים בתחילת המשנה (דעה ב) אמרו: לא דברו בשיירא אלא בהווה, ולשיטתם גם ליחיד התירו ביותר מבית סאתיים, אבל כשם ששיירא היינו רבים ההולכים בדרך כך גם ביחיד ההיתר הוא רק ליחיד ההולך בדרך, אבל ביישוב לא הקילו בזה, הואיל וביישוב אפשר לעשות מחיצה הוגנת, וחכמים בסוף המשנה (דעה ד) סוברים שמחיצה מועילה ליחיד בין בדרך ובין ביישוב (שדברי חכמים בדעה ד' נאמרו על דברי רבי יוסי בר' יהודה שהוא אמר שאינה מחיצה כלל לא בדרך ולא ביישוב, ועל זה חולקים חכמים ואומרים 'אחד משני דברים, או שתי או ערב מחיצה היא', והיינו שהיא מחיצה בין ליחיד ובין לרבים, בין בדרך בין ביישוב.

משנה

ד' דברים שהקילו במחנה

אַרְבָּעָה דְּבָרִים פָּטְרוּ בַּמַּחֲנֶה היוצאת למלחמה.

א. **מְבִיאִין עֵצִים מִכָּל מָקוֹם,** ואין חוששין לגזל:

ב.**וּפְטוּרִין מֵרְחִיצַת יָדַיִם** - מנטילת ידים לאכילה.

ג. **וּמִדְּמַאי** - מותרים לאכול דמאי.

ד. **וּמִלְּעָרֵב** - אם חלק הקיפו מחיצות לעצמם, וחלק הקיפו לעצמם, ויש ביניהם מחיצה שיש שם פתח, אינם צריכים לעשות ביניהם עירובי חצירות.

גמרא

תָּנוּ רַבָּנַן, מַחֲנֶה הַיּוֹצֵאת לְמִלְחֶמֶת הָרְשׁוּת, [סתם מלחמה היא מלחמת רשות (ממלחמת

יהושע ואילך שהיא היתה מלחמת מצוה), **מוּתָּרִין בְּגֵזֶל עֵצִים יְבֵשִׁים,** ואף שהבעלים מקפידים עליהם שהם ראויים להסקה, וכל שכן שמותרים בגזל עצים לחים, שהבעלים פחות מקפידים עליהם.

רַבִּי יְהוּדָה בֶּן תֵּימָא אוֹמֵר: אַף חוֹנִין בְּכָל מָקוֹם,

וּבְמָקוֹם שֶׁנֶּהֱרְגוּ, שָׁם נִקְבָּרִין.

שאלה: ההיתר בגזל עצים הוא תקנת יהושע

שנינו בברייתא: **מוּתָּרִין בְּגֵזֶל עֵצִים יְבֵשִׁים,** שואלת על כך הגמרא: **הַאי תַּקַּנְתָּא דִּיהוֹשֻׁעַ הֲוָה** - דבר זה תקנת יהושע הוא, והוא מותר לכל אדם ולא רק ליוצאים למלחמה, **דְּאָמַר מָר, עֲשָׂרָה תְּנָאִים הִתְנָה יְהוֹשֻׁעַ,** ואחד התנאים הוא: **שֶׁיְּהוּ מַרְעִין בָּחוֹרְשִׁין** - שיהא כל אדם מוליך בהמותיו לרעות ביער של חברו, ולא יקפיד בעל היער, משום שהעצים של היער אינם עומדים לקצירה. **וּמְלַקְּטִין עֵצִים מִשְּׂדוֹתֵיהֶן** - וכן התנה יהושע שיהיו מותרים ללקט עצים משדה של אחרים.

ג' תשובות באיזה עצים התירו רק במחנה, ואין זה בכלל תקנת יהושע

עונה הגמרא: (א) **הָתָם** - שם, תקנת יהושע היתה **בְּהֵיזְמֵי וְהֵיגֵי** - במיני קוצים שאין הבעל מקפיד עליהם, אבל **הָכָא** - כאן מדובר **בִּשְׁאָר עֵצִים** שמקפידים עליהם ואין זה בכלל תקנת יהושע, ורק במחנה מותרים לקחתם.

(ב) **אִי נָמֵי, הָתָם** - שם, תקנת יהושע היתה **בִּמְחוּבָּרִין,** שבזה היתה תקנת יהושע ובזה אין מקפידים, אבל **הָכָא** - כאן מדובר, **בִּתְלוּשִׁין,** ובזה חידשה הבריתא לגבי מחנה היוצאת למלחמה שאף על פי שתלשום הבעלים לצרכן להיסק, ויש בהם משום גזל אצל אחרים, מותר לאנשי מחנה לקחתם.

(ג) **אִי נָמֵי, הָתָם** - שם תקנת יהושע, היתה **בְּלַחִין,** שבזה אין מקפידים. אבל **הָכָא** - כאן מדובר **בִּיבֵשִׁים,** שזה מותר רק במחנה.

◆◆◆

שנינו בברייתא לגבי מחנה היוצאת למלחמת הרשות, **רַבִּי יְהוּדָה בֶּן תֵּימָא אוֹמֵר: אַף חוֹנִין בְּכָל מָקוֹם, וּבְמָקוֹם שֶׁנֶּהֱרָגִים שָׁם נִקְבָּרִים.**

שאלה: דין זה שנקברים במקום שנהרגים הוא פשוט, שהוא מתקנת יהושע שמת מצוה קונה מקומו

שואלת הגמרא: **פְּשִׁיטָא** שבמקום שנהרגים שם נקברים, שהרי **מֵת מִצְוָה הוּא,** שהרי מת במלחמה, ואין מי שיקברו במלחמה, **וּמֵת מִצְוָה קוֹנֶה מְקוֹמוֹ,** שהוא אחד מעשרה תנאין שהתנה יהושע.

עונה הגמרא: **לָא צְרִיכָא** - לא הוצרכה הברייתא להשמיענו דין זה לגבי מת מצוה שאין לו קוברין, אלא החידוש הוא: **אַף עַל גַּב** [עמוד ב] **דְּאִית לֵיהּ קוֹבְרִין** - אף מת במלחמה שיש לו יורשין, שבמקום שנהרג שם נקבר, ומת שיש לו קוברים אינו 'מת מצוה', **דְּתַנְיָא: אֵיזֶהוּ מֵת מִצְוָה, כֹּל שֶׁאֵין לוֹ קוֹבְרִין,** אבל **קוֹרֵא, וַאֲחֵרִים עוֹנִין אוֹתוֹ** - אם יש למת יורשים ואילו היה קורא להם, היו הם עונים, **אֵין זֶה מֵת מִצְוָה.**

שאלה: וכי מת מצוה קונה מקומו, הרי בברייתא מבואר שאפשר לפנותו לצדדים

שואלת הגמרא: **וּמֵת מִצְוָה קָנָה מְקוֹמוֹ, וְהָתַנְיָא הַמּוֹצֵא מֵת מוּטָל בִּסְרַטְיָא** (בדרך הרבים) **מְפַנֵּיהוּ לִימִין אִסְרַטְיָא, אוֹ לִשְׂמֹאל אִסְרַטְיָא,**

ואם יש בצד אחד של הדרך: **שְׂדֵה בוּר** - שדה שאינה חרושה, **וּשְׂדֵה נִיר** - ובצד השני יש שדה חרושה, **מְפַנֵּיהוּ לִשְׂדֵה בוּר** - לשדה שאינה חרושה, שכך גורם פחות הפסד שלא קוברו בשדה חרושה,

ואם יש בצד אחד של הדרך **שְׂדֵה נִיר** - שדה חרושה, **וּשְׂדֵה זֶרַע** - ובצד השני יש שדה שזרעו אותה, **מְפַנֵּיהוּ לִשְׂדֵה נִיר,** שכך גורם פחות הפסד שלא קוברו בשדה שזרעו אותה כבר.

הָיוּ שְׁתֵּיהֶן נִירוֹת - היו השדות שבשתי הצדדים חרושות, או שהיו **שְׁתֵּיהֶן זְרוּעוֹת,** או שהיו **שְׁתֵּיהֶן בּוּרוֹת, מְפַנֵּהוּ לְכָל רוּחַ שֶׁיִּרְצֶה,** הרי מוכח בברייתא שאינו קונה מקומו, ואפשר לפנותו לצדדים.

תשובה: הברייתא שמתירה לפנותו לצדדים מדברת באופן שהוא שוכב על כל רוחב הדרך, ומוכרחים לפנותו כדי שלא יטמאו ממנו העוברים שם

עונה הגמרא: **אָמַר רַב בִּיבִי: הָכָא** - כאן בברייתא מדובר **בְּמֵת מוּטָל עַל הַמֵּיצַר עָסְקִינַן** - במת שמושכב ברוחב הדרך מגבול שדה זו לגבול שדה זו, וממילא מוכרחים לפנותו מפני כהנים ומפני אנשים שמתעסקים בטהרות שלא יאהילו עליו, **מִתּוֹךְ שֶׁנִּיתְּנָה רְשׁוּת לְפַנּוֹתוֹ מִן הַמֵּיצַר,** ואין קוברים אותו ברוחב הדרך, **מְפַנֵּיהוּ לְכָל רוּחַ שֶׁיִּרְצֶה,**

✦ ✦ ✦

הפטור במחנה הוא ממים ראשונים, אבל מים אחרונים חובה

שנינו במשנה: **וּפְטוּרִין מֵרְחִיצַת יָדַיִם.**

אָמַר אַבָּיֵי: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא מַיִם רִאשׁוֹנִים - שהם פטורים מנטילת ידים לסעודה, **אֲבָל מַיִם אַחֲרוֹנִים חוֹבָה.**

מים אחרונים חובה, מפני מלח סדומית

אָמַר רַב חִיָּיא בַּר אָשֵׁי: מִפְּנֵי מָה אָמְרוּ מַיִם אַחֲרוֹנִים חוֹבָה, מִפְּנֵי שֶׁמֶּלַח סְדוֹמִית יֵשׁ שֶׁמְּסַמֵּא אֶת הָעֵינַיִם, ואמור רבנן (ברכות מ.) אחר כל אכילתך אכול מלח, ומשום מלח שטבל בו אצבעו תיקנו מים אחרונים.

אָמַר אַבָּיֵי: וּמִשְׁתַּכְחָא כְּקוּרְטָא בְּכוֹרָא - בכור מלח (שהוא 30 סאה) יש מעט מאותו מלח סדומית, כמין קורט קטן.

מדד מלח, גם צריך ליטול ידיו

אָמַר לֵיהּ רַב אַחָא בְּרֵיהּ דְּרָבָא לְרַב אָשֵׁי: כְּיֵיל מִילְחָא מַאי - מדד מלח בידיו (כלומר: נגע במלח לא בשעת אכילה), האם צריך ליטול ידיו או לא.

אָמַר לֵיהּ רב אשי: **[הָא] לָא מִיבַּעְיָא** - בזה אין ספק, כל שכן שצריך, (שהרי נוגע בהרבה מלח בידיו).

◆◆◆

מחלוקת בית שמאי ובית הלל אם הקילו במחנה בדמאי

שנינו במשנה: דבר נוסף שפטרו במחנה: **וּמִדְּמַאי. דִּתְנַן** - וכך שנינו במשנה: **מַאֲכִילִין אֶת הָעֲנִיִּים דְּמַאי, וְאֶת אַכְסַנְיָא** [חיילים ישראלים הבאים להלחם על אויביהם] **דְּמַאי.**

אָמַר רַב הוּנָא: תְּנָא - שנינו בברייתא, **בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: אֵין מַאֲכִילִין אֶת הָעֲנִיִּים דְּמַאי, וְאֶת אַכְסַנְיָא דְּמַאי.**

וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: מַאֲכִילִין אֶת הָעֲנִיִּים דְּמַאי וְאֶת אַכְסַנְיָא דְּמַאי, הרי משנתינו וכן המשנה בדמאי היא כדעת בית הלל שמקילים בזה, ולא כדעת בית שמאי שחולקים על כך.

◆◆◆

שנינו במשנה: דבר נוסף שפטרו במחנה: **וּמִלְּעָרֵב.**

הפטור במחנה הוא מעירוב חצירות אבל לא מעירוב תחומין שהוא מהתורה ולוקים עליו

אָמְרִי דְּבֵי רַבִּי יַנַּאי: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא עֵירוּבֵי חֲצֵירוֹת, אֲבָל עֵירוּבֵי תְּחוּמִין חַיָּיבִין, דְּתָנֵי רַבִּי חִיָּיא, לוֹקִין עַל עֵירוּבֵי תְּחוּמִין דְּבַר תּוֹרָה, דכתיב אל יצא איש ממקומו, ולא הקילו במחנה לצאת מחוץ לתחום.

שאלה: וכי לוקין על תחומין שכתוב בהם 'אל' ולא כתוב בהם 'לא'

מַתְקִיף לַהּ רַבִּי יוֹנָתָן, וְכִי לוֹקִין עַל לָאו שֶׁבְּאַל - וכי לוקים על לאו של תחומין, שבשאר איסורים נאמר 'לא', ובתחומין לא נאמר 'לא', אלא נאמר 'אל' - 'אל יצא איש ממקומו'..

דחיית השאלה: וכי לא לוקים על לאו של אובי וידעוני מפני שכתוב בו 'אל'

מַתְקִיף רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב, אֶלָּא מֵעַתָּה דִּכְתִיב 'אַל תִּפְנוּ אֶל הָאוֹבוֹת וְאֶל הַיִּדְּעוֹנִים', הָכִי נָמֵי דְּלָא לָקֵי - וכי גם בזה לא לוקים מפני שכתוב 'אל', ולא כתוב 'לא'.

ביאור חדש בשאלה: וכי לוקין על תחומין שנאמרו בפסוק שבעניין לאו שנאמר בו גם חיוב מיתה

מבארת הגמרא: **רַבִּי יוֹנָתָן הָכִי קַשְׁיָא לֵיהּ** - כך היה קשה לו, וכי לוקין על תחומין, והרי זה **לָאו שֶׁנִּיתַּן לְאַזְהָרַת מִיתַת בֵּית דִּין,** שמהפסוק 'אל יצא איש ממקומו', לומדים 'אל יצא' - אל יוציא', והיינו איסור הוצאה מרשות לרשות, והוא אב מלאכה שהעובר עליה חייב מיתה, **וְכָל לָאו שֶׁנִּיתַּן לְאַזְהָרַת מִיתַת בֵּית דִּין** - כל לאו שנאמרו בו איסור שלא יעשה דבר שמתחייב עליו מיתת בית דין **אֵין לוֹקִין עָלָיו,** שמלאו שלומדים ממנו אזהרה שלא יעשה דבר שחייב עליו מיתה, אין לומדין ממנו אזהרה לחיוב מלקות, ואם כך לא חייבים מלקות על תחומין.

תשובה:

אָמַר רַב אָשֵׁי: מִי כְּתִיב 'אַל יוֹצִיא', 'אַל יֵצֵא' כְּתִיב, ומפסוק זה אין לומדים הוצאה אלא

תחומין, וממילא פסוק זה לא מלמד על אזהרת מיתה, אלא על אזהרת מלקות, ועל כן לוקים על תחומין.

הדרן עלך מבוי

משנה

דעה א': ד' פסין לביראות

עוֹשִׂין פַּסִּין (עמודים) **לְבֵירָאוֹת** (לבורות) **אַרְבָּעָה דְּיוֹמְדִין** - ארבעה עמודים שכל עמוד נראה כשני עמודים, נמצא שהם **נִרְאִין כִּשְׁמוֹנָה** עמודים, **דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה.**

שהבורות הנמצאים ברשות הרבים, אי אפשר למלאות מהם החוצה, כי הבור עצמו הוא רשות היחיד (עמוק עשרה ורחב ארבעה טפחים) ואסור להוציא מרשות הרבים אל רשות היחיד, ואמרו חכמים שאין צריך לעשות בשטח שסביבות הבור 4 מחיצות שלימות כדי להוציא לשם מים, אלא די אם עושה 4 זויות שהם נראים כ8, ובזה השטח שסביבות הבור נחשב רשות היחיד, ומוציא לשם מים, ומביא בהמתו לשם להשקותה.

דעה ב': ד' פסין לביראות וד' פשוטים

רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: צריך לעשות **שְׁמוֹנָה** עמודים **נִרְאִין כִּשְׁנֵים עָשָׂר,** שהם **אַרְבָּעָה דְּיוֹמְדִים** (שנראים כשמונה), **וְאַרְבָּעָה פְּשׁוּטִין** - ברווח שבין זווית לזווית, צריך להניח לוח עץ פשוט.

גובהם, רוחבם ועוביים

גוֹבְהָן של הפסים **עֲשָׂרָה טְפָחִים, וְרוֹחְבָּן שִׁשָּׁה** טפחים, **וְעוֹבְיָיִם כָּל שֶׁהוּא,**

הרווח שבין הפסים, דעה א':

וּבֵינֵיהֶן - בין הפסים יכול להרחיק עד רווח **כְּמִלֹּא שְׁתֵּי רְבָקוֹת** (צמד בהמות קשורות) **שֶׁל שָׁלֹשׁ שָׁלֹשׁ בָּקָר** - בכל 'צמד' יש שלש פרות, ובסך הכל הוא רווח של שש פרות (כל פרה רוחבה אמה ושתי שליש, נמצא שש פרות הם עשר אמות), **דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר.**

דעה ב':

רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בין הפסים יכול להרחיק עד רווח שתי רבקות **שֶׁל אַרְבַּע** פרות, (כל פרה רוחבה אמה ושתי שליש, נמצא שמונה פרות הם שלש עשרה אמה ושליש).

ובין לרבי מאיר ובין לרבי יהודה, מדידת הפרות הם כאשר הם **קְשׁוּרוֹת, וְלֹא מוּתָּרוֹת,** והוא חומרא, שכאשר הם קשורות הם תופסים פחות מקום,

ומודדים את הרבקות, **אַחַת נִכְנֶסֶת, וְאַחַת יוֹצֵאת** - צמד אחד של פרות נכנסות, וצמד אחד יוצא, והוא קולא, שכך נמצא קצת יותר רווח, ונמצא שלרבי מאיר שהוא עשר אמות, ולרבי יהודה שהם שלש עשרה אמה ושליש - הם אמות 'שוחקות', ולא אמות מצומצמות.

כמה השטח הכי קטן שמותר לעשות עבורו 'פסי ביראות'

מוּתָּר לְהַקְרִיב את הפסים **לַבְּאֵר,** ולעשות את ההיקף צר, **וּבִלְבַד שֶׁתְּהֵא פָּרָה רֹאשָׁהּ וְרוּבָּהּ**

בִּפְנִים וְשׁוֹתָה - צריך שיהיה משפת הבאר עד בין הפסין מספיק שטח שנכנס ראשה ורובה של פרה, אבל אם מקיף שטח פחות מזה, לא נאמר בו היתר 'פסי ביראות', מפני שאין בשטח המוקף מקום לראשה ורובה של פרה, חוששים שמא ימשך אחר פרתו, ויוציא את הדלי מחוץ למחיצה, ונמצא מוציא מרשות היחיד לרשות הרבים.

מוּתָּר

להרחיק כל שהוא. כל מה שבלבו לעשות היקף גדול: **ונלבד שירבה בספסין.** דכל כמה דמרחיק מבור מגדיל ריוח שבין דיומד לדיומד ולריך להרבות בספסין עד שלא יהא בין פשוט ובין פשוט לדיומד יותר מי׳ אמות לר׳ מאיר או מי״ג אמה ושליש לרבי יהודה:

לגיגה ולקרפף. שלין הקיפון לדיורה. קרפף היקף גדול חוץ לעיר לכניס סס עליס לאוכל: **אבל אם היה דיר.** של בהמות שעושין בשדות היום כאן והיום כאן כדי לזבל בגללי בהמות: **סבר.** לבהמות של עיר: **מוקלה.** רחבה שאחורי הבתים: **ואלו.** שלפני הבתים. דכל הני הקיפון לדיורה הוא והני פסי מיכלות נמי תוחלו ומיימיהן רלוין לשמיים אדם תשמים דיורה מעליתא הוא: **גמ׳ תנאים לשיירא.** כדתנן בפ״ק (דף מח:) מקיפין אלשה תבלים בכולה עומד הוא אבל פסין (א) לשיירא לא דהוי פרוז מרובה ולא הוחר אלא לבור משום בהמת עולי רגלים כדמפרש לקמן (ב:): **בור.** מיס מכוונפין ועבידי דפסקי ומשום הכי אסר מנניא דזמנין דפסקי מיא ובטלי מחיצות ולא הוחרו פסי מיכלות אלא מפני מיימיהן אל בהמת עולי רגלים: **גאר.** מיס מיים ובילחות דמתמיתין מדלא קתני בורות במיס מיים קאמר: **בור הרבים.** לי מלקדק מיא ° מדלכרי אהדדי ולא מטלטלי הכס: **גאר היחיד.** דלא פסקי מיא: **לבורות לא.** ואפילו לרבנים: **מכונפין דלא פסיקא ליה.** דליכא בור הרבים דמסבי ואיכא בור דיחיד דלא מהני לא קתני: **ואילו הכא מיכלות קתני.** דמשמע תרי חד לרבנים וחד ליחיד: **מיכלות דעלמא.** אלכל הרלאון ונטלו ממנו ובכלא אל חוס: **מאי אחור וקדם דרבי.** דמשמע ב׳ לורות: **מאדם ועד בהמה.** אדם הוחכר בפורענות תחילה: ה״ג **היינו דאיכא ויילר בתרין יודין.** דמשמע ב׳ לורות: **אוי לי מיצרי.** שמצערני אם אעשה לטון יולרי: **אוי לי מיולרי.** אם אעשה לטון יולרי: **זכר ונקבה בראם.** משמע מתחילת בריאתו היה זכר ונקבה זכר מלד זה ונקבה מלד זה: **ברא אותו.** משמע שהיתה מחוברת בגוף: **ויכן.** בגוויה ° ועומדת היתה: **שקיעה.** קליעת שיער: אוכר

אפילו ״ כורין מותר. פ״ס והני פסי מיכלות נמי תוחלו ומיימיהן רלוין לשמיים אדם תשמים דיורה מעלייתא היא ואין להקשות מ״ב אמתי אמר בגמרא מתני׳ דלא כרבי עקיבא מדלא קתני בורות דלמא נקט מיכלות דאפי׳ ״ כורין אמר ר׳ יהודה היא דלא שרי אפי׳ בגאר אלא בית אתתים וא״מ ומתי שנא גבי שייריא דבעו רבנן אלא שא יהא בית אתתים פנוי והכא גבי פסין דגריעי טפי מחבלים דאמר גבמרא ב לא אלריכא אלא יהא בית אתתים פנוי וי״ל דגבי שייריא הוחיל ונעשה לעוכר שעה לא הוי חשיב מוקף לדיורה כמו פסין אי נמי גבי עולי רגלים הקילו והחמיבו פסין כמו מחיצה גמורה כמו שהקילו לענין פרוץ מרובה על העומדת ג ומ״מ לרבי לפרס כפיריס הקונטרס דחשיבי פסין מוקפין לדיורה אע״פ שאין אדם דר שם דאלמא״כ מקשה מתני׳ לרב הונא בר׳ כ״ מתניא דבעי לגיגה כבר הונא בר׳ כ״ דמתני׳ היא לגיגה אחד (רשות) [בארבע הרבים ובור הרבים ובאר היחיד ערשין לחן פסין כו׳. אפי׳ תימא ר״ע באר דפסיקא ליה לא שנא דיחיד ולא שנא דיחיד דבור [קתנין], מכונפין דלא פסיקא ליה כו׳. **לימא** מתניתין דלא כר׳ יהודי בן בבא. דתנן ר׳ יהודי בן בבא אומר אין עושין פסין אלא לבאר הרבים בלבד כו׳, ומתניתין קתני לביראות לא שנא דרבים ולא שנא דיחיד. אפי׳ תימא מתני׳ ר״ע בן בבא מאי בריאות דתנן במשנתינו, ביראות דרבים אין ביראות דיחיד לא, ומאי ביראות [בוראות] דעלמא. מאי דיומדין אמר ר׳ רמיה דיו עומדין. פי׳ שני עמודין. כלומר נראין כשנים. תנן ר׳ יהודי אומר כל דשתיתן פטורין חוץ מן הדיפרא, אמר עולא אילן העושה שתי פירות בשנה כו׳. דיי **פרצופין** היו לו לאדם הראשון שנאמר אחור וקדם צרתני. דיבן ה׳ אלהים את הצלע. רב ושמואל חד אמר דו פרצופין שמתחלה נבראו שתי יצירות כמאן דאמר דו פרצופין שמתחלה נבראו שתי יצירות. **סס** מתוכות ם. במחשבה ליבראות שניהם כאחד, ולבסוף בראו יחידי. **ויבן.** מלמד שקילעה לחוה. שכן בכרכי הים היו קורין לקלעיתא בניתא.

1. אחור וקדם צרתני ותשת עלי בפבה.
2. ויבן יי אלהים את הצלע אשר לקח מן האדם לאשה ויבאה אל האדם: בראשית ב כב
3. ויומח את כל היקום אשר על פני האדמה מאדם עד בהמה עד רמש ועד עוף השמים ויומחו מן הארץ וישאר אך נח ואשר אתו בתבה: בראשית ז כג
4. ויייצר יי אלהים את האדם עפר מן האדמה ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה: בראשית ב ז
5. זכר ונקבה בראם ויברך אתם ויקרא את שמם אדם ביום הבראם: בראשית ה ב
6. ויברא אלהים את האדם בצלמו בצלם אלהים ברא אתו זכר ונקבה ברא אתם: בראשית א כז
7. ויפל יי אלהים תרדמה על האדם ויישן ויקח אחת מצלעתיו ויסגר בשר תחתנה: בראשית ב כא

רב נימים גאון

כל דשתיתן פטורין. המצא פירושו בברכות בפרק כיצד מברכין על הפירות. שיתין אמר רבה בר בר חנה אמר ר׳ יוחנן דתניי. ובמגמרא דבני מערבא מהוצאה דעליו דעד הפגין נ׳ יום.

רבינו חננאל

דאמרינן לימא מתניתין דלא כחנניא, דתניא חנניא אומר חבלין לבור ולא פסין. ואוקימנא אפי׳ תימא חנניא, אימור דאמר חנניא חבלים ולא פסין לבור, לבאר מי אמר כו׳. לימא מתניתין דלא כר״ע. דתניא אחד (רשות) [בארבע הרבים ובור הרבים ובאר היחיד ערשין לחן פסין כו׳. אפי׳ תימא ר״ע באר דפסיקא ליה לא שנא דיחיד ולא שנא דיחיד [קתנין], מכונפין דלא פסיקא ליה כו׳. לימא מתניתין דלא כר׳ יהודי בן בבא. דתנן ר׳ יהודי בן בבא אומר אין עושין פסין אלא לבאר הרבים בלבד כו׳, ומתניתין קתני לביראות לא שנא דרבים ולא שנא דיחיד. אפי׳ תימא מתני׳ ר״ע בן בבא מאי בריאות דתנן במשנתינו, ביראות דרבים אין ביראות דיחיד לא, ומאי ביראות [בוראות] דעלמא. מאי דיומדין אמר ר׳ רמיה דיו עומדין. פי׳ שני עמודין. כלומר נראין כשנים. תנן ר׳ יהודי אומר כל דשתיתן פטורין חוץ מן הדיפרא, אמר עולא אילן העושה שתי פירות בשנה כו׳. דיי **פרצופין** היו לו לאדם הראשון שנאמר אחור וקדם צרתני. דיבן ה׳ אלהים את הצלע. רב ושמואל חד אמר פרצוף. דיבן ה׳ אלהים את הצלע לבנות אשה לאדם הראשון שכן בכרכי הים קורין לקלעיתא בניתא. דיבר אחר ויבן ה׳ אלהים אמר רב חסדא ואמרי לה במתניתא תנא מלמד שבנאה הקב״ה לחוה כבניין אצר

הגהות הב״ח

(א) רש״י ד״ה חבלים וכו׳ לשיירא דהוי פרוז מרובה לא דלא הותר: (ב) תוס׳ ד״ה לפיולו וכו׳ אבי דר״ל דמתניתין:

גליון הש״ס

גמ׳ בתחלה עלתה בבחשבה. עי׳ ר״ס דף מ מ״ל תוס׳ ד״ה ומתן מלגלי: שם לא נצרכה אלא למקום חתך. כעין זה מוגלן דף סח ע״ב: רש״ל ד״ה בור הרבים וכו׳ מדברי אחדדי. עי׳ לעיל דף ג ע״ש:

הגהות הגר״א

[א] גמ׳ ומעולה שבם יונס בית שתי נקבלון בעולה שלשה. סימן כ״ל (וכוה סימן לכל מימרות דר׳ ירמיה ב״ל עד הפיסקה):

מוסף רש״י

אלא לבאר הרבים בלבד. לחיכה מכתי לעמליאה (לקמן כב). **דיו פרצוף פנים.** שני פרלופין בראם אחלב, אחד מלפניו ואחד מלאחריו, ולאמו לעיים ועשה מן אחמד חוס (בדכות מא.). **היינו דבתים אחורי וקדם צרתני.** לשון לוכה דסיינו שני פרלופין (שם). **היינו דבתים ויבן.** שכיס לרך בנין (שם). מאי ויבן. והלא כבר נבנה (שם).

מוסף תוספות

א. דמים חיים חזר לאדם. תוס׳ בכלא״ש. ב. תגנה אומר עושין חבלים לבור ולא פסין. שם. ג. מה שלא התירו בחבלים דשייריא כיון שאינו לדבר מצוה. רשב״ם. ד. שבמגה חוה נבראת, שהרי היו בבאן שתי יצירות בחד אחר זו, [וקשה] מדאמרינן [והכא] בשלמא למ״ד דו פרצופין היו היינו דכתיב וייצר, כלומר בשני יודין״ דמשמע שני יצירות, אלא למ״ד חדא יצירה היא מאי וייצר. שם כתוכות ם. ה. וכיון דפרש״י ז״ל דמאן דאמר חדא יצירה הואי היינו מ״ד פרצוף, הכי שייך לומר בה מחשבה ומעשה. דהא לא מיתמר הכי אלא למאן דאמר דנב. רש״ל. ו. מ״ד חדא יצירה הואי כמ״ד נבב היה, שלא נברא מתחילה אלא פרצוף אחד, ואע״פ שאח״כ נבראת חוה מן הזנב, ההיא לאו יצירה היא אלא תולדה, ומ״ד שתי יצירות כמאן דאמר דו פרצופין שמתחלה נבראו שתי יצירות. **סס** מתוכות ם.

יח: עושין פסין פרק שני עירובין

יד ליד לא יצקה רע. לגה היינו קרא דדרים בסוטה (דף ד:): לענין גסות הרוח כיצה דרים מקרא (ב) דתועבת ה׳ כל גבה לב יד ליד וגו׳ וקרא דאכלה היינו יד ליד לא יצקה רע וחזא דמיקים נמנלו:

מתניתא לה רב נחמן בר יצחק. מכאן משמע דרב נחמן בר יעקב גלו מתניתא דלה:

סמוכה: **ולא** אחורי בית הכנסת בשנה שהצבור מתפללין. במוסקפתא דמגילה (פרק ג) תניא אין פותחין בפי כנסיות אלא לנזקה סכן מלינו במסכת שבת (במדבר ג) והחויים לפני המשכן קדמה וגו׳ מזרחה וגו׳ ונלאה דקסבר אלו מנת לסיבה במערב ויהיו המתמוים בנערב לו היתה ל״ו ובמס״ק במערבה לסביב (דס״ב ח) (ויתפללו) [והתפללו] דרך אלהם וכתיב [דיש״ל ח] וכון פתיחן ליה בעיליתיה נגד ירושלם והשתא לכתורה נלאה לאחוריי בית הכנסת היינו לגד אחרון ומיהו אין נראה ט) (דבסוף פרק) קמא דברכות (דף ו:) אמרינן הכוא גבוא דהוה מלגי אחוריי בי כנישתא מ״ל אליהו כדו בר קיימת קמי מרך פיכוס כשמי רשויות וקאמר לא שנו אלא לגה קא מהדר אפיה לבי כנישתא אבל מהדר אפיה לבי כנישתא אין בו ואם אפיה לבי כנישתא אין בו ואם היה עומד לגד אחרון ס״ם דאי מהדר אפי׳ לבי כנישתא ב) דממזר כשני רשויו אלהנור מקמאוי לגמרא והוא מקמאוי לגמרא ועוד דאמר תתם בפר׳ הרואה (דף פא). אסור לו לאדם לעבור אחוריי בית הכנסת בשעה שהצבור מתפלגין ולא אמרן אלא לגיכא פיתחא אחריא אבל איכא פיתחא אחריא אין בה כי אם ל״ב מקמע לפי שעובר לפני הפתח ואינו נגנס[8] ונראה לאחוריי בית הכנסת היינו לגד פתח היכל״ע ובוקא אחוריי לפי שהוא אחוריי העם:

מרורין בזית. [9] [2] היינו אילן של זית והוא מר ואילן נמי מקרי זית כדמיב (שמות טו) ויורהו ה׳ עץ [3] ודרשינן זה זית שאין לך מר בתאלנות ממו זית ם׳:

כל הנשמה. פר״מ קרי ביה הנשמה בדגש [3]: **נתברכו שכיניה.** והא לאמר [בת״כ פ׳ בחוקותי] ואמנון עליה לוחיכיס שזו היא מדה טובה שהיה מעוגנת פירות בשעה שאין שריון בה כאן הוי בני יהודה שכיניה [7] אי נמי שאינה מוליאה כל כך כמו דאסיס עליה:

אוזר רחב מלמטה וקצר מלמעלה. שאם היה רחב מלמעלה שהוא ממגלה ומכניס מעשה הפירות על הכתלים ומטה אותם: **רחבה** מלמטה. מלגו בית הכנסת אלה: **שוביניות.** שנתמלא בחיתוניו לאמתו ולהתעסק בלרכי עבודת מופה: **מגו.** מהלך: **ואפילו היא אשתו.** שהוא גנאי לו: **נודמנה לו על הנגבר.** והיא מהלכת לפניו: **יסלקנה לגדליון.** ויעבור לפניה: **בנסר.** דמדליא לגמרא ומסתכל בנשרה ומצאתא אינם מגם: **המרגלה.** מונה: **יד ליד.** המרגלה מיד ליד אפי׳ הוא כמו משה שקבל תורה מיד הקב״ה לידו: **עם הארץ היה.** בשום פומן דבר דלרן בתמני׳ דקתני דלא גמר דבר אלא אפילו אחרי לעיל לא יהלך אדם מלמד שעשה אשתו: **אלנקה.** נגיא היה כדמניא בסדר עולם ויבא אים הלנים אל עליו) זה אלנקה ר׳ נגיאים נקראו אים הלנים והוא ל״ מסס) ולינה לעימר עם הארץ היה: **ונאמרי דקאמר רב נחמן.** דהאי אחרי אחרי ממש קאמר: **בי רב.** מקבל [שקוין] מיקומות של בית רבן: **ולא אחרי אשה.** שאם אים: **ולא אחרי עבודת גלולים.** שמא ימשך אחריו וכמיב: [2] הרחק מעליה דרכך (ומקרי׳ (ע״ז דף ח). זו האפיקורסות ם): **ולא אחורי בית הכנסת בשעה מפלגין.** שנראה כמיפר שעומד מאחריהם ם) ואינו נכנס: **בנדוי.** שיבא מאה ותשעים שנה מזוף מפני שגבר בו הקב״ה אחריו [2] המן העץ וגו׳ ולקנו: **זרוי אבנים.** תגורות מתרגמינן זרוין (בראשית ג): **שכנם זרע דחוק לאומיה.** נעשה שדיון וזוחקן ולילין מיני מזיקין: **אומרים מקלם שבחו בו.** כלומר דרך אדרן הוא שאע״פ שאדם משבח אם חברו אלא בפניו הרבה אין מרבה בשבחו לפניו אבל בפניו כתיב אל״ו [2] בפני. כתיב לדיק: **אלא בפניו.** כתיב לדיק תמים: **טרף בפיה.** מאמרי׳ פיה ביקשה שיאכל זית בטרף אלה והיינו מזון: **כשר ודס.** נמ: **ולא אמר איה אלוה עושי.** לא הולכין לבתפלון ולומר איה עושי והכריני אדם מי שנותן זמירות של תורה בלילה. ולהכי נקט לילה שהקול נשמע מרחוק: **מיום שחרב בית המקדש.** ופסקו הכהנים בלגכן בשם המפורש בלאין [3] שהיו מברכין בשם המפורש: **דיו לעולם שיעשמש.** בשם ב׳ אותיות בין בשבח בפניו בין בגרך אין לגבר אם מכיהו לכתיב בל הנשמה תהלל יה לגומר זה השם שכל הנשמה כולה יהוי לאשתמש בו ומכלל דשם בל לא אכנע אותיות ושם המפורש לא לגל הנשמה ניתן אלא לכהנים בלבד דכתיב (דברים י) ולברך בשמו וכתי׳ (במדבר ו) ושמו את שמי המיוחד לי: **נקלנו פניהם.** מקללתה: **נקרבו פניהם.** מקללתה: **למורם קיפוד.** שהוא פלטף היה מהלך לפנים (שם). ואפילו היא אשתו. נגלי הלכה מלמעלה מהא המעלה דומקם אם המעלה מלמעלה ומכם לגלגן ולגמן, שמשמש מכניע עלגסם (ברכות סא.). שדשביניות. משמע דמופמו ומזוומו (שם). ולמאן דאמר פרצוף. ומתמלגמו היה מלד אחר זכר וקנסם מלד אחר, הי מיניהו סני ברישא. פיהו פלטף היה מהלך לפנים (שם). ואפילו היא אשתו. נגלי הלכה (שם). נדמנה לו הנשר. אמת אים ויהי לפניו (שם). יסלקנה לגדליון. עד שיעבור לפניו (שם). אחרי אשה בנבר. אחורי אחת אים, מנגנה בנגיה מפני המים הזה מתמלגל בה (שם). יד ליד לא יצקה רע. אפילו המקום דבוי קוקבל הוה מיגמיו בנו הקב״ה, לא יצקה רע, וקרא כתיב מתמני (שם). עם הארץ היה. לא שמש אלמידי חכמים, שלא למד משנה זו שמיגו לא יהלך אחר אחוריי אשה ואפילו היא אשתו (שם). ולמאי דאמר רב נחמן. שהלך אחריה ממש, אם כן אפילו בי רב נמי לא קרא. אם מיגוקנו אל בית הכנסת בשעה מפלגין (שם ח). אלא מעתה בפיה. בפיה היקה שוחלת מזון נגיף (שם). נתקלקלה בבל נתקללה שכיניה. כלומר אי לגשע ואיה לפנינו (ברכות נח.). למורם קיפוד. חזיק ומעמדת לעים ומיקון לאת המקדש אלא מ״ר בשמה דמלגלגה בכל מלגלגה בכל נתקללו שכיניה. שלא מלגלגה בכל נתקללו שכיניה. שנאמר ושמתיה למורם קיפוד ואגמי מים ונתקללה שכיניה. נתקללה שומרון ונתברכו שכיניה. שנאמר ושמתיה לעי השדה למטעי כרם

מסורת הש״ס

ג א מיי׳ פכ״ח מהלכות תפלה הלכה כב
סמנ לפתון קבה טוש״ע אח״ח סימן כא סעיף ג:
ד ב מיי׳ ש״ע מהלכות תפלה הל״ח סמנ עשין יט טוש״ע אח״ח סימן ק סעיף ה:
ה ג מיי׳ פ״ג מהל׳ מ״ח הל״ב טור אח״ח סימן לגא טוש״ע יו״ד סימן רמו סעיף כד:

תורה אור השלם

1. וְכֵן יְיָ אֱלֹהִים אֶת הַצֹּלָע אֲשֶׁר לָקַח מִן הָאָדָם לְאִשָּׁה וַיְבִאֵהָ אֶל הָאָדָם: בראשית ב כב
2. יָד לְיָד לֹא יִצְקָה רָע וְזֶרַע צַדִּיקִים נִמְלָט: משלי יא כא
3. וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ מִנּוּהָ אַחֲרֵי אִישׁוֹ וַתֵּרֶא אֵלֶּה אֶל הָאִישׁ אֲשֶׁר דִּבְּרָהּ אֵלָיו הָאִשָּׁה וַיֹּאמֶר אֲנִי: שופטים יג יא
4. וְהָאִמְר אִם בְּעֵבֶר חַי יְיָ וְדִי נַפְשֶׁךָ אִם אֶעֱזָבֶךָ וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ אַחֲרֶיהָ: מלכים ב ד ל
5. וַתָּקָם רִבְקָה וְנַעֲרֹתֶיהָ וַתִּרְכַּבְנָה עַל הַגְּמַלִּים וַתֵּלַכְנָה אַחֲרֵי הָאִישׁ וַיִּקַּח הָעֶבֶד אֶת רִבְקָה וַיֵּלֶךְ: בראשית כד סא
6. רְחִי אָדָם שְׁלֹשִׁים וּמֵאַת שָׁנָה וַיּוֹלֶד דְּמוּתוֹ כְּצַלְמוֹ וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ שֵׁת: בראשית ה ג
7. וַיֹּאמֶר יְיָ לְנֹחַ בֹּא אַתָּה וְכָל בֵּיתֶךָ אֶל הַתֵּבָה כִּי אֹתְךָ רָאִיתִי צַדִּיק לְפָנַי בַּדּוֹר הַזֶּה: בראשית ז א
8. אֵלֶּה תוֹלְדֹת נֹחַ נֹחַ אִישׁ צַדִּיק תָּמִים הָיָה בְּדֹרֹתָיו אֶת הָאֱלֹהִים הִתְהַלֶּךְ נֹחַ: בראשית ו ט
9. וְתֵבָא אֵלָיו הַיּוֹנָה לְעֵת עֶרֶב וְהִנֵּה עֲלֵה זַיִת טָרָף בְּפִיהָ וַיֵּדַע נֹחַ כִּי קَלּוּ הַמַּיִם מֵעַל הָאָרֶץ: בראשית ח יא
10. שָׁוְא וְדֹבֵר כָּזָב הַרְהֹרִים מְמַנֵּי רֹאשׁ וְעֹשֵׂר אֵל תְּתֵן לִי הַטְרִיפֵנִי לֶחֶם חֻקִּי: משלי ל ח
11. וְלֹא אָמַר אַיֵּה אֱלוֹהַּ עֹשֵׂי נֹתֵן זְמִרוֹת בַּלָּיְלָה: איוב לה י
12. כֹּל הַנְּשָׁמָה תְּהַלֵּל יָהּ הַלְלוּ יָהּ: תהלים קנ ו
13. וְשַׁמְתִּיהָ לְמוֹרַשׁ קִפֹּד וְאַגְמֵי מָיִם וְטִאטֵאתִיהָ בְּמַטְאֲטֵא הַשְׁמֵד נְאֻם יְיָ צְבָאוֹת: ישעיהו יד כג
14. וְשַׁמְתִּי שֹׁמְרוֹן לְעִי הַשָּׂדֶה לְמִטָּעֵי כָרֶם וְהִגַּרְתִּי לְגַי אֲבָנֶיהָ וְיִסֹּדֶיהָ אֲגַלֶּה: מיכה א ו

רבינו חננאל

ויביאהו. מלמד שעשה הקדוש ברוך הוא שוביניות לאדם הראשון, מיכן לגדול שעושה שוביניות לקטן ואל יגע לו. תניא לא יהלך אדם אחרי אשה בשוק ואפילו אחותו נדמנה על הנשר יסלקנה לגדליון. [ג] כל העובר על הנגר אחורי אשה אין לו חלק לעולם הבא. ת״ר המרגה מעות ליד האשה בשביל להתחכל בה, אפי׳ הוא במשה רבינו וכו׳ עליה הכתוב אומר יד ליד לא יצקה רע. פי׳ שקיבל התורה מידו של הק׳ [ב״ה] לא יצקה מדין גיהנם. מנוח עם הארץ הוה שנא׳ ויהלך מנוח אחרי אשתו. והלא באלקנה כתיב ויילך אלקנה אחרי אשתו. ובאליעזר כתיב ויקם ויילך אחריה. אלא מאי אחריה אחרי דבריה דאמרי׳ ענתה. אמר ר״י אחרי אחרי ולא אחורי אשה. אחרי אשה ולא אחרי בית הכנסת ם). אחורי בית הכנסת ולא אחורי בית ע״ז, בשעה שהצבור מתפללין. היה ר״מ אומר אדם הראשון חסיד גדול היה כיון שראה שנקנסה מיתה עליו ישב בתענית ק״ל שנה, ופירש מן הזה והעולה זרוי אבנים על בשרו. ופרקון שכבת זרע דחוקה לאנוס. פי׳ קרי נעשו שדיון ולילין. אומר מקצת שבחו של אדם בפניו הוכלו שלא בפניו כו׳. אמרה יונה דבון העולמים יהיו מזונותי מרורין כזית ומסורין בידך ואל יהו מתוקין בידם דמסורין בידי בשר ודם כו׳. כל בית שנשמעין ממנו דברי תורה בלילה אינו אבדה. ת״ר אמר איה אלוק עושי נותן זמירות בלילה. א״ר רימיה מיום שחרב בהמ״ק דיו לעולם שיתמש בשתי אותיות שנא׳ אם הנשמה תהלל יה. פי׳ הנשמה [בדגש] כדתמיה דאמרן דמקדש בית הארץ הלזו בשמים. פי׳ משנעשית א״י נשמה הלילו של הקב״ה ב״י בחצי בחצי השם והוא ה״ה בחצי בחצי השם. ומפורש בשמים ובמדינה בכיניות. אחרי אשה בנבר. אמרי חצי יקרא כגולו, כיון שנחרב בית המקדש מהלילו שבח הק׳ בחצי״ה בחצי בחצי השם שהוא חשוב כגולו. נתקללה בבל נתקללו שכיניה. שנאמר ושמתיה למורש קיפוד ואגמי מים ונתקללה שומרון ונתברכו שכיניה. שנאמר ושמתיה לעי השדה למטעי כרם שכיניה.

ב) כ״ל כ״ה הגי׳ נגמ׳ בפי׳ ר״ח בכתוב ס״ה ס״ר ומקן.

להנצחת יקירכם חייגו: 053-3129507

מסורת הש״ס

ח) ברכות פ״ח. מגמ׳ כלה פ״ח, ומהגנו מוקפות בברכות סמ. ד״ה אלא מעתה גבי אלקנה כמיני דאיקי אלקנה אחרי אשתו ואגו׳ שיבוש הוא אלקנה אחרי אשתו ומקמ״ל דאמר אמר רב נחמן בר יצחק אלקנה ר״ל אלקנה אחרי אשה ולא אחרי אשתו. ומ

עד איזה גודל שטח מותר להקיף בפסי ביראות

[דעה א':] **מוּתָּר** (דף יח) **לְהַרְחִיק כָּל שֶׁהוּא** - יכול להקיף שטח גדול, ומרחיק הרבה את הפסים מהבור, **וּבִלְבַד שֶׁיַּרְבֶּה בְּפַסִּין** - שכל כמה שמרחיק את הפסים מהבור נמצא מגדיל את הריוח שבין דיומד לדיומד, וצריך להרבות בפסין עד שלא יהא בין פשוט לפשוט, ובין פשוט לדיומד יותר מעשר אמות לר' מאיר, או משלש עשרה אמה ושליש לר' יהודה.

[דעה ב':] **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: עַד בֵּית סָאתַיִם** - אף אם מרבה בפסים אין המחיצות מועילות אלא לשטח שהוא עד בית סאתיים, ולא יותר.

אָמְרוּ לוֹ לרבי יהודה: **לֹא אָמְרוּ בֵּית סָאתַיִם אֶלָּא לְגִנָּה וּלְקַרְפֵּף** (היקף גדול חוץ לעיר להכניס שם עצים לאוצר), שגינה וקרפף כיון שאינם מוקפים לצורך דיור בהם, אמרו חכמים שלא מועילה בהם המחיצה אלא לשטח שהוא בית סאתיים, ולא יותר, שכיון שאינו מוקף לדירה והוא שטח גדול, הרי זה נראה כרשות הרבים.

אֲבָל אִם הָיָה דִּיר של בהמות, שעושין בשדות היום כאן והיום כאן כדי לזבלה בגללי הבהמות, **אוֹ סַהַר** - שטח שמקיפים בעיר לשמור בו את הבהמות של העיר, **אוֹ מוּקְצֶה** - רחבה שאחורי הבתים, **אוֹ חָצֵר** שלפני הבתים, שכל אלו הם מוקפים לצורך דיור בהם, (ואף דיר וסהר הם מוקפים לדירה שהרועים ישנים שם), **אֲפִילוּ** אם הקיף יותר מבית סאתיים כגון **בֵּית חֲמֵשֶׁת כּוֹרִין,** או **אֲפִילוּ בֵּית עֲשָׂרָה כּוֹרִין, מוּתָּר** לטלטל על סמך מחיצה זו, וכן פסי ביראות, הואיל ומימיהם ראויין לשתיית אדם, תשמיש דירה הוא, ומותר לטלטל שם אף אם הקיף יותר מבית סאתיים, ולכן הדין הוא כמבואר (בדעה א): **וּמוּתָּר לְהַרְחִיק כָּל שֶׁהוּא, וּבִלְבַד שֶׁיַּרְבֶּה בְּפַסִּין:**

גמרא

בירור א': האם משנתינו אינה כחנניה, שהוא לא מתיר בפסים לבור, משום שהוא פרוץ מרובה על העומד

מבררת הגמרא: **לֵימָא מַתְנִיתִין דְּלָא כַּחֲנַנְיָא** - נאמר שמשנתינו אינה כדעת חנניא, **דְּתַנְיָא: עוֹשִׂין פַּסִּין לְבוֹר, וַחֲכָלִין לִשְׁיָירָא,** שהחבלים כיון שמניחם סמוכים זה לזה והרווח ביניהם פחות מג' טפחים, הרי מדין לבוד, כל השטח נחשב 'סתום', אבל פסים בגלל שיש ביניהם רווח גדול, הרי זה פרוץ מרובה על העומד ולא התירוהו אלא לבור משום בהמת עולי רגלים.

וַחֲנַנְיָא אוֹמֵר: עושים **חֲכָלִין לְבוֹר, אֲבָל לֹא פַּסִּין,** כיון שהוא פרוץ מרובה על העומד לא התירוהו אף לבור משום בהמת עולי רגלים.

ביאור: מה שחנניא אינו מתיר היינו בבור, מפני שהמים פוסקים שם, אבל בבאר הוא מודה שהוא מותר על פי פסים

מבארת הגמרא: **אֲפִילוּ תֵּימָא** - אפילו אם תאמר שהמשנה היא דעת **חֲנַנְיָא, בּוֹר לְחוּד,**

בְּאֵר לְחוּד, בור הוא מקום מים מכונסין, וכשהמים נגמרים הבור ריק, ולכן אסר בזה חנניא, מפני שהרי הרי אינו אלא לצורך בהמת עולי רגלים שיהיה להם אפשרות להשקות את בהמותיהם, ואם יגמרו המים בבור, שוב לא יועילו שם המחיצות, ויש חשש שימשיכו לטלטל שם על סמך מחיצות אלו. אבל באר הוא מים חיים (נביעה טבעית) והמים שם לא פוסקים, ולכן בזה מודה חנניא שפסין מועילים לבאר.

◆◆◆

נוסח אחר בבירור: האם משנתינו אינה כדעת חנניה, שהוא לא מתיר בפסים בין בבור ובין בבאר

אִיכָּא דְּאָמְרִי, מִדְּלָא קָתָנֵי חֲנַנְיָא אוֹמֵר עוֹשִׂין חֲבָלִין לְבוֹר וּפַסִּין לִבְאֵר, מִכְּלָל - מכך שכתוב חנניא אומר חבלין לבור אבל לא פסין, ולא כתוב חנניא אומר חבלין לבור ופסין לבאר, הרי משמע **דְּלַחֲנַנְיָא לָא שְׁנָא בּוֹר וְלָא שְׁנָא בְּאֵר, חֲבָלִין, אִין. פַּסִּין, לָא. לֵימָא מַתְנִיתִין דְּלָא כַּחֲנַנְיָא** - אם כך נאמר שמשנתינו שמתירה פסין לבאר, אינה כדעת חנניא שאינו מתיר פסין לבאר.

ביאור: גם חנניא מודה שפסים מועילים לבאר

מבארת הגמרא: **אֲפִילּוּ תֵּימָא חֲנַנְיָא** - אפילו אם תאמר שמשנתינו היא כדעת חנניא, שגם הוא מודה שפסים מועילים לבאר, ואין זה קשה מדוע הוא לא אמר עושים פסים לבאר, מפני **שלְמַאי דְּקָאָמַר תַּנָּא קַמָּא קָא מַהְדַּר לֵיהּ** - שעל מה שאמר תנא קמא, ענה חנניה, וכיון שתנא קמא אמר שפסין מועילים לבור, אמר חנניא רק שפסים לא מועילים לבור, ולא אמר שפסים מועילים לבאר שעל זה תנא קמא לא דיבר, וכאמור חנניא לא בא אלא לחלוק על מה שאמר תנא קמא לגבי בור.

◆◆◆

בירור ב': האם משנתינו אינה כדעת רבי עקיבא שהוא סובר שפסים מועילים גם לבור הרבים

מבררת הגמרא: **לֵימָא מַתְנִיתִין** - האם נאמר שמשנתינו היא **דְּלָא כְּרַבִּי עֲקִיבָא,**

דִּתְנַן, אֶחָד בְּאֵר הָרַבִּים, וּבוֹר הָרַבִּים, וּבְאֵר הַיָּחִיד, עוֹשִׂין לָהֶן פַּסִּין, לבאר בין של יחיד ובין של רבים עושין פסים, מפני שהמים בבאר לא פוסקים, ואף בבור של רבים עושים פסים מפני שהוא של רבים, ועל כן גם אם המים יפסיקו, אין חוששים שהם ימשיכו לטלטל שם, מפני שרבים מזכירים שזה לזה, והם לא יטלטלו שם, **אֲבָל בּוֹר הַיָּחִיד** [כיון שהוא בור ומימיו פוסקים, ויש חשש שימשיכו לטלטל שם על סמך הפסים, ופסים הרי אינם מועילים אלא כשיש מים לצורך השקיית הבהמות, על כן] **עוֹשִׂין לוֹ מְחִיצָה גְּבוֹהַּ עֲשָׂרָה טְפָחִים, דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא,** הרי שלרבי עקיבא 'פסים' מועילים לבור הרבים.

וְאִילּוּ הָכָא קָתָנֵי לְבֵירָאוֹת - ואילו במשנה שלנו כתוב: עושין פסין לביראות (לבארות), ומשמע: **לְבֵירָאוֹת, אִין. לְבוֹרוֹת, לָא** - שהפסים מועילים רק לבאר ולא לבורות ואפילו של רבים.

ביאור: משנתינו אינה מדברת על בור, אלא על באר

מבארת הגמרא: **אֲפִילּוּ תֵּימָא** - אפילו אם תאמר שמשנתינו היא כדעת **רַבִּי עֲקִיבָא, בְּאֵר מַיִם חַיִּים דִּפְסִיקָא לֵיהּ** - שדינה פסוק וחתוך, **לָא שְׁנָא דְּרַבִּים וְלָא שְׁנָא דְּיָחִיד** - שעושים להם פסים, בין בבאר הרבים ובין בבאר היחיד, **קָתָנֵי** - כתוב זאת במשנה. אבל **בּוֹר** של מים

מְכוּנָסִין דְּלָא פְּסִיקָא לֵיהּ - שאין דין הבור פסוק וחתוך, שבבור הרבים פסים מועילים, ובבור היחיד פסים לא מועילים, **לָא קָתָנֵי** - לא כתוב זאת במשנה, שהתנא לא דיבר על דבר שאינו פסוק, אבל אין זה הוכחה שפסים לא מועילים לבור הרבים.

◆◆◆

בירור ג': האם משנתינו אינה כדעת רבי יהודה בן בבא שהוא סובר שפסים מועילים רק לבאר הרבים

לֵימָא מַתְנִיתִין דְּלָא - האם נאמר שמשנתינו אינה **כְּרַבִּי יְהוּדָה בֶּן בָּבָא,**

דִּתְנַן, רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בָּבָא אוֹמֵר: אֵין עוֹשִׂין פַּסִּין אֶלָּא לִבְאֵר הָרַבִּים בִּלְבַד, אבל לא לבאר של יחיד,

וְאִילּוּ הָכָא קָתָנֵי - ואילו כאן במשנה כתוב עושין פסין **לְבֵירָאוֹת,** שמשמע 'בארות' לשון רבים, **לָא שְׁנָא דְּרַבִּים וְלָא שְׁנָא דְּיָחִיד.**

ביאור: אפשר לבאר את כוונת משנתינו שפסים מועילים רק לבאר הרבים

אֲפִילּוּ תֵּימָא - אפילו אם תאמר שמשנתינו היא כדעת **רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בָּבָא,** שפסים אינם מועילים לבאר הרבים, ומה שאמרה המשנה 'עושין פסין לביראות' אין הכונה לבאר היחיד ולבאר הרבים, אלא **מַאי בֵּירָאוֹת, בֵּירָאוֹת דְּעָלְמָא** - בארות של רבים שיש בעולם.

◆◆◆

מאמר א' מרבי ירמיה בן אלעזר: מהו דיומדין

מַאי דְּיוֹמְדִין, אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה בֶּן אֶלְעָזָר: דְּיוֹ עַמּוּדִין - שתי עמודים.

סימן למאמרים נוספים מרבי ירמיה בן אלעזר

דְּיוֹ - שני פרצופים. **לִמְנוּדָה** - כל השנים שאדם הראשון היה מנודה. **שֶׁבַח** - מקצת שבחו של אדם בפניו. **זוֹנִית** - מזונות היונה (מרורים כזית בידי הקב"ה וכו'), **נִתְקַלְקֵל** - נתקללה בבל. **בְּמִידָּה** - בא וראה של כמדת הקב"ה. **שְׁלִשָׁה** - שלשה פתחים יש לגהינם. **סִימָן.** (לפי גירסא זו אין סימן למאמר בית שנשמעין בו ד"ת בלילה, ולמאמר דיו לעולם שישתמש בשתי אותיות. ויש גירסאות אחרות בסימן זה).

דיופרא, חייבים בדמאי

תְּנַן הָתָם, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: כֹּל הַשִּׂיתִין - מיני תאנים רעים, **פְּטוּרִין** - אין בהם דין דמאי, כיון שהם רעות, עם הארץ אינו חס עליהם ומעשרם, **חוּץ מִן הַדְּיוֹפְּרָא** שהם חשובות ויש חשש שלא עישר אותם.

מַאי דְּיוֹפְּרָא, אָמַר עוּלָּא: אִילָּן הָעוֹשֶׂה דְּיוֹ פֵּירוֹת בַּשָּׁנָה - טוענין שני פעמים בשנה.

◆◆◆

מאמר ב' מרבי ירמיה בן אלעזר: דיו פרצוף פנים היה לאדם הראשון

אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה בֶּן אֶלְעָזָר: דְּיוֹ פַּרְצוּף פָּנִים הָיָה לוֹ לְאָדָם הָרִאשׁוֹן, שֶׁנֶּאֱמַר 'אָחוֹר וָקֶדֶם צַרְתָּנִי' - מלפנים ומאחור צרת לי צורת פנים.

הצלע, פרצוף או זנב

כְּתִיב: 'וַיִּבֶן ה' אֱלֹהִים אֶת הַצֵּלָע' וְגוֹ', רַב וּשְׁמוּאֵל, חַד אָמַר: פַּרְצוּף - ה' חילק את אדם הראשון לשנים, שהיה זכר מכאן ונקבה מכאן, ולקח ה' ממנו את הפרצוף של הנקבה, **וְחַד אָמַר זָנָב** - היה לאדם הראשון זנב, ונטלו ממנו, וברא ממנה את חוה.

שאלה א': לפי מאן דאמר זנב, מהו ביאור הפסוק 'אחור וקדם צרתני'

שואלת הגמרא: **בִּשְׁלָמָא לְמַאן דְּאָמַר פַּרְצוּף, הַיְינוּ דִּכְתִיב 'אָחוֹר וָקֶדֶם צַרְתָּנִי',** והיינו שהיה לאדם צורת פנים מלפניו ומלאחריו, מצד אחד צורת פנים של זכר, ומהצד השני צורת פנים של נקבה. **אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר זָנָב, מַאי 'אָחוֹר וָקֶדֶם צַרְתָּנִי',** הרי לפי דעה זו לא היה לאדם הראשון שתי צורות פנים, צורה מלפניו וצורה מלאחריו.

תשובה: אחור למעשה בראשית וקדם לפורענות

עונה הגמרא: **כִּדְרַבִּי אַמִּי, דְּאָמַר רַבִּי אַמִּי: אָחוֹר לְמַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית** - שאדם הראשון נברא אחרון בבריאה, **וָקֶדֶם לְפוּרְעָנוּת** - והוא הראשון לפורענות, והגמרא מבארת זאת:

בִּשְׁלָמָא אָחוֹר לְמַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית, היינו: **דְּלָא אִיבְּרִי עַד מַעֲלֵי שַׁבְּתָא** - שהאדם לא נברא אלא עד יום שישי, לאחר שהקב"ה ברא את כל הבריאה, **אֶלָּא וָקֶדֶם לְפוּרְעָנוּת, מַאי הִיא** - היכן האדם הוא הראשון לפורענות.

אִילֵימָא אם תאמר **מִשּׁוּם קְלָלָה** - שבקללה שבעץ הדעת, אדם התקלל ראשון, **הָא** - והרי **בַּתְּחִילָּה נִתְקַלֵּל נָחָשׁ, וּלְבַסּוֹף נִתְקַלְּלָה חַוָּה, וּלְבַסּוֹף נִתְקַלֵּל אָדָם,**

אֶלָּא לַמַּבּוּל, דִּכְתִיב 'וַיִּמַּח אֶת כָּל הַיְקוּם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה מֵאָדָם וְעַד בְּהֵמָה' וְגוֹ', הרי הפורענות שבמבול היתה תחילה לאדם.

שאלה ב': לפי מאן דאמר 'זנב' מדוע כתוב וייצר בשתי יודים

שואלת הגמרא: **בִּשְׁלָמָא לְמַאן דְּאָמַר פַּרְצוּף, הַיְינוּ דִּכְתִיב 'וַיִּיצֶר', תְּרֵין יוּדִין,** שמשמע שתי צורות, **אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר זָנָב, מַאי וַיִּיצֶר.**

תשובה: כתוב וייצר לרמז אוי לי מיצרי או לי מיוצרי

עונה הגמרא: **כִּדְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן פַּזִּי, דְּאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן פַּזִּי: אוֹי לִי מִיִּצְרִי,** שמצערני אם אעשה רצון יוצרי, **אוֹי לִי מִיּוֹצְרִי,** אם אעשה רצון יצרי.

שאלה ג': לפי מאן דאמר זנב, מהו זכר ונקבה בראם

שואלת הגמרא: **בִּשְׁלָמָא לְמַאן דְּאָמַר פַּרְצוּף, הַיְינוּ דִּכְתִיב 'זָכָר וּנְקֵבָה בְּרָאָם',** משמע מתחילת בריאתו היה זכר ונקבה, זכר מצד זה ונקבה מצד זה.

אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר זָנָב, מַאי 'זָכָר וּנְקֵבָה בְּרָאָם'.

תשובה: בתחילה: כתוב זכר ונקבה כי עלה במחשבה לברוא שתים

עונה הגמרא מה שכתוב 'זכר ונקיבה בראם', הוא נצרך **לְכִדְרַבִּי אֲבָהוּ, דְּרַבִּי אֲבָהוּ רָמֵי** - הקשה סתירה, **כְּתִיב 'זָכָר וּנְקֵבָה בְּרָאָם',** משמע שבראם שתים, **וּכְתִיב (כִּי) 'בְּצֶלֶם אֱלֹהִים בָּרָא**

אוֹתוֹ׳, משמע שבראו אחד, אלא כך הוא הביאור: **בַּתְּחִלָּה עָלְתָה בְּמַחְשָׁבָה לִבְרוֹאוֹת שְׁנַיִם, וּלְבַסּוֹף לֹא נִבְרָא אֶלָּא אֶחָד.**

שאלה ד׳: למאן דאמר זנב מהו יסגור בשר תחתנה

שואלת הגמרא: **בִּשְׁלָמָא לְמַאן דְּאָמַר פַּרְצוּף, הַיְינוּ דִּכְתִיב ׳וַיִּסְגּוֹר בָּשָׂר תַּחְתֶּנָּה׳,** שבמקום פרצוף סגר והשלים בבשר, **אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר זָנָב, מַאי ׳וַיִּסְגּוֹר בָּשָׂר תַּחְתֶּנָּה׳,**

תשובה: כתוב כך על מקום חתך

אָמַר רַב זְבִיד וְאִיתֵּימָא רַבִּי יִרְמְיָה, וְאִיתֵּימָא רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: לֹא נִצְרְכָה אֶלָּא לִמְקוֹם חֲתָךְ, שבמקום החתך היה צריך לסגור בבשר.

שאלה ה׳: לפי מאן דאמר פרצוף, מהו ויבן

שואלת הגמרא: **בִּשְׁלָמָא לְמַאן דְּאָמַר זָנָב, הַיְינוּ דִּכְתִיב ׳וַיִּבֶן׳,** משמע שהיתה מחוסרת בנין, **אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר פַּרְצוּף, מַאי ׳וַיִּבֶן׳,** והלא בנויה ועומדת היתה.

תשובה: מ׳ויבן׳ לומדים שהקב״ה קילע את שערה של חוה, או שעשאה כבניין

עונה הגמרא: מה שכתוב ׳ויבן׳ נצרך **לְכִדְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן מְנַסְיָא, דְּדָרֵישׁ רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן מְנַסְיָא: ׳וַיִּבֶן ה׳ אֱלֹהִים אֶת הַצֵּלָע׳, מְלַמֵּד שֶׁקִּילְעָהּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְחַוָּה** - קלע את שערה, **וְהֵבִיאָהּ לְאָדָם הָרִאשׁוֹן, שֶׁכֵּן בִּכְרַכֵּי הַיָּם קוֹרִין לְקַלְעִיתָא בַּנְיָיתָא** - לקליעת שערות קוראים בניין.

דָּבָר אַחֵר: ׳וַיִּבֶן ה׳ אֱלֹהִים׳, אָמַר רַב חִסְדָּא, וְאָמְרִי לַהּ בְּמַתְנִיתָא תָּנָא: מְלַמֵּד שֶׁבָּנָאָהּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְחַוָּה כְּבִנְיָין [עמוד ב] **אוֹצָר, מָה אוֹצָר זֶה רָחָב מִלְּמַטָּה וְקָצָר מִלְּמַעְלָה** - שאם היה רחב מלמעלה, כשהוא ממלאו מכביד משאוי הפירות על הכתלים, ומטה אותם, **כְּדֵי לְקַבֵּל אֶת הַפֵּירוֹת, אַף הָאִשָּׁה רְחָבָה מִלְּמַטָּה** [חלל בית הרחם שלה] **וּקְצָרָה מִלְּמַעְלָה, כְּדֵי לְקַבֵּל אֶת הַוָּלָד.**

דרשה בפסוק ׳ויבאה אל האדם׳

נאמר בפסוק **׳וַיְבִיאֶהָ אֶל הָאָדָם׳, מְלַמֵּד שֶׁעָשָׂה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שׁוּשְׁבִינוּת לְאָדָם הָרִאשׁוֹן** - שנשתדל בחיתונו, לשמחו ולהתעסק בצרכי סעודתו, **מִכָּאן לַגָּדוֹל שֶׁיַּעֲשֶׂה שׁוּשְׁבִינוּת לַקָּטָן, וְאַל יֵרַע לוֹ.**

✦ ✦ ✦

מבררת הגמרא: **וּלְמַאן דְּאָמַר פַּרְצוּף** - שבתחילה היה לאדם פרצוף אחד של זכר ופרצוף שני של נקיבה, **הֵי מִינַּיְיהוּ סָגֵי בְּרֵישָׁא** - מי מהם הלך ראשון,

לפי מאן דאמר פרצוף, מסתבר שהזכר הלך ראשון, שאסור להלך אחורי אשה

אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: מִסְתַּבְּרָא דִּזְכָר סָגֵי בְּרֵישָׁא - מסתבר שהזכר הלך ראשון, **דְּתַנְיָא: לֹא יְהַלֵּךְ אָדָם אֲחוֹרֵי אִשָּׁה בַּדֶּרֶךְ, וַאֲפִילּוּ הִיא אִשְׁתּוֹ** - שהוא גנאי לו. **נִזְדַּמְּנָה עַל הַגֶּשֶׁר,** והיא מהלכת לפניו, **יְסַלְקֶנָּה לְצַדָּדִין** ויעבור לפניה, **וְכָל הָעוֹבֵר אֲחוֹרֵי אִשָּׁה בַּנָּהָר, אֵין לוֹ חֵלֶק לָעוֹלָם הַבָּא,** לפי שמרימה את שולי בגדיה ומסתכל בבשרה.

✦ ✦ ✦

המרצה מעות מידו לידה או מידה לידו בשביל שיסתכל בה

תָּנוּ רַבָּנַן, הַמַּרְצֶה - המונה ונותן **מָעוֹת לְאִשָּׁה מִיָּדוֹ לְיָדָהּ, אוֹ מִיָּדָהּ לְיָדוֹ בִּשְׁבִיל שֶׁיִּסְתַּכֵּל בָּהּ, אֲפִילּוּ דּוֹמֶה לְמֹשֶׁה רַבֵּינוּ שֶׁקִּיבֵּל תּוֹרָה מֵהַר סִינַי** - אפילו הוא כמו משה שקיבל תורה מיד הקדוש ברוך הוא לידו, **לֹא יִנָּקֶה מִדִּינָהּ שֶׁל גֵּיהִנֹּם, וְעָלָיו הַכָּתוּב אוֹמֵר ׳יָד לְיָד לֹא יִנָּקֶה רָע׳, לֹא יִנָּקֶה מִדִּינָהּ שֶׁל גֵּיהִנֹּם.**

דעת רב נחמן: מנוח עם הארץ היה שהלך אחרי אשתו

אָמַר רַב נַחְמָן: מָנוֹחַ עַם הָאָרֶץ הָיָה, שֶׁנֶּאֱמַר ׳וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ מָנוֹחַ אַחֲרֵי אִשְׁתּוֹ׳, והוא לא למד דרך ארץ מהברייתא שמבואר בה לא יהלך אדם אפילו אחרי אשתו,

דעה החולקת: מנוח לא הלך ממש אחרי אשתו, אלא אחרי עצתה

מַתְקִיף לַהּ רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק, אֶלָּא מֵעַתָּה גַּבֵּי אֶלְקָנָה, דִּכְתִיב ׳וַיֵּלֶךְ אֶלְקָנָה אַחֲרֵי אִשְׁתּוֹ׳, הָכִי נָמֵי וכי גם באלקנה נאמר שהלך אחרי אשתו והיה עם הארץ, **וְגַבֵּי אֱלִישָׁע דִּכְתִיב ׳וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ אַחֲרֵיהָ׳ הָכִי נָמֵי,** והרי אלקנה ואלישע נביאים היו ואי אפשר לומר שהיו עמי ארצות.

אֶלָּא צריך לומר שמה שנאמר ׳וילך אחרי׳, היינו: **אַחֲרֵי דְּבָרֶיהָ וַעֲצָתָהּ,** ולא אחריה ממש, **הָכָא נָמֵי** - וכן כאן לגבי מנוח צריך לומר שהלך: **אַחֲרֵי דְּבָרֶיהָ וַעֲצָתָהּ,** ולא אחריה ממש.

אָמַר רַב אָשֵׁי: וּלְמַאי דְּאָמַר רַב נַחְמָן מָנוֹחַ עַם הָאָרֶץ הָיָה, [שמה שכתוב בפסוק ׳אחרי׳, הכונה אחריה ממש] אם כן **אֲפִילּוּ בֵּי רַב נָמֵי לָא קְרָא** [אפילו מקרא שקוראים תינוקות של בית רבן גם לא קרא], **דִּכְתִיב ׳וַתָּקָם רִבְקָה וְנַעֲרוֹתֶיהָ וַתִּרְכַּבְנָה עַל הַגְּמַלִּים וַתֵּלַכְנָה אַחֲרֵי הָאִישׁ׳, וְלָא לִפְנֵי הָאִישׁ,** הרי שאין איש הולך אחרי אשה.

אחרי ארי ולא אחרי אשה, אחרי אשה ולא אחרי ע"ז, אחורי ע"ז ולא אחורי ביהכנ"ס כשמתפללים

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אַחֲרֵי אָרִי וְלֹא אַחֲרֵי אִשָּׁה [אשת איש], **אַחֲרֵי אִשָּׁה וְלֹא אַחֲרֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים,** שמא ימשך אחריה, וכתיב הרחק מעליה דרכך ואמרינן (עבודה זרה יז.) זו האפיקורסות.

אֲחוֹרֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וְלֹא אֲחוֹרֵי בֵּית הַכְּנֶסֶת בְּשָׁעָה שֶׁמִּתְפַּלְּלִין, שנראה ככופר, שעומד מאחריה ואינו נכנס.

מאמר ג׳ מרבי ירמיה בן אלעזר, בשנים שאדם הראשון היה בנידוי, הוליד רוחין ושדין ולילין

וְאָמַר רַבִּי יִרְמְיָה בֶּן אֶלְעָזָר: כָּל אוֹתָן הַשָּׁנִים שֶׁהָיָה אָדָם הָרִאשׁוֹן בְּנִידּוּי, שישב מאה ושלשים שנה נזוף, מפני שגער בו הקדוש ברוך הוא דכתיב המן העץ וגו׳ וקללו, **הוֹלִיד רוּחִין וְשֵׁידִין וְלִילִין, שֶׁנֶּאֱמַר ׳וַיְחִי אָדָם שְׁלֹשִׁים וּמְאַת שָׁנָה וַיּוֹלֶד בִּדְמוּתוֹ כְּצַלְמוֹ׳, מִכְּלָל דְּעַד הָאִידָּנָא לָאו כְּצַלְמוֹ אוֹלִיד** - הרי מוכח שעד אז לא הוליד כצלמו, אלא רוחות וכדומה.

מֵיתִיבִי, הָיָה רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: אָדָם הָרִאשׁוֹן חָסִיד גָּדוֹל הָיָה, כֵּיוָן שֶׁרָאָה שֶׁנִּקְנְסָה מִיתָה עַל יָדוֹ, יָשַׁב בְּתַעֲנִית מֵאָה שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וּפֵירַשׁ מִן הָאִשָּׁה מֵאָה שְׁלֹשִׁים שָׁנָה, וְהֶעֱלָה זִרְזֵי [חגורות] **תְּאֵנִים עַל בְּשָׂרוֹ מֵאָה שְׁלֹשִׁים שָׁנָה,** וכיון שפירש כיצד הוליד רוחין ושדין ולילין.

עונה הגמרא: **כִּי קָאָמְרִינַן הָהוּא בְּשִׁכְבַת זֶרַע דַּחֲזָא לְאוּנְסֵיהּ** - מה שאמרנו שהוא הוליד היה זה משכבת זרע שראה לאונסו, שמזה נעשה שידין ורוחין ולילין שהם מיני מזיקין.

◆◆◆

מאמר ד' מרבי ירמיה בן אלעזר, בפניו של אדם אומרים רק מקצת שבחו

וְאָמַר רַבִּי יִרְמְיָה בֶּן אֶלְעָזָר: מִקְצָת שִׁבְחוֹ שֶׁל אָדָם אוֹמְרִים בְּפָנָיו, וְכוּלּוֹ שֶׁלֹּא בְּפָנָיו, כלומר דרך ארץ הוא, שאף על פי שאדם משבח את חברו שלא בפניו הרבה, אין מרבה בשבחו לפניו, מפני שנראה כמחניף.

מִקְצָת שִׁבְחוֹ בְּפָנָיו, דִּכְתִיב 'כִּי אוֹתְךָ רָאִיתִי צַדִּיק לְפָנַי בַּדּוֹר הַזֶּה', כּוּלּוֹ שֶׁלֹּא בְּפָנָיו, דִּכְתִיב 'נֹחַ אִישׁ צַדִּיק תָּמִים הָיָה בְּדֹרֹתָיו', הרי שבפניו אמר צדיק ושלא בפניו צדיק תמים.

◆◆◆

מאמר ה' מרבי ירמיה בן אלעזר, אמרה יונה יהיו מזונתי מרורים כזית בידי הקב"ה, ולא מתוקין כדבש ביד בשר ודם

וְאָמַר רַבִּי יִרְמְיָה בֶּן אֶלְעָזָר: מַאי דִּכְתִיב 'וְהִנֵּה עֲלֵה זַיִת טָרָף בְּפִיהָ', [מאמר פיה, ביקשה שיהא זית טרף שלה, כלומר: המזון שלה], **אָמְרָה יוֹנָה לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, יִהְיוּ מְזוֹנוֹתַי מְרוֹרִין כְּזַיִת וּמְסוּרִין בְּיָדְךָ, וְאַל יִהְיוּ מְתוּקִין כִּדְבַשׁ וּתְלוּיִן בְּיַד בָּשָׂר וָדָם** [נח],

הגמרא מביאה מקור לכך שהלשון 'טרף' הוא מזון: **כְּתִיב הָכָא: טָרָף, וּכְתִיב הָתָם הַטְרִיפֵנִי לֶחֶם חוּקִּי.**

מאמר ו' מרבי ירמיה בן אלעזר, בית שנשמעין בו ד"ת בלילה, אינו נחרב

וְאָמַר רַבִּי יִרְמְיָה בֶּן אֶלְעָזָר: כָּל בַּיִת שֶׁנִּשְׁמָעִין בּוֹ דִּבְרֵי תוֹרָה בַּלַּיְלָה, שׁוּב אֵינוֹ נֶחְרָב, שֶׁנֶּאֱמַר 'וְלֹא אָמַר אַיֵּה אֱלוֹהַּ עוֹשִׂי נוֹתֵן זְמִירוֹת בַּלָּיְלָה' - מי שנותן זמירות של תורה בלילה, לא הוצרך להתאונן ולומר 'איה עושי' והריני חרב.

מאמר ז' מרבי ירמיה בן אלעזר, מיום שחרב ביהמ"ק די לעולם שישתמש בשם בן שתי אותיות

וְאָמַר רַבִּי יִרְמְיָה בֶּן אֶלְעָזָר: מִיּוֹם שֶׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, ופסקו הכהנים מלברך בשם המפורש, **דַּיּוֹ לָעוֹלָם שֶׁיִּשְׁתַּמֵּשׁ בִּשְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת,** בין לשבח לפניו, בין לברך איש את חבירו, **שֶׁנֶּאֱמַר כֹּל הַנְּשָׁמָה תְּהַלֵּל יָהּ הַלְלוּיָהּ,** כלומר זה השם 'יה' ראוי לכל נשמה להשתמש בו, אבל שם בן ארבע אותיות ושם המפורש לא לכל הנשמה ניתן, אלא לכהנים בלבד, דכתיב (דברים י) 'ולברך בשמו', וכתיב (במדבר ו) 'ושמו את שמי' - המיוחד לי.

מאמר ח' מרבי ירמיה בן אלעזר, נתקללה בבל, נתקללו שכיניה. נתקללה שומרון, נתברכו שכניה

וְאָמַר רַבִּי יִרְמְיָה בֶּן אֶלְעָזָר: נִתְקַלְּלָה בָּבֶל, נִתְקַלְּלוּ שְׁכִינֶיהָ מקללתה, שאוי לרשע ואוי לשכינו.

נִתְקַלְּלָה שׁוֹמְרוֹן (עיר המלוכה של מלכות ישראל), **נִתְבָּרְכוּ שְׁכֵינֶיהָ** מקללתה,

נִתְקַלְּלָה בָּבֶל, נִתְקַלְּלוּ שְׁכִינֶיהָ, דִּכְתִיב 'וְשַׂמְתִּיהָ לְמוֹרַשׁ קִיפּוֹד וְאַגְמֵי מָיִם', קללת בבל היתה שהיא תהיה למקום של חיות רעות, והוא מזיק גם לשכניה שהחיות הולכות גם למקומות הסמוכים לבבל ומזיקים שם, שאוי לרשע ואוי לשכינו,

ולעומת זאת **נִתְקַלְקְלָה שׁוֹמְרוֹן,** ומהקללה **נִתְבָּרְכוּ שְׁכֵינֶיהָ, דִּכְתִיב ׳וְשַׁמְתִּי שׁוֹמְרוֹן לְעִי הַשָּׂדֶה** (דף יט) **לְמַטְּעֵי כָרֶם׳** - שומרון נחרבה ומקומה הפך למטעי כרמים, הרי זו ברכה לשכניה שנהנים מהכרמים, ושבח הוא לה שנזכרת לטובה.

[פושעי ישראל אין אור שלטת בהן ק"ו במזבח הזהב. תימה דבמס' מגילה (דף כ.). עציד ק"ו ממלמדלת דתלמידי חכמים אין אור שלטת בהן מק"ו וי"ל דפושעי ישראל פיסום משחירי' ואלו תלמידי חכמי' כלו וכלו לא]: **בר מבא** וכו' [ד]. לא שייך למתניתא בהתחב (נ"מ דף מח:): **גבי שלשה** יורדין לגיהנם ואין עולין דזה עולה כשקיבל דינו והא דלא חשיב התם דתאנים ישראל בגוונו והלדוקין כו' [ה] דאין עולין לפי שהגוויס בבריאתם[א] מ) ואע"ג דתלמידן פני חכיהו חשיב ליה ותני ליה בתמ' אבות מ"מ אשמעינן דמבנה שם שהו מלגין אע"ג דלא ביה בשמיה:

דילמא היינו דירושלים. כלכתיב (יחזקאל טו) גיל בן הגם וגו' יחזקאל ולא גרסינן הייגו דמדבר: **באר** שחת בדכתיב כי לא תעזוב נפשי לשאול לא תתן חסידך לראות שחת. [והיינו באר שחת] ומשלי קרא הוה מני לאתויי דשמו שאול והא דלא מייתי קרא [ו] ואתה אלהים תורידם לבאר שחת[ב] דשלי קרא בקבר כתיב כדמוכח מיפא דקרא אנשי דמים ומרמה לא יחלו ימיהם: **וצלמות** דכתיב יושבי חשך וצלמות. שלי קרא בתהלים כתיב גבי [ז] אריבעה לילין לחודות ונלחם בספרים דגרסי בעוסק אלך ולא אשוב אל ארץ חשך וצלמות (איוב י') [מיתת גרם דתמתת כתיב ביחזקאל (י"ח)] כשהרשלם הקב"ה שכל הגויס שלגיהנם לגיהנם כתיב שם אל ארץ תחתית[ג]:

והאיכא תפתה. תימה דלא חשיב עלוקה[ד] וד"ת מפרש דעלוקה שם חכם כמו לאחיתפל והא דמוקי ליה במסכת עבודה זרה (דף ח.) בגיהנם היינו משום דכתיב בתריה שאול ועולר רחם ומיהו קשה דבפסיקתא לא חשיב להם בשמות שלמה וגם בג' דברי' [ה] וד' דברים [ו] הכתובים באותו ספר לא חשיב עלוקה ואע"ג דלא חשיב נמי יקא היינו משום דשמא הוי בכלל אגור ותסייגו [ח] נמי יסלו בשם גיהנם בזולת אין לור חלף יקרו בהנהני עלק: **אם** בין הנהרות הוא. משמע דבין הנהרי לאו היינו בבל ולא כפ"ה שפי' בי' יוחסין (קדושין דף עב.) בגי בין הנהרות הרי הוא כבולה ליוחסין וכפירקין (דף כג:) נמי אמרי' בבל נמי מקיף לה פרת ממד גיפא ודגלת ממד גיפא:

סהן

למטעי כרם וא"ר ירמיה בן אלעזר בא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם מדת בשר ודם מתחייב אדם הריגה למלכות מטילין לו חכה לתוך פיו כדי שלא יקלל את המלך מדת הקב"ה אדם מתחייב הריגה למקום שותק שנאמר [1]לך דומיה תהלה ולא עוד אלא שמשבח שנאמר תהלה ולא עוד אלא שדומה לו כאילו מקריב קרבן שנאמר [1]ולך ישולם נדר היינו דא"ר יהושע בן לוי מאי דכתיב [2]עוברי בעמק הבכא מעין ישיתוהו גם ברכות יעטה מורה עוברי אלו בני אדם שעוברין על רצונו של הקב"ה עמק שמעמיקין להם גיהנם הבכא שבוכין ומורידין דמעות כמעיין של שיתין גם ברכות יעטה מורה שמצדיקין עליהם את הדין ואומרים לפניו רבונו של עולם יפה דנת יפה זכית יפה חייבת ויפה תקנת גיהנם לרשעים גן עדן לצדיקים אני והאמר רבי שמעון בן לקיש רשעים אפילו על פתחו של גיהנם אינם חוזרין בתשובה שנאמר [3]ויצאו וראו בפגרי האנשים הפושעים בי וגו' שפשעו לא נאמר אלא הפושעים שפושעים והולכין לעולם ל"ק הא בפושעי ישראל הא בפושעי עובדי כוכבים[ב] הכי נמי מסתברא דא"כ קשיא דר"ל אדריש לקיש [ג]דאמר ריש לקיש פושעי ישראל אין אור גיהנם שולטת בהן ק"ו ממזבח הזהב מה מזבח הזהב שאין עליו אלא כעובי דינר זהב עמד כמה שנים ולא שלטה בו האור פושעי ישראל שמליאין מצות כרמון שנאמר [4]כפלח הרמון רקתך ואמר ר"ש בן לקיש אל תיקרי רקתך אלא ריקתיך שאפי' ריקנין שבך מליאין מצות [ג]כרמון עאכ"ו אלא הא דכתיב עוברי בעמק הבכא ההוא דמחייבי ההיא שעתא בגיהנם ואתי אברהם אבינו ומסיק להו ומקבל להו בר מישראל שבא על בת עובד כוכבים דמשכח ערלתו ולא [ד]מבשקר ליה מתקיף לה רב כהנא השתא דאמרת הפושעים דפשעי ואזלי אלא מעתה דכתיב [5]המוציא [6]והמעלה דמסיק ודמפיק הוא אלא דאסיק ואפיק הכי נמי דפשעי הוא ואמר רבי ירמיה [ה](בר) אלעזר שלשה פתחים יש לגיהנם אחד במדבר ואחד בים ואחד בירושלים במדבר דכתיב [7]וירדו הם וכל אשר להם חיים שאולה בים דכתיב [8]מבמן שאול שועתי שמעת קולי בירושלים דכתיב [9]נאם ה' אשר אור לו בציון ותנור לו בירושלים ותנא דבי רבי ישמעאל אשר אור לו בציון זו גיהנם ותנור לו בירושלים זו פתחה של גיהנם ותו ליכא והאמר [ו]ר' מריון אמר ר' יהושע בן לוי ואמרי לה תנא רבה בר מריון בדבי רבי יוחנן בן זכאי שתי תמרות יש בגי בן הנום ועולה עשן מביניהן וזו היא ששנינו ציני הר הברזל כשירות וזו היא פתחה של גיהנם דילמא היינו דירושלים א"ר יהושע בן לוי ז' שמות יש לגיהנם ואלו הן שאול ואבדון ובאר שחת ובור שאון וטיט היון וצלמות וארץ התחתית שאול דכתיב [8]מבמן שאול שועתי שמעת קולי אבדון דכתיב [10]היסופר בקבר חסדך אמונתך באבדון באר שחת דכתיב [11]כי לא תעזוב נפשי לשאול לא תתן חסידך לראות שחת ובור שאון וטיט היון דכתיב [12]ויעלני מבור שאון מטיט היון וצלמות דכתיב [13]יושבי חשך וצלמות וארץ התחתית גמרא הוא ותו ליכא והאיכא גיהנם גיא שעמוקה [ו](בגיהנם) שהכל יורד לה על עסקי [ח] הגם[ט] והאיכא תפתה דכתיב [14]כי ערוך מאתמול תפתה ההוא שכל המתפתה ביצרו יפול שם גן עדן אמר ריש לקיש אם בארץ ישראל הוא בית שאן פתחו ואם בערביא בית גרם פתחו ואם בין הנהרות הוא דומסקנין פתחו בבבל אביי משתבח בפירי דמעבר ימינא רבא משתבח בפירי דהרפניא: וביניהן במלוא שתי וכו': פשיטא כיון דתנא ליה דקשורות הוו אנן ידעינן דלא הוו מותרות מהו דתימא קשורות כעין קשורות אבל ממש לא קמ"ל ולא מותרות: אחת נכנסת ואחת יוצאת: תנא רבקה נכנסת ורבקה יוצאת: ת"ר כמה ראשה ורובה של פרה שתי אמות וכמה עוביה של פרה אמה ושני שלישי אמה

סהן

מסורת הש"ס

ה) נכ"מ: כפושעי אומות העולם, ונכ"מ נוסף ג"כ: עע"ז]. ו) מגיגה כ. ע"ש. ז) [מנהדרין ל. וס"ע]. ד) [פי' ולא מיכו הכרחים ולנקר בהיכלו מרגוס ולנקרבו בהיכלו (תהלי' מז) עניך ערך בשקר]. ח) [ע"ל כן]. ו) [סוכה לב: ע"ש]. ז) [ע"ל בגיהנם]. ח) [בע"ז הגר' מגם ער' בתכרס"ל בת"ל]. ט) בס"ל: דומה. י) בס"ל: מנכה. כ) בס"ל: בגוזן והמיון והמומרין. מ) [דל"ל ח.]. נ) [תהלים נח]. ס) [נכרות נד:]. ע) [לשנת תעוכה]

הגהות הב"ח

(א) נמ' על עסקי חגם: (ב) הגם: ד"ה והא לוקמ וכו' וגם בגי' דכתי'. ג"כ לגומר במגרס של ג' דברים: (ג) בא"ד ולהרבע דברים בשמות שלמה הכמוהן גאותו ספר:

גליון הש"ם

רש"י בד"ה ולא מבשקר איננו מבריר. וכן לא בשקרנו יומות דף קכ ע"ש: שם בד"ה על עסקי חגם עדיות כל"ל. ולכאורה ביומא פרק יום"כ נאמר במלרים חגם זה עליות מהכמ"ל:

לעזי רש"י

פנ"ע. בדון.

מוסף רש"י

כעובי דינר זהב. דכר מועט, לא חסר זהבה לעשות בו גם (חגיגה כז.), שתי תמרות. שני דקלים (סוכה לב:). בבי בן הגנם. סמוך לירושלים (שם).

מוסף תוספות

א. [ד]לא היה משמיענו שום חדוש. תוס' ד"ה נת: ד"ה חון. ב. דכתיב ביה באר שחת בהדיא. תוס' כרש"ש. ג. [ז]אמאי קאמר גמרא. שם. ד. דכתיב [משלי ל טו] לעלוקה שתי בנות הב הב. תוס' ד"ה.

רבינו חננאל

עוברי בעמק הבכא וגו'. עוברי אילו בני אדם שעוברין על רצונו של מקום. בעמק, שמעמיקין להם גיהנם שעה אחת. ואתי אברהם ומציל להו לבר מהבא על הגויה דמשכא ערלתיה. כ"ל דאמר אין אור שולטת בפושעי ישראל קל וחומר מכמזבח הזהב. ורשעים אפילו על פתח גיהנם אין חוזרין בתשובה ברשעי אומות העולם הוא. **שלשה פתחים יש לגיהנם כו'. מתני' וביניהן כמלא שתי רבקות.** פי' מלשון עגלי מרבק. **של שלש בקר דברי רבי מאיר.** ר' יהוד' אומר **של ארבע ארבע בקר. תנא רבקה נכנסת ורבקה יוצאה.** ת"ר כמה ראשה ורובה של פרה אמתים. וכמה עוביה של פרה אמה ושני שלישי אמה.

תורה אור

1. לך דמיה תהלה אלהים בציון ולך ישלם נדר:
2. עוברי בעמק הבכא מעין ישיתוהו גם ברכות יעטה מורה:
3. ויצאו וראו בפגרי האנשים הפשעים בי כי תולעתם לא תמות ואשם לא תכבה והיו דראון לכל בשר:
ישעיהו סו כד
4. כפלח הרמון רקתך מבעד לצמתך:
שיר השירים ו ז
5. המוציא אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלהים אני יי:
ויקרא כב לג
6. כי אני יי המעלה אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלהים והייתם קדשים כי קדוש אני:
ויקרא יא מה
7. וירדו הם וכל אשר להם חיים שאלה ותכס עליהם הארץ ויאבדו מתוך הקהל:
במדבר טז לג
8. ויאמר קראתי מצרה לי אל יי ויענני מבטן שאול שועתי שמעת קולי:
יונה ב ג
9. וסלעו ממגור יעבור וחתו מנס שריו נאם יי אשר אור לו בציון ותנור בירושלם:
ישעיהו לא ט
10. היספר בקבר חסדך אמונתך באבדון:
תהלים פח יב
11. כי לא תעזב נפשי לשאול לא תתן חסידך לראות שחת:
תהלים טז י
12. ויעלני מבור שאון מטיט היון ויקם על סלע רגלי בונן אשרי:
תהלים מ ג
13. ישבי חשך וצלמות אסירי עני וברזל:
תהלים קז י
14. כי ערוך מאתמול תפתה גם היא למלך הוכן העמיק הרחב מדרתה אש ועצים הרבה נשמת יי כנחל גפרית בערה בה:
ישעיהו ל לג

שהן כעשר אמות. לא שייך למיפרך מנייהו אתא לאסמעינן כדפריק בפ"ק דקידושין (דף ח.). כיון דלא האסמיעונו מגין פרוש: **בבור** שתים עשרה ב"ע **לא** פליגי. הוה מצי למנקט בבור אחת עשרה ושלש ומשכו[א] ולא דק: **רב** פפא בריייתא לא שמיע ליה. והא דמשני לעיל אפריש"א ימילות על שלש עשרה היינו בתר דשמעה: **ואם** איתא זו היא מחיצה וזו היא מחיצה מיבעי ליה. קשה דהכא פשיטא ליה דהאמרת דיומדין עדיפי מפשוטין[ב] ולעיל אליבא דר"מ משמע ליה איפכא[ג] וי"ל דלעיל בעי היכי דכי נמי נאמרין בדיומדין יהיה פרוץ מרובה[ד] דאז פשוטין עדיפי דאיכא היכר טפי אבל הכא אי"ל בדאם הרכה שאם נאמרין הדיומדין[ה] יהיה עומד מרובה דהקפני אי אתה מודה בדיר וסכר ומוקצה שאפילו בית ר' כורין אז יותר מותר לכן פריך שפיר זו מחיצה וזו מחיצה מבעי ליה[ו]: הדרן

שהן כעשר דברי ר"מ ר' יהודה אומר כשלש עשרה אמה וכארבע עשרה אמה כעשר הא עשר הויין משום דבעי למיתנא סיפא כשלש עשרה (א) כשלש עשרה טפי הויין משום דבעי למתני כארבע עשרה וכארבע עשרה הא לא הויא אמר רב פפא א"תירות על שלש עשרה ואינן מגיעות לארבע עשרה א"ר פפא בבור שמונה דב"ע לא פליגי דלא בעינן פשוטין בבור שתים עשרה דב"ע לא פליגי דבעינן פשוטין כי פליגי משמונה עד שתים עשרה לר' מאיר בעינן פשוטין לר' יהודה לא בעינן פשוטין ורב פפא מאי קמ"ל תנינא רב פפא (ב) בריייתא לא שמיע ליה וקמ"ל כבריייתא: ארי"ך יות"ר בת"ל היצ"ת חצ"ר שיבש"ה סימן: בעא מיניה אביי מרבה האריך בדיומדין כשיעור פשוטין לר"מ מהו א"ל תניתוה ובלבד שירבה בפסין מאי לאו דמאריך בדיומדין לא [ג]דמפיש ועביד פשוטין א"ה האי ובלבד שירבה בפסין עד שירבה פסין מיבעי ליה תני [ד]עד שירבה פסין א"ד א"ל תניתוה ובלבד שירבה בפסין מאי לאו דמפיש ועביד פשוטין לא דמאריך בדיומדין הכי נמי מסתברא מדקתני ובלבד שירבה בפסין ש"מ בעא מיניה אביי מרבה יותר משלש עשרה אמה ושליש לר' יהודה מהו פשוטין עביד או בדיומדין מאריך א"ל תניתוה [ה]כמה הן מקורבין כדי ראשה ורובה של פרה וכמה מרוחקין אפי' כור ואפי' כוריים ר' יהודה אומר בית סאתים מבית סאתים אסור אמרו לו לר' יהודה אי אתה מודה בדיר וסהר ומוקצה וחצר אפילו בת חמשת כורים ואפי' בת עשרה כורים שמותר אמר להן זו מחיצה ואלו פסין ואם איתא זו מחיצה וזו (היא) מחיצה מיבעי ליה הכי קאמר זו תורת מחיצה עליה ופרצותיה בעשר ואלו תורת פסין עליהן ופרצותיהן בשלש עשרה אמה ושליש בעא מיניה אביי מרבה תל המתלקט עשרה אמה ושליש בעא מיניה אביי מרבה תל המתלקט עשרה אמה ושליש לר' יהודה מהו פשוטין עביד או בדיומדין מאריך א"ל תניתוה ר' שמעון בן אלעזר אומר [ו]היתה שם אבן מרובעת רואין כל שאילו תחלק ויש בה אמה לכאן ואמה לכאן נידון משום דיומד ואם לאו אינו נידון משום דיומד רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה אומר היתה שם אבן עגולה רואין כל שאילו תחקק ותחלק ויש בה אמה לכאן ואמה לכאן נידון משום דיומד ואם לאו אינו נידון משום דיומד במאי קא מיפלגי מר סבר חד רואין אמרינן תרי רואין לא אמרינן ומר סבר אפי' תרי רואין נמי אמרינן [ז]בעא מיניה אביי מרבה חיצת הקנים קנה קנה פחות משלשה נידון משום דיומד או לאו אמר ליה [ח]תניתוה [ט]היה שם אילן או גדר או חיצת הקנים נידון משום דיומד מאי לאו הקנה קנה פחות משלשה לא גודריתא דקני אי הכי היינו אילן ואלא מאי קנה קנה פחות משלשה היינו גדר אלא מאי אית לך למימר תרי גווני גדר הכא נמי תרי גווני אילן איכא דאמרי גודריתא דקני קא מיבעיא ליה גודריתא דקני מאי א"ל תניתוה היה שם גדר או אילן או חיצת הקנים נידון משום דיומד מאי לאו גודריתא דקני לא קנה קנה פחות משלשה אי הכי היינו גדר ואלא מאי גודריתא דקני היינו אילן אלא מאי אית לך למימר תרי

תרי

שפן דעשר. אמות שפה בקר. ולקמן פריך מאי כעשר הא עשר מכוונות הן: **כי"ג וי"ד.** שמונה בקר יצאו מכלל שלש עשרה ולכלל י"ד לא באו די"ג אמה ושלש הן: **בבור.** כתב שמונה אפי' לר"מ לא בעינן פשוטין דכי מרמיק כדי לאשה ורובה דהיינו שתי אמות לכל רוח נמצא המלל שבין ב' המחיצות שתים עשרה אמה והפסין רחבן אמה לכל רוח זה כנגד זה נמצא בין פס לפס שיעור פתח עשר אמות ור' מאיר בהכי אמר: **בבור שתים עשרה.** דכי מרמיק שתי אמות מכאן וכנגדה מכאן יש מלל המחיצה י"ו אמה ומבן שתי אמות עומד הרי בין זה לזה י"ד פרוץ וכולו הלי לא אמר רבי יהודה ובעינן פשוטין לכל לד דמכל לד ולד יצאו י"ד אמות. ולקמן מפרש היכא משוי להו: **תניא.** לדבר פפא דאמרי' דקתני לר' מאיר שפה בקר ולרבי יהודה שמונה בקר וממילא שמעינן דר"מ אמר בהבלתא עשר ור' יהודה אמר בהבלתא שלש עשרה אמה ושלש וכי קבעי ר' מאיר פשוטין ביותר מעשר קאמר: **רב פפא הך בריייתא.** דתנא שיעורא דעובי הפסים לא שמע ליה ובמתני' לא פרש להו ואתא רב פפא לפרושי לך מתניתין דשיעורא דר' מאיר עשר אמות ולר' יהודה שלש עשרה אמה ושלש והפסים רב פפא מדעתא למה שמעינן בבריייתא דלאשה ורובה שתי אמו' ועוביה אמה ושני שלשי אמה: **האריך בדיומדין.** יותר מאמה לכל לד עד שבעמיד ביום שבינתים עד עשר אמות: **מהו.** דווקא פשוטין קאמר דכיון דהכמיקן יותר משיעור חכמים בעינן היכר ביני ביני ולא סגי בהאמרת הדיומדין אלא מרמיק פורתא מן הפס ונוחן שם פשוט וכן נאחיך גיפא משום דליהוי היכירא או דלמא כיון דסוף סוף עשר ריוח הוא דאיכא לא מיתסר: **לר' יהודה.** דלא אלהכי פשוטין עדיפי ליה ומרוחקין מן הדיומדין י"ג אמה לכיהוי היכירא ביני ביני ולא סגי בהאמרת דיומדין או בהאמרת דיומדין עדיפא דלא ליתי אוירא דהאי גיפא והאי גיפא דלמא: **כמה כן מקורבין.** לגבוי: **אפילו כור.** ובלבד שירבה בפסין: **יותר מבית סאתים אסור.** שזה שיעור היקף שלא בתיקון: **דיר.** מוקף לדירה שהרועה דר שם בלילה: **זו מחיצה.** שלימה היא: **ואלו פסין הן.** וכיון כל אחד ואחד שלא עשרה אמות ואין עומד אלא פס אחד בין כל שלש עשרה ושלש עשרה. אלמא לרבי יהודה פשוטין עביד דאי בדיומדין מאריך הא אמר אמר. ונמצא דיר בפס אמה, ונמצא שהסתרון מרובה, ולכך לא חשיב מחיצה. שם.

רבינו חננאל

ונותן בעשר אמות. ר' יהודה אומר בשלש עשרה וכארבע עשרה. נמצא לר"מ עובי שש פרות כל פרה אמה ושני שלישי אמה עשר אמות. ולר' יהודה דהני ח' פרות י"ג אמה ושליש. אמר רב **בבור שמונה דברי הכל לא [בעינן] פשוטין,** דהא אפילו לרבי מאיר דאית ליה עשר אמות בין הדיומד, פש ליה תרתי אימתי ריוח לכל רוח, דמעיל ליה לפרה ראשה ורובה התם ומשקה לה(י). דדיומדין הללו יש להם ששה טפחים אילך וששה טפחים אילך, ונמצא לר' מאיר שיעור הדיומדין שתי אמות, ובין הדיומדין כעשר אמות הרי י"ב אמות על י"ב אמות. וכל שכן לר' יהודי דפש ליה ח' אמות ושליש. **בבור י"ב אמות דברי הכל בעינן פשוטין.** דאפילו לר' יהודי [לא] פש ליה אלא אמה ושליש. כי פליגי בבור דאית ביה יתר משמונה אמות עד י"ב אמה. אלא כל י"ב אמה בכלל אלא י"א אמה ושליש, לר' מאיר בעי פשוטין לר' יהודי לא בעי פשוטין. פשיטא, ופריק רב פפא לא שמיעא ליה הא בריייתא דיהיב שיעור דפרה בארבה ורובה וקא פשיט כי הא בריייתא. **בעא מניה אביי מרבה האריך בדיומדין הקבוצין** בזויות כשיעור פשוטין, פי' הפסין העומדים בזויות נקראין דיומדין מפני שהן מרובעים ונראין ששה טפחים לזה הצד וששה טפחים לצד האחר. והפס העומד באמצע נקרא פשוט. עתה אם האריך בפס בזוויות כשיעור י"ב טפחים מהו. ואסיקנא לליישנא קמא דלא כדיומדין דמו. **ועוד בעא מיניה יתר** מן[ז] אמה ושליש אמה לר' יהודי כמה במעבוט, פשוטין עביד או מאריך בדיומדין. ואתא למימשטא מיהא דתניא וכמה הן הפסין מקורבין לבאר כדי ראשה ורובה של פרה. וכמה הן מרוחקין מן הבאר אפי' כור ואפילו כוריים. ר' יהודי' אומר בית סאתים מותר, יתר מבית סאתים אסור. אמרו לו אי אתה אר' בדיר או בסהר מוקצה וחצר אפי' בית שעורת כוריים שמותר. אמר להן אילו בהלן יש בהן מחיצה לפיכך מטלטלין בכולן אבל בבריאתו פסין הלא מחיצות. וא"ת בדיומדין מאריך להו גם אילו מחיצות הן, ושנינן הכי קאמר הללו דיר מוקצה חצר סהר תורת מחיצה עליהן ופרצתן בעשר, אבל ביראתו תורת פסין עליהן ופרצתן בעשר. **בעא מיניה אביי מרבה תל המתלקט עשרה מתוך מרבע נידון משום דיומד או לא.** א"ל תניתוה, היתה אבן מרובעת בראש הזוית, רואין כל שאילו תחלק ויש בה אמה לכאן ואמה לכאן נידון משום דיומד. ואי לא אינו נידון משום דיומד. ר' ישמעאל ב"ר יוחנן בן ברוקא אומר אפילו היא אבן עגולה רואין כל שאילו תחלק ותחקק ויש בה אמה לכאן

רבינו חננאל המשך

ואמה לכאן נידון משום דיומד. [שמעינן] מי"[הא] דתל המתלקט ד' טפחים גובה מתוך ד' אמות אורך נידון משום דיומד. ותוב **בעא מיניה חיצת הקנים קנה קנה פחות מג' טפחי' נידון משום דיומד או לא.**

מתוך הש"ס

(א) [נמ"ש מסוס דבעי למיתני סיפא כשלש עשרה תנא ריישא בעשר כשלש עשרה הא טפי הויין: (ב) רש"י ד"ה הכי נוזיל וכו' אבל קנה קנה פחות: (ג) ד"ה מאי לא וכו' לאין עוביו שלשה בנובה עשרה:

מוסף רש"י

חיצת הקנים. קנים מתוכבים, חוצא שהיו נטוויים כסדר המיצה (לעיל סוז). **היה שם** אילן. בפסי מיצאות קלא, היה נאחת הפיאות אילן שעוביו אמה לכל לד (סוכה כד:). אי גדר. מרובע אמה על אמה, כל גדר אמה על אמה סוא ולכיך שיהא אמה על אמה כדי לאנלון בשני אמות, אמה לאמצע ואמה לצפון או לדרום (שם).

מוסף תוספות

א. כי שבחלל הבור י"א אמות ושליש, תתן לכל צד ב' אמות, יהיה הכל ט"ו אמה ושליש, תן לשני הדיומדין ב' אמות יהא ריוח שביניהן י"ג אמה ושליש, וכשיעור הזה מתיר רבי יהודה, ומיהו דאי כל שיש יותר מי"א אמה ושליש בריוחב הבור יתרבה האויר שבין הדיומדין לרבי יהודה ונריך למעטו. ריטב"א. ב. דחשיב ליה מחיצה. תוס' הרא"ש. ג. [דמ]בעיא ליה אי דיומדין מהני כפשוטין או לא. שם. ד. ביתר מ' עד י"ב וכו' דגם כי נמי מאריך בדיומדין מי"ג ועד י' מ"מ הוי הפרדן מרובה. תוס' ר"פ. ה. עד שלא ישאר כי אם י"ג ושליש. שם. ו. דאי איתא דדיומדין עביד לר"י, א"כ אמאי פליג ביתר מבית סאתים, כיון דעומד מרובה הא מחיצה היא כמו גבי חצר, אלא ש"מ דפשוטין עביד, לכל סוף אריר שלש עשרה דיר בפס אמה, ונמצא שהסתרון מרובה, ולכך לא חשיב מחיצה. שם.

הגהות הב"ח

(א) נמ' מסוס דבעי למיתני סיפא כשלש עשרה תנא ריישא בעשר כשלש עשרה הא טפי הויין: (ב) רש"י ד"ה הכי נוזיל וכו' אבל קנה קנה פחות: (ג) ד"ה מאי לא וכו' לאין עוביו שלשה בנובה עשרה:

נר מצוה

ז א מיי' פי"ז מהלכות שבת הל' יא: ז ב מיי' שם הלכה טו: ח ג ד ה מיי' שם הלכה כח:

עין משפט

לְמַטְעֵי כְּרֶם.

◆◆◆

מאמר ט' מרבי ירמיה בן אלעזר, בדין של בשר ודם, אין אדם מקבל את הדין באהבה ורוצה לקלל את המלך. אבל בדין של הקב"ה, אדם מקבל את הדין באהבה

וְאָמַר רַבִּי יִרְמְיָה בֶּן אֶלְעָזָר: בּא וּרְאֵה שֶׁלֹּא כְּמִדַּת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִדַּת בָּשָׂר וָדָם,

מִדַּת בָּשָׂר וָדָם, מִתְחַיֵּיב אָדָם הֲרִיגָה לַמַּלְכוּת, מְטִילִין לוֹ חַכָּה [חתיכת עץ] **לְתוֹךְ פִּיו,** כדי שפיו יהיה פתוח באופן שלא יוכל לדבר, **כְּדֵי שֶׁלֹּא יְקַלֵּל אֶת הַמֶּלֶךְ.**

אבל **מִדַּת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא** אינו כן, שהרי אם **אָדָם מִתְחַיֵּיב הֲרִיגָה לַמָּקוֹם,** הרי הוא **שׁוֹתֵק, שֶׁנֶּאֱמַר 'לְךָ דוּמִיָּה תְהִלָּה'** - הכל שותקין כנגד הקב"ה,

וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁמְּשַׁבֵּחַ - האדם שהתחייב הריגה לא רק שאינו מקלל אלא להיפך משבח את הקב"ה, **שֶׁנֶּאֱמַר 'תְּהִלָּה',**

וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁדּוֹמֶה לוֹ כְּאִילּוּ מַקְרִיב קָרְבָּן, נוחין לו יסורין שמקבלן מאהבה, **שֶׁנֶּאֱמַר 'וּלְךָ יְשׁוּלַּם נֶדֶר',** אותה דומיה שהוא שותק ביסורין, דומה לו כשילום נדר להביא קרבן.

מאמר נוסף שמבואר בו עניין זה

הַיְינוּ דְּאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: מַאי דִּכְתִיב 'עוֹבְרֵי בְּעֵמֶק הַבָּכָא מַעְיָן יְשִׁיתוּהוּ גַּם בְּרָכוֹת יַעְטֶה מוֹרֶה',

'עוֹבְרֵי', אֵלּוּ בְּנֵי אָדָם שֶׁעוֹבְרִין עַל רְצוֹנוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא,

'עֵמֶק', שֶׁמַּעֲמִיקִין לָהֶם גֵּיהִנָּם,

'הַבָּכָא', שֶׁבּוֹכִין וּמוֹרִידִין דְּמָעוֹת כְּמַעְיָן שֶׁל שִׁיתִּין - נקב שבבנין המזבח שניסוך היין יורד לתוכו.

'גַּם בְּרָכוֹת יַעְטֶה מוֹרֶה', שֶׁמַּצְדִּיקִין עֲלֵיהֶם אֶת הַדִּין, וְאוֹמְרִים לְפָנָיו: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, יָפֶה דַּנְתָּ, יָפֶה זִכִּיתָ, יָפֶה חִיַּבְתָּ, וְיָפֶה תִּקַּנְתָּ גֵּיהִנָּם לָרְשָׁעִים, גַּן עֵדֶן לַצַּדִּיקִים.

שאלה: והרי ריש לקיש אמר שרשעים אינם חוזרים בתשובה אפילו על פתחו של גיהנם

שואלת על כך הגמרא: **אִינִי** - האמנם, **וְהָאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ: רְשָׁעִים אֲפִילּוּ עַל פִּתְחוֹ שֶׁל גֵּיהִנָּם אֵינָם חוֹזְרִין בִּתְשׁוּבָה, שֶׁנֶּאֱמַר 'וְיִצְאוּ וְרָאוּ בְּפִגְרֵי הָאֲנָשִׁים הַפּוֹשְׁעִים בִּי' וְגוֹ', שֶׁפָּשְׁעוּ** [לשון עבר] **לֹא נֶאֱמַר, אֶלָּא 'הַפּוֹשְׁעִים', שֶׁפּוֹשְׁעִים וְהוֹלְכִין לְעוֹלָם,** שפושעים עדיין, ואפילו בשעה שהם מתים ונאכלים על ידי התולעים והם נידונים באש הגהינם.

תשובה: מה שריש לקיש אמר שרשעים אינם חוזרים בתשובה, היינו פושעי אומות העולם

עונה הגמרא: **לָא קַשְׁיָא, הָא** - מה שאמרו שהרשעים מצדיקים עליהם את הדין, היינו

בְּפוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל, הָא - מה שאמר ריש לקיש שאין הרשעים חוזרים בתשובה, היינו **בְּפוֹשְׁעֵי אוּמּוֹת הָעוֹלָם.**

ראיה שריש לקיש סובר שפושעי ישראל חוזרים בתשובה, ממה שאמר ריש לקיש שפושעי ישראל אין אור של גהינם מושל בהם

הגמרא מביאה ראיה לביאור זה: **הָכִי נָמֵי מִסְתַּבְּרָא** - כך גם מסתבר שמה שריש לקיש אמר שהרשעים אינם חוזרים בתשובה, היינו פושעי אומות העולם, **דְּאִם כֵּן** שאם תגיד שריש לקיש דיבר על פושעי ישראל, **קַשְׁיָא דְּרֵישׁ לָקִישׁ אַדְּרֵישׁ לָקִישׁ, דְּאָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל אֵין אוּר גֵּיהִנָּם שׁוֹלֶטֶת בָּהֶן, קַל וָחוֹמֶר מִמִּזְבַּח הַזָּהָב, מָה מִזְבַּח הַזָּהָב שֶׁאֵין עָלָיו אֶלָּא כְּעוֹבִי דִּינַר זָהָב, עָמַד כַּמָּה שָׁנִים וְלֹא שָׁלְטָה בּוֹ הָאוּר, פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁמְּלֵיאִין מִצְוֹת כְּרִמּוֹן, שֶׁנֶּאֱמַר 'כְּפֶלַח הָרִמּוֹן רַקָּתֵךְ', וְאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ: אַל תִּיקְרֵי רַקָּתֵךְ אֶלָּא רֵיקָתֵיךְ שֶׁאֲפִילּוּ רֵיקָנִין שֶׁבָּךְ מְלֵיאִין מִצְוֹת כְּרִמּוֹן, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה** שאין אש הגהינם שולט עליהם, הרי שפושעי ישראל אין אור הגהינם שולט בהם, ועל כן צריך לומר שמה שאמר שהרשעים אינם חוזרים בתשובה, היינו פושעי האומות.

שאלה: הרי מוכח בפסוק שפושעי ישראל נידונים בגהינם

שואלת על כך הגמרא: **אֶלָּא הָא דִּכְתִיב 'עוֹבְרֵי בְּעֵמֶק הַבָּכָא'** ודרשו מכך לעיל על העוברים על רצונו שמעמיקים להם גהינם, ומשמע שפושעי ישראל נידונים בגהינם.

תשובה: פושעי ישראל מתחייבים לגהינם, ואברהם אבינו מעלה אותם

עונה הגמרא: **הָהוּא דְּמִחַיְּיבִי הָהִיא שַׁעְתָּא בְּגֵיהִנָּם** - פסוק זה מלמד שהם מתחייבים באותה שעה בגהינם, **וְאָתֵי** - ובא **אַבְרָהָם אָבִינוּ וּמַסֵּיק לְהוּ וּמְקַבֵּל לְהוּ** - ומעלה אותם ומקבל אותם, **בַּר מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁבָּא עַל הַגּוֹיָה דְּמָשְׁכָה עָרְלָתוֹ** - שערלתו משוכה ומכסה את מילתו, **וְלָא מְבַשְּׁקֵר לֵיהּ,** ואין אברהם אבינו מכירו שהוא יהודי, כיון שמשכה ערלתו ודומה לו כמי שאינו נימול.

◆◆◆

קושיא על מה שאמר ריש לקיש שרשעים אינם חוזרים בתשובה אפילו בפתחו של גהינם

לעיל שנינו מאמר ריש לקיש שרשעים אינם חוזרים בתשובה אפילו על פתחו של גהינם, שכתוב 'האנשים הפושעים' שפשעו לא נאמר, אלא הפושעים, שפושעים והולכים לעולם, **מַתְקִיף לַהּ רַב כָּהֲנָא, הַשְׁתָּא דְּאָמְרַתְּ הַפּוֹשְׁעִים** היינו: **דְּפָשְׁעֵי וְאָזְלֵי** - שהם פושעים והולכים בפשעם, **אֶלָּא מֵעַתָּה דִּכְתִיב 'הַמּוֹצִיא וְהַמַּעֲלֶה'** המוציא אתכם מארץ מצרים (ויקרא כב) וכן המעלה אתכם מארץ מצרים (שם יא), וכי גם שם הפירוש: **דְּמַסֵּיק וּדְמַפֵּיק הוּא** - שמוציא ומעלה בהווה, **אֶלָּא דְּאַסֵּיק וְאַפֵּיק** - אלא הפירוש שהוציא והעלה בעבר, **הָכִי נָמֵי דְּפָשְׁעֵי הוּא** - כאן גם הפירוש הוא שפשעו בחייהם, וממילא אין ללמוד מהפסוק שאינם חוזרים בתשובה אפילו בפתחו של גהינם שפירוש הפסוק הוא שהם פשעו בעבר, ולא שהם ממשיכים לפשוע בהווה.

מאמר י' מרבי ירמיה בן אלעזר: שלשה פתחים יש לגהינם, במדבר, בים, בירושלים

וְאָמַר רַבִּי יִרְמְיָה (בַּר) אֶלְעָזָר: שְׁלֹשָׁה פְּתָחִים יֵשׁ לַגֵּיהִנָּם, אֶחָד בַּמִּדְבָּר, וְאֶחָד בַּיָּם, וְאֶחָד בִּירוּשָׁלַיִם,

בַּמִּדְבָּר, דִּכְתִיב ׳וַיֵּרְדוּ הֵם וְכָל אֲשֶׁר לָהֶם חַיִּים שְׁאוֹלָה׳, שאול הוא גהינם, הרי שקורח ועדתו ירדו לגהינם מפתחו במדבר.

בַּיָּם, דִּכְתִיב ׳מִבֶּטֶן שְׁאוֹל שִׁוַּעְתִּי שָׁמַעְתָּ קוֹלִי׳, ופסוק זה אמרו יונה שנבלע במעי הדג שבים, הרי שיש לגהינם (לשאול) פתח בים.

בִּירוּשָׁלַיִם, דִּכְתִיב ׳נְאֻם ה׳ אֲשֶׁר אוּר לוֹ בְּצִיּוֹן וְתַנּוּר לוֹ בִּירוּשָׁלָיִם׳, וְתָנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: ׳אֲשֶׁר אוּר לוֹ בְּצִיּוֹן׳, זוֹ גֵּיהִנָּם. ׳וְתַנּוּר לוֹ בִּירוּשָׁלַיִם׳, זוֹ פִּתְחָהּ שֶׁל גֵּיהִנָּם.

שאלה: הרי יש גם פתח לגהינם בגי בן הנום

שואלת הגמרא: **וְתוּ לֵיכָּא** - וכי עוד פתחים אין, **וְהָאָמַר רַבִּי מָרְיוֹן אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: וְאָמְרִי לַהּ תָּנָא רַבָּה בַּר מָרְיוֹן בִּדְבֵי רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי** ברייתא שנסדרה בבית מדרשו: **שְׁתֵּי תְּמָרוֹת** (דקלים) **יֵשׁ בְּגֵי בֶן הִנּוֹם, וְעוֹלֶה עָשָׁן מִבֵּינֵיהֶן, וְזוֹ הִיא שֶׁשָּׁנִינוּ צִינֵי** [דקלים] **הַר הַבַּרְזֶל כְּשֵׁירוֹת** ללולב, **וְזוֹ הִיא פִּתְחָהּ שֶׁל גֵּיהִנָּם,** הרי שיש עוד פתח בגי בן הנום.

תשובה: זהו הפתח שהוזכר לעיל שיש בירושלים

עונה הגמרא: **דִּילְמָא הַיְינוּ דִּירוּשָׁלַיִם** - אולי זהו הפתח שהוזכר שיש בירושלים.

◆◆◆

שבעה שמות יש לגהינום

אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: שִׁבְעָה שֵׁמוֹת יֵשׁ לְגֵיהִנָּם, וְאֵלּוּ הֵן: שְׁאוֹל, וַאֲבַדּוֹן, וּבְאֵר שַׁחַת, וּבוֹר שָׁאוֹן, וְטִיט הַיָּוֵן [הוא רפש לטבוע בו], **וְצַלְמָוֶת, וְאֶרֶץ הַתַּחְתִּית.**

שְׁאוֹל, דִּכְתִיב ׳מִבֶּטֶן שְׁאוֹל שִׁוַּעְתִּי שָׁמַעְתָּ קוֹלִי׳.

אֲבַדּוֹן, דִּכְתִיב ׳הֲיְסוּפַּר בַּקֶּבֶר חַסְדֶּךָ אֱמוּנָתְךָ בָּאֲבַדּוֹן׳.

בְּאֵר שַׁחַת, דִּכְתִיב ׳כִּי לֹא תַעֲזוֹב נַפְשִׁי לִשְׁאוֹל לֹא תִתֵּן חֲסִידְךָ לִרְאוֹת שָׁחַת׳.

וּבוֹר שָׁאוֹן, וְטִיט הַיָּוֵן, דִּכְתִיב ׳וַיַּעֲלֵנִי מִבּוֹר שָׁאוֹן מִטִּיט הַיָּוֵן׳.

וְצַלְמָוֶת, דִּכְתִיב ׳יוֹשְׁבֵי חוֹשֶׁךְ וְצַלְמָוֶת׳.

וְאֶרֶץ הַתַּחְתִּית, גְּמָרָא הוּא - קבלה הוא בידינו שגם זה הוא שמו של גהינם.

שאלה: והרי יש שם נוסף: גהינם

שואלת הגמרא: **וְתוּ לֵיכָּא** - וכי אין עוד שם לגהינם, **וְהָאִיכָּא** והרי יש גם את השם **גֵּיהִנָּם,**

תשובה: גהינם אינו שם, אלא שהמקום מכונה כך

עונה הגמרא: גהינם אינו שם עצם של המקום, אלא קוראים לו כך, על שם שהוא **גֵּיא שֶׁעֲמוּקָה (בְּגֵיהִנָּם), שֶׁהַכֹּל יוֹרֵד לָהּ עַל עִסְקֵי הִנָּם** - על עסקי עריות, שהם עסקי חינם.

שאלה: והרי שם נוסף: תפתה

שואלת הגמרא: **וְהָאִיכָּא תָּפְתֶּה** - והרי יש שם נוסף לגהינם, שקוראים לו תפתה, **דִּכְתִיב ׳כִּי עָרוּךְ מֵאֶתְמוֹל תָּפְתֶּה׳,** וזה נאמר על גהינם שבהמשך שם כתוב, ׳מדורתה אש ועצים הרבה׳.

תשובה: תפתה אינו שם אלא כינוי

עונה הגמרא: **הָהוּא שֶׁכָּל הַמִּתְפַּתֶּה בְּיִצְרוֹ יִפּוֹל שָׁם** - תפתה אינו שם עצם, אלא גהינם קרוי כך על שם שהמפתה ביצרו נופל שם.

◆◆◆

פתחו של גן עדן

גַּן עֵדֶן, אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: אִם בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הוּא בֵּית שְׁאָן פִּתְחוֹ, שפירותיו מתוקין מכל ארץ ישראל.

וְאִם בַּעֲרַבְיָא, בֵּית גֶּרֶם פִּתְחוֹ.

וְאִם בֵּין הַנְּהָרוֹת הוּא, דּוּמַסְקָנִין פִּתְחוֹ בְּבָבֶל.

אַבָּיֵי מִשְׁתַּבַּח בְּפֵירֵי דְּמַעֲבַר יַמִּינָא - משתבח בפירות של עבר הדרומי של נהר פרת.

רָבָא מִשְׁתַּבַּח בְּפֵירֵי דְּהַרְפַּנְיָא.

◆◆◆

שנינו במשנה: **וּבֵינֵיהֶן כִּמְלוֹא שְׁתֵּי וְכוּ'** [רבקות, קשורות ולא מותרות].

מבררת הגמרא: **פְּשִׁיטָא, כֵּיוָן דִּתְנָא לֵיהּ דִּקְשׁוּרוֹת הָווּ** - כיון ששנינו שמחשבים זאת לפי פרות קשורות, **אֲנַן יָדְעִינַן דְּלָא הָווּ מוּתָּרוֹת** - אנחנו יודעים שאינם מותרים, ומדוע המשנה צריכה לפרט קשורות ולא מותרות.

עונה הגמרא: **מַהוּ דְּתֵימָא** הייתי אומרת שכונת המשנה **קְשׁוּרוֹת,** היינו **כְּעֵין קְשׁוּרוֹת, אֶבָל מַמָּשׁ** קשורות **לָא, קָא מַשְׁמַע לַן** - על כן השמיעה לנו המשנה קשורות **וְלֹא מוּתָּרוֹת,** לומר שהחישוב הוא לפי פרות קשורות ממש, ואזי אין ביניהם רווח כלל.

◆◆◆

שנינו במשנה: **אַחַת נִכְנֶסֶת וְאַחַת יוֹצֵאת.**

תָּנָא, רִבְקָה נִכְנֶסֶת וְרִבְקָה יוֹצֵאת - ולא פרה נכנסת ופרה יוצאת, דאם כן לא הוו להו קשורות.

המרחק הכי פחות שאפשר להניח את הפסים

תָּנוּ רַבָּנַן, כַּמָּה רֹאשָׁהּ וְרוּבָּהּ שֶׁל פָּרָה - שנתנו חכמים שיעור להרחקת פסין מן הבור שיהו רחוקין כדי ראשה ורובה, **שְׁתֵּי אַמּוֹת.**

הרווח בין הפסים

וְכַמָּה עוֹבְיָהּ שֶׁל פָּרָה, אַמָּה וּשְׁנֵי שְׁלִישֵׁי אַמָּה [עמוד ב] **שֶׁהֵן כְּעֶשֶׂר** - ששה בקר עולים כעשר אמות, **דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר.**

רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: כִּשְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה, וּכְאַרְבַּע עֶשְׂרֵה אַמָּה, שמונה בקר, יוצאים מכלל שלש עשרה, ולכלל ארבע עשרה לא באו, שהם שלש עשרה אמה ושליש.

שואלת הגמרא מדוע בדברי רבי מאיר כתוב שהם **כְּעֶשֶׂר, הָא עֶשֶׂר הָוְיָין** - הרי אינם בערך 'כעשר' אלא הם עשר בדיוק.

עונה הגמרא: **מִשּׁוּם דְּבָעֵי לְמִיתְנָא סֵיפָא כִּשְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה.**

שואלת הגמרא: מדוע כתוב **כִּשְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה,** והרי **טְפֵי הָוְיָין** - זה יותר משלש עשרה.

עונה הגמרא: **מִשּׁוּם דְּבָעֵי לְמִתְנֵי** - משום שרצה ללמד **כְּאַרְבַּע עֶשְׂרֵה,**

שואלת הגמרא: **וּכְאַרְבַּע עֶשְׂרֵה הָא לָא הָוְיָא,**

עונה הגמרא: **אָמַר רַב פָּפָּא יְתֵירוֹת עַל שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה וְאֵינָן מַגִּיעוֹת לְאַרְבַּע עֶשְׂרֵה.**

ביאור: אם הבור רחב ח' אמות, לכולי עלמא לא צריך 'פשוטים'

אָמַר רַב פָּפָּא: בְּבוֹר שרחב **שְׁמוֹנֶה** אמות, **דְּכוּלֵּי עָלְמָא לָא פְּלִיגִי דְּלָא בָּעִינַן פְּשׁוּטִין,** היות שהבור עצמו רחב שמונה אמות, ולבד מזה עוד מרחיק את הדיומדים מהבור כדי ראשה ורובה, דהיינו שתי אמות לכל רוח, נמצא החלל שבין שתי המחיצות שתים עשרה אמה, והדיומדים רחבן אמה לכל רוח זה כנגד זה, נמצא בין דיומד לדיומד שיעור פתח עשר אמות, ואף לרבי מאיר אם המרחק בין דיומד לדיומד הוא עשר אמות, אין צריך להוסיף פסים.

בבור שרחב י"ב אמות, לכולי עלמא צריך 'פשוטים'

בְּבוֹר שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה אמות, **דְּכוּלֵּי עָלְמָא לָא פְּלִיגִי דְּבָעֵינַן פְּשׁוּטִין** - כולם לא חולקים שצריך להוסיף פשוטים, כיון שהבור עצמו רחב י"ב אמות, ולבד מזה עוד מרחיק את הדיומדים מהבור כדי ראשה ורובה של פרה, דהיינו שתי אמות לכל רוח, נמצא החלל שבין שתי המחיצות שש עשרה אמה, והדיומדים רחבן אמה לכל רוח זה כנגד זה, נמצא בין זה לזה ארבע עשרה פרוץ, והרי רבי יהודה לא התיר אלא אם הרווח הוא י"ג אמה ושליש, ועל כן לכולי עלמא צריך להניח פשוטין.

והמחלוקת בבור שרחב ח' אמות עד י"ב אמות

כִּי פְּלִיגִי - והמחלוקת בין רבי מאיר לרבי יהודה, היא באופן שהבור רחב **מִשְּׁמוֹנֶה עַד** קרוב לִ**שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה** אמות, שאזי הרווח הוא יותר מעשר אמות, ופחות מי"ג אמה ושליש, **לְרַבִּי מֵאִיר בָּעִינַן פְּשׁוּטִין,** כיון שהרווח יותר מי' אמה, **לְרַבִּי יְהוּדָה לָא בָּעִינַן פְּשׁוּטִין,** כיון שהרווח הוא פחות מי"ג אמה ושליש.

שואלת הגמרא: **וְרַב פָּפָּא מַאי קָא מַשְׁמַע לַן תְּנֵינָא** - מה השמיע לנו רב פפא, הרי שנינו זאת במשנה, שלרבי מאיר הרווח המותר בין הפסים הוא ששה בקר, ולר' יהודה שמונה בקר, וממילא אנו יודעים שלרבי מאיר השיעור הוא עשר אמות ולרבי יהודה י"ג אמה ושליש.

עונה הגמרא: **רַב פָּפָּא בָּרָייְתָא לָא שְׁמִיעַ לֵיהּ** - רב פפא לא שמע את הברייתא שבה מבואר שיעור עובי הפרה כמה אמות הם, **וְקָא מַשְׁמַע לַן כְּבָרַיְיתָא** - ובא רב פפא להשמיענו שיעור המשנה שלרבי מאיר הוא עשר אמות ולרבי יהודה הוא י"ג אמה ושליש.

◆◆◆

סימן לשש שאלות ששאל אביי את רבה

אֲרִיךְ - האריך בדיומדין. **יוֹתֵר** מי"ג אמה ושליש. **בְּתֵל** - תל המתלקט. **חִיצַת** הקנים. **חָצֵר** שראשה נכנס. **שֶׁיָּבְשָׁה** - יבשו מים בשבת. **סִימָן.**

ספק א: האריך בדיומדין האם זה מועיל במקום הוספת פשוטין

בְּעָא מִינֵּיהּ אַבָּיֵי מֵרַבָּה, הֲאֲרִיךְ בִּדְיוֹמְדִין - עשה את הדיומדין ארוכים יותר מאמה בכל צד **כְּשִׁיעוּר פְּשׁוּטִין** - כפי השיעור שהיה צריך להוסיף בפסין הפשוטים כדי שלא יהיה יותר מעשר אמה רווח בין הדיומדין, **לְרַבִּי מֵאִיר מַהוּ,** האם ממעטים את הרווח דוקא על ידי פסים פשוטין, שכיון שהרחיקן יותר משיעור שאמרו חכמים צריך לעשות היכר ביניהם על ידי הנחת פס פשוט, או שהעיקר הוא שלא יהיה יותר מרווח עשר אמות, וכיוון שמאריך את הדיומדין, די בזה.

הצעת פשיטת הספק: בברייתא משמע שהארכת הדיומדין מועילה

אֲמַר לֵיהּ רבה: **תְּנֵיתוּהָ** - הרי שניתם זאת בברייתא: **וּבִלְבַד שֶׁיַּרְבֶּה בְּפַסִּין, מַאי לָאו** - וכי אין כוונת הברייתא: **דְּמַאֲרִיךְ בִּדְיוֹמְדִין** - שירבה בפסין על ידי שיאריך את הדיומדין וכך הרווח לא יהיה יותר מעשר אמות.

דחיית ההצעה: הברייתא לא מדברת על הארכת הדיומדין אלא על הוספת פסים

הגמרא דוחה את הראיה: **לָא** - אין כונת הברייתא שמאריך בדיומדין, אלא: **דְּמַפֵּישׁ וְעָבֵיד פְּשׁוּטִין** - שמרבה ועושה פשוטין, אבל אין זה מועיל להאריך את הדיומדין.

שואלת על כך הגמרא: **אִי הָכִי** - אם כך שכוונת הברייתא להוספת פשוטים, **הַאי** - לשון זו שאומרת הברייתא: **וּבִלְבַד שֶׁיַּרְבֶּה בְּפַסִּין,** קשה שהרי מלשון זו משמע שירבה בפסין הקיימים ויאריך אותם, שאם הכונה להוספת פסים נוספים, אם כן **עַד שֶׁיַּרְבֶּה פַּסִּין מִיבְּעֵי לֵיהּ** - היה לברייתא לומר: עד שירבה פסין.

עונה הגמרא: **תְּנִי** - אכן תגרוס בברייתא: **עַד שֶׁיַּרְבֶּה פַּסִּין,** והיינו שיוסיף פסין נוספים, ואין ראייה בברייתא שמדובר על הארכת הדיומדים הקיימים.

נוסח אחר: הצעת פשיטת הספק, בברייתא מבואר שרק הוספת פשוטין מועילה ולא הארכת הדיומדין

אִיכָּא דְּאָמְרִי, אֲמַר לֵיהּ רבה לאביי: **תְּנֵיתוּהָ, וּבִלְבַד שֶׁיַּרְבֶּה בְּפַסִּין, מַאי לָאו דְּמַפֵּישׁ וְעָבֵיד פְּשׁוּטִין** - וכי אין כוונת הברייתא שמרבה ועושה פשוטין, הרי מוכח שהוספת פשוטין מועילה, והארכת דיומדין לא מועילה.

דחיית ההצעה: אפשר לומר שכונת הברייתא להארכת הדיומדין

הגמרא דוחה את הראיה: **לָא** - אפשר לומר שאין כוונת הברייתא להוספת פשוטין, אלא הכוונה היא **דְּמַאֲרִיךְ בִּדְיוֹמְדִין,**

והגמרא מביאה ראיה שכך כוונת הברייתא: **הָכִי נָמֵי מִסְתַּבְּרָא** - וכך גם מסתבר, **מִדְּקָתָנֵי**

וּבִלְבַד שֶׁיַּרְבֶּה בְּפַסִּין, שְׁמַע מִינַּהּ שמרבה בפסין הקיימים והיינו שמאריך אותם, ולא שמרבה פסים שאינו צריך להביא פסין פשוטין, אלא די בהארכת הדיומין הקיימים.

✦✦✦

ספק ב׳: יותר מי״ג אמה ושליש לרבי יהודה, ממעטים על ידי פשוטין או על ידי הארכת הדיומדין

בְּעָא מִינֵּיהּ אַבָּיֵי מַרְבֶּה, יוֹתֵר מִשְּׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה וּשְׁלִישׁ לְרַבִּי יְהוּדָה [שלא הזכיר פשוטין] **מַהוּ, פְּשׁוּטִין עָבֵיד, אוֹ בִּדְיוֹמְדִין מַאֲרֵיךְ** - האם צריך דוקא לעשות פשוטין, שיש בזה מעלה יותר שהוא היכר בין הרווח, או הארכת דיומדין עדיפא, שהרי אם מניח פס פשוט - יש אויר מצידו האחד והאויר מצידו השני, והוא מתבטל.

הצעת פשיטת הספק: ממה שאמר רבי יהודה שכפסי ביראות לא מועיל היקף יותר מבית סאתיים, מפני שאין זה מחיצה גמורה, משמע שמוסיף פסים ולא מאריך בדיומדים (שהרי אם מאריך בדיומדים הרי זה מחיצה ממש)

אָמַר לֵיהּ רבה: **תְּנִיתוּהָ** - הרי שניתם זאת בברייתא: **כַּמָּה הֵן מְקוֹרְבִין** - לבור **כְּדֵי רֹאשָׁהּ וְרוּבָּהּ שֶׁל פָּרָה. וְכַמָּה מְרוּחָקִין** מהבור, **אֲפִילּוּ כּוֹר וַאֲפִילּוּ כּוֹרַיִים,** ובלבד שירבה בפסין.

רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בֵּית סָאתַיִם מוּתָּר, יוֹתֵר מִבֵּית סָאתַיִם אָסוּר.

אָמְרוּ לוֹ לְרַבִּי יְהוּדָה: אִי אַתָּה מוֹדֶה בְּדִיר (מוקף לדירה שהרועה דר שם בלילה) **וְסַהַר וּמוּקְצֶה וְחָצֵר אֲפִילּוּ בַּת חֲמֵשֶׁת כּוֹרִים וַאֲפִילּוּ בַּת עֲשָׂרָה כּוֹרִים שֶׁמּוּתָּר** לטלטל בתוכו, שלא אמרו בית סאתיים אלא במקום שלא הוקף לדירה, וכן כאן בפסי ביראות כיון שההיקף הוא לדירה, שנכנסים לבין הפסים לצורך שתייה, מותר אף ההיקף הוא יותר מבית סאתיים.

אָמַר לָהֶן רבי יהודה: **זוֹ מְחִיצָה** - מה שמבואר שמחיצה של דיר וסהר ומוקצה היא מחיצה אף ליותר מבית סאתיים, היינו מפני שזו מחיצה ממש, **וְאֵלּוּ פַּסִּין** - ובפסי ביראות אין זה מחיצה ממש אלא רק פסין, ויש רווח ביניהם, וכשיש רווח יותר מי״ג אמה ושליש, מניחים פסים פשוטים, וכיון שאין זו מחיצה ממש, לא התירו בזה ביותר מבית סאתיים.

[ביאור הראיה:] **וְאִם אִיתָּא** - ואם נכון הדבר שלרבי יהודה מאריכים בדיומדים, **זוֹ מְחִיצָה, וְזוֹ הִיא מְחִיצָה מִיבְּעֵי לֵיהּ** - היה רבי יהודה צריך לומר ׳זו מחיצה וזו מחיצה׳, שהרי אם מאריך בדיומדים הרי הם מחיצה לכל דבר, ואם כן היה להתיר בפסי ביראות אף ביותר מבית סאתיים.

דחיית ההצעה: אף שמאריך בדיומדין אין זה מועיל ליותר מבית סאתיים, כיון שעד י״ג אמה ושליש אין זה ׳פירצה׳, ואין זה כמחיצות רגילות שביותר מעשר הרי זו פירצה

הגמרא דוחה את הראיה: **הָכִי קָאָמַר** - כך אמר רבי יהודה: **זוֹ תּוֹרַת מְחִיצָה עָלֶיהָ וּפִרְצוֹתֶיהָ בְּעֶשֶׂר** - במחיצה רגילה אם הפירצה יותר מעשר, הרי זה אוסר, ומבטל את המחיצה. **וְאֵלּוּ תּוֹרַת פַּסִּין עֲלֵיהֶן וּפִרְצוֹתֵיהֶן בִּשְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה וּשְׁלִישׁ** - בפסי ביראות אף ביותר מי׳ אמה, כל שאין הרווח י״ג אמות ושליש אין זו פירצה, הרי שזה מחיצות שיש בהם קולא יותר ממחיצות רגילות, ואינם מועילות ליותר מבית סאתיים.

✦✦✦

ספק ג': תל המתקלט, האם הוא נידון משום דיומד

בְּעָא מִינֵּיהּ אַבָּיֵי מֵרַבָּה, תֵּל - הר או ערימת חול/אבנים **הַמִּתְלַקֵּט עֲשָׂרָה** טפחים **מִתּוֹךְ אַרְבַּע** - ה'תל' משופע, ובתוך ד' אמות השיפוע עולה לגובה עשרה טפחים (שמתלקט ממנו מעט מעט עד שמגיע לגובה 10 טפחים), והוא עומד בזוית במקום דיומד, האם הוא **נִידוֹן מִשּׁוּם דְּיוֹמָד** שהתל במקום גובהו נחשב למחיצה בגובה 10 טפחים, ואף שמחיצה רגילה עומדת ישר (קיר זקוף ללא שיפוע), ו'תל' זה עומד בשיפוע, מכל מקום כיון שהשיפוע של ה'תל' 'חד' ו'תלול', שבד' אמות יש לו גובה 10 טפחים, אין נוח ללכת עליו, ודינו כאילו הוא זקוף כולו, **אוֹ אֵינוֹ נִידוֹן מִשּׁוּם דְּיוֹמָד.**

פשיטת הספק: תל המתלקט הוא כמו אבן עגולה שנחלקו אם אומרים שתי 'רואין' כדי להחשיבו לדיומד

אֲמַר לֵיהּ רבה: **תְּנִיתוּהָ** - הרי שניתם: **רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: הָיְתָה שָׁם אֶבֶן מְרוּבַּעַת** אמה על אמה, וכדי לעשותה לדיומד צריך לחותכה וליטול את העובי הפנימי של האבן, וכך ישאר מהאבן צורה של דיומד, ועל כן **רוֹאִין כָּל שֶׁאִילוּ תְּחַלֵּק, וְיֵשׁ בָּהּ אַמָּה לְכָאן וְאַמָּה לְכָאן, נִידוֹן מִשּׁוּם דְּיוֹמָד, וְאִם לָאו** - אם אבן זה כשהיא תתחלק לא ישאר בה אמה לכל צד, **אֵינוֹ נִידוֹן מִשּׁוּם דְּיוֹמָד,**

רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה אוֹמֵר: הָיְתָה שָׁם אֶבֶן עֲגוּלָה, וכדי לעשותה לדיומד, צריך שתי פעולות, צריך ליטול את בליטות העיגול ולעשותה מרובעת, וחוץ מזה צריך גם ליטול ממנה את העובי הפנימי, כדי שתהיה כצורת דיומד, ועל כן **רוֹאִין כָּל שֶׁאִילוּ תֵּחָקֵק** (שיטלו את בליטות העיגול והיא תהפך לריבוע) **וְתֵחָלֵק** (שיטלו את העובי הפנימי המיותר כדי שהיה תקבל צורה של דיומד), **וְיֵשׁ בָּהּ אַמָּה לְכָאן וְאַמָּה לְכָאן, נִידוֹן מִשּׁוּם דְּיוֹמָד. וְאִם לָאו** - אם על ידי שתחלק ותחקק לא ישאר אמה לכל צד, **אֵינוֹ נִידוֹן מִשּׁוּם דְּיוֹמָד.**

הרי שרבי שמעון בן אלעזר ורבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקא נחלקו אם רק אבן מרובעת נידונית משום דיומד, או גם אבן עגולה, והנה יש לבאר: **בְּמַאי קָא מִיפַּלְגִי** - במה הם נחלקו,

וביאור העניין הוא: **מָר סָבַר** - רבי שמעון בן אלעזר סבר: **חַד רוֹאִין אָמְרִינַן, תְּרֵי רוֹאִין לָא אָמְרִינַן** - ועל כן רק באבן מרובעת שצריך לומר רואין כאילו חלקוה אומרים 'רואין', אבל באבן עגולה שצריך לומר רואין כאילו חלקוה וכן רואין כאילו חקקוה, אין אומרים שתי רואין. **וּמָר סָבַר** - ורבי ישמעאל סבר **אֲפִילּוּ תְּרֵי רוֹאִין נָמֵי אָמְרִינַן,** ולכן אפילו אבן עגולה נידונית משום דיומד.

וכן תל המתלקט - הרי הוא כאבן עגולה (שהרי תל אינו מרובע, והוא צריך חקיקה שיהיה מרובע, וחלוקה שיהיה כמו דיומד) לרבי שמעון בן אלעזר אינו נידון משום דיומד. ולרבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקא הוא נידון משום דיומד.

ספק ד': מחיצת הקנים שיש בין קנה לקנה רווח פחות מג', האם הוא נידון משום דיומד

בְּעָא מִינֵּיהּ אַבָּיֵי מֵרַבָּה: חִיצַת הַקָּנִים [מחיצה של קנים שעשאה כמו דיומד], שהעמיד **קָנֶה קָנֶה פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה,** לצד זה ולצד זה, **נִידוֹן מִשּׁוּם דְּיוֹמָד אוֹ לָאו.**

הצעת פשיטת הספק: בברייתא משמע שהרי זה מועיל לדיומד

אֲמַר לֵיהּ רבה: **תְּנַיתוּהָ, הָיָה שָׁם אֵילָן אוֹ גָּדֵר אוֹ חִיצַת הַקָּנִים, נִידּוֹן מִשּׁוּם דְּיוּמָד, מַאי לָאו** - וכי אין מדובר שהעמיד **קָנֶה קָנֶה פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה.**

דחיית הראיה: הברייתא לא מדברת על קנים שרחוקים זה מזה ג' טפחים, אלא על גדר מקנים הגדלים באדמה ומחוברים זה לזה

הגמרא דוחה את הראיה: **לָא** - אין הכונה לקנה לקנה פחות משלשה, אלא הכונה ל**גּוּדְרְיָתָא דִּקְנֵי** - לגדר של קנים, קנים הרבה מחוברים בעץ אחד סמוך לארץ, ולמעלה הם מתפרדים.

שואלת על כך הגמרא: **אִי הָכִי** - אם כך שכונת הברייתא לגדר של קנים, **הַיְינוּ אִילָן** - הרי זה כמו אילן שהזכירה שם הברייתא, ומה ההבדל בין עץ של קנין לשאר אילנות.

הגמרא דוחה שאלה זו: **וְאֶלָּא מַאי קָנֶה קָנֶה פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה, הַיְינוּ גָּדֵר** - גם אם תבאר שכוונת הברייתא לקנה קנה פחות מג' - גם יקשה, שהרי זה כבר מוזכר במה שאמרה הברייתא 'גדר'. **אֶלָּא מַאי אִית לָךְ לְמֵימַר** - אלא מה יש לך לומר בביאור הברייתא, שהתנא לימד **תְּרֵי גַּוְונֵי** - שתי סוגי **גָּדֵר,** ואם כן **הָכָא נָמֵי** - גם כאן לשיטתי שאני מבאר שחיצת הקנים היינו קנים מחוברים באילן, אין זה קשה שכבבר כתוב אילן, שצריך ליישב ולומר, שכתוב: **תְּרֵי גַּוְונֵי אִילָן** - שתי סוגי אילן, אילן שלם שיש לומר רואין שאילו יחלק ויחקק יהיה דיומד, ועל כן הוא דיומד כשר, ועוד השמיע הברייתא לגבי גודריתא דקני שגם קנים שמחוברים למטה ואינם מחוברים למעלה, הואיל ותחתיו אחד הוא, הרי זה נידון כדיומד, אבל הברייתא לא מדברת על קנה פחות משלשה, ואין להוכיח מכאן שקנים שרחוקים זה מזה פחות מג' מועילים לדיומד.

נוסח אחר: הספק הוא לעניין גודריתא דקני, האם זה דיומד

אִיכָּא דְּאָמְרִי, גּוּדְרְיָתָא דִּקְנֵי קָא מִיבַּעְיָא לֵיהּ - הספק שהוא הסתפק הוא בעניין גדר של קנים העשוי מקנים הגדלים באדמה ומחוברים זה אל זה, **גּוּדְרְיָתָא דִּקְנֵי מַאי** - מה דינו, האם הוא נידון משום דיומד. והספק הוא כיון שהקנים מחוברים בחלקם העליון והם נפרדים בחלקם העליון, האם הם נידונים משום דיומד, כיון שבחלקם התחתון הם מחוברים.

הצעת פשיטת הספק: מהברייתא שמבואר בה שחצית הקנים נידון משום דיומד

אֲמַר לֵיהּ: תְּנַיתוּהָ, הָיָה שָׁם גָּדֵר אוֹ אִילָן אוֹ חִיצַת הַקָּנִים נִידּוֹן מִשּׁוּם דְּיוּמָד, מַאי לָאו גּוּדְרְיָתָא דִּקְנֵי - וכי אין הכונה בחיצת הקנים לגדר של קנים, ושמע מינה, שהוא נידון משום דיומד.

דחיית ההצעה: הברייתא לא מדברת על גודריתא דקנה אלא על קנה קנה פחות מג'

הגמרא דוחה את הראיה: **לָא** - אין הברייתא מדברת על גודריתא דקנה, אלא על **קָנֶה קָנֶה פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה,** שמדין לבוד הרי זה דיומד שלם, ועל כן הוא נידון משום דיומד. אבל אין מכאן ראיה לגודריתא דקני שהקנים מחוברים למטה ונפרדים למעלה.

שואלת על כך הגמרא: **אִי הָכִי** - אם כך שמה שהברייתא אמרה חיצת הקנים מדובר על גודריתא דקני, קשה: **הַיְינוּ גָּדֵר** - זהו כבר בכלל מה שאמרה הברייתא 'גדר', ומה הוסיפה הברייתא.

הגמרא דוחה שאלה זו: **וְאֶלָּא מַאי** - ואלא מהו חיצת הקנים - **גּוּדְרֵיתָא דִּקְנֵי,** והלא גם על פירוש זה קשה: **הַיְינוּ אִילָן. אֶלָּא מַאי אִית לָךְ לְמֵימַר** - אלא מה יש לך לומר, שהברייתא דיברה על (דף כ) **תְּרֵי גַוְונֵי** - שתי סוגי **אִילָן,** אם כך **הָכָא נָמֵי** - כך גם אם מפרשים שחיצת הקנים, היינו קנה קנה פחות מג', אין זה קשה שהיינו גדר, שאפשר לומר שהמשנה הזכירה **תְּרֵי גַוְונֵי** - שתי סוגי **גָּדֵר.**

עושין פסין פרק שני עירובין כ.

אמר ליה מוסבר. להא ליכא דיורין בין הפסין דליסבו עלייהו דליהוי מוליא מרשותו לרשות חבירו: **פסים מאי.** פסים זו אלא זו ומתילה ביניהון ומתיהן דלאן בין הפסין: **אסור.** לטלטל מתוכן בין הפסין כדמפרש (א) טעמא רב הונא: **ואפי' עירבו.** שביניהן דהשתא חדא ניכו ולא אסרן אהדדי אסורות לטלטל מתוכן לבין הפסין גזירה שמא יאמרו עירוב מועיל בין הפסין לשתף חצירות יחד שהרוחה אוחן מטלטלין מתוכן לבין הפסין לא יהא דיש פתח ביניהן וסבר אמי דלא אסרן אהדדי בתוך בין הפסין כשאר שתי חצירות הפתוחות למבוי אחד שאסור לטולה למבוי אלא מ"ל שאסור לטולה למבוי דתנן ולהוליא מבין הפסין לחצירות כי ליכא פתח ביניהן ויהבי עירוב בתחת החצירות דרך בין הפסין והכוח ודאי לא מהני דכי תקינו רבנן שיתופי מבואות ממבוי אחד מקום תקון ותורכו יותר על רחבו וחב מפולש לאחרינה לדדין: **עירבו מוסרין.** דכיון דעירבו דרך פתח שביניהן וחד רשותא הוא דלא אסרן אהדדי לאן גזירה לא מייתין: **דהדרן וערבן.** שנגלה ביניהן פילה (ב) גדולה כמופה שגלוי לכל שרשות אחת היא: **יבאו מים בשבת מהו.** לטלטל בין הפסין מי אמרינן שבת הואיל והומתה ותוכה או דילמא כיון דהיתר פסין אינו אלא משום מים והרי יבאו ואסור. ואכל פסי בירות קאי: **כלום נעשים מחיצה.** כלומר כלום הומתה מחיצה מן אלא משום מים: **יבאו מים בשבת.** ומחזרו ובאו בשבת כו ביום מאי מי אמרינן חזרו פסין לאיתרן הראשון לטלטל בתוכן: **מיהיב דמי.** רבה סבירה רבו: **ובאו מים בשבת לא קמבעיא לי.** דמותר דהא קיימא לן כל מחיצה הנעשית בשבת שמה מחיצה: **לא שנו.** דאסור מחיצה: **אלא לזרוק.** שהוקם מרשות הרבים לתוכה חייב דמלטלטלין ולא מחיצה היא: **אבל לטלטל.** דרבנן גזור עליה. אלמא כאן ולא הר"ר. אלמא כאן ולא ס"ל, והכין אמרי' עלה דהתיא לקמן (נב.). דאיכא איסורא דאורייתא, דשתית מים הוי הכנסה. תוס' הש"ס. שהרי כיון שהכנים המים לתוכו כששותה אותן, ונופו עומד ברשות אחרת, הא איכא הוצאה והכנסה מרשות לרשות. ריטב"א שבת יא. ה. דהא ברשות שהוא שותה בה פיו עומד ובפיו הם נחים מיד. תוס' הש"ס. ו. מרשות היחיד לר"ה להדיא בלא הנחת מקום פטור. שם. ז. [ד]כולו עומד ברשות היחיד והוא רק ומשתתף לרשות הרבים. ריטב"ש שבת. [ח]הבא שאני שהוא במקום אחד ופיו במקום אחר. תוס' הש"ס. ח. לפי שהרוק נח תחלה בפיו שהוא מקום פטור קודם שיצא. שם. ט. ואין כאן אלא עקירה מגופו והנחה ברה"ר, והיינו דמסקינא לן, משא"כ בזרק שעושה הנחה גמורה בפיו, הילכך מותר לרוק כשפיו וראשו עומדים בבחוכם במקום פטור. ריטב"ש. י. הלא כשנתו הפירות בידו כשהיתה ידו ברה"ר נעשית ידו כמקום פטור, וכבר נחו הפירות במקום פטור, ותו לא אתי לידי חיוב חטאת אי שדי לה'. תוס' הש"ס. יא. כמו גבי שתיה שנתן המים לתוך פיו. שם. יב. כיון שלא נתן החמץ לידו במקום אחר אחרי שהוציאה לרה"ר. ר"ן לקמן מ"ט מי' ה. יג. דאע"פ שהרוק נח בפיו אינה חשובה הנחה כיון שלא בא במקום אחר לתוך פיו כמו בשתיה. תוס' הש"ס. יד. דבית הבליעה ברה"ר קאי. שם. טו. [ו]ה"נ בליעתן זו היא הנחתן. שם.

דהדרן וערבן. והכי פירושו שתים אסורות אפי' עירבו ואם עירבו כו' הייינו כלומר דהדרן וערבן [א] מותרות כשעירבו: **מחיצה** אין כאן. תש"ג דאפי' אית ליה [ב] שבת הואיל והומתה הותרה מותה הכא משום דליכא מחיצות [ג]:

כי איתמר דרב נחמן אמוזד איתמר. והא דאמרינן בשבת בפרק הזורק (ד' קפ:) ספיגות שנתקשרו מערב שבת והותרו וחזרו ונתקשרו בין שוגגין ובין מזידין ובין מוטעין ובין אנוסין חזרו לאיתרן הראשון [ד] במזיד לא חזרו לגמרי לאיתרן הראשון לטלטל אלא דהוו רשות היחיד לאוריינתא אי נמי לא אמזיד:

קמ"ל כאן וסבירא ליה. ומיהו לר' יוחנן ודאי כאן ולא ס"ל דאמרי' לקמן: **לא יעמוד אדם.** בפרק בתרא (ד' עט.) מוקי לה בתנאים הנרייכין לו וגזרי' דלמא יכיים אלא וקשיא דמיפוק ליה דקא מעיל מרשות הרבים לרשות היחיד [ה] כמו משמין ורק מרשות הרבים לרה"י דאסרינן לקמן (ד' עט.) מיהו לקמן דלא דמי למשמין ורק דשותה עביד עקירה והכתה בחל דשותה דמשקין נחין בתוך פיו [ו] שהוא מקום פטור ואע"ג דחחיין ונגלעין אין לחוש הואיל ונחו במקום פטור ואע"ג דמתקום שאין בו ד' על ד' (ז) (תמות) אמרינן ונבלבל שלא יחליפו הכם גזירינן דלמא אתי לאפוקי בהדיא [ח] אבל הכא אי אפשר כלל שלא יוחנו מעט בפיו קודם שיבלעם אבל בשמשין ורק לא חשיב פיו מקום פטור כיון דפיו וגופו הן במקום ט' [ט] ולפי זה היה מותר להוליא לאשה מרה"ר ולרוק כיון דפיו במקום אחר הוי מקום פטור [י] והא דמבעיא לן בפרק בתרא (ד' עט.) הוא בהר"ר ופי' האמה ברה"ר מהו היינו משום דמי רגלים מיד כשנעקרו מגופו שוב אין נחים בפי האמה [יא] אבל מפ"ק דשבת (ד' ג.) קשיא דקאמרינן התם אדרבה משמשיכה לאי שדי' [יב] ליה אתי לידי חיוב חטאת אלא לא קמיגן דאבל התם שהכלי נח מלגיו [יג] לא חשיב הנחה במקום פטור ולפי זה אסור להוליא לאשה ברה"ר ולרוק [יד] ופ"ת אתי לידי חיוב חטאת אבל אם בדבר לא חשיב הנחה בשבת ואם בדבר לא חשיב הנחה בשבת אלא שהוא אסור בדרבנן אבל א

וכי (ג) **א"א נקיט ה"ה מי שרי.** קשה דאין זה סוגיית הש"ס דלעיל דקאמר היכא דנקיט מנא ולא נקיט לה לא תבעי לך דבעינן דלאסה ורוכה [א] והשתא פריך מי שרי וי"ל לא משום דפשיטא ליה דקאמר הכי אלא אפי' אם תימצי לומר דשרי דלא שרי אלא בראשה ורוכה:

והתניא [ב] **א"א ימלא.** גרסי' פסי' בירלאות מימנין ומשמע דקאי אתמצאי ואע"ג דאיכא ראשה ורוכה ועל כרחך בדלא נקיט לה איירי דאי בדנקיט לה איירי אם כן מה הועילו לאסה ורוכה של פרה [ב]:

אמר אביי הכא באיבום העומד ברה"ר. פירוש שהבהמה אוכלת מן האיבום ברה"ר [ג] אבל הפסין [ד] וקא משמע לן דלא ימלא דאי ותיגנו על דאם האיבום [ה] ויתחזו בידו דילמא חזי לראש האיבום שברה"ר נתקלקל וילך אם עם הדלי ומפיק מרשות היחיד לרשות הרבים אלא שופך לפניה דכי נמי חזי לראש האיבום שנתקלקל ואזל לתתם הא ליתיה מידי ביריה דהא כשנפך הגיא הדלי בין הפסין ובתנא דתק רש"י לפרש שהבהמה עומדת בבית [ו] ויש ספרים שכתוב בהן וכן גירסת רבינו חננאל דלמא חזי לאיבום דמקלקל ומפיק ליה לדוליה בהדיה פירוש אלא יכול להגיע הדלי בראש האיבום שבין הפסין [ז] ומפיק לה לדוליה דרך האיבום [ח] דעומד אדם ברה"ר ומזי ליה לאידך גיסא דמקלקל [ט] ומנח ליה וקא מפיק ליה מרה"ר לרה"ר ומנח ליה פי' על מרעא ברה"ר עד דמתקן ליה לאיבום: **אובסין.** הלי אובסין לאו דוקא אלא כלומר מלעיטין

תנן בפ' בתרא דשבת (ד' קנה:) אין אובסין את הגמל אלא מלעיטין: מידי

וכן בגת גבי אדם הא אמר דבעי ראשו ורובו גבי פרה מי בעינן לה ראשה ורובה או לא כל היכא דקא נקיט מנא ולא נקיט לה לא תיבעי לך דבעי ראשה ורובה מלגיו כי תבעי לך היכא דנקיט מנא ונקיט לה מאי א"ל תניתוה ובלבד שתהא הפרה ראשה ורובה מבפנים ושותה מאי לאו דנקיט לה ונקיט מנא לא דנקיט מנא ולא נקיט לה וכי נקיט מנא ולא נקיט לה מי שרי והתניא [ו] לא ימלא אדם מים ויתן בשבת לפני בהמתו אבל ממלא הוא ושופך והיא שותה מאיליה הא אתמר עלה [ז] אמר אביי הכא באבום העומד ברשות הרבים גבוה [ח] ורחב ד' וראשו אחד נכנס לבין הפסין גזרה דילמא חזי ליה לאבום דמקלקל ואתי לתקוניה ודרא ליה לדוולא בהדיה וקא מפיק מרשות היחיד לרשות הרבים וכי האי גוונא מי מיחייב [ט] והאמר רב ספרא אמר ר' אמי אמר ר' יוחנן [י] המפנה חפציו מזוית לזוית ונמלך עליהן והוציאן פטור שלא היתה עקירה משעה ראשונה לכך אלא זמנין דמתקן ליה והדר מעייל ליה וקא מעייל מרשות הרבים לרשות היחיד איכא דאמרי גבי אדם הא קאמרינן דסגי ליה בראשו ורובו גבי פרה מי סגי לה בראשה ורובה או לא היכא דנקיט מנא ונקיט לה לא תיבעי לך דסגי לה בראשה ורובה אלא כי תיבעי לך דנקיט מנא ולא נקיט לה מאי אמר ליה תניתוה ובלבד שתהא פרה ראשה ורובה מבפנים ושותה מאי לאו [כ] דנקיט מנא ולא נקיט לה לא דנקיט מנא ונקיט לה והכי נמי מסתברא דאי נקיט מנא ולא נקיט לה מי שרי והתניא לא ימלא אדם מים ויתן לפני בהמתו אבל ממלא ושופך והיא שותה מאיליה הא איתמר עלה אמר אביי הכא באבום העומד ברשות הרבים גבוה עשרה טפחים ורוחב ארבעה וראשו נכנס לבין הפסין דזמנין דחזי ליה לאבום דמקלקל ואתי לתקוניה ודרי ליה לדוולא בהדיה וקא מפיק מרשות היחיד לרשות הרבים וכי האי גוונא מי מיחייב והאמר רב ספרא אמר ר' אמי אמר ר' יוחנן המפנה חפציו מזוית לזוית ונמלך עליהן והוציאן פטור שלא היתה עקירה מעשה ראשונה לכך אלא זמנין דמתקן ליה והדר מעייל ליה וקא מעייל מרשות הרבים לרשות היחיד תא שמע גמל שראשו ורובו מבפנים ורוחב ד' אמות ונקיט לה דמיא וקא בעינן ראשו ורובו מאי דקתני גמל והתניא בהמה והתניא גמל [מ] מידי גבי הדדי תניא תנ"ה ר"א אוסר בגמל הואיל וצוארו ארוך ר"א ר' יצחק בר [נ] אדא לא הותרו פסי ביראות אלא לעולי רגלים בלבד והתניא לא הותרו פסי ביראות אלא לגבי בהמה בלבד מאי בהמה בהמת עולי רגלים אבל אדם

מטפס

ליה מרה"ר אדעתא לאנומי ברה"ר: **לא פינצי לך דסגי בראשה ורובה.** דהא מתני' היא דבנקיט מנא דאי לאו דנקיט מנא קמיה למה הלריכו לראשה ורובה פנים אבל הא מספקא לן דדילמא מתני' בדנקיט לה הוא: **אובסין אותה מבפנים.** מפרש בפ' מי שהשתיל (שבת ד' קנה:) שאותה לה מספקא הרבה על כרחה בבית הבליעה יותר מכדי אכילתה עד שנעשה לאיבום בטעיה כשיוצא למדבר ומתעייף אלא ממלא: **והא איבום דמאן דנקיט מנא ונקיט לה הוא.** שאם אינו אוחז בלוארו אינו יכול לתחוב וקא בעי לאשו ורובו ותיפשטו בעיא קמייתא דלשנא קמא: **מידי גבי הדדי פני נמו.** דתנא בהמה לא תנא גמל ומאי בהמה גמל: **אימאר נמי** [נא] לא גרס": **לוארו ארוך.** ואע"ג [נב] דרוב גופו מבפנים אם יתקפנו ויעקרו [נג] לוארו יגיע [נד] **עד** לשון הרגיש: **בהמת עולי רגלים אבל אדם.** אפי' עולי רגלים לא הותר לדלות ולשתות איכול ליכנס לפנים ולשתות:

מטפס

עין משפט
נר מצוה

יב א מיי' פי"ג מהל' שבת הלכה יב:
יג ב מיי' פי"ז מהל' שבת הלכה כט:
ג [מיי' פט"ו שם הל' ח]:
יד ד מיי' פי"ז שם הלכה ל:

מוסף רש"י

שלא היתה עקירה משעה ראשונה לכך. להלן [כתובות לא.].

רבינו חננאל

[ב]אדם הא תנן דבעי להכניס ראשו ורובו למקום ששותה. פרה מאי, מי בעינן להכניס ראשה ורובה למקום ששותה אי לא. והיכא דנקיט לה למנא ולא נקיט לה לבהמה, לא תיבעי לן דדאי בעינן להכניס ראשה ורובה למקום ששותה. כי תיבעי לן היכא דנקיט לה למנא ונקיט לה לבהמה מאי. ת"ש ובלבד שתהא פרה ראשה ורובה בפנים ושותה. מאי לאו דנקיט מנא ונקיט לה כו'. [א]איכא דאמרי בבין אדם הא קאמרינן דסגי ליה בראשו ורובו בהמה מאי. היכא דנקיט לה למנא ונקיט לה לבהמה דבר הכל סגי ליה בראשה ורובה. כי תיבעי לן היכא דנקיט מנא ולא נקיט לה מאי. ת"ש ובלבד שתהא פרה ראשה ורובה בפנים ושותה מאי לאו דנקיט לה. ודחינן לא דנקיט מנא ונקיט לה. הכי נמי מסתברא דאי לא נקיט לה מי שרי לה לאשקוייה. והתניא לא ימלא אדם מים ויתן לפני בהמתו אבל ממלא הוא ושופך והיא שותה מאליה. ודחינן הא איתמר עלה דהא בריתא, אמר אביי הכא באיבום העומד ברשות הרבים גבוה עשרה ורחב ד' שהוא רשות היחיד וראשו אחד נכנס לבין הפסין עסקינן, חייישינן דילמא נפיק ומסני עילולא [נ"א: דילמא חזי לאיבום דמקלקל] ומפיק ליה לדוולא בהדיה, ומנח ליה בארעא וקא מפיק מרה"י לרה"ר. ואקשינן ומאן דמפיק כי האי גוונא מי מיחייב והא אמר ר' יוחנן המפנה חפצים מזוית לזוית ונמלך עליהן והוציאן פטור שלא היתה עקירה משעה ראשונה לכך. ואמרינן חייישינן דילמא בתר דמנח ליה הדר מעייל ליה, וקא מעייל מרשות הרבים לרשות היחיד. ת"ש גמל שראשו ורובו לפנים אובסין אותו בפנים. והא איבום כמאן דנקיט למנא [ונקיט לה] דמי, וקא בעי ראשו ורובו של גמל. ודחינ'ו ר' אליעזר שאני גמל דהואיל וצוארו ארוך. תניא לא הותרו פסי ביראות אלא [נ]עולין לרגל. ואוקימנא לבהמת עולי רגלים בלבד. אבל אדם

מסורת הש"ס

ו) [נקמן כח.], ב) [שם], ג) שבת ה: כתובות לא. ע"ש, ד) [שבת יח. ניסין סה. כ"מ לה. לא.], ה) ני' הרא"ש פמ', ו) ולא לאו כ"ל [מ"מ], ז) [ל"ל ויעקב], ח) עד לה"ר לה"ר [מ"מ], ט) [ל"ל וכיון אע"ג דנקיט לה כ"ל ו[ר"ש"ל].

הגהות הב"ח

(א) נב' ונקט לה דמיא וקא בעינן ראשו: (ב) רש"י ד"ה הא אתמר וכו' ותנוס ממונן לה לפניה בראה הרכיס בדה ב): (ג) תוס' ד"ה וכי נקיט מנא ולא נקיט לה מי שרי:

מוסף תוספות

א. משמע דפשיטא ליה דבראשו ורובו משתרי. תוס' הרא"ש. **ב.** בדנקיט מנא ונקיט לה פשיטא דסגי בראשה ורובה בפנים, דאי להכי לא מהני למה הצריכו בספר ביראות ראשו ורובה בפנים. ריטב"א. **ג.** שהיא עומדת כולה ברשות הרבים. שם. **ד.** אפילו בראשו שתוך הפסין. ריטב"א. **ו.** שאין טעמו של אביי לומר אלא דהכא אין החשש שמא יוציא הכלי אחריה אלא טעם אחר וגזרה אחרת היא כדמפרש ואזיל וכו', [ו]וכיון דהיה לומר שהיא עומדת כולה ברשות הרבים והאבוס לפניה ואיכא לגזרה דאביי. שם. **ז.** [ש]אינו מחיישב שם יפה. שם. **ח.** [ש]יצא הוא עצמו מבין הפסים כדי להתקרב לראש האבוס השני הרחוק ממנו, וכשיוצא מבין הפסים דרך האבוס מראש האבוס שבין הפסים לראשו השני העומד ברשות הרבים. שם. **ט.** ואין הכלי מחיישב בו. שם.

להנצחת יקירכם חייגו: 053-3129507

תְּרֵי גַּוְוֵנֵי אִילָּן הָכָא נָמֵי תְּרֵי גַּוְוֵנֵי גָּדֵר [התבאר בדף הקודם].

◆◆◆

ספק ה': חצר שראשה נכנס לבין הפסין, אם מותר לטלטל מהחסר לבין הפסין, ומבין הפסין לחצר

בְּעָא מִינַּיהּ אַבָּיֵי מֵרַבָּה, חָצֵר שֶׁרֹאשָׁהּ נִכְנָס לְבֵין הַפַּסִּין, מַהוּ לְטַלְטֵל מִתּוֹכָהּ - מהחצר **לְבֵין הַפַּסִּין וּמִבֵּין הַפַּסִּין לְתוֹכָהּ** - לחצר.

אֲמַר לֵיהּ רבה: **מוּתָּר,** ואף שבדרך כלל אסור לטלטל כלים שהיו בבית בחצר זו, לחצר אחרת, בלא עירוב חצירות, כאן מותר, כיון שבהיקף הפסין אין דרים אנשים, ולא אסרו לטלטל בלא עירוב חצירות אלא ממקום שיש בו דיורין.

שאלו אביי: **שְׁתַּיִם מַאי** - אם ראש שתי חצרות נכנס לבין הפסין, מה הדין לטלטל מהם לבין הפסין, ומבין הפסין לחצר.

אֲמַר לֵיהּ רבה: **אָסוּר** לטלטל מהחצרות לבין הפסין.

דעה א': אם שתי חצרות פתוחות לבין הפסין, אסור לטלטל מהחצר לבין הפסין ולהיפך, שמא אנשים יחשבו שהיתר הטלטול הוא בגלל שעשו שיתופי מבואות, ויטעו לומר ששיתוף מבואות מועיל במקום כמו בין הפסין

אָמַר רַב הוּנָא: שְׁתַּיִם אֲסוּרִין, וַאֲפִילּוּ עֵירְבוּ - אף אם שתי החצירות עשו עירוב חצירות (ומדובר שיש בין החצרות פתח ששתי חצירות שיש פתח ביניהם משתתפים יחד בכיכר לחם, ומניחים אותו באחד הבתים, ואזי אפשר לטלטל בין החצרות), **גְּזֵירָה שֶׁמָּא יֹאמְרוּ עֵירוּב מוֹעִיל לְבֵין הַפַּסִּין** - שחוששים שמי שיראה אותם מטלטלים מהחצר לבין הפסים, לא ידע שיש גם פתח בין החצרות, ויחשוב שמותר לטלטל מחצר לחצר כיון שעשו שיתופי מבואות היות ואפשר לעבור מחצר לחצר דרך השטח שבין הפסין, ושיתופי מבואות לא עוזר אלא מבוי סתום מג' רוחות וארכו יתר על רחבו.

דעה ב': אם שתי החצירות עירבו, מותר לטלטל מהחצר לבין הפסים, ולהיפך, ואין חוששים לגזירה הנ"ל

רָבָא אָמַר: עֵירְבוּ מוּתָּר - כיון ששתי החצירות עירבו דרך פתח שביניהן, הרי זו רשות אחת, ולדעת רבא אין חוששים לגזירתו של רב הונא.

ראיה לדעת רבא מברייתא

אֲמַר לֵיהּ אַבָּיֵי לְרָבָא: תְּנֵיָא דְּמִסַּיֵּיעַ לָךְ, חָצֵר שֶׁרֹאשָׁהּ אֶחָד נִכְנָס לְבֵין הַפַּסִּין, מוּתָּר לְטַלְטֵל מִתּוֹכָהּ לְבֵין הַפַּסִּין, וּמִבֵּין הַפַּסִּין לְתוֹכָהּ. אֲבָל שְׁתַּיִם אָסוּר. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים שֶׁלֹּא עֵירְבוּ, אֲבָל עֵירְבוּ מוּתָּרִין.

כיצד רב הונא דוחה ראיה זו

לֵימָא תֶּיהְוֵי תְּיוּבְתָּא דְּרַב הוּנָא,

אָמַר לְךָ רַב הוּנָא: הָתָם דְּהָדְרָן וְעָרְבָן - שנפרצה ביניהן פירצה גדולה בסופה, שגלוי לכל שרשות אחת היא:

◆◆◆

ספק ו': מה הדין כשיבשו המים בשבת

בְּעָא מִינֵּיהּ אַבָּיֵי מֵרַבָּה, יָבְשׁוּ מַיִם בְּשַׁבָּת מַהוּ לטלטל בין הפסין, מי אמרינן שבת הואיל והותרה הותרה, או שמא כיון דהיתר פסין אינו אלא משום מים, והרי יבשו ואסור.

פשיטת הספק: אם יבשו המים, בטלו ה'מחיצות'

אֲמַר לֵיהּ רבה: **כְּלוּם נַעֲשֵׂית מְחִיצָה** - הלא לא הותרה מחיצה כזו **אֶלָּא בִּשְׁבִיל מַיִם,** וכיון שיבשו המים, **מַיִם אֵין כָּאן, מְחִיצָה אֵין כָּאן.**

ספק: יבשו המים, ובאו מים חדשים

בָּעֵי רָבִין יָבְשׁוּ מַיִם בְּשַׁבָּת וחזרו **וּבָאוּ** גשמים **בְּשַׁבָּת** בו ביום, **מַהוּ,** מי אמרינן חזרו פסין להיתרן הראשון לטלטל בתוכן.

אֲמַר לֵיהּ אַבָּיֵי: יָבְשׁוּ בְּשַׁבָּת לָא תִּיבְעֵי לָךְ, דִּבְעֵי מִינֵּיהּ דְּמָר - ששאלתי שאלה זו מרבה (שהיה רבו של אביי), **וּפְשֵׁיט לִי דַּאֲסִיר.**

בָּאוּ מים בשבת **נָמֵי לָא תִּיבְעֵי לָךְ** דמותר, **דְּהָוֵה לֵיהּ מְחִיצָה הָעֲשׂוּיָה בְּשַׁבָּת, וְתַנְיָא כָּל מְחִיצָה הָעֲשׂוּיָה בְּשַׁבָּת בֵּין בְּשׁוֹגֵג בֵּין בְּמֵזִיד בֵּין בְּאוֹנֶס בֵּין בִּרְצוֹן שְׁמָהּ מְחִיצָה.**

שואלת על כך הגמרא: **וְלָאו אִיתְּמַר עָלַה, אָמַר רַב נַחְמָן לֹא שָׁנוּ** שמחיצה העשויה בשבת הרי היא מחיצה, **אֶלָּא לִזְרוֹק** - כלומר, רק לחומרא, שהזורק מרשות הרבים לתוכה חייב, דמדאורייתא ודאי מחיצה היא. **אֲבָל לְטַלְטֵל לֹא,** כלומר, להקל אין זה מחיצה, שרבנן גזרו עליה שאינה מחיצה, ואם כן מדוע אמר אביי שהרי זו מחיצה אף להקל, ואף שהיא מחיצה שנעשתה בשבת.

עונה הגמרא: **כִּי אִיתְּמַר דְּרַב נַחְמָן אַמַּזִּיד אִיתְּמַר** - מה שרב נחמן אמר שמחיצה שנעשתה בשבת אינה מחיצה לקולא, לא אמר זאת אלא על מי שעשה מחיצה בשבת במזיד שקנסוהו שאין זה מחיצה להקל, אבל אם עשה מחיצה בשוגג, וכל שכן מחיצה שנעשתה מאליה, (כמו במקרה זה שהמים באו מאליהם בשבת, וכשיש מים - הפסים נחשבים מחיצה), לא קנסו בזה, והרי זו מחיצה אף להקל, ואף שנעשתה בשבת.

◆◆◆

מחיצת פסי ביראות, היא רשות היחיד מהתורה

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: הַזּוֹרֵק מרשות הרבים **לְבֵין פַּסֵּי הַבֵּירָאוֹת, חַיָּיב** חטאת, מפני שהשטח המוקף בפסי ביראות הוא רשות היחיד.

שאלה: הרי זה פשוט, שאם לא כן היה אסור להוציא מהבור לבין הפסים

שואלת הגמרא: **(א"ל) פְּשִׁיטָא** שפסי ביראות הם מחיצה גמורה, **אִי לָאו מְחִיצָה הִיא** - שהרי אם אינה מחיצה מהתורה, **הֵיכִי מִשְׁתְּרֵי לֵיהּ לְמַלּאוֹת** - איך התירו למלאות מים מהבור (שהוא

רשות היחיד) לשטח המוקף בפסים (שהוא רשות הרבים), אלא ודאי ששטח המוקף בפסי ביראות הוא רשות היחיד מהתורה, (ועל כן מותר להוציא מהבור שהוא רשות היחיד, לשטח המוקף בפסים שהוא רשות היחיד), ואם כן מה חידש רבי אלעזר ששטח הפסי ביראות הוא רשות היחיד.

הצעת תשובה: החידוש הוא שפסי ביראות הוא מחיצה אף במקום שאין בור

עונה הגמרא: **לָא צְרִיכָא** - לא הוצרך רבי אלעזר לומר דבריו, אלא באופן **דַּעֲבַד כְּעֵין פַּסֵּי בֵּירָאוֹת בִּרְשׁוּת הָרַבִּים,** במקום שאין שם בור, **וְזָרַק לְתוֹכָהּ** - לתוך השטח המוקף בפסים, ובזה אמר רבי אלעזר שהזורק מרשות הרבים לשטח זה, **חַיָּיב.**

דחיית ההצעה: גם זה פשוט, שאם אין זה מחיצה בכל מקום, איך התירו חכמים להוציא מהבור לבין הפסים

שואלת הגמרא: **הָא נָמֵי פְּשִׁיטָא** - הרי גם דבר זה פשוט הוא, שהרי **אִי לָאו דִּבְעָלְמָא מְחִיצָה הִיא, גַּבֵּי בּוֹר הֵיכִי מִשְׁתְּרֵי לֵיהּ לְטַלְטֻלֵּי** - אם לא שבכל מקום הוא מחיצה, איך התירו חכמים לטלטל בבור על סמך מחיצות כאלו.

תשובה חדשה: רבי אלעזר חידש, שאף אם רבים בוקעים בין הפסים, הרי זו רשות היחיד

עונה הגמרא: **לָא צְרִיכָא** - לא הוצרך רבי אלעזר לחדש אלא ש**אַף עַל גַּב דְּקָא בָקְעֵי בָּהּ רַבִּים** - אף שרבים עוברים דרך הפסי ביראות, אעפ"כ הרי זה רשות היחיד.

שואלת הגמרא: **וּמַאי קָא מַשְׁמַע לַן** - ומה השמיע לנו רבי אלעזר, **דְּלָא אָתוּ רַבִּים וּמְבַטְּלִי מְחִיצָתָא** - שלא באים רבים ומבטלים את המחיצה, **הָא אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר חֲדָא זִימְנָא** - הרי רבי אלעזר אמרו פעם אחת, **דִּתְנַן, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם הָיְתָה דֶּרֶךְ רְשׁוּת הָרַבִּים מַפְסַקְתָּן** - שאין שם דרך אלא בין הפסין, **יְסַלְּקֶנָּה לִצְדָדִין,** שדריסת הרבים מבטלת את המחיצות. **וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵינוֹ צָרִיךְ** לסלק את דרך הרבים, שדריסת הרבים אינה מבטלת את המחיצות, ועל משנה זו **רַבִּי יוֹחָנָן וְרַבִּי אֶלְעָזָר דְּאָמְרִי תַּרְוַיְיהוּ: כָּאן הוֹדִיעֲךָ** - הודיעוך חכמים **כֹּחָן שֶׁל מְחִיצוֹת,** שאינם מתבטלות משום שרבים בוקעים שם, נמצא שרבי אלעזר כבר אמר חידוש זה שבקיעת רבים אינה מבטלת את המחיצות.

עונה הגמרא: **אִי מֵהָתָם** - אם משם, ממה שאמר רבי אלעזר על דברי חכמים, **הָוָה אָמֵינָא כָּאן וְלָא סְבִירָא לֵיהּ** - הייתי אומר שרבי אלעזר רק אמר 'כאן הודיעך כחן של מחיצות', אבל רבי אלעזר סובר כן להלכה (אלא כרבי יהודה שרבים מבטלים את המחיצה), **קָא מַשְׁמַע לַן כָּאן וּסְבִירָא לֵיהּ** - לכן השמיע לנו רבי אלעזר שמה שאמר 'כאן הודיעך כחן של מחיצות', כך הוא סובר שזה הוא ההכרעה להלכה, שרבים לא מבטלים את המחיצה, ולכן הוסיף ואמר שהזורק מרשות הרבים לבין הפסים חייב, כי בין הפסים הוא רשות היחיד, ואף שרבים עוברים שם.

שואלת הגמרא: **וְלִימָא הָא וְלָא בָּעֵי הָךְ** - ויאמר רבי אלעזר את מאמר זה, שהזורק לבין הפסים, חייב, שבמאמר זה מבואר בבירור ששיטתו להלכה שרבים אינם מבטלים את המחיצה, ולא יצטרך לומר את המאמר השני 'כאן הודיעך כוחן של מחיצות', שכאמור בזה לא מבורר שסובר להלכה שרבים אינם מבטלים את המחיצות.

עונה הגמרא: **חֲדָא מִכְּלַל חֲבֵירְתָּהּ אִיתְּמַר** - מאמר אחד נלמד מתוך המאמר השני.

◆◆◆

שנינו במשנה: **מוּתָּר לְהַקְרִיב לַבְּאֵר וְכוּ׳**, ובלבד שתהא פרה ראשה ורובה בפנים ושותה.

אדם השותה צריך שיהיה ראשו ורובו ברשות שהוא שותה (אבל אם הוא נמצא ברשות אחת, אסור להוציא את ראשו לרשות אחרת ולשתות שם)

תְּנַן הָתָם, לֹא יַעֲמוֹד אָדָם בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, וְיִשְׁתֶּה בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד. וכן לא יעמוד **בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד, וְיִשְׁתֶּה בִּרְשׁוּת הָרַבִּים,** שחוששים שמא יוציא את הכלי, **אֶלָּא אִם כֵּן מַכְנִיס רֹאשׁוֹ וְרוּבּוֹ לִמְקוֹם שֶׁהוּא שׁוֹתֶה,** [עמוד ב] **וְכֵן בַּגַּת** [מותר לאדם לשתות מיין לא מעושר שנמצא ב׳גת׳, כל זמן שהיין לא נשפך מה׳גת׳ ששם דורכים את הענבים, לבור ששם היין נאסף, מפני ששתיה כזו היא ׳שתיית עראי׳, שפטורה ממעשרות, כי ׳בגת׳ עדיין לא נגמרה מלאכת היין. אבל אם הוציא את היין מהגת, שוב אינו יכול לשתות מהיין ללא מעשרות, היות וזה נחשב ל׳קבע׳, כי אין בדעת השותה להחזיר את מה שישאר לו ל׳גת׳].

ספק: המשקה בהמתו שנמצאת ברשות אחרת, האם צריך שראש ורובה יהיה במקום שהיא שותה

והנה **גַּבֵּי אָדָם הָא אָמַר דְּבָעֵי** - שצריך שיכניס את **רֹאשׁוֹ וְרוּבּוֹ** למקום שהוא שותה, ויש להסתפק **גַּבֵּי פָּרָה** - המשקה בהמתו ברשות היחיד, והיא עומדת ברשות הרבים מהו, **מִי בָּעִינַן לַהּ** - האם צריך שיהיה **רֹאשָׁהּ וְרוּבָּהּ** במקום שהיא שותה, **אוֹ לָא.**

ביאור: הספק הוא כשמחזיק את הכלי ומחזיק את הבהמה

הגמרא מבארת באיזה אופן הספק: **כֹּל הֵיכָא דְּקָא נָקֵיט מָנָא** - כל מקום שהאדם מחזיק את הכלי שהיא שותה בו, **וְלָא נָקֵיט לַהּ** - ואינו תופס את צוארה באפסר, שלא תוכל לעקם את ראשה לבחוץ - לרשות הרבים, **לָא תִּיבְעֵי לָךְ דְּבָעֵי רֹאשָׁהּ וְרוּבָּהּ מִלְּגָיוּ** - אין ספק שצריך שיהיה ראשה ורובה בפנים ברשות היחיד, שבודאי חוששים שמא תוזיז את ראשה, ותוציא אותו, לרשות הרבים, והאדם ימשך אחריה ויוציא את הכלי לרשות הרבים, **כִּי תִּבְעֵי לָךְ הֵיכָא דְּנָקֵיט מָנָא וְנָקֵיט לַהּ, מַאי** - והספק הוא באופן שמחזיק את הכלי, ואוחז אותה, מה הדין בזה.

הצעת פשיטת הספק: במשנתינו מבואר שצריך שיהיה ראשה ורובה בפנים (ואף שמדובר שמחזיק אותה ומחזיק את הכלי)

אֲמַר לֵיהּ: תְּנֵיתוּהָ שנינו במשנה: **וּבִלְבַד שֶׁתְּהֵא הַפָּרָה רֹאשָׁהּ וְרוּבָּהּ מִבִּפְנִים וְשׁוֹתָה, מַאי לָאו דְּנָקֵיט לַהּ וְנָקֵיט מָנָא** - וכי אין מדובר שמחזיק אותה ומחזיק את הכלי, ואעפ״כ כתוב שצריך שראשה ורובה יהיה בפנים.

דחיית ההצעה: במשנתינו מדובר שמחזיק את הכלי ולא אותה, ואין מכאן ראיה לאופן שמחזיק גם אותה וגם את הכלי

הגמרא דוחה את הראיה: **לָא,** אפשר לומר שבמשנתינו לא מדובר באופן זה שאוחז אותה ואוחז את הכלי, אלא מדובר: **דְּנָקֵיט מָנָא וְלָא נָקֵיט לַהּ** - שאוחז את הכלי ולא אוחז אותה, ולכן צריך שתהיה ראשה ורובה בפנים, אבל אם אוחז אותה ואוחז את הכלי אפשר לומר שלא צריך שתהיה ראשה ורובה בפנים.

שאלה: בברייתא משמע שאם מחזיק את הכלי ולא מחזיק את הבהמה אסור להשקותה

שואלת הגמרא: **וְכִי נָקֵיט מָנָא וְלָא נָקֵיט לַהּ מִי שְׁרֵי** - אם מחזיק את הכלי ולא מחזיק אותה, וכי מותר להשקותה בפסי ביראות באופן זה, **וְהָתַנְיָא** לגבי פסי ביראות: **לֹא יְמַלֵּא אָדָם מַיִם וְיִתֵּן בְּשַׁבָּת לִפְנֵי בְהֶמְתּוֹ** - ויאחוז הכלי בידו בעוד שהיא שותה, **אֲבָל מְמַלֵּא הוּא וְשׁוֹפֵךְ וְהִיא שׁוֹתָה מֵאֵילֶיהָ**, הרי מבואר בברייתא שכאשר אוחז את הכלי ואינו אוחז את הבהמה, אסור להשקותה

(ברייתא זו ודאי מדברת על אופן שאינו אוחז אותה, שהרי אם תאמר שכשאוחז אותה גם אסור להשקותה, אם כן למה משנתינו אומרת שצריך שתהיה ראשה ורובה בפנים, הרי אם אינו משקה אותה בידים אין חשש שיוציא את הכלי לרשות הרבים, אלא ודאי שהברייתא מדברת באופן שאינו אוחז אותה, ואז יש חשש שהיא תוציא את ראש והוא יוציא אחריה את הכלי, אבל אם הוא אוחז בה מותר להשקותה, ובמשנתינו מדובר שאוחז בה ועל כן מותר להשקותה).

תשובה: הברייתא אינה אוסרת אלא במקרה מסויים שמגביה דלי מהבאר שמוקף בפסים על איבוס, וסוף האיבוס אינו מוקף בפסים, ואף שהאיבוס עצמו הוא רשות היחיד – חוששים שמא יבוא לתקן את האיבוס ויניח את הדלי ברשות הרבים

עונה הגמרא: **הָא אִתְּמַר עֲלַהּ** - הרי נאמר על ברייתא זו: **אָמַר אַבָּיֵי: הָכָא בְּאֵבוּס** - כאן בברייתא מדובר שמוציא מים מהבאר המוקף בפסים, ויש שם איבוס (כלי שמניחים בו מאכל לבהמה) **הָעוֹמֵד בִּרְשׁוּת הָרַבִּים גָּבוֹהַּ עֲשָׂרָה טְפָחִים וְרוֹחַב אַרְבָּעָה** (והרי הוא רשות היחיד), **וְרֹאשׁוֹ אֶחָד** של האיבוס **נִכְנָס לְבֵין הַפַּסִּין,** ועל זה אמרה הברייתא שאם מוציא מים מבאר לא יעביר את הדלי על האיבוס, **גְּזֵרָה דִּילְמָא חָזֵי לֵיהּ לְאֵבוּס דְּמִקַּלְקַל** - גזירה שמא יראה קלקול באיבוס, **וְאָתֵי לְתַקּוֹנֵיהּ** - ויבוא לתקנו, **וְדָרֵא לֵיהּ לְדַוְוּלָא בַּהֲדֵיהּ** - ויסחוב את הדלי עמו, ויוציאו מבין הפסים לרשות הרבים, **וְקָא מַפֵּיק מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לִרְשׁוּת הָרַבִּים,** הלכך לא יניחנו ויטלטלנו, אלא שופך את המים לתוך האיבוס והמים הולכין עד הבהמה מאליהן.

שאלה: גם אם יניח את הדלי, כיון שלא עקרו על דעת להניחו אינו חייב

שואלת הגמרא: **וְכִי הַאי גַּוְונָא מִי מִיחַיַּיב** - ובאופן זה שעקר מרשות היחיד על דעת להניח ברשות היחיד, ושכח והניח ברשות הרבים, וכי חייב על זה, **וְהָאָמַר רַב סָפְרָא אָמַר רַבִּי אַמִּי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הַמְפַנֶּה חֲפָצָיו מִזְּוִית לְזָוִית וְנִמְלַךְ עֲלֵיהֶן וְהוֹצִיאָן, פָּטוּר, שֶׁלֹּא הָיְתָה עֲקִירָה מִשָּׁעָה רִאשׁוֹנָה לְכָךְ,** ובשבת מלאכת מחשבת אסרה תורה, שנתכוין לכך אלא ששגג בשבת, כסבור שהיום חול או מלאכה זו מותרת, אבל כי לא נתכוין פטור מחטאת, וכיון שגם אם יעשה זאת, אין בזה מלאכה דאורייתא, ואיננו גוזרים בזה.

תשובה חדשה: החשש שיניח את הדלי ברשות הרבים, ואחר כך יכניסו לאיבוס שהוא רשות היחיד

אֶלָּא זִמְנִין דִּמְתַקֵּן לֵיהּ וַהֲדַר מְעַיֵּיל לֵיהּ לדוולא לאיבוס לבתר דתקניה, **וְקָא מְעַיֵּיל מֵרְשׁוּת הָרַבִּים לִרְשׁוּת הַיָּחִיד,** ואזי עוקר מרשות הרבים אדעתא לאנוחי ברשות היחיד.

◆◆◆

ספק: המשקה בהמתו שנמצאת ברשות אחרת, האם מספיק שראשה ורובה במקום שהיא שותה

אִיכָּא דְּאָמְרִי - יש אומרים שהסתפקו בעניין אחר: **גַּבֵּי אָדָם הָא קָאָמְרִינַן דְּסַגִּי לֵיהּ** - לגבי אדם אמרנו שמספיק **בְּרֹאשׁוֹ וְרוּבוֹ,** ואם מכניס את ראשו ורובו לרשות שהוא שותה, אין חוששים שיוציא את הכלי. והספק הוא: **גַּבֵּי פָּרָה מִי סַגִּי לַהּ** - האם מספיק **בְּרֹאשָׁהּ וְרוּבָהּ** ברשות שהיא שותה, **אוֹ לָא,** שיש להסתפק שמא חוששים אף כשראשה ורובה בפנים שמא היא תעקם ראשה ותצא מהרשות והאדם יצא אחריה עם הכלי.

ביאור: הספק הוא כשמחזיק את הכלי ולא מחזיק את הבהמה

הגמרא מבארת את האופן שבו הסתפקו: **הֵיכָא דְּנָקֵיט מָנָא וְנָקֵיט לַהּ** - במקום שהאדם אוחז את הכלי שהיא שותה ממנו, וגם אוחז את הבהמה, **לָא תִּיבְעֵי לָךְ דְּסַגִּי לַהּ** - אין ספק, אלא ודאי שמספיק **בְּרֹאשָׁהּ וְרוּבָהּ, אֶלָּא כִּי תִּיבְעֵי לָךְ** - והספק הוא באופן **דְּנָקֵיט מָנָא וְלָא נָקֵיט לַהּ** - שאוחז את הכלי ולא אוחז אותה, **מַאי** - מה הדין, האם חוששים שהיא תצא והוא יצא אחריה. [יסוד הספק הוא שהרי במשנתינו מבואר שמותר להשקות את הבהמה אף כשכלי בידו, ועל כן ודאי שבאופן אחד מותר, שהרי המשנה מתירה זאת, והיינו כשאוחז את הבהמה, והספק הוא האם המשנה מתירה גם כשאין מחזיק את הבהמה],

הצעת פשיטת הספק: במשנתינו שמותר להשקות את הבהמה כשראשה ורובה בפנים, ולכאורה היינו אף כשאינו מחזיק אותה

אֲמַר לֵיהּ: תְּנֵיתוּהָ וּבִלְבַד שֶׁתְּהֵא פָּרָה רֹאשָׁהּ וְרוּבָהּ מִבִּפְנִים וְשׁוֹתָה, מַאי לָאו וכי אין מדובר **דְּנָקֵיט מָנָא וְלָא נָקֵיט לַהּ** שאוחז את הכלי ואינו אוחז אותה, ואם כן הרי מוכח שכיון שראשה ורובה בפנים, אין חוששים שיצא אחריה אפילו כשאינו אוחז אותה.

דחיית ההצעה: במשנתינו מדובר שמחזיק גם את הבהמה, ואין מכאן ראיה לאופן שאינו מחזיק גם את הבהמה

הגמרא דוחה את הראיה: **לָא** - לא מדובר במשנה כשאינו אוחז אותו, שהרי אפשר לומר שמדובר: **דְּנָקֵיט מָנָא וְנָקֵיט לַהּ** - שאוחז את הכלי ואוחז גם את הפרה, אבל אם אינו אוחז אותה, אסור להשקותה עם כלי בידו אף כשראשה ורובה בפנים, שמא היא תצא ויצא אחריה.

ראיה לכך: בברייתא שמשמע שאם מחזיק את הכלי ולא מחזיק את הבהמה אסור להשקותה

וְהָכִי נָמֵי מִסְתַּבְּרָא - וכך גם מסתבר, **דְּאִי נָקֵיט מָנָא וְלָא נָקֵיט לַהּ** - שהרי אם מדובר במשנה שאוחז את הכלי ולא אוחז אותה, **מִי שָׁרֵי** - וכי מותר להשקותה, **וְהָתַנְיָא: לֹא יְמַלֵּא אָדָם מַיִם וְיִתֵּן לִפְנֵי בְּהֵמְתּוֹ אֶבָל מְמַלֵּא וְשׁוֹפֵךְ וְהִיא שׁוֹתָה מֵאֵילֶיהָ.**

(ברייתא זו ודאי מדברת על אופן שאינו אוחז אותה, כמבואר במאמר המוסגר לעיל, בלשון הראשון).

דחיית הראיה: הברייתא אינה אוסרת אלא במקרה מסויים שמגביה דלי מהבאר שמוקף בפסים על איבוס, וסוף האיבוס אינו מוקף בפסים, ואף שהאיבוס עצמו הוא רשות היחיד – חוששים שמא יבוא לתקן את האיבוס ויניח את הדלי ברשות הרבים

הגמרא דוחה את הראיה: **הָא אִיתְּמַר עֲלַהּ** - הרי נאמר על ברייתא זו, **אָמַר אַבָּיֵי: הָכָא בְּאֵבוּס**

הָעוֹמֵד בִּרְשׁוּת הָרַבִּים גָּבוֹהַּ עֲשָׂרָה טְפָחִים וְרוֹחַב אַרְבָּעָה, וְרֹאשׁוֹ נִכְנָס לְבֵין הַפַּסִּין דְּזִמְנִין דְּחָזֵי לֵיהּ לְאֵבוּס דְּמְקַלְקֵל וְאָתֵי לְתַקּוֹנֵיהּ, וְדָרֵי לֵיהּ לְדַוְוּלָא בַּהֲדֵיהּ, וְקָא מַפֵּיק מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לִרְשׁוּת הָרַבִּים.

שאלה: גם אם יניח את הדלי, כיון שלא עקרו על דעת להניחו אינו חייב

שואלת על כך הגמרא: **וְכִי הַאי גַּוְונָא מִי מִיחַיַּיב וְהָאָמַר רַב סָפְרָא אָמַר רַבִּי אַמִּי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן הַמְפַנֶּה חֲפָצָיו מִזָּוִית לְזָוִית וְנִמְלַךְ עֲלֵיהֶן וְהוֹצִיאָן פָּטוּר שֶׁלֹּא הָיְתָה עֲקִירָה מִשָּׁעָה רִאשׁוֹנָה לְכָךְ.**

תשובה חדשה: החשש שיניח את הדלי ברשות הרבים, ואחר כך יכניסו לאיבוס שהוא רשות היחיד

מבארת הגמרא: **אֶלָּא זִמְנִין דְּמְתַקֵּן לֵיהּ וַהֲדַר מְעַיֵּיל לֵיהּ וְקָא מְעַיֵּיל לֵיהּ מֵרְשׁוּת הָרַבִּים לִרְשׁוּת הַיָּחִיד.**

◆ ◆ ◆

הצעת ראיה לפשיטת הספק לפי הלשון הראשון (שהספק הוא על אופן שאוחז גם את הבהמה וגם את הכלי אם מותר להשקות את הבהמה כשאין ראשה ורובה בפנים)

תָּא שְׁמַע, גָּמָל שֶׁרֹּאשׁוֹ וְרוּבוֹ מִבִּפְנִים - ברשות היחיד, **אוֹבְסִין אוֹתוֹ מִבִּפְנִים** - תוחבים לו אוכל בגרונו (הדרך לתחוב לגמל מספוא הרבה בבית הבליעה, יותר מכדי אכילתו, עד שנעשה כאיבוס במעיו, וכך יכול לאת למדבר ולא חוששים שלא ימצא מאכל) בתוך רשות היחיד, והיינו אף שרגלי הגמל ברשות הרבים, כיון שראשו ורובו ברשות היחיד מותר להאכילו, ואין חוששים שהגמל יצא והאדם יצא אחריו, **וְהָא אֵיבוּס כְּמַאן דְּנָקֵיט מָנָא וְנָקֵיט לַהּ דְּמִיָּא וְקָא בָּעֵינַן רֹאשָׁהּ וְרוּבָּהּ** - והרי איבוס הרי זה כמי שמחזיק את הכלי, שהרי מחזיק את המאכל, ואף מחזיק את הגמל, שהרי אם אינו אוחז בצוארו אינו יכול לתחוב, ומבואר שההיתר הוא רק אם ראשו ורובו של הגמל בפנים, ונפשוט מכאן את הספק לפי הלשון הראשון, אם צריך ראשו ורובו כשמחזיק גם את הכלי וגם את הבהמה.

דחיית הראיה: רק בגמל בגלל שצוארו ארוך צריך שיהיה ראשו ורובו בפנים, אבל בבהמה אחרת אם מחזיק את הבהמה אין צריך שיהיה ראשו ורובו בפנים

אָמַר רַב אַחָא בַּר רַב הוּנָא אָמַר רַב שֵׁשֶׁת: שָׁאנֵי גָּמָל הוֹאִיל וְצַוָּארוֹ אָרוֹךְ, ואף כשרוב גופו מבפנים, אם הוא מסובב את ראשו הרי הוא מגיע לרשות הרבים, ועל כן צריך שיהא ראשו ורובו בפנים, ואין זה ראיה לשאר בהמות שיתכן שמספיק שראשם בפנים ואין צריך שיהיה ראשו ורובם בפנים.

הצעת ראיה

תָּא שְׁמַע, בְּהֵמָה שֶׁרֹּאשָׁהּ וְרוּבָּהּ בִּפְנִים אוֹבְסִין אוֹתָהּ מִבִּפְנִים, וְהָא אֵבוּס כְּמַאן דְּנָקֵיט מָנָא וְנָקֵיט לַהּ, וְקָא בָּעֵינַן רֹאשׁוֹ וְרוּבוֹ, הרי מוכח שאף בבהמה צריך שיהיה ראשו ורובו בפנים ואף שמחזיק את הבהמה.

דחיית הראיה

הגמרא דוחה את הראיה: **מַאי בְּהֵמָה נָמֵי דְּקָתָנֵי** - מה כוונת הברייתא במה שאמרה כאן 'בהמה' - **גָּמָל,** וכמבואר שאין ללמוד מגמל לשאר בעלי חיים שאין צוארם ארוך.

שואלת הגמרא: **וְהָתַנְיָא בְּהֵמָה, וְהָתַנְיָא גָּמָל,** הרי יש שתי ברייתות באחת נאמר דין בהמה ובאחת נאמר דין גמל, ואי אפשר לומר ששתי הברייתות מדברות על גמל.

עונה הגמרא: **מִידֵּי גַּבֵּי הֲדָדֵי תַּנְיָא** - וכי שתי הברייתות נשנו יחד, אם תנא אחד היה שונה אותם, אכן לא היה מסתבר לומר ששתיהם נאמרו על גמל, אבל כיון שהם לא נשנו יחד, אפשר לומר ששתי הברייתות מדרות על גמל, ותנא אחד קרא לו גמל, ותנא אחד קרא לו בהמה.

תַּנְיָא נָמֵי הָכִי, רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹסֵר בְּגָמָל הוֹאִיל וְצַוָּארוֹ אָרוֹךְ.

◆◆◆

אָמַר רַבִּי יִצְחָק בַּר אַדָּא לֹא הוּתְּרוּ פַּסֵּי בֵּירָאוֹת אֶלָּא לְעוֹלֵי רְגָלִים בִּלְבַד וְהָתַנְיָא לֹא הִוְּתְּרוּ פַּסֵּי בֵּירָאוֹת אֶלָּא לְגַבֵּי בְּהֵמָה בִּלְבַד מַאי בְּהֵמָה בֶּהֱמַת עוֹלֵי רְגָלִים אֲבָל אָדָם

מטפס. חוֹזֵק בִּידֵיו וְרַגְלָיו בְּכֹתְלַיִם וְנִכְנָס וְיוֹצֵא. מִטַּפֵּס קַרְפֵּ״ל בְּלַע״ז: **מִידֵי דְּחֵזֵי לְאַדֶּם.** כֵּיוָן דְּמִיסַּס מִשָּׁם לְהוֹ מְחִיצָה בְּעֵינָן מִיסַּס **מְחִיצִּין: אִם הָיוּ רְחָבִין.** וְאִינוּ יְכוֹל לְטַפֵּס מִוֹתָר לוֹ לְמַלְּאוֹת וְלִסְתּוֹם: **וְיֵשׁ לְפָנַי בְּהַמְּטוּ.** הוּא עַצְמוֹ אֵינוּ מוֹתָר לְחַתּוֹם הַכֹּלִי לְפָנָיו: **מַה הוֹעִילוּ.** בְּתַמְיָיא, סֵרֵי הוֹעִילוּ לְמִלְּאוֹת מִן הַכּוֹר שֶׁהוּא רְשׁוּת הַיָּחִיד: **אֵין בּוֹרְגִּין בְּכֹבֶשׁ.** דְּלְמֹר בְּכִילַּד מַעֲבְרִין בּוֹרְגִּין בְּכֹבֶשׁ (לְקַמָּן דְּ׳ נַ״ה:) אִם הָיוּ בּוֹרְגִּין חוּץ לְעִיר בְּתוֹךְ ע׳ אַמָּה וְשִׁירִים מִתְעַבְּרִין עִמָּהּ וּמוֹדְדִין תְּחוּם הָעִיר מִסַּף וּלְהַלָּן וּמַה הֵן בּוֹרְגִּין סוּכוֹת שֶׁעוֹשִׂין שׁוּמְרֵי הָעִיר וְאֵינוּ דֶּרֶךְ קְבוּעַ וְקַמְּרִי״ר יְרֻמִיָּה דְּהָכָא בּוֹרְגִּין אֵין בְּכֹבֶשׁ כְּלוֹ׳ וְאֵין מִתְעַבְּרִין עַם הָעִיר דְּבְכֹבֶשׁ אֵיכָא בִּילְקוּ דְּמִיָּא וְסַיְמִי לֵהּ הַלְכָּן לֵהּ מְחִיצִּי מִילִּי: **בְּחוּלָּה נָמֵי.** בְּשֹׁאֵר אֲלָרוֹת לְבַד מִבְּבֵל: **דְּלָא שְׁבִיחִי מִיכְּבָשָׁא.** לְהִיוֹת מְעַלְּמִידִים הוֹלְכִים מֵעִיר לְעִיר לְלַמּוּד תּוֹרָה וּפִסֵּי בִּילְקוּת לֵהּ הוֹתְרוּ אֶלָּא לְעוֹלֵי רְגָלִים וּלְכוֹלָּא הֵן שֶׁהוֹלְכִין לְדֶרֶךְ מְלוּכָה: **דְּשְׁבִיחִי גַּגֵּי.** דְּגַגֵּי לְהוֹ הֲלָכָה לֵהּ מְחִיצִּי לְהִיוֹת כְּתִיבִים: **דְּשְׁבִיחִי מִיָּא.** וְלֵהּ הוֹתְרוּ פִּסֵּי בִּילְקוּת אֶלָּא לְמִקְוֶה שֶׁלְּרֵיכִין מִי גְּשָׁמִים לְהַכְנִיס וּלְסַתֵּם מֵהֶן בִּילְקוּת לוּחֵק: **אֲמַרִי דְּקָלְקִיסוּ מִכְּרֹגָא נְבִי כְּנִישְׁתָּא דְּדִינֵאל.** מִמְּעוּתָא שֶׁאוֹמְרִי עֲלֵיהֶם שֶׁאֵתֶם בּוֹנִין מַבְרִיגִים לְבֵי כְּנִיסְתָּא דְּדִינֵאל בְּשָׁבָם. מְקוֹם הָיָה בְּבֵבֶל שֶׁשָּׁם הָיָה מִתְפַּלֵּל דִּינֵאל (כְּמִנְהָג) וְכוֹנִין פְּתִיחָן לֵיהּ בְּעִילְיָיתֵיהּ: **אֲמַרִי קָא סְמִיכוּ אַבּוֹרְגִּין.** שֶׁיֵּשׁ בּוֹרְגִּין מְשַׁבְּעִים אֶמֶה לְשַׁבְּעִים אֶמֶה: **מְפוּוֹתָא.** עֲיָירוֹת מְרִיגוֹת וְנִשְׁאֲרוּ שָׁם מְחִיצּוֹת מִן הַכֹּתֶל וְאֲמַרִי״ר אֶתֶם בְּפ׳ כִּילַּד מַעֲבְרִין (שָׁם נַ״ה:) בְּפַם שֶׁלֹּא בְּפִלֵּה דְּהַיְינוּ מִלְּכַת קָבֵר מִתְעַבְּרִת עַם הָעִיר וְאֶלָּא״פ שֶׁאֵינָהּ בֵּית מָמֵּשׁ: **בְּשַׁבְּעִים אַמָּה וּשְׁרִיִּים.** שֵׁנִי שֶׁלֵּשִׁים אֶמֶה דְּהוּא שִׁיעוּר בֵּית שְׁאָרִים בְּבוֹכְרָאצַר מֶלֶךְ בָּבֶל אֶת יְכָנְיָהוּ בֶּן יְהוֹיָקִים מֶלֶךְ יְהוּדָה וְאֶת שָׂרֵי יְהוּדָה וְאֶת הַחָרָשׁ וְאֶת הַמַּסְגֵּר מִירוּשָׁלִָם וַיָּבֵא בָּבֶלָה: הַדּוּד אֶחָד תְּאֵנִים טֹבוֹת מְאֹד כְּתְאֵנֵי הַבְּכֹרוֹת וְהַדּוּד אֶחָד תְּאֵנִים רָעוֹת מְאֹד אֲשֶׁר לֹא תֵאָכַלְנָה מֵרֹעַ: יִרְמְיָהוּ כַּד א-ב

מִידֵי דְּחֵזֵי לְאַדֶּם. כְּגוֹן מִי שֶׁהוּא מְחִיצָּה לְאַדֶּם מִי שֶׁהוּא מְחִיצָּה וְאֵינוּ מִתְחַבֵּר לְאַדֶּם כֵּיוָן דְּלָא שְׁרֵי אֶלָּא בְּמַה שֶׁהוּא מְחִיצָּה לְאַדֶּם כֵּיוָן דְּלָא שְׁרֵי אֶלָּא לְעוֹרֵב בְּהַמָּה וּמ״מ אֲמַרִי בְּעֵינָן מִידֵי דְּחֵזֵי לְאַדֶּם כֵּיוָן דְּלָא שְׁרֵי אֶלָּא לְעוֹרֵב בְּהַמָּה וּמ״מ אֲמַרִי בְּעֵינָן מִידֵי דְּחֵזֵי לְאַדֶּם כֵּיוָן דְּלָא שְׁרֵי אֶלָּא לְעוֹרֵב בְּהַמָּה וּמ״מ אֲמַרִי בְּעֵינָן מִידֵי דְּחֵזֵי לְאַדֶּם כֵּיוָן דְּלָא שְׁרֵי אֶלָּא לְעוֹרֵב בְּהַמָּה וְגַם שֶׁהוּא מְחִיצָּה לְאַדֶּם וְהָא דְּמַתְּנִינָן לְהוֹ מְחִיצִּין אֲפִילּוּ לְאַדֶּם וְהָא דְּמַתְּנִינָן לְהוֹ מְחִיצִּין אֲפִילּוּ לְאַדֶּם ה

כא: עושין פסין פרק שני עירובין

יח א מי"י פ"ז מהל' עירובין הל' ב סמג עשין רלבנון ג:
יט ב מי' פ"ג מהלכות ת"ת הל' יב טוש"ע י"ד סי' רמו סעיף כא:

שכבורות. תנאים חשובות הממהרות להתבטל: **שאוגדות.** קושרות פתחן לצורך בעליהן שאינן נצעלות לאחרים. אוגדות לשון אגודה. ל"א שמגידות פתחיהן כשרואה דס אומרת בצעלה ויפרוס הימנה: **חדשים.** דברי סופרים: **גם ישנים.** דברי תורה: **דודי לפניו.** ושמרתי כל אלה לך לשמך: **פעמים פעמים ניתנה.** שתהא זו מדשה חו ישנה: **דברי סופרים.** מדשים שנתחדשו בכל דור ודור לגדור גדר ושייג. **ויוסר מהמה.** לעיל מיינה כתיב דברי חכמים כדרבונות אלו דברי תורה שנמסרו למשה על פה שנאמלו בהן חכמי ישראל לאחר שנתמעטו הלב ושכחו כדכתיב בסיפיה דקרא נתנו מרועה אחד זה משה דכתיב בתריה ויותר מהמה בני הזהר ממנה שיתן חכמה בני הזהר ממנה שיתן בסיני בכתב שהוא עיקר בני הזהר בגלות שבעבל פה שגם הם עיקר אלא לכך לא נכתבו שאין קץ לעשות ספרים הרבה בכל אלה: **עשה ונעשה.** יש בהן שאין בהן חיוב מיתה אבל דברי סופרים חייבין מיתה על כולן כדכתיב (קהלת י) ופורץ גדר יישכנו נחש: **ונהג הרבה.** המלגיע עליהן ניגיעות[a] בשר וידון[b]: **לו הפוגה בהן.** בכל שעה שאדם מחזר בדברי תורה מולא בהן טעם: **הגרמי.** שם מקום. ל"א שהיה עוחן גרימיים: **וחיי פלוניין בחייך.** אמין לי אלא מה שאתה נותן ומזמן לי: **בילדוחו.** שהיה יכול לקבל[c] טורח ועיניו: **אלמה חיקן עירובי חצירות.** וגזר אלא לחוליא מרשות היחיד לרשות היחיד מביאו לעשות חייב ובהתקה לאיסור תורה שלא יבוא להתיר מרשות הרבים לרשות היחיד והיינו בכמיב ואחין ותקר חיקן אלייס שעשה חוצים לתורה לאחוי כלי שאוחזין אותו בס: **ויחיס.** נטילת ידיים לעשות חייב לטהרות: **לרליס.** מקום שווקים הן ויושב גדול ורגל רוכלין וסוחרין מצויה שם לפיכך גזל ועריות נוהג בהן: **הפדס.** בני [d] בגת ועובדי אדמה ועוסקין בתורה מתון דוחק: **סמדי.** גדול מפרח כך משנה מפורשת יותר מן המקבל: **הגלו הרמונים.** גדלו לרכן וכבר הגן גדל סביבותיו כעין שומר שיש לגאוזים קטנים: **משל.** טעם: **לגמריה בסימני טעמים.** קבע לה מסורת וסימנין בין בתיבות המקבל בין בגרוסקא של משנה: **ועשה לה אוזים.** שאיקן עירובין וידיס וגזר על הסניות לעריות לדמפרש ביבמות (כפ.) וע"ש כך אוחזין ישראל במצות שנתמקבו מן הטבילה כלכך שוחה לאחוי בכלי שיש לו בית יד שאין לו: שמפיים

הבכורות והדוד (ה) אחד תאנים רעות מאד אשר לא תאכלנה מרוע תאנים הטובות אלו צדיקים גמורים תאנים הרעות אלו רשעים גמורים ושמא תאמר אבד סברם ובטל סיכוים ת"ל [1]הדודאים נתנו ריח אלו ואלו עתידין שיתנו ריח דרש רבא מאי דכתיב הדודאים נתנו ריח אלו בחורי ישראל שלא טעמו טעם חטא [1]ועל פתחינו כל מגדים אלו בנות ישראל שמגידות פתחיהן לבעליהן ל"א שאוגדות פתחיהן לבעליהן חדשים גם ישנים דודי צפנתי לך אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה רבונו של עולם הרבה גזירות גזרתי על עצמי יותר ממה שגזרת עלי וקיימתים א"ל רב חסדא לההוא מדרבנן דהוה קא מסדר אגדתא קמיה מי שמיע לך מאי דכתיב חדשים גם ישנים מהו אמר ליה אלו מצות קלות ואלו מצות חמורות א"ל [2]וכי תורה פעמים פעמים ניתנה אלא הללו מדברי תורה והללו מדברי סופרים דרש רבא מאי דכתיב [2]ויותר מהמה בני הזהר עשות ספרים הרבה וגו' בני הזהר בדברי סופרים יותר מדברי תורה שדברי תורה יש בהן עשה ולא תעשה ודברי סופרים [3]כל העובר על דברי סופרים חייב מיתה שמא תאמר אם יש בהן ממש מפני מה לא נכתבו אמר קרא עשות ספרים הרבה אין קץ [2]ולהג הרבה יגיעת בשר א"ר פפא בריה דרב אחא בר אדא משמיה דרב אחא בר עולא מלמד שכל המלעיג על דברי חכמים נידון בצואה רותחת מתקוף לה רבא מי כתיב לעג לזהג כתיב אלא כל ההוגה בהן טועם טעם בשר תנו רבנן מעשה בר"ע שהיה חבוש בבית האסורין והיה ר' יהושע הגרסי משרתו בכל יום ויום היו מכניסין לו מים במדה יום אחד מצאו שומר בית האסורין אמר לו היום מימך מרובין שמא לחתור בית האסורין אתה צריך שפך חציין ונתן לו חציין כשבא אצל ר"ע אמר לו יהושע אין אתה יודע שזקן אני וחיי תלויין בחייך סח לו כל אותו המאורע אמר לו תן לי מים שאמטול ידי אמר לו לשתות אין מגיעין ליטול ידיך מגיעין אמר לו מה אעשה שחייבים עליהן מיתה מוטב אמות מיתת עצמי ולא אעבור על דעת חבירי אמרו לא טעם כלום עד שהביא לו מים ונטל ידיו כששמעו חכמים בדבר אמרו מה בזקנותו כך בילדותו על אחת כמה וכמה ומה בבית האסורין כך שלא בבית האסורין על אחת כמה וכמה [3]אמר רב יהודה אמר שמואל בשעה שתיקן שלמה [4]עירובין ונטילת ידים יצתה בת קול ואמרה [3]בני אם חכם לבך שמח לבי גם אני ואומר [4]חכם בני ושמח לבי ואשיבה חרפי דבר דרש רבא מאי דכתיב [5]לכה דודי נצא השדה נלינה בכפרים נשכימה לכרמים נראה אם פרחה הגפן הנצו הרמונים שם אתן את דודי לך לכה דודי נצא השדה אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה רבש"ע אל תדיניני כיושבי כרכים שיש בהן גזל ועריות ושבועת שוא ושבועת שקר נצא השדה בא ואראך תלמידי חכמים שעוסקין בתורה מתוך הדחק לגינה בכפרים אל תקרי בכפרים אלא בכופרים בא ואראך אותם[6] שהשפעת להן טובה והן כפרו בך נשכימה לכרמים אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות נראה אם פרחה הגפן אלו בעלי מקרא פתח הסמדר אלו בעלי משנה הנצו הרמונים אלו בעלי גמרא שם אתן את דודי לך אראך כבודי וגודלי שבח בני ובנותי אמר רב המנונא מאי דכתיב [6]ודבר שלשת אלפים משל ויהי שירו חמשה ואלף מלמד שאמר שלמה על כל דבר ודבר של תורה שלשת אלפים משל על כל דבר ודבר של סופרים חמשה ואלף טעמים דרש רבא מאי דכתיב [7]ויותר שהיה קהלת חכם עוד לימד דעת את העם [ו]איזן וחקר תיקן משלים הרבה לימד דעת את העם דאגמריה בסימני טעמים ואסברה במאי דדמי ליה [ו]איזן וחקר תיקן משלים הרבה [8]אמר עולא אמר רבי [9]אליעזר בתחילה היתה תורה דומה [10]לכפיפה שאין לה אוזנים עד שבא שלמה ועשה לה אזנים [8]קוצותיו תלתלים אמר רב חסדא אמר מר עוקבא מלמד שיש לדרוש על כל קוץ וקוץ תילי תילים של הלכות שחורות כעורב [2]במי אתה מוצאן במי שמשכים

מפני מה לא נכתבו. א[1] [c] וגם בהלכה למשה מסיני [c] לא נתנו כדי שלא ישתכחו [c]:

מוטב אמות מיתת עצמי. אף על גב דכפ' קמא (ד' יח). אמר ארבעה דברים פטוירין במתנה רמיתת יליס וכל שכן במקוס סכנה מחמיר על עצמו היס:

בשעה שתיקן שלמה עירובין ונטילת ידים. אף על גב דתיקן נמי שניות כדאמר בפרק שני דיבמות (ד' כא.) הא דלא חשיב הכא משום דלאו בכח אחת תיקן ואחת בת קול תיקן ומדכתיב אחין ותקר תיקן משלים הרבה משמע נמי שהרבה תקנות עשה: אכן

מוסף רש"י

ועשה לה אזנים. שלא קופה לאחוז בהן הקופה ומשתמרת שלא תפול, ה"ג ע"י שניות מתמקבן מן העבילה (בנמות כא.).

רבינו חננאל

והתאינים הרעות רשעים גמורין כו'. חדשים (ו)גם ישנים דודי צפנתי לך. הן דברי תורה ודברי סופרים. בני הז(י)הזר עשות **ספרים.** פי' הזיהר בדברי סופרים (ויתר) מדברי תורה, שדברי תורה עשה ולא תעשה, ודברי סופרים העובר על דברי חכמים חייב מיתה. כדתנן אמרו לו לר' טרפון כדיי היית לחוב בעצמך שעברת על דברי בית הילל. וכל המלעיג על דברי חכמים נידון בצואה רותחת. ת"ר מעשה בר' עקיב' שהיה חבוש בבית האיסורין, ולא מצא מים ליטול ידיו, ואמר מה אעשה ואעובר על דברי חכמים חייב מיתה, אמר מוטב לי שאמות מיתת עצמי ואל אעבור על דעת חבירי כו'. בשעה שתיקן שלמה עירובין וגזר טומאה על **הידיים.** כדמפרש בתחילת שבת, יצתה בת קול ואמרה לו בני [אם] חכם לבך ישמח לבי גם אני, חכם בני ושמח לבי ואשיבה חרפי דבר. נשכימה לכרמים. אילו [בתי] כניסיות ומקדש. נראה אם פרחה הגפן, אילו בעלי מקרא. פתח הסמדר, אילו בעלי משנה. הנצו הרימונים, אילו בעלי התלמוד. על כל דבר ודבר של תורה אמר שלשת אלפים משל, ועל כל דבר ודבר של סופרים אמר (שלשת) [חמשת] אלפים טעמים, שנאמר ויהי שירו חמשה ואלף. **קוצוהיו תלתלים שחורות כעורב.** במי אתה מוצא תילי תילים [של] הלכות

הגהות הב"ח

(a) רש"י ד"ה הגדה מי באגא ושוכר:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה פפני. לא נתנו כדי שלא ישתכחו. עיין תפוסת מר"ש סי' קנב:

הגהות מהר"ב רגשבורג

[א] תוס' ד"ה מפני וכו' וגם בהל"מ לא נתנו כדי שלא ישתכחו. עי' יבמות דף מז ע"ב תוס' ד"ה הלכה וכש"ת מר"ש סימן קל"ב וכש"ת חוט המשי סי' נג:

---

a) [מוליון קפ:]. b) ברכות ד:. c) שבת יד: ד) [כפ"ש]: דרשו של עמון]. e) יבמות כא.). f) [ל"ל לגמרא]. g) מ"ש לקופה. h) כפ"ל: ביגיעה. i) כפ"ל נוסף: והיינו לוחה. j) כפ"ל: לקבול. k) [נע' שו"ר חוס' יאיר סי' קלב סוגיא חוס' מהר]. l) כפ"ל נוסף דיבור: מי כתיב לגבי מכל מקום אמת הוא שגילון בגמרא ויוחסת כדאמריגן בהגיזקין (ניגין ח.) גבי יפו הטלה.

תורה אור השלם

1. הַדּוּדָאִים נָתְנוּ רֵיחַ וְעַל פְּתָחֵינוּ כָּל מְגָדִים חֲדָשִׁים גַּם יְשָׁנִים דּוֹדִי צָפַנְתִּי לָךְ:
שיר השירים ז יד
2. וְיֹתֵר מֵהֵמָּה בְּנִי הִזָּהֵר עֲשׂוֹת סְפָרִים הַרְבֵּה אֵין קֵץ וְלַהַג הַרְבֵּה יְגִעַת בָּשָׂר:
קהלת יב יב
3. בְּנִי אִם חָכַם לִבָּךְ יְשַׂמַּח לִבִּי גַּם אָנִי:
משלי כג טו
4. חֲכַם בְּנִי וְשַׂמַּח לִבִּי וְאֶשִּׁיבָה חֶרְפִּי דָּבָר:
משלי כז יא
5. לְכָה דּוֹדִי נֵצֵא הַשָّדֶה נָלִינָה בַּכְּפָרִים: נַשְׁכִּימָה לְכְרָמִים נִרְאֶה אִם פָּרְחָה הַגֶּפֶן פִּתַּח הַסְּמָדַר הֵנֵצוּ הָרִמּוֹנִים שָׁם אֶתֵּן אֶת דֹּדַי לָךְ:
שיר השירים ז יב-יג
6. וְדִבַּר שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים מָשָׁל וַיְהִי שִׁירוֹ חֲמִשָּׁה וָאֶלֶף:
מלכים א ה יב
7. וְיֹתֵר שֶׁהָיָה קֹהֶלֶת חָכָם עוֹד לִמֵּד דַּעַת אֶת הָעָם וְאָזַן וְחִקֵּר תִּקֵּן מְשָׁלִים הַרְבֵּה:
קהלת יב ט
8. רֹאשׁוֹ כֶּתֶם פָּז קְוֻצּוֹתָיו תַּלְתַּלִּים שְׁחֹרוֹת כָּעוֹרֵב:
שיר השירים ה יא

להנצחת יקירכם חייגו: 053-3129507

רבי יצחק: פסי ביראות הותרו רק לעולי רגלים

אָמַר רַבִּי יִצְחָק בַּר אַדָּא: לֹא הוּתְּרוּ פַּסֵּי בֵּירָאוֹת אֶלָּא לְעוֹלֵי רְגָלִים בִּלְבַד.

שאלה: הרי שנינו שהם הותרו רק לבהמה

[שואלת הגמרא:] **וְהָתַנְיָא לֹא הוּתְּרוּ פַּסֵּי בֵּירָאוֹת אֶלָּא לְגַבֵּי בְּהֵמָה בִּלְבַד.**

תשובה: הכונה שפסי ביראות הותרו רק לבהמת עולי רגלים

[עונה הגמרא:] **מַאי בְּהֵמָה בֶּהֱמַת עוֹלֵי רְגָלִים, אֲבָל אָדָם** אפילו עולי רגלים לא הותרו לדלות ולשתות, שיכול ליכנס לפנים ולשתות, ועל כן אדם שרוצה לשתות (דף כא) **מְטַפֵּס וְעוֹלֶה מְטַפֵּס וְיוֹרֵד** - אוחז בידיו ורגליו בכתלים ונכנס ויוצא.

[שואלת הגמרא:] **אִינִי** - האמנם, וכי פסי ביראות לא הותרו לאדם, **וְהָאָמַר רַב יִצְחָק אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: לֹא הוּתְּרוּ פַּסֵּי בֵּירָאוֹת אֶלָּא לִבְאֵר מַיִם חַיִּים בִּלְבַד** שהם ראויים לשתיה, **וְאִי לִבְהֵמָה מָה לִי חַיִּים מָה לִי מְכוּנָּסִין,** הלא כל מים ראויים להם לשתיה.

[עונה הגמרא:] **בָּעֵינַן מִידֵּי דַּחֲזֵי לְאָדָם** - צריך מים שראויים לאדם, כיון דמים משוי להו מחיצה בעינן מים חשובין.

◆◆◆

היתר פסי ביראות הוא רק לבהמה, ובאופן שאדם לא יכול לרדת לבור (שהוא רחב) ההיתר הוא גם לאדם

גּוּפָא, לֹא הוּתְּרוּ פַּסֵּי בֵּירָאוֹת אֶלָּא לִבְהֵמָה בִּלְבַד, אֲבָל אָדָם מְטַפֵּס וְעוֹלֶה, מְטַפֵּס וְיוֹרֵד, ושותה בתו הבור,

וְאִם הָיוּ רְחָבִין - ואם הבאר רחב ואינו יכול לרדת לבאר ולטפס ולעלות ממנו, **אֲפִילּוּ לְאָדָם נָמֵי** - גם עבור אדם מותר למלאות ולשתות,

אסור לאחוז את הכלי בידו ולהשקות את הבהמה, אלא ממלא מהבור ושופך לפני הבהמה

וְלֹא יְמַלֵּא אָדָם מַיִם וְיִתֵּן לִפְנֵי בְּהֶמְתּוֹ - הוא עצמו אינו מותר לאחוז הכלי לפניה, **אֲבָל מְמַלֵּא הוּא וְשׁוֹפֵךְ לִפְנֵי בְּהֵמָה וְשׁוֹתָה מֵאֵילֶיהָ.**

שאלה: אם כן מה התועלת של פסי ביראות

מַתְקִיף לַהּ רַב עָנָן, אִם כֵּן שאסור לאחוז את הכלי עם המים ולתת לבהמה, **מָה הוֹעִילוּ פַּסֵּי בֵּירָאוֹת,**

דחיית השאלה: התועלת היא שיוכלו להוציא מים מהבור

הגמרא שואלת על שאלת רב ענן: מה השאלה **'מָה הוֹעִילוּ',** הרי אף שלא הותר לו לאחוז את הכלי בידו, מכל מקום הפסי ביראות הועילו שיהיה מותר לו **לְמַלּוֹאוֹת מֵהֶן** - למלאות

מים מהבור, שהוא רשות היחיד, ולהניח בשטח שבין הפסים (שבלא הפסים השטח היה רשות הרבים).

נוסח חדש בשאלה: אם אסור להשקות את הבהמה כשהכלי בידו, מדוע צריך שתהיה ראשה ורובה בפנים

אֶלָּא רב ענן הקשה כך: **מָה הוֹעִיל רֹאשָׁהּ וְרוּבָּהּ שֶׁל פָּרָה,** מדוע צריך שתהיה ראשה ורובה של פרה בפנים, הלא בכל אופן אסור לאחוז את הכלי בידו ולהשקותה, (וכל הטעם שהצריכו שיהיה ראשה ורובה בפנים, הוא רק כשאוחז את הכלי בידו, וכדי שלא ילך אחריה).

תשובה: מדובר שיש איבוס שחלקו בתוך הפסים, ואזי יש חשש שכשיתקן את האיבוס, יניח את הדלי ברשות הרבים

אָמַר אַבָּיֵי: הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן בְּאֵיבוּס הָעוֹמֵד בִּרְשׁוּת הָרַבִּים גָּבוֹהַּ עֲשָׂרָה וְרוֹחַב אַרְבָּעָה וְרֹאשׁוֹ נִכְנָס לְבֵין הַפַּסִּין וְכוּ׳ - בדרך כלל מותר להשקות את הבהמה אף כשמחזיק את הכלי בידו, אם ראשה ורובה בפנים, ובריתא זו עוסקת באופן (שהובא גם בעמוד הקודם) שמוציא את הדלי מהבור, ומעבירו על גבי איבוס שהוא רשות היחיד, וחוששים שכאשר יבוא לתקן את האיבוס יניח את הדלי ברשות הרבים, ואחר כך יחזור ויגביהנו מרשות הרבים לאיבוס שהוא רשות היחיד, ולכן באופן זה אמרה הברייתא שלא יאחז את הכלי בידו.

✦ ✦ ✦

דעה א׳: אין בורגנין בבבל ואין פסי ביראות בחו״ל

אָמַר רַב יִרְמְיָה בַּר אַבָּא אָמַר רַב אֵין בּוּרְגָּנִין בְּבָבֶל - לגבי הדין שאסור לצאת בשבת חוץ לתחום יותר מאלפיים אמה, אם יש מחוץ לעיר (בתוך שבעים אמה ושירים לעיר) בורגנין (סוכות שעושין שומרי העיר), מודדין תחום העיר מהבורגנין, ובבבל מודדים מסוף העיר ולא מהבורגנין מהטעם שיבואר להלן.

וְלֹא פַּסֵּי בֵּירָאוֹת בְּחוּץ לָאָרֶץ - בשאר ארצות, חוץ מבבל.

הגמרא מבארת את טעם הדבר: **בּוּרְגָּנִין בְּבָבֶל לָא, דִּשְׁכִיחִי בִּידְקֵי** - בגלל שמצוי שטפונות מים, והבורגנים נהרסים, אין להם חשיבות, ולא מודדים מהם.

פַּסֵּי בֵּירָאוֹת בְּחוּץ לָאָרֶץ לָא, דְּלָא שְׁכִיחִי מְתִיבָתָא - שלא מצויים שם תלמידים הולכים מעיר לעיר ללמוד תורה, ופסי ביראות לא הותרו אלא לעולי רגלים ולכיוצא בהן, שהולכין לדבר מצוה:

אֲבָל אִיפְּכָא עָבְדִינַן - אבל להיפך עושים, כלומר: בשאר ארצות חוץ לארץ (חוץ מבבל), יש דין בורגנין. וכן בבבל, יש דין פסי ביראות.

דעה ב׳: אין בורגנין ואין פסי ביראות לא בבבל ולא בחו״ל

אִיכָּא דְּאָמְרִי, אָמַר רַב יִרְמְיָה בַּר אַבָּא אָמַר רַב: אֵין בּוּרְגָּנִין וּפַסֵּי בֵּירָאוֹת לֹא בְּבָבֶל וְלֹא בַּחוּץ לָאָרֶץ,

הגמרא מבארת את טעם הדבר: **בּוּרְגָּנִין בְּבָבֶל לָא, דִּשְׁכִיחִי בִּידְקֵי** - שמצויין שטפונות כמבואר לעיל. **בְּחוּץ לָאָרֶץ נָמֵי לָא** - גם אין דין בורגנין, **דִּשְׁכִיחִי גַּנָּבֵי** שמצויים גנבים, הלכך לא חשיבי להיות בתים.

פַּסֵּי בֵּירָאוֹת בְּבָבֶל לָא, דִּשְׁכִיחִי מַיָּא - שמצוי שם מים, ולא הותרו פסי ביראות אלא למקום שצריכין מי גשמים לכנסן ולשתות מהן, שיש דוחק ומחסור במים. **בְּחוּץ לָאָרֶץ נָמֵי לָא, דְּלָא שְׁכִיחִי מְתִיבָתָא**, כמבואר לעיל.

מעשה ברב חסדא ששאל את מרי בריה דרב הונא מדוע הוא סומך על בורגנין בבבל, ומרי אמר לו שאינו סומך על בורגנין אלא על שיירי בתים שהיו שם

אֲמַר לֵיהּ רַב חִסְדָּא לְמָרִי בְּרֵיהּ דְּרַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יִרְמְיָה בַּר אַבָּא: אָמְרִי אָתֵיתוּ מִבַּרְנֵשׁ לְבֵי כְּנִישְׁתָּא דְּדָנִיֵּאל (בבבל היה מקום ששם היה מתפלל דניאל, והוא היה קרוי בית הכנסת של דניאל), **דַּהֲוָה תְּלָתָא פַּרְסֵי בְּשַׁבְּתָא** - שמעתי שאומרים עליכם שאתם באים בשבת מהעיר 'ברניש' לבית כנסת של דניאל, והלא הוא מחוץ לתחום שמקום זה היה רחוק ג' פרסאות, **אַמַּאי סָמְכִיתוּ אַבּוּרְגָּנִין** - על מה אתם סומכים, על בורגנין, שיש בורגנין בתוך שבעים אמה ושיריים לעיר, ובתוך שבעים אמה ושיריים לבורגנין הראשון יש עוד בורגנין, וכך יש בורגנין כל הדרך עד הבית כנסת של דניאל, אמנם כיצד אתם סומכים על בורגנין, **הָא אָמַר אֲבוּהּ דַּאֲבוּהּ מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב** - הרי אמר אביו של אביו בשם רב: **אֵין בּוּרְגָּנִין בְּבָבֶל.**

נָפַק וְאַחְוִי לֵיהּ הָנְהוּ מָתָוֹתָא - יצא מרי בריה דרב הונא, והראה לרב חסדא עיירות חריבות שהיו בין העיר 'ברניש' לבית הכנסת של דניאל, ונשארו שם מחיצות מן הבתים, **דְּמִבַּלְעָן בְּשִׁבְעִים אַמָּה וְשִׁירַיִּים** - והם היו סמוכות לעיר בתוך שבעים אמה ושיריים, ועל כן אפשר שאין בורגנין בבבל, מכל מקום כאן לא סמכתי על בורגנין אלא על שיירי הבתים, שדינם כבתים, והם מועילים בכל מקום, להיחשב כהמשך העיר, ונמצא שמסיום הבתים החרבים עד לבית הכנסת של דניאל אין יותר מאלפיים אמה, ואין זה חוץ לתחום.

✦ ✦ ✦

גדלות התורה

אָמַר רַב חִסְדָּא: דָּרֵישׁ מָרִי בַּר מָר: מַאי דִּכְתִיב 'לְכָל תִּכְלָה רָאִיתִי קֵץ רְחָבָה מִצְוָתְךָ מְאֹד' - לסוף כל דבר יש קץ, למצוא סופו, אבל מצותך רחבה מאד, ואין קץ לתכלה שלה, שאי אפשר למצוא סופה.

דָּבָר זֶה שהתורה גדולה ואי אפשר למצוא סופה **אֲמָרוּהוּ דָּוִד, וְלֹא פֵּירְשׁוֹ** - איזהו קץ שיעורה של תורה.

אֲמָרוּהוּ אִיּוֹב, וְלֹא פֵּירְשׁוֹ.

אֲמָרוּהוּ יְחֶזְקֵאל, וְלֹא פֵּירְשׁוֹ.

עַד שֶׁבָּא זְכַרְיָה בֶּן עִדּוֹ, וּפֵירְשׁוֹ.

הגמרא מבארת דבריה: **אֲמָרוּהוּ דָּוִד, וְלֹא פֵּירְשׁוֹ, דִּכְתִיב 'לְכָל תִּכְלָה רָאִיתִי קֵץ רְחָבָה מִצְוָתְךָ מְאֹד'.**

אֲמָרוּהוּ אִיּוֹב וְלֹא פֵּירְשׁוֹ, דִּכְתִיב 'אֲרוּכָה מֵאֶרֶץ מִדָּה וּרְחָבָה מִנִּי יָם'.

אֲמָרוּהוּ יְחֶזְקֵאל, וְלֹא פֵּירְשׁוֹ, דִּכְתִיב 'וַיִּפְרֹשׂ אוֹתָהּ לְפָנַי [הראו את מגילת תורה שבעל פה] **וְהִיא כְתוּבָה פָּנִים וְאָחוֹר וְכָתוּב אֵלֶיהָ קִינִים וְהֶגֶה וָהִי'** - במגילה היה כתוב קינים הגה ונהי, המבוארים להלן, ומידות המגילה לא נכתבו:

'קִינִים' זוֹ פּוּרְעָנוּתָן שֶׁל צַדִּיקִים בָּעוֹלָם הַזֶּה, וְכֵן הוּא אוֹמֵר - ראיה נוספת שקינים לשון פורענות הוא, שכתוב: **'קִינָה הִיא וְקוֹנְנוּהָ'.**

'וְהֶגֶה', הוא לשון שמחה, **זוֹ מַתַּן שְׂכָרָן שֶׁל צַדִּיקִים לֶעָתִיד לָבֹא, וְכֵן הוּא אוֹמֵר** - ראיה נוספת שהגה לשון שמחה הוא, שכתוב: **'עֲלֵי הִגָּיוֹן בְּכִנּוֹר',**

'וְהִי', זוֹ הִיא פּוּרְעָנוּתָן שֶׁל רְשָׁעִים לֶעָתִיד לָבֹא, וְכֵן הוּא אוֹמֵר - ראיה נוספת ש'והי' הוא לשון פורענות, שכתוב: **'הוֹי עַל הוֹי תָּבֹא'.**

עַד שֶׁבָּא זְכַרְיָה בֶּן עִדּוֹ וּפֵירְשׁוֹ, דִּכְתִיב 'וַיֹּאמֶר אֵלַי מָה אַתָּה רוֹאֶה וָאוֹמַר אֲנִי רוֹאֶה מְגִילָה עָפָה אָרְכָּהּ עֶשְׂרִים בָּאַמָּה' - אמה של הקדוש ברוך הוא, **'וְרָחְבָּהּ עֶשֶׂר בָּאַמָּה',** וכיון שהפסוק אומר שאלו היו מידות המגילה 'כשהיא עפה', היינו כשהיא כפולה, **וְכִי פְּשִׁטַתְּ לַהּ** - נמצא שאם תפתח את כפילתה, **הָוְיָא לַהּ עֶשְׂרִין בְּעֶשְׂרִין** - גודלה עשרים אמה על עשרים אמה,

וּכְתִיב 'הִיא כְתוּבָה פָּנִים וְאָחוֹר', וְכִי קָלַפְתְּ לַהּ - ואם תקלף, כלומר: תחלק את צד הפנים ואת צד האחור, **כַּמָּה הָוְיָא לַהּ אַרְבְּעִין בְּעֶשְׂרִין** - כמה יוצא, שאורכה הוא ארבעים אורך על רוחב עשרים, שהוא שמונה מאות אמות מרובעות במידותיו של הקב"ה.

וּכְתִיב, 'מִי מָדַד בְּשָׁעֳלוֹ מַיִם וְשָׁמַיִם בַּזֶּרֶת תִּכֵּן' וְגוֹ' - השמים, כלומר: כל העולם הם במידת זרת של הקב"ה, וזרת היא חצי אמה על חצי אמה,

נִמְצָא כָּל הָעוֹלָם כּוּלוֹ אֶחָד מִשְּׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וּמָאתַיִם בַּתּוֹרָה, שהרי אם ניקח אמה על אמה ונחלקה לארבע חלקים, כל חלק הוא חצי אמה על חצי אמה, דהיינו 1 זרת,

וכיון שהתורה היא 800 אמות מרובעות אם נחלקה לארבע חלקים = 3200 זרת,

נמצא שהעולם הוא 1 זרת באמותיו של הקב"ה, והתורה היא 3200 זרת.

✦ ✦ ✦

עתידים הרשעים שיתנו ריח

וְאָמַר רַב חִסְדָּא, דָּרֵישׁ מָרִי בַּר מָר: מַאי דִּכְתִיב 'וְהִנֵּה שְׁנֵי דּוּדָאֵי תְּאֵנִים (שני סירים של נחושת מלאות תאנים) **מוּעָדִים** (מוכנים) **לִפְנֵי הֵיכַל ה'** וכו', **הַדּוּד הָאֶחָד תְּאֵנִים טוֹבוֹת מְאֹד כִּתְאֵנֵי** [עמוד ב] **הַבִּכּוּרוֹת** (תאנים חשובות הממהרות להתבשל), **וְהַדּוּד הָאֶחָד תְּאֵנִים רָעוֹת מְאֹד אֲשֶׁר לֹא תֵאָכַלְנָה מֵרֹעַ',**

'תְּאֵנִים הַטּוֹבוֹת', אֵלּוּ צַדִּיקִים גְּמוּרִים.

'תְּאֵנִים הָרָעוֹת', אֵלּוּ רְשָׁעִים גְּמוּרִים.

וְשֶׁמָּא תֹּאמַר אָבַד סִבְרָם (תקוותם), **וּבָטֵל סִיכּוּיָם** של הרשעים, **תַּלְמוּד לוֹמַר 'הַדּוּדָאִים** (שתי הדודים) **נָתְנוּ רֵיחַ', אֵלּוּ וָאֵלּוּ עֲתִידִין שֶׁיִּתְּנוּ רֵיחַ** טוב.

דרשה בפסוק הדודאים על בחורי ישראל שלא חטאו ועל בנות ישראל שנוהגות כשורה

דָּרֵשׁ רָבָא, מַאי דִּכְתִיב 'הַדּוּדָאִים נָתְנוּ רֵיחַ', אֵלּוּ בַּחוּרֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא טָעֲמוּ טַעַם חֵטְא.

'וְעַל פְּתָחֵינוּ כָּל מְגָדִים', אֵלּוּ בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל שֶׁמַּגִּידוֹת פִּתְחֵיהֶן לְבַעֲלֵיהֶן - כשרואה דם אומרת לבעלה, ויפרוש הימנה.

לָשׁוֹן אַחֵר, שֶׁאוֹגְדוֹת פִּתְחֵיהֶן לְבַעֲלֵיהֶן - קושרות פתחן לצורך בעליהן, שאינן נבעלות לאחרים, אוגדות לשון אגודה.

חדשים גם ישנים

'חֲדָשִׁים גַּם יְשָׁנִים דּוֹדִי צָפַנְתִּי לָךְ',

אָמְרָה כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם הִרְבֵּה גְּזֵירוֹת גָּזַרְתִּי עַל עַצְמִי יוֹתֵר מִמַּה שֶׁגָּזַרְתָּ עָלַי וְקִיַּימְתִּים, והיינו 'חדשים' - דברי סופרים, 'גם ישנים' - דברי תורה, 'דודי צפנתי לך' - ושמרתי כל אלה לך, לשמך.

אֲמַר לֵיהּ רַב חִסְדָּא לְהָהוּא מִדְּרַבָּנַן דַּהֲוָה קָא מְסַדַּר אַגָּדְתָּא קַמֵּיהּ [לאחד החכמים שהיה מסדר אגדות לפניו] **מִי שְׁמִיעַ לָךְ** - האם שמעת את פירוש הפסוק **'חֲדָשִׁים גַּם יְשָׁנִים', מַהוּ.**

אֲמַר לֵיהּ: אֵלּוּ 'חדשים' הם: **מִצְוֹת קַלּוֹת. וְאֵלּוּ** 'ישנים' הם: **מִצְוֹת חֲמוּרוֹת.**

אֲמַר לֵיהּ רב חסדא: **וְכִי תּוֹרָה פְּעָמִים פְּעָמִים נִיתְּנָה** שתהא זו חדשה וזו ישנה, **אֶלָּא הַלָּלוּ מִדִּבְרֵי תּוֹרָה וְהַלָּלוּ מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים** - והיינו 'חדשים', שנתחדשו בכל דור ודור לגדור גדר וסייג.

הזהר בדברי סופרים יותר מדברי תורה

דָּרֵשׁ רָבָא: מַאי דִּכְתִיב אחר שכתוב בפסוקים בקהלת (יב) על התורה שבכתב ושבעל פה, כתוב **'וְיוֹתֵר מֵהֵמָּה בְּנִי הִזָּהֵר עֲשׂוֹת סְפָרִים הַרְבֵּה' וְגוֹ', בְּנִי, הִזָּהֵר בְּדִבְרֵי סוֹפְרִים** (תורה שבעל פה), **יוֹתֵר מִדִּבְרֵי תּוֹרָה** שניתנה בסיני בכתב, **שֶׁדִּבְרֵי תּוֹרָה יֵשׁ בָּהֶן עֲשֵׂה וְלֹא תַעֲשֶׂה** - יש בהן שאין בהם חיוב מיתה, **וְדִבְרֵי סוֹפְרִים כָּל הָעוֹבֵר עַל דִּבְרֵי סוֹפְרִים חַיָּיב מִיתָה,** שעל דברי סופרים חייבין מיתה על כולן, כדכתיב (קהלת י) ופורץ גדר ישכנו נחש.

שֶׁמָּא תֹּאמַר, אִם יֵשׁ בָּהֶן מַמָּשׁ, מִפְּנֵי מָה לֹא נִכְתְּבוּ בתורה שבכתב: **אָמַר קְרָא 'עֲשׂוֹת סְפָרִים הַרְבֵּה אֵין קֵץ',** והיינו שלכך לא נכתבו שאין קץ לספרים שצריך לעשות לתורה שבעל פה.

המלעיג על דברי חכמים

נאמר בפסוק **'וְלַהַג הַרְבֵּה יְגִיעַת בָּשָׂר',**

אָמַר רַב פָּפָּא בְּרֵיהּ דְּרַב אַחָא בַּר אַדָּא מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב אַחָא בַּר עוּלָּא: מְלַמֵּד שֶׁכָּל הַמַּלְעִיג עַל דִּבְרֵי חֲכָמִים נִידּוֹן בְּצוֹאָה רוֹתַחַת, ועל זה נאמר 'ולהג הרבה' - המלעיג עליהן, נידון ב'יגיעת בשר' שהוא צואה.

מַתְקִיף לַהּ רָבָא מִי כְּתִיב 'לַעַג', והרי 'לַהַג' כְּתִיב.

אֶלָּא, כָּל הַהוֹגֶה בָּהֶן בתורה, **טוֹעֵם טַעַם בָּשָׂר** - בכל שעה שאדם מחזר בדברי תורה מוצא בהן טעם.

מעשה במסירות נפשו של רבי עקיבא על נטילת ידים

תָּנוּ רַבָּנַן, מַעֲשֶׂה בְּרַבִּי עֲקִיבָא שֶׁהָיָה חָבוּשׁ בְּבֵית הָאֲסוּרִין,

וְהָיָה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ הַגַּרְסִי (קרוי כך על שם מקומו או על שם שהיה טוחן גריסים) **מְשָׁרְתוֹ,**

בְּכָל יוֹם וָיוֹם הָיוּ מַכְנִיסִין לוֹ מַיִם בְּמִדָּה,

יוֹם אֶחָד מְצָאוּ שׁוֹמֵר בֵּית הָאֲסוּרִין - מצא השומר את רבי יהושע מביא מים, **אָמַר לוֹ** השומר: **הַיּוֹם מֵימֶךָ מְרוּבִּין, שֶׁמָּא לַחְתּוֹר בֵּית הָאֲסוּרִין אַתָּה צָרִיךָ. שָׁפַךְ חֲצָיָיו, וְנָתַן לוֹ חֲצִיָּיו.**

כְּשֶׁבָּא רבי יהושע **אֵצֶל רַבִּי עֲקִיבָא, אָמַר לוֹ** רבי עקיבא: **יְהוֹשֻׁעַ, אֵין אַתָּה יוֹדֵעַ שֶׁזָּקֵן אֲנִי וְחַיַּי תְּלוּיִין בְּחַיֶּיךָ** - שאין לי אלא מה שאתה נותן ומזמן לי.

סָח לוֹ רבי יהושע, **כָּל אוֹתוֹ הַמְּאוֹרָע, אָמַר לוֹ** רבי עקיבא: **תֵּן לִי מַיִם שֶׁאֶטּוֹל יָדַי.**

אָמַר לוֹ רבי יהושע: **לִשְׁתּוֹת אֵין מַגִּיעִין, לִיטּוֹל יָדֶיךָ מַגִּיעִין** - הרי המים אין מספיקים אפילו רק כדי לשתות, ובודאי שאינם מספיקים גם ליטול מהם ידים.

אָמַר לוֹ רבי עקיבא: **מָה אֶעֱשֶׂה, שֶׁחַיָּיבִים עֲלֵיהֶן מִיתָה** אם עוברים על דברי חכמים ולא נוטלים ידים לסעודה, **מוּטָב אָמוּת מִיתַת עַצְמִי, וְלֹא אֶעֱבוֹר עַל דַּעַת חֲבֵירַי.**

אָמְרוּ, לֹא טָעַם כְּלוּם עַד שֶׁהֵבִיא לוֹ מַיִם וְנָטַל יָדָיו.

כְּשֶׁשָּׁמְעוּ חֲכָמִים בַּדָּבָר אָמְרוּ מָה בִּזְּקָנוּתוֹ כָּךְ. בִּילְדוּתוֹ - שהיה יכול לקבל טורח ועינוי, **עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה.**

וּמָה בְּבֵית הָאֲסוּרִין כָּךְ, שֶׁלֹּא בְּבֵית הָאֲסוּרִין עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה.

◆◆◆

בת קול שיצאה בשעה שתיקן שלמה עירובין ונטילת ידים

אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: בְּשָׁעָה שֶׁתִּיקֵּן שְׁלֹמֹה עֵירוּבִין (גזר שלא להוציא מרשות היחיד לרשות היחיד של חבירו, בלא עירוב חצירות כדי לעשות סייג והרחבה לאיסור תורה, שלא יבואו להתיר מרשות הרבים לרשות היחיד), **וּנְטִילַת יָדַיִם** (לעשות סייג לטהרות), **יָצְתָה בַּת קוֹל וְאָמְרָה ׳בְּנִי אִם חָכַם לִבְּךָ יִשְׂמַח לִבִּי גַּם אָנִי׳. וְאוֹמֵר ׳חַכַּם בְּנִי וְשַׂמַּח לִבִּי וְאָשִׁיבָה חֹרְפִי דָּבָר׳.**

◆◆◆

כנסת ישראל מראה את התלמידי חכמים ובתי כנסיות, ומבקשת מה׳ שידון אותה לפי זה ולא כאלו שיש בהם גזל וכדומה

דָּרַשׁ רָבָא, מַאי דִּכְתִיב ׳לְכָה דוֹדִי נֵצֵא הַשָּׂדֶה נָלִינָה בַּכְּפָרִים נַשְׁכִּימָה לַכְּרָמִים נִרְאֶה אִם פָּרְחָה הַגֶּפֶן פִּתַּח הַסְּמָדַר הֵנֵצוּ הָרִמּוֹנִים שָׁם אֶתֵּן אֶת דּוֹדַי לָךְ׳,

׳לְכָה דוֹדִי נֵצֵא הַשָּׂדֶה׳, אָמְרָה כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם אַל תְּדִינֵנִי כְּיוֹשְׁבֵי כְּרַכִּים - מקום שווקים הן, וישוב גדול, ורגל רוכלין וסוחרין מצויה שם לפיכך גזל ועריות נוהג בהן, **שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן גָּזֵל וַעֲרָיוֹת וּשְׁבוּעַת שָׁוְא וּשְׁבוּעַת שֶׁקֶר.**

׳נֵצֵא הַשָּׂדֶה׳ - למקום עובדי אדמה, העוסקין בתורה מתוך דוחק, **בֹּא וְאַרְאֶךָ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים שֶׁעוֹסְקִין בַּתּוֹרָה מִתּוֹךְ הַדְּחָק.**

׳נָלִינָה בַּכְּפָרִים׳, אַל תִּקְרֵי בַּכְּפָרִים, אֶלָּא בַּכּוֹפְרִים. בֹּא וְאַרְאֶךָ אוֹתָם שֶׁהִשְׁפַּעְתָּ לָהֶן טוֹבָה (בני עשיו) **וְהֵן כָּפְרוּ בְּךָ.**

׳נַשְׁכִּימָה לַכְּרָמִים׳, אֵלּוּ בָּתֵּי כְנֵסִיּוֹת וּבָתֵּי מִדְרָשׁוֹת, (שהישיבה בבית המדרש היתה כשורות הענבים בגפן).

'נִרְאֶה אִם פָּרְחָה הַגֶּפֶן', אֵלּוּ בַּעֲלֵי מִקְרָא. 'פִּתַּח הַסְּמָדַר' אֵלּוּ בַּעֲלֵי מִשְׁנָה - שסמדר גדול מפרח, כך משנה מפורשת יותר מן המקרא.

'הֵנֵצוּ הָרִמּוֹנִים' - גדלו כל צרכן, **אֵלּוּ בַּעֲלֵי גְמָרָא.**

'שָׁם אֶתֵּן אֶת דּוֹדַי לָךְ', אַרְאֶךָּ כְּבוֹדִי וְגוֹדְלִי, שֶׁבַח בָּנַי וּבְנוֹתַי.

◆ ◆ ◆

'התורה' שלימד שלמה המלך

אָמַר רַב הַמְנוּנָא: מַאי דִּכְתִיב 'וַיְדַבֵּר שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים מָשָׁל וַיְהִי שִׁירוֹ חֲמִשָּׁה וָאָלֶף',

מְלַמֵּד, שֶׁאָמַר שְׁלֹמֹה עַל כָּל דָּבָר וְדָבָר שֶׁל תּוֹרָה, שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים מָשָׁל - להבין טעמי התורה.

עַל כָּל דָּבָר וְדָבָר שֶׁל סוֹפְרִים (תורה שבעל פה) **חֲמִשָּׁה וְאֶלֶף טְעָמִים.**

[דרשה נוספת בעניין זה:] **דָּרַשׁ רָבָא: מַאי דִּכְתִיב 'וְיוֹתֵר שֶׁהָיָה קֹהֶלֶת חָכָם עוֹד לִימַּד דַּעַת אֶת הָעָם [וְ]אִיזֵן וְחִקֵּר תִּיקֵּן מְשָׁלִים הַרְבֵּה',**

'לִימַּד דַּעַת אֶת הָעָם' דְּאַגְמְרֵיהּ בְּסִימָנֵי טְעָמִים - קבע לה מסורת וסימנין, בין בתיבות המקרא בין בגירסא של משנה, **וְאַסְבְּרֵהּ בְּמַאי דְּדָמֵי לֵיהּ** - והסביר את התורה בדברים הדומים להם.

'[וְ]אִיזֵן וְחִקֵּר תִּיקֵּן מְשָׁלִים הַרְבֵּה', אָמַר עוּלָּא אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: בַּתְּחִילָּה הָיְתָה תּוֹרָה דּוֹמָה לִכְפִיפָה (סל) **שֶׁאֵין לָהּ אָזְנַיִם, עַד שֶׁבָּא שְׁלֹמֹה וְעָשָׂה לָהּ אָזְנַיִם,** שתיקן עירובין וידים, וגזר על השניות לעריות, ועל ידי זה נתרחקו מן העבירות, וממילא נוח לישראל לאחוז במצוות, כדרך שנוח לאחוז בכלי שיש לו ידיות, יותר מכלי שאין לו ידיות.

'קְווּצוֹתָיו תַּלְתַּלִּים', אָמַר רַב חִסְדָּא אָמַר מָר עוּקְבָא: מְלַמֵּד שֶׁיֵּשׁ לִדְרוֹשׁ עַל כָּל קוֹץ וָקוֹץ תִּילֵּי תִּילִּים שֶׁל הֲלָכוֹת.

שְׁחוֹרוֹת כָּעוֹרֵב בְּמִי אַתָּה מוֹצְאָן בְּמִי

שמעלים ומעריב. שמורות לשון שחרית. כעורב לשון ערבית: עורב לכמרי כ"ע בגיון כלכתיב (מלכים קמח) לגני עורב אשר יקלהו והקב"ה מזמן להן יתושים וכנכסין לתוך פיהן: **קורמי.** ירקות. ליפגא אחרינא (ב) גמי לה כי עקרת לתהוא רכיכה דאית ביה ומתני ליה ועבדי דיפתא בחלל"ף בי"ת דר' מכיר מלפתחא: **אל פניו.** של הקב"ה ודומה לו כמשלו לפניו: **ולא למחר לעשותם.** שלאחר מיתה לעתיד לבוא פה לא לקיים מצות שאינו מועיל דמי שטרח בערב שבת יאכל בשבת כדאמר במס' שבת (ג) **אפים.** משמע פנים בין שוחקות בין זעומות אפים שוחקות מתריך ומחמר לדציקים לעתיד לבא ותפיס זעומות מתריך לרשעים ומחמר פלרעונות לעוה"ב: **ורוח ופסין.** רוחב הבור עם חלל הקיקף הפסין הרמוקין שמי אמות: **אז דילמא בור.** לחודיה שמי בבא אמות פתחים לבד הרמקת ב' אמות: **אדם נותן עיניו בבורו.** ומה בא ללמוד מכאן היתר למקום אחר מן הבור הוא למד והרי אינו אלא בית פתחים הלכך אין ב"ש שהוקף יותר מכל מי כדי למשרי קדפף אינו מבית פתחים הלכך אינו אלא בית פתחים לבד: **אז דילמא נמי.** אם כן אינו אלא ב

עין משפט
נר מצוה

כב א מי' פ"ד מ"ב; שבת הלכה ד' סמג לאוין סס טור וש"ע ס"ח סק' שמה סעיף יד:
בג ב מיי' פ"ט מ"ב; שלר תמיד הטומאות הלכה ג:
בד ג מי' פ"ז מ"ב; שבת הלכה ה:
בה ד מי' שם מ"ג; לח:

רבינו חננאל

אי אלימא דהיא כגון מוקצה שאמרנו דחד גיסא דסולמא [צדר] דצד גבוה, וחד גיסא מוחצא דגר. בבל נמי חד גיסא מקף לה פרת וחד גיסא מקף לה דיגלת. כל העולם כולו מקף ליה אוקייאנוס. פי' (בחר א' מוחים) [בחר אלמוחיט]. דילמא מעלות ומורדות דארץ ישראל שהן מוקצין [אין חייבין] עליהן משום רשות הרבים. א"ל קרקפנא, כלומר הענודין של בית המדרש ראיתי ראשך כשאמר ר' יוחנן זו השמועה. וכן א"ר אבהו וא' רבי יוחנן מעלות שבארץ ישראל, כגון תל שהוא מוקצה וכיוצא בו, ומורדות כגון חריצין מרוחין וכיוצא בהן, אין חייבין עליהן משום רשות הרבים כלומר שאינן כדיגלא מדבר, שהיו העגלות מהלכין בהן, והיו הדרכים משתין בלא רצפין ובלא נקעין ובלא פתחים. בעא מינה רחבה מרבה הוא המתלקט עשרה טפחים גובה מתוך ד' אמות ורבים בוקעין בו, כלומר עוברין ושבין על גבי התל ההוא מהו. אליבא דרבנן דתפרי בפסין אע"ג דפסקי להו רבים, לא תיבעי לך, דהא לא חיישינן לתפסקה ורשות היחיד היא, כי תיבעי לך אליבא דר' יהודה דאמר יסלקנה לצדדין דתפסקה מבטלת למחיצות, מאי. התם בפסין דניחא תמשמישתיהו אמרינן דתפסקא מבטלת דהא דשו בה רבים, לפיכך היא כרשות הרבים. אבל היכא דלא ניחא תמשמישתיה אפי' אי אפסקתא אמרינן בטלה דעתיה. ואסיקנא תפסקת [רבים] (דר') [לר'] יהודה מבטלת מחיצות, דאפי' לא ניחא תשמישתיה אלא עולין לאותו התל וללכ (מוציא) (כיוצא) בו בתחבל, וכן אפי' מעלות שלן בית חורון. ומותבינן עליה מהא חצר שהרבים נכנסין בו בצד זה ויוצאין בצד אחר כנגדו רשות היחיד לשבת ורשות הרבים לטומאה, שספק נגע בה ספק לא נגע בה טהור, דקיס' לן ספק טומאה ברשות היחיד טמא, ברשות הרבים טהור. מאי לאו ר' יהודה היא וקתני רשות היחיד לשבת, ורהיגן לא רבנן היא ורשות הרבים לטומאה איצטריכא ליה. ת"ש מבואות המפולשין לבורות שיחין ומערות וכו'. פי' כגון שיש חוץ למבוי בור או שיח כו' שנכנסין למבוי מצד זה ויוצאין מצד האחר למלאות מים מן הבור או מן השיח או מן המערה שחוץ למבוי ל' פני המבוי, רשות היחיד לשבת ורשות הרבים לטומאה. (וכגון שהבור רחוק מן הכותל ג' טפחים מכל צד והולכין דרך כאן וכאן). פי' שביל מקום מעבר צר כדתתרגמי' במשעול הכרמים בשביל כרמיא, (ופי') בשעול משם עול כלומר אין זה יכול לינכס עד שיצא חבירו. כלומר אין מכיל המעבר (שם) [שנין] בני אדם. בית גדיבר מלשון גדידה חמשה וחמישה חמשה, ואמרי דבי ר' יוחנן אי אמרת כל שאין העובר יכול לינוח לאוסל סאה אם חיטין וירדין לפני סדריהו זהו שביל בית (ד)גדגד ב). כלו[מר] מקום צר. ופרקינן יהושע אוהב דרך ישראל לתלוך דרכים וסרטאות, כל היכא דלא ניחא תשמישתיה לא מטרה לרבים. ר' יהודי בן בבא אומר אין עושין פסין אלא לבור ברשות הרבים בלבד.

ב) ע' כעניין ערך נגגל ג'.

אילימא משום דמקיף סו"מא דצור. כוס מגי לגקשיי מר' יוחנן גופיה דאמר לעיל ירושלים אגמלא לגמותיה נעוות גלילה מחיצין עליה משום הכי"ל א ומאי הכי הוי אלינא דר' יהודה דאית ליה דאמר רבים ומבטלי ממיהה והכא אלינא דרבנן:

דילמא מעלות ומורדות קאמרת.

ודווקא בארץ ישראל כדמפרש טעמא בסמוך יהושע אוהב ישראל היה[ב] אבל במולה לארץ[ג] חייב ואלינא דר' יהודה[ד] אבל לרבנן אפי' במולה לארץ פטור דלא אתו רבים ומבטלי ממיהה ומימה דלרבנן כל ארץ ישראל תעשה רה"י ע"י סולמא דלור ומתמנא דגדל ובגל נמי דמקיף לה דיגלת אל אינה מקיפה רבים ומבטלי ממיהה ולר' יוחנן דאמר בפרק הדר (לקמן ד' סז:) קרקפא יותר מגיע סאתים שלא הוקף לדירה אפי' כור ואפי' כוריים הוזקק לתוכו חייב והוא הדין אפי' לגלף כוריים דמה שיעור יהיה וי"ל דממיהה אתיה עשויה בידי אדם ה[ה] לא מטיגא ממיהה כולי האי ואפי' רבנן מודו לאתו רבים ומבטלי ממיהה: **קרקפנא** חזיתיה[ו] רישך. ליתן היינו רבה שהיה רבו של אביי והוי כמו ריש בקרירי וריש[ז] דרישך בחמימי (מגה ד' יח.) ומגיעו שהלך רבה לארץ ישראל לגמוד מורה לפני ר' יוחנן בסוף פרק שני דביי גזירות (כתובות ד' קיח.) אבל אביי עצמו לא מגיעו שהלך לגמוד מורה שם[ח] [ועוד שלא ראה אביי את ר' יוחנן אבל רבה תלמידו של רבי יוחנן הוהן]: **תל המתלקט** כו'. לא הוה שמיע ליה הא דא"ר יוחנן מעלות ומורדות שבארץ ישראל כו'

אבל במולה לארץ חייבין:

מני אילימא רבנן. וא"ת נימא לעולם רבנן וקמשמע לן דאפילו לגלגול שני[ז] דמפסי ביצלאות לא שמעינן דבעולי רגלים הקילו וי"ל דעדיפא קא משני[ט]:

אלא ר' יהודה. וא"ת ולוקמא כגון שיש שתי מחיצות גמורות דבהסיר ולאי מודה ר' יהודה[ח] וי"ל דע"כ בשנפלה מד' רוחות[ט] לאי בעי בהסיר עד' רוחות מאי אירע לאתו דלא ניחא תשמישתיה[י] אפי' ניחא תשמישתיה מי[יא] כדאמרי' לרבנן: **תא** שמע מבואות המפולשות.

במסכת טהרות (פ"ע מ"ו) גרסי' בגיתות והיינו בורות שתחת הגיתות פי' רבינו חננאל וכגון שהבור רחוק מן הכותל ג' טפחים מכל לד והולכין דרך כאן וכאן וקא משמע לן דאפילו בכה"ג לא מקיפה לדיר אפי' כור אוסר מכותל לכותל פטיעה דהוי רה"י[יב] והא דנקט כור ולא נקט מחיצה מופלגת ג' מן הכותל מפני דבנוי הוי תדוש טפי דאע"ג שרשות הרבים נמי מהלכת בתוכו[יג] אפי' הכי הוי רשות היחיד דקשיא דאמאי לא מקיף לדיר אפי' כור אפי' רשות הרבים דעוברת בלא אלא לאו רבי יהודה היא א"ל שבילי בית גלגול קאמרת יהושע[יד] אוהב ישראל היה עמד ותיקן להם דרכים וסרטיא כל היכא דניחא תשמישתא מסרה לרבים כל היכא דלא ניחא תשמישתא מסרה לרבים ובאר הרבים ובאר היחיד עושין להן פסין אבל לבור היחיד עושין לו מחיצה גבוה י' טפחים דברי ר' עקיבא ר' יהודה בן בבא אומר[יא] אין עושין פסין אלא לבאר הרבים בלבד [יב]ולשאר עושין חגורה גבוה עשרה טפחים.

גמ'

ה) [ד]אמר ר' יוחנן הא דקתני בור ולא נקט מחיצה מופלגת ג' מן הכותל מפני דבנוי הוי תדוש טפי דאע"ג שרשות הרבים נמי מהלכת בתוכו[יג] אפי' הכי הוי רשות היחיד דקשיא דאמאי לא מקיף לדיר אפי' כור אפי' רשות הרבים דעוברת בלא אלא לאו רבי יהודה היא א"ל שבילי בית גלגול קאמרת יהושע[יד] אוהב ישראל היה עמד ותיקן להם דרכים וסרטיא כל היכא דניחא תשמישתא מסרה לרבים כל היכא דלא ניחא תשמישתא מסרה לרבים ומאי דבי ר' יוחנן אי אמרת כל שאין העובר יכול לינוח לאוסל סאה שם חיטין וירדין לפני סדריהו זהו שביל בית (ד)גדגד ב). כלו[מר] מקום צר. ופרקינן יהושע אוהב דרך ישראל לתלוך דרכים וסרטאות, כל היכא דלא ניחא תשמישתיה לא מטרה לרבים. ר' יהודי בן בבא אומר אין עושין פסין אלא לבור ברשות הרבים בלבד.

ב) [ד]אמר ר' יוחנן הא דקתני בור ולא נקט מחיצה מופלגת ג' מן הכותל מפני דבנוי הוי תדוש טפי דאע"ג שרשות הרבים נמי מהלכת בתוכו. סס. יב. כיון דבור הוא כמחיצה שלישית פשיטא דהוא רשות היחיד, דהא איכא ג' מחיצות בעלייתא, ולא מצינו בקינות רבים לבטל ג' מחיצות שלמות. תוס' סח"ש. יג. [ש]נוברין דרך פי הבור. יד. דאין הצבר יכול לרוץ לפני סדריהו, אפילו היה יכול לרוץ נמי כיון דגבוה ד' רוחב ד' הוה ליה מחיצה אפילו ניחא תשמישתיה. סס.

ג) [ד]אמר ר' יוחנן הא דקתני בור ולא נקט מחיצה מופלגת ג' מן הכותל מפני דבנוי הוי תדוש טפי דאע"ג שרשות הרבים נמי מהלכת בתוכו. [ר]מ. מורד מ[ר]ן ר' עמוק ר' טפחים וכחב ד' סביב ל"א מאיכן ג[יפל] וכוי לה מחיצה ונכי אסור לטלטולי מדרגנן מיכו לאו ר"ל דאוריי"ת היא לאסוריי עליה: **מעולה ומורדות שבה קאמרת.** שאין מחיצין עליהם משום רה"ר ולא נימא דלא ניחא לדיסה דלדיסה ולא הוי ר"ל: **קרקפנא.** בעל הגולגולת לומר אדם מחוז: **עמודי.** של בית מדרש של ר' יוחנן: **שאינן כדגלי מדבר.** דאמר תלקה היתה שהעגל משוה אותה: **ואפי' עולין לו בחבל.** בעגלה היו ומחבר קאמר לה: **מעולה בית מרון.** זקופין מאד ומעולה קרא ומהלכין בה בזה אחר זה ולא שיש יחד דלאמרי' בר"ה (ד' יח.) בבני מרון כמעלות בית מרון: **אלר שרבריס נכנסין בה.** דרך פתחים או פרצות של עכר: **דלא ניחא תשמישתי'.** דאי לדמיכי שהפתחים קלרין ולרבים ומגידוין יש בהקפוקה ופשיטא דלא מבטלה בקינעא רבים למחיצות: **אלא לאו ר' יהודה.** ואמאי' דהיכא דלא ניחא תשמישתיה מודי: **מבואות המפולשות לבורות שיחין ומערות.** היכי הוי מבוי בתוך הבור: **לבורות.** שיש בור בראשו אחד ובשפה לרבים (ב) אחת קלרה מהלכין שם עד שעוברין: **שביני בית גילגול.** מעלה גבוהה וקוקופה היא בארץ ישראל: **יהושע אוהב ישראל היה.** ובמעלות ומורדות דאמרן ישראל מודינא לך דאין מחיצין עליהן וכי אמינא לך דמחיצין בשאר מלאות קאמינא:

מתני' בור רבים. אי פסקי מים מדכרי אהדדי: **בור ייחיד.** נמי אי דהא לא פסקי מים: **לבור רבים.** דאיכא דלא ניחא תשמישתיה: **חגורה.** היקף של חבלים:

גמ'

ד) [ד]אמר ר' יוחנן הא דקתני בור ולא נקט מחיצה מופלגת ג' מן הכותל מפני דבנוי הוי תדוש טפי דאע"ג שרשות הרבים נמי מהלכת בתוכו. [ר]מ. מורד מ[ר]ן ר' עמוק ר' טפחים וכחב ד' סביב ל"א מאיכן ג[יפל] וכוי לה מחיצה ונכי אסור לטלטולי מדרגנן מיכו לאו ר"ל דאוריי"ת היא לאסוריי עליה: **מעולה ומורדות שבה קאמרת.** שאין מחיצין עליהם משום רה"ר ולא נימא דלא ניחא לדיסה דלדיסה ולא הוי ר"ל: **קרקפנא.** בעל הגולגולת לומר אדם מחוז: **עמודי.** של בית מדרש של ר' יוחנן: **שאינן כדגלי מדבר.** דאמר תלקה היתה שהעגל משוה אותה: **ואפי' עולין לו בחבל.** בעגלה היו ומחבר קאמר לה: **מעולה בית מרון.** זקופין מאד ומעולה קרא ומהלכין בה בזה אחר זה ולא שיש יחד דלאמרי' בר"ה (ד' יח.) בבני מרון כמעלות בית מרון: **אלר שרבריס נכנסין בה.** דרך פתחים או פרצות של עכר: **דלא ניחא תשמישתי'.** דאי לדמיכי שהפתחים קלרין ולרבים ומגידוין יש בהקפוקה ופשיטא דלא מבטלה בקינעא רבים למחיצות: **אלא לאו ר' יהודה.** ואמאי' דהיכא דלא ניחא תשמישתיה מודי: **מבואות המפולשות לבורות שיחין ומערות.** היכי הוי מבוי בתוך הבור: **לבורות.** שיש בור בראשו אחד ובשפה לרבים (ב) אחת קלרה מהלכין שם עד שעוברין: **שביני בית גילגול.** מעלה גבוהה וקוקופה היא בארץ ישראל: **יהושע אוהב ישראל היה.** ובמעלות ומורדות דאמרן ישראל מודינא לך דאין מחיצין עליהן וכי אמינא לך דמחיצין בשאר מלאות קאמינא:

מתני' בור רבים. אי פסקי מים מדכרי אהדדי: **בור ייחיד.** נמי אי דהא לא פסקי מים: **לבור רבים.** דאיכא דלא ניחא תשמישתיה: **חגורה.** היקף של חבלים:

גמ'

ה) [ד]אמר ר' יוחנן הא דקתני בור ולא נקט מחיצה מופלגת ג' מן הכותל מפני דבנוי הוי תדוש טפי דאע"ג שרשות הרבים נמי מהלכת בתוכו. [ר]מ. מורד מ[ר]ן ר' עמוק ר' טפחים וכחב ד' סביב ל"א מאיכן ג[יפל] וכוי לה מחיצה ונכי אסור לטלטולי מדרגנן מיכו לאו ר"ל דאוריי"ת היא לאסוריי עליה: **מעולה ומורדות שבה קאמרת.** שאין מחיצין עליהם משום רה"ר ולא נימא דלא ניחא לדיסה דלדיסה ולא הוי ר"ל: **קרקפנא.** בעל הגולגולת לומר אדם מחוז: **עמודי.** של בית מדרש של ר' יוחנן: **שאינן כדגלי מדבר.** דאמר תלקה היתה שהעגל משוה אותה: **ואפי' עולין לו בחבל.** בעגלה היו ומחבר קאמר לה: **מעולה בית מרון.** זקופין מאד ומעולה קרא ומהלכין בה בזה אחר זה ולא שיש יחד דלאמרי' בר"ה (ד' יח.) בבני מרון כמעלות בית מרון: **אלר שרבריס נכנסין בה.** דרך פתחים או פרצות של עכר: **דלא ניחא תשמישתי'.** דאי לדמיכי שהפתחים קלרין ולרבים ומגידוין יש בהקפוקה ופשיטא דלא מבטלה בקינעא רבים למחיצות: **אלא לאו ר' יהודה.** ואמאי' דהיכא דלא ניחא תשמישתיה מודי: **מבואות המפולשות לבורות שיחין ומערות.** היכי הוי מבוי בתוך הבור: **לבורות.** שיש בור בראשו אחד ובשפה לרבים (ב) אחת קלרה מהלכין שם עד שעוברין: **שביני בית גילגול.** מעלה גבוהה וקוקופה היא בארץ ישראל: **יהושע אוהב ישראל היה.** ובמעלות ומורדות דאמרן ישראל מודינא לך דאין מחיצין עליהן וכי אמינא לך דמחיצין בשאר מלאות קאמינא:

מתני' בור רבים. אי פסקי מים מדכרי אהדדי: **בור ייחיד.** נמי אי דהא לא פסקי מים: **לבור רבים.** דאיכא דלא ניחא תשמישתיה: **חגורה.** היקף של חבלים:

גמ'

ו) [ד]אמר ר' יוחנן הא דקתני בור ולא נקט מחיצה מופלגת ג' מן הכותל מפני דבנוי הוי תדוש טפי דאע"ג שרשות הרבים נמי מהלכת בתוכו. [ר]מ. מורד מ[ר]ן ר' עמוק ר' טפחים וכחב ד' סביב ל"א מאיכן ג[יפל] וכוי לה מחיצה ונכי אסור לטלטולי מדרגנן מיכו לאו ר"ל דאוריי"ת היא לאסוריי עליה: **מעולה ומורדות שבה קאמרת.** שאין מחיצין עליהם משום רה"ר ולא נימא דלא ניחא לדיסה דלדיסה ולא הוי ר"ל: **קרקפנא.** בעל הגולגולת לומר אדם מחוז: **עמודי.** של בית מדרש של ר' יוחנן: **שאינן כדגלי מדבר.** דאמר תלקה היתה שהעגל משוה אותה: **ואפי' עולין לו בחבל.** בעגלה היו ומחבר קאמר לה: **מעולה בית מרון.** זקופין מאד ומעולה קרא ומהלכין בה בזה אחר זה ולא שיש יחד דלאמרי' בר"ה (ד' יח.) בבני מרון כמעלות בית מרון: **אלר שרבריס נכנסין בה.** דרך פתחים או פרצות של עכר: **דלא ניחא תשמישתי'.** דאי לדמיכי שהפתחים קלרין ולרבים ומגידוין יש בהקפוקה ופשיטא דלא מבטלה בקינעא רבים למחיצות: **אלא לאו ר' יהודה.** ואמאי' דהיכא דלא ניחא תשמישתיה מודי: **מבואות המפולשות לבורות שיחין ומערות.** היכי הוי מבוי בתוך הבור: **לבורות.** שיש בור בראשו אחד ובשפה לרבים (ב) אחת קלרה מהלכין שם עד שעוברין: **שביני בית גילגול.** מעלה גבוהה וקוקופה היא בארץ ישראל: **יהושע אוהב ישראל היה.** ובמעלות ומורדות דאמרן ישראל מודינא לך דאין מחיצין עליהן וכי אמינא לך דמחיצין בשאר מלאות קאמינא:

מתני' בור רבים. אי פסקי מים מדכרי אהדדי: **בור ייחיד.** נמי אי דהא לא פסקי מים: **לבור רבים.** דאיכא דלא ניחא תשמישתיה: **חגורה.** היקף של חבלים:

גמ'

ז) [ד]אמר ר' יוחנן הא דקתני בור ולא נקט מחיצה מופלגת ג' מן הכותל מפני דבנוי הוי תדוש טפי דאע"ג שרשות הרבים נמי מהלכת בתוכו. [ר]מ. מורד מ[ר]ן ר' עמוק ר' טפחים וכחב ד' סביב ל"א מאיכן ג[יפל] וכוי לה מחיצה ונכי אסור לטלטולי מדרגנן מיכו לאו ר"ל דאוריי"ת היא לאסוריי עליה: **מעולה ומורדות שבה קאמרת.** שאין מחיצין עליהם משום רה"ר ולא נימא דלא ניחא לדיסה דלדיסה ולא הוי ר"ל: **קרקפנא.** בעל הגולגולת לומר אדם מחוז: **עמודי.** של בית מדרש של ר' יוחנן: **שאינן כדגלי מדבר.** דאמר תלקה היתה שהעגל משוה אותה: **ואפי' עולין לו בחבל.** בעגלה היו ומחבר קאמר לה: **מעולה בית מרון.** זקופין מאד ומעולה קרא ומהלכין בה בזה אחר זה ולא שיש יחד דלאמרי' בר"ה (ד' יח.) בבני מרון כמעלות בית מרון: **אלר שרבריס נכנסין בה.** דרך פתחים או פרצות של עכר: **דלא ניחא תשמישתי'.** דאי לדמיכי שהפתחים קלרין ולרבים ומגידוין יש בהקפוקה ופשיטא דלא מבטלה בקינעא רבים למחיצות: **אלא לאו ר' יהודה.** ואמאי' דהיכא דלא ניחא תשמישתיה מודי: **מבואות המפולשות לבורות שיחין ומערות.** היכי הוי מבוי בתוך הבור: **לבורות.** שיש בור בראשו אחד ובשפה לרבים (ב) אחת קלרה מהלכין שם עד שעוברין: **שביני בית גילגול.** מעלה גבוהה וקוקופה היא בארץ ישראל: **יהושע אוהב ישראל היה.** ובמעלות ומורדות דאמרן ישראל מודינא לך דאין מחיצין עליהן וכי אמינא לך דמחיצין בשאר מלאות קאמינא:

מתני' בור רבים. אי פסקי מים מדכרי אהדדי: **בור ייחיד.** נמי אי דהא לא פסקי מים: **לבור רבים.** דאיכא דלא ניחא תשמישתיה: **חגורה.** היקף של חבלים:

גמ'

ח) [ד]אמר ר' יוחנן הא דקתני בור ולא נקט מחיצה מופלגת ג' מן הכותל מפני דבנוי הוי תדוש טפי דאע"ג שרשות הרבים נמי מהלכת בתוכו. [ר]מ. מורד מ[ר]ן ר' עמוק ר' טפחים וכחב ד' סביב ל"א מאיכן ג[יפל] וכוי לה מחיצה ונכי אסור לטלטולי מדרגנן מיכו לאו ר"ל דאוריי"ת היא לאסוריי עליה: **מעולה ומורדות שבה קאמרת.** שאין מחיצין עליהם משום רה"ר ולא נימא דלא ניחא לדיסה דלדיסה ולא הוי ר"ל: **קרקפנא.** בעל הגולגולת לומר אדם מחוז: **עמודי.** של בית מדרש של ר' יוחנן: **שאינן כדגלי מדבר.** דאמר תלקה היתה שהעגל משוה אותה: **ואפי' עולין לו בחבל.** בעגלה היו ומחבר קאמר לה: **מעולה בית מרון.** זקופין מאד ומעולה קרא ומהלכין בה בזה אחר זה ולא שיש יחד דלאמרי' בר"ה (ד' יח.) בבני מרון כמעלות בית מרון: **אלר שרבריס נכנסין בה.** דרך פתחים או פרצות של עכר: **דלא ניחא תשמישתי'.** דאי לדמיכי שהפתחים קלרין ולרבים ומגידוין יש בהקפוקה ופשיטא דלא מבטלה בקינעא רבים למחיצות: **אלא לאו ר' יהודה.** ואמאי' דהיכא דלא ניחא תשמישתיה מודי: **מבואות המפולשות לבורות שיחין ומערות.** היכי הוי מבוי בתוך הבור: **לבורות.** שיש בור בראשו אחד ובשפה לרבים (ב) אחת קלרה מהלכין שם עד שעוברין: **שביני בית גילגול.** מעלה גבוהה וקוקופה היא בארץ ישראל: **יהושע אוהב ישראל היה.** ובמעלות ומורדות דאמרן ישראל מודינא לך דאין מחיצין עליהן וכי אמינא לך דמחיצין בשאר מלאות קאמינא:

מתני' בור רבים. אי פסקי מים מדכרי אהדדי: **בור ייחיד.** נמי אי דהא לא פסקי מים: **לבור רבים.** דאיכא דלא ניחא תשמישתיה: **חגורה.** היקף של חבלים:

גמ'

ט) [ד]אמר ר' יוחנן הא דקתני בור ולא נקט מחיצה מופלגת ג' מן הכותל מפני דבנוי הוי תדוש טפי דאע"ג שרשות הרבים נמי מהלכת בתוכו. [ר]מ. מורד מ[ר]ן ר' עמוק ר' טפחים וכחב ד' סביב ל"א מאיכן ג[יפל] וכוי לה מחיצה ונכי אסור לטלטולי מדרגנן מיכו לאו ר"ל דאוריי"ת היא לאסוריי עליה: **מעולה ומורדות שבה קאמרת.** שאין מחיצין עליהם משום רה"ר ולא נימא דלא ניחא לדיסה דלדיסה ולא הוי ר"ל: **קרקפנא.** בעל הגולגולת לומר אדם מחוז: **עמודי.** של בית מדרש של ר' יוחנן: **שאינן כדגלי מדבר.** דאמר תלקה היתה שהעגל משוה אותה: **ואפי' עולין לו בחבל.** בעגלה היו ומחבר קאמר לה: **מעולה בית מרון.** זקופין מאד ומעולה קרא ומהלכין בה בזה אחר זה ולא שיש יחד דלאמרי' בר"ה (ד' יח.) בבני מרון כמעלות בית מרון: **אלר שרבריס נכנסין בה.** דרך פתחים או פרצות של עכר: **דלא ניחא תשמישתי'.** דאי לדמיכי שהפתחים קלרין ולרבים ומגידוין יש בהקפוקה ופשיטא דלא מבטלה בקינעא רבים למחיצות: **אלא לאו ר' יהודה.** ואמאי' דהיכא דלא ניחא תשמישתיה מודי: **מבואות המפולשות לבורות שיחין ומערות.** היכי הוי מבוי בתוך הבור: **לבורות.** שיש בור בראשו אחד ובשפה לרבים (ב) אחת קלרה מהלכין שם עד שעוברין: **שביני בית גילגול.** מעלה גבוהה וקוקופה היא בארץ ישראל: **יהושע אוהב ישראל היה.** ובמעלות ומורדות דאמרן ישראל מודינא לך דאין מחיצין עליהן וכי אמינא לך דמחיצין בשאר מלאות קאמינא:

מתני' בור רבים. אי פסקי מים מדכרי אהדדי: **בור ייחיד.** נמי אי דהא לא פסקי מים: **לבור רבים.** דאיכא דלא ניחא תשמישתיה: **חגורה.** היקף של חבלים:

גמ'

י) [ד]אמר ר' יוחנן הא דקתני בור ולא נקט מחיצה מופלגת ג' מן הכותל מפני דבנוי הוי תדוש טפי דאע"ג שרשות הרבים נמי מהלכת בתוכו. [ר]מ. מורד מ[ר]ן ר' עמוק ר' טפחים וכחב ד' סביב ל"א מאיכן ג[יפל] וכוי לה מחיצה ונכי אסור לטלטולי מדרגנן מיכו לאו ר"ל דאוריי"ת היא לאסוריי עליה: **מעולה ומורדות שבה קאמרת.** שאין מחיצין עליהם משום רה"ר ולא נימא דלא ניחא לדיסה דלדיסה ולא הוי ר"ל: **קרקפנא.** בעל הגולגולת לומר אדם מחוז: **עמודי.** של בית מדרש של ר' יוחנן: **שאינן כדגלי מדבר.** דאמר תלקה היתה שהעגל משוה אותה: **ואפי' עולין לו בחבל.** בעגלה היו ומחבר קאמר לה: **מעולה בית מרון.** זקופין מאד ומעולה קרא ומהלכין בה בזה אחר זה ולא שיש יחד דלאמרי' בר"ה (ד' יח.) בבני מרון כמעלות בית מרון: **אלר שרבריס נכנסין בה.** דרך פתחים או פרצות של עכר: **דלא ניחא תשמישתי'.** דאי לדמיכי שהפתחים קלרין ולרבים ומגידוין יש בהקפוקה ופשיטא דלא מבטלה בקינעא רבים למחיצות: **אלא לאו ר' יהודה.** ואמאי' דהיכא דלא ניחא תשמישתיה מודי: **מבואות המפולשות לבורות שיחין ומערות.** היכי הוי מבוי בתוך הבור: **לבורות.** שיש בור בראשו אחד ובשפה לרבים (ב) אחת קלרה מהלכין שם עד שעוברין: **שביני בית גילגול.** מעלה גבוהה וקוקופה היא בארץ ישראל: **יהושע אוהב ישראל היה.** ובמעלות ומורדות דאמרן ישראל מודינא לך דאין מחיצין עליהן וכי אמינא לך דמחיצין בשאר מלאות קאמינא:

מתני' בור רבים. אי פסקי מים מדכרי אהדדי: **בור ייחיד.** נמי אי דהא לא פסקי מים: **לבור רבים.** דאיכא דלא ניחא תשמישתיה: **חגורה.** היקף של חבלים:

גמ'

יא) [ד]אמר ר' יוחנן הא דקתני בור ולא נקט מחיצה מופלגת ג' מן הכותל מפני דבנוי הוי תדוש טפי דאע"ג שרשות הרבים נמי מהלכת בתוכו. [ר]מ. מורד מ[ר]ן ר' עמוק ר' טפחים וכחב ד' סביב ל"א מאיכן ג[יפל] וכוי לה מחיצה ונכי אסור לטלטולי מדרגנן מיכו לאו ר"ל דאוריי"ת היא לאסוריי עליה: **מעולה ומורדות שבה קאמרת.** שאין מחיצין עליהם משום רה"ר ולא נימא דלא ניחא לדיסה דלדיסה ולא הוי ר"ל: **קרקפנא.** בעל הגולגולת לומר אדם מחוז: **עמודי.** של בית מדרש של ר' יוחנן: **שאינן כדגלי מדבר.** דאמר תלקה היתה שהעגל משוה אותה: **ואפי' עולין לו בחבל.** בעגלה היו ומחבר קאמר לה: **מעולה בית מרון.** זקופין מאד ומעולה קרא ומהלכין בה בזה אחר זה ולא שיש יחד דלאמרי' בר"ה (ד' יח.) בבני מרון כמעלות בית מרון: **אלר שרבריס נכנסין בה.** דרך פתחים או פרצות של עכר: **דלא ניחא תשמישתי'.** דאי לדמיכי שהפתחים קלרין ולרבים ומגידוין יש בהקפוקה ופשיטא דלא מבטלה בקינעא רבים למחיצות: **אלא לאו ר' יהודה.** ואמאי' דהיכא דלא ניחא תשמישתיה מודי: **מבואות המפולשות לבורות שיחין ומערות.** היכי הוי מבוי בתוך הבור: **לבורות.** שיש בור בראשו אחד ובשפה לרבים (ב) אחת קלרה מהלכין שם עד שעוברין: **שביני בית גילגול.** מעלה גבוהה וקוקופה היא בארץ ישראל: **יהושע אוהב ישראל היה.** ובמעלות ומורדות דאמרן ישראל מודינא לך דאין מחיצין עליהן וכי אמינא לך דמחיצין בשאר מלאות קאמינא:

מתני' בור רבים. אי פסקי מים מדכרי אהדדי: **בור ייחיד.** נמי אי דהא לא פסקי מים: **לבור רבים.** דאיכא דלא ניחא תשמישתיה: **חגורה.** היקף של חבלים:

גמ'

יב) [ד]אמר ר' יוחנן הא דקתני בור ולא נקט מחיצה מופלגת ג' מן הכותל מפני דבנוי הוי תדוש טפי דאע"ג שרשות הרבים נמי מהלכת בתוכו. [ר]מ. מורד מ[ר]ן ר' עמוק ר' טפחים וכחב ד' סביב ל"א מאיכן ג[יפל] וכוי לה מחיצה ונכי אסור לטלטולי מדרגנן מיכו לאו ר"ל דאוריי"ת היא לאסוריי עליה: **מעולה ומורדות שבה קאמרת.** שאין מחיצין עליהם משום רה"ר ולא נימא דלא ניחא לדיסה דלדיסה ולא הוי ר"ל: **קרקפנא.** בעל הגולגולת לומר אדם מחוז: **עמודי.** של בית מדרש של ר' יוחנן: **שאינן כדגלי מדבר.** דאמר תלקה היתה שהעגל משוה אותה: **ואפי' עולין לו בחבל.** בעגלה היו ומחבר קאמר לה: **מעולה בית מרון.** זקופין מאד ומעולה קרא ומהלכין בה בזה אחר זה ולא שיש יחד דלאמרי' בר"ה (ד' יח.) בבני מרון כמעלות בית מרון: **אלר שרבריס נכנסין בה.** דרך פתחים או פרצות של עכר: **דלא ניחא תשמישתי'.** דאי לדמיכי שהפתחים קלרין ולרבים ומגידוין יש בהקפוקה ופשיטא דלא מבטלה בקינעא רבים למחיצות: **אלא לאו ר' יהודה.** ואמאי' דהיכא דלא ניחא תשמישתיה מודי: **מבואות המפולשות לבורות שיחין ומערות.** היכי הוי מבוי בתוך הבור: **לבורות.** שיש בור בראשו אחד ובשפה לרבים (ב) אחת קלרה מהלכין שם עד שעוברין: **שביני בית גילגול.** מעלה גבוהה וקוקופה היא בארץ ישראל: **יהושע אוהב ישראל היה.** ובמעלות ומורדות דאמרן ישראל מודינא לך דאין מחיצין עליהן וכי אמינא לך דמחיצין בשאר מלאות קאמינא:

מתני' בור רבים. אי פסקי מים מדכרי אהדדי: **בור ייחיד.** נמי אי דהא לא פסקי מים: **לבור רבים.** דאיכא דלא ניחא תשמישתיה: **חגורה.** היקף של חבלים:

גמ'

יג) [ד]אמר ר' יוחנן הא דקתני בור ולא נקט מחיצה מופלגת ג' מן הכותל מפני דבנוי הוי תדוש טפי דאע"ג שרשות הרבים נמי מהלכת בתוכו. [ר]מ. מורד מ[ר]ן ר' עמוק ר' טפחים וכחב ד' סביב ל"א מאיכן ג[יפל] וכוי לה מחיצה ונכי אסור לטלטולי מדרגנן מיכו לאו ר"ל דאוריי"ת היא לאסוריי עליה: **מעולה ומורדות שבה קאמרת.** שאין מחיצין עליהם משום רה"ר ולא נימא דלא ניחא לדיסה דלדיסה ולא הוי ר"ל: **קרקפנא.** בעל הגולגולת לומר אדם מחוז: **עמודי.** של בית מדרש של ר' יוחנן: **שאינן כדגלי מדבר.** דאמר תלקה היתה שהעגל משוה אותה: **ואפי' עולין לו בחבל.** בעגלה היו ומחבר קאמר לה: **מעולה בית מרון.** זקופין מאד ומעולה קרא ומהלכין בה בזה אחר זה ולא שיש יחד דלאמרי' בר"ה (ד' יח.) בבני מרון כמעלות בית מרון: **אלר שרבריס נכנסין בה.** דרך פתחים או פרצות של עכר: **דלא ניחא תשמישתי'.** דאי לדמיכי שהפתחים קלרין ולרבים ומגידוין יש בהקפוקה ופשיטא דלא מבטלה בקינעא רבים למחיצות: **אלא לאו ר' יהודה.** ואמאי' דהיכא דלא ניחא תשמישתיה מודי: **מבואות המפולשות לבורות שיחין ומערות.** היכי הוי מבוי בתוך הבור: **לבורות.** שיש בור בראשו אחד ובשפה לרבים (ב) אחת קלרה מהלכין שם עד שעוברין: **שביני בית גילגול.** מעלה גבוהה וקוקופה היא בארץ ישראל: **יהושע אוהב ישראל היה.** ובמעלות ומורדות דאמרן ישראל מודינא לך דאין מחיצין עליהן וכי אמינא לך דמחיצין בשאר מלאות קאמינא:

מתני' בור רבים. אי פסקי מים מדכרי אהדדי: **בור ייחיד.** נמי אי דהא לא פסקי מים: **לבור רבים.** דאיכא דלא ניחא תשמישתיה: **חגורה.** היקף של חבלים:

גמ'

יד) [ד]אמר ר' יוחנן הא דקתני בור ולא נקט מחיצה מופלגת ג' מן הכותל מפני דבנוי הוי תדוש טפי דאע"ג שרשות הרבים נמי מהלכת בתוכו. [ר]מ. מורד מ[ר]ן ר' עמוק ר' טפחים וכחב ד' סביב ל"א מאיכן ג[יפל] וכוי לה מחיצה ונכי אסור לטלטולי מדרגנן מיכו לאו ר"ל דאוריי"ת היא לאסוריי עליה: **מעולה ומורדות שבה קאמרת.** שאין מחיצין עליהם משום רה"ר ולא נימא דלא ניחא לדיסה דלדיסה ולא הוי ר"ל: **קרקפנא.** בעל הגולגולת לומר אדם מחוז: **עמודי.** של בית מדרש של ר' יוחנן: **שאינן כדגלי מדבר.** דאמר תלקה היתה שהעגל משוה אותה: **ואפי' עולין לו בחבל.** בעגלה היו ומחבר קאמר לה: **מעולה בית מרון.** זקופין מאד ומעולה קרא ומהלכין בה בזה אחר זה ולא שיש יחד דלאמרי' בר"ה (ד' יח.) בבני מרון כמעלות בית מרון: **אלר שרבריס נכנסין ב

במי מוצאים שיודע את 'התילי תילים' של הלכות שיש לדרוש בתורה

'שְׁחוֹרוֹת כְּעוֹרֵב', בְּמִי אַתָּה מוֹצְאָן [את התילי תילים של הלכות שיש לדרוש בתורה],

[א':] **בְּמִי** (דף כב) **שֶׁמַּשְׁכִּים וּמַעֲרִיב עֲלֵיהֶן לְבֵית הַמִּדְרָשׁ** - והיינו 'שחורות כעורב', 'שחורות' לשון שחרית, 'כעורב' לשון ערבית.

[ב':] **רַבָּה אָמַר: בְּמִי שֶׁמַּשְׁחִיר פָּנָיו עֲלֵיהֶן כְּעוֹרֵב.**

[ג':] **רָבָא אָמַר: בְּמִי שֶׁמֵּשִׂים עַצְמוֹ אַכְזָרִי עַל בָּנָיו וְעַל בְּנֵי בֵיתוֹ כְּעוֹרֵב,** כדכתיב (תהלים קמז) לבני עורב אשר יקראו, שהעורב אכזרי על בניו, והקדוש ברוך הוא מזמן להן יתושים ונכנסין לתוך פיהן:

כִּי הָא דְּרַב אַדָּא בַּר מַתְּנָא - כמו שהיה אצל רב אדא בר מתנא, **הֲוָה קָאָזֵיל לְבֵי רַב** - שהלך לישיבה ללמוד, **אֲמַרָה לֵיהּ דְּבֵיתְהוּ** - אמרה לו אשתו: **יָנוֹקֵי דִּידָךְ מַאי אֶעֱבֵיד לְהוּ** - הילדים שלך, מה אעשה להם, כלומר: מהיכן אפרנסם.

אֲמַר לַהּ: מִי שְׁלִימוּ קוּרְמֵי בְּאַגְמָא - וכי נגמרו הירקות באגם.

✦✦✦

הקושי 'כביכול' שיש לקב"ה בנתינת שכר לרשעים

'וּמְשַׁלֵּם לְשׂוֹנְאָיו אֶל פָּנָיו לְהַאֲבִידוֹ', אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי אִילְמָלֵא מִקְרָא כָּתוּב אִי אֶפְשָׁר לְאוֹמְרוֹ, כִּבְיָכוֹל, השכר שמשלם ה' לרשעים, הרי זה **כְּאָדָם שֶׁנּוֹשֵׂא מַשּׂוֹי עַל פָּנָיו,** והוא כבד לו, **וּמְבַקֵּשׁ לְהַשְׁלִיכוֹ מִמֶּנּוּ.**

צדיקים מקבלים שכרם בעולם הבא

'לֹא יְאַחֵר לְשׂוֹנְאוֹ', אָמַר רַבִּי אִילָא: לְשׂוֹנְאָיו הוּא דְּלֹא יְאַחֵר מלתת להם שכרם, **אֲבָל יְאַחֵר לַצַּדִּיקִים גְּמוּרִים,**

וְהַיְינוּ דְּאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: מַאי דִּכְתִיב 'אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם לַעֲשׂוֹתָם', 'הַיּוֹם לַעֲשׂוֹתָם' וְלֹא לְמָחָר לַעֲשׂוֹתָם - שלאחר מיתה לעתיד לבוא, אם בא לקיים מצות אינו מועיל, דמי שטרח בערב שבת יאכל בשבת. ועוד נדרש **'הַיּוֹם לַעֲשׂוֹתָם', לְמָחָר לְקַבֵּל שְׂכָרָם.**

אָמַר רַבִּי חַגַּי וְאִיתֵימָא רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי: מַאי דִּכְתִיב 'אֶרֶךְ אַפַּיִם', והלא: **אֶרֶךְ אַף מִבְּעֵי לֵיהּ.**

אֶלָּא, 'אֶרֶךְ אַפַּיִם', אפים משמע שתי פנים, בין שוחקות בין זעומות, אפים שוחקות מאריך ומאחר **לְצַדִּיקִים,** שאין נותן להם את שכרם אלא לעתיד לבוא, **אֶרֶךְ אַפַּיִם לָרְשָׁעִים** - אפים זעומות מאריך לרשעים, ומאחר פורענותם לעולם הבא.

✦✦✦

שנינו במשנה: **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר:** מותר להקיף בפסי ביראות שטח **עַד בֵּית סָאתַיִם וְכוּ'.**

ספק: האם רבי יהודה אמר שמותר להקיף עד בית סאתיים, היינו כולל הרווח שבין הבור לפסים, או שהשטח של הבור (מלבד הרווח שבין הבור לפסים) הוא בית סאתיים

אִיבַּעְיָא לְהוּ, בּוֹר וּפַסִּין קָאָמַר - האם רבי יהודה דיבר על שטח הבור והמרחק שמהפסים עד הבור (שהוא שתי אמות), **אוֹ דִּילְמָא בּוֹר וְלֹא פַּסִּין קָאָמַר** - או שמא רבי יהודה דיבר על שטח הבור שמותר להקיפו בפסין אם הוא עד בית סאתיים, (וחוץ מזה יש עוד שתי אמות מהבור עד הפסים).

הגמרא מבארת את יסוד הספק: האם **אָדָם נוֹתֵן עֵינָיו בְּבוֹרוֹ** - ואם בא ללמוד מכאן היתר למקום אחר, מן הבור הוא למד, וכיון שהבור אינו אלא בית סאתים, הלכך אף על פי שיש עוד שטח בין הבור לפסים, אינו נותן עיניו בו, **וְלָא גָּזְרִינַן דִּילְמָא אָתֵי לְטַלְטוּלֵי יוֹתֵר מִבֵּית סָאתַיִם בְּקַרְפֵּף** - ולא גוזרים שילמד מכאן להתיר טלטול בקרפף (שטח גדול שאינו מיועד לדירה) שהוא יותר מבית סאתיים, כיון שרואה שהבור עצמו אינו גדול מבית סאתיים.

אוֹ דִּילְמָא - או שמא **אָדָם נוֹתֵן עֵינָיו בִּמְחִיצָתוֹ, וְגָזְרִינַן דִּילְמָא אָתֵי לְאִיחַלּוּפֵי יוֹתֵר מִבֵּית סָאתַיִם בְּקַרְפֵּף** - וכיון שמחיצות (הפסים) יותר מבית סאתיים (אף שהבור עצמו הוא פחות מבית סאתיים) חוששים שיבא ללמוד מכאן היתר למקום אחר, שאדם מסתכל על המחיצה כמה שטח הוא מקיף, וממנו הוא ילמד להתיר לטלטל בקרפף (שלא הוקף לדירה) אף אם הוא יותר מבית סאתיים.

הצעת ראיה: מכך שרבי שמעון בן אלעזר אומר שהתירו בחלל בור בית סאתיים, מלבד הרווח שיש בין הבור לפסים - הרי ודאי שרבי יהודה שחולק עליו סובר שמה שאמרו בית סאתיים הוא כולל הרווח שיש בין הבור לפסים

[דעה א' בברייתא:] **תָּא שְׁמַע, כַּמָּה הֵן מִקּוֹרְבִין** - הפסים לבור, **כְּדֵי רֹאשָׁהּ וְרוּבָּהּ שֶׁל פָּרָה.**

וְכַמָּה הֵן מְרוּחָקִין, אֲפִילּוּ כּוֹר אֲפִילּוּ כּוֹרַיִם.

[דעה ב' בברייתא:] **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בֵּית סָאתַיִם, מוּתָּר. יָתֵר מִבֵּית סָאתַיִם, אָסוּר.**

אָמְרוּ לְרַבִּי יְהוּדָה: אִי אַתָּה מוֹדֶה בְּדִיר וְסַהַר מוּקְצֶה וְחָצֵר [שהם מקומות שהוקפו לדירה], **אֲפִילּוּ בֵּית חֲמֵשֶׁת כּוֹרִים וּבֵית עֲשֶׂרֶת כּוֹרִים שֶׁמּוּתָּר,** וכן פסי ביראות הוקפו לצורך שתיה, והוא מותר אף ביותר מבית סאתיים.

אָמַר לָהֶם רבי יהודה: **זוּ מְחִיצָה,** ולכן התירו בזה גם ביותר מבית סאתיים. **וְאֵלּוּ פַּסִּין,** ולא התירו בהם אלא בבית סאתיים.

[דעה ג' בברייתא:] **רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: בּוֹר בֵּית סָאתַיִם אַבֵּית סָאתַיִם** (בית סאתיים על בית סאתיים) **מוּתָּר, וְלֹא אָמְרוּ לְהַרְחִיק** את הפסים מהבור, **אֶלָּא כְּדֵי רֹאשָׁהּ וְרוּבָּהּ שֶׁל פָּרָה,** שהם שתי אמות, מלבד הבית סאתים של רוחב הבור.

ביאור הראיה: **הָא מִדְּקָאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר בּוֹר וְלֹא פַּסִּין** - שהבור לבדו הוא בית סאתיים מלבד הרווח שבין הפסין לבור, **מִכְּלָל דְּרַבִּי יְהוּדָה** - הרי מוכח מכאן שרבי יהודה **בּוֹר וּפַסִּין קָאָמַר.**

דחיית הראיה: אפשר לומר שרבי יהודה סובר שהשיעור הוא בית סאתיים הבור לבדו, בלא הרווח שבין הפסין לבור, ויש נפקא מינה אחרת בין רבי שמעון בן אלעזר לרבי יהודה

הגצרא דוחה את הראיה: **וְלָא הִיא** - אין זו ראיה, שאפשר לומר: **רַבִּי יְהוּדָה בּוֹר בְּלֹא פַּסִּין קָאָמַר** - רבי יהודה סובר שבית סאתיים הוא שטח הבור ללא השטח שבין הפסין לבור.

שואלת על כך הגמרא: **אִי הָכִי** - אם כך, **הֵיינוּ דְּרַבִּי** - זו היא שיטת רבי **שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר,** ובמה נחלקו רבי יהודה ורבי שמעון בן אלעזר.

עונה הגמרא: **אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ, אֲרִיךְ וְקַטִּין** - יש ביניהם, כלומר: הם נחלקו בבור שהוא ארוך וקטן, כגון שטח שהוא מאה אמה על חמישים אמה, שרבי יהודה אמר שמותר להקיף עד בית סאתיים - הרי הוא סובר שמועיל פסים גם לשטח כזה. ורבי שמעון בן אלעזר שאמר בית סאתיים על בית סאתיים, הרי הוא סובר, שלא מועילים פסים אלא למקום שהוא מרובע (שבעים אמה ושתי שליש, על שבעים אמה ושתי שליש).

◆◆◆

שנינו בברייתא: כְּלָל אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר: כָּל אֲוִיר - כל מקום אף על פי שאינו מקורה, **שֶׁתַּשְׁמִישׁוֹ לְדִירָה** - לדירת אדם לכניסה וליציאה תמיד, **כְּגוֹן דִּיר וְסַהַר מוּקְצָה וְחָצֵר, אֲפִילּוּ בֵּית חֲמֵשֶׁת כּוֹרִים וּבֵית עֲשָׂרֶת כּוֹרִים, מוּתָּר.**

וְכָל דִּירָה - כל מקום אפילו אם הוא מכוסה בגג, **שֶׁתַּשְׁמִישָׁהּ לַאֲוִיר** שהיא עשויה לשמירת אויר שחוצה לה, **כְּגוֹן בּוּרְגָּנִין שֶׁבַּשָּׂדוֹת,** ששומרי השדות יושנים בהם, אבל אין עיקר מטרתם כדי לגור בתוכם, אלא כדי לשמור על השדה, **בֵּית סָאתַיִם, מוּתָּר. יֶתֶר מִבֵּית סָאתַיִם, אָסוּר.**

משנה

פסי ביראות שדרך רשות הרבים מפסקתם

[דעה א':] **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם הָיָה דֶּרֶךְ רְשׁוּת הָרַבִּים מַפְסֵקְתָּן** - שדרך הרבים עוברת בין הפסים, **יְסַלְּקֶנָּה לִצְדָדִין** - יסלק את הדרך לצדדים, כדי שרבים לא יעברו שם, שאם הרבים עוברים בין הפסים, הרי זה מבטל את המחיצות.

[דעה ב':] **וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵינוֹ צָרִיךְ,** ואף שהרבים יעברו בין הפסים, אין זה מבטל את המחיצה.

גמרא

בירור בדעת רבי יוחנן, אם הוא סובר שרבים מבטלים מחיצה או לא

רַבִּי יוֹחָנָן וְרַבִּי אֶלְעָזָר דְּאָמְרִי תַּרְוַוֵיְיהוּ: כָּאן הוֹדִיעֲךָ כּוֹחָן שֶׁל מְחִיצוֹת, שהם מחיצות אף שהרבים עוברים שם.

שואלת הגמרא על מה שאמר רבי יוחנן: **'כָּאן** הודיעך כוחן של מחיצות', **וּסְבִירָא לֵיהּ** -

וכי רבי יוחנן סובר שרבים העוברים בשטח המוקף מחיצות אין זה מבטלת את המחצות, **וְהָאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: יְרוּשָׁלַיִם אִילְמָלֵא דַּלְתוֹתֶיהָ נִנְעָלוֹת בַּלַּיְלָה, חַיָּיבִין עָלֶיהָ מִשּׁוּם רְשׁוּת הָרַבִּים,** מפני שהרבים עוברים שם והם מבטלים את המחיצות (אמנם בגלל שיש שם דלתות אין זה רשות הרבים, כיון שגדר רשות הרבים לומדים מהמדבר, ושם לא היה דלתות).

אֶלָּא רבי יוחנן אמר 'כָּאן הודיעך כוחן של מחיצות', והיינו שכך דעת חכמים במשנה. **וְלָא סְבִירָא לֵיהּ** - אבל אינו סובר כן להלכה, אלא הוא סובר שרבים מבטלים את המחיצות.

✦✦✦

סתירה בדעת רבי יהודה וכדעת רבנן, אם רבים מבטלים מחיצה

וּרְמִי דְּרַבִּי יְהוּדָה אַדְּרַבִּי יְהוּדָה - והקשו סתירה מדבריו של רבי יהודה במשנה זה על דבריו במקום אחר,

וּרְמִי דְּרַבָּנַן אַדְּרַבָּנַן - והקשו סתירה מדבריהם של רבנן במשנה זו לדבריהם במקום אחר,

דְּתַנְיָא, יָתֵר עַל כֵּן אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: מִי שֶׁהָיוּ לוֹ שְׁנֵי בָתִּים מִשְּׁנֵי צִידֵי רְשׁוּת הָרַבִּים, עוֹשֶׂה לוֹ לֶחִי מִכָּאן וְלֶחִי מִכָּאן, אוֹ קוֹרָה מִכָּאן וְקוֹרָה מִכָּאן, וְנוֹשֵׂא וְנוֹתֵן בָּאֶמְצַע.

אָמְרוּ לוֹ חכמים: **אֵין מְעָרְבִין רְשׁוּת הָרַבִּים בְּכָךְ,** כיון שהרבים עוברים שם, והרי זה מבטל את מחיצת הלחי או הקורה.

קַשְׁיָא דְּרַבִּי יְהוּדָה אַדְּרַבִּי יְהוּדָה, שבמשנתינו הוא סובר שרבים מבטלים מחיצה, ובברייתא הוא סובר שאינם מבטלים. **קַשְׁיָא דְּרַבָּנַן אַדְּרַבָּנַן,** שבמשנתינו הם סוברים שרבים אינם מבטלים מחיצה, ובברייתא הם סוברים שהם מבטלים.

יישוב דעת רבי יהודה: רק בפסי ביראות כיון שאין זה מחיצות שלימות, סובר רבי יהודה שרבים מבטלים אותם

עונה הגמרא: **דְּרַבִּי יְהוּדָה אַדְּרַבִּי יְהוּדָה לָא קַשְׁיָא, הָתָם** - שם לגבי מי שיש לו שתי בתים בשתי צידי רשות הרבים, **דְּאִיכָּא שְׁתֵּי מְחִיצוֹת מְעַלְּיָיתָא** - שיש שם שתי מחיצות טובות, סובר רבי יהודה שרבים אינם מבטלים מחיצה, אבל **הָכָא** כאן במשנתינו לגבי פסי ביראות, **לֵיכָּא שְׁתֵּי מְחִיצוֹת מְעַלְּיָיתָא** - אין שתי מחיצות טובות, שהרי כל המחיצות הם רק 'פסים' סובר רבי יהודה שרבים מבטלים את המחיצה.

יישוב דעת רבנן: באופן של מי שיש לו שתי בתים, כיון שאין שם ארבע מחיצות, סוברים חכמים, שהרבים מבטלים את המחיצה

דְּרַבָּנַן אַדְּרַבָּנַן [נָמֵי] לָא קַשְׁיָא, הָכָא - כאן לגבי פסי ביראות, **אִיכָּא שֵׁם אַרְבַּע מְחִיצוֹת** - שהרי בכל צד יש שתי אמות סתומות, שהרי בכל זוית יש אמה לכל צד. אבל **הָתָם** - שם, לגבי מי שיש לו שתי בתים, **לֵיכָּא שֵׁם אַרְבַּע מְחִיצוֹת,** שהרי יש שם רק שתי מחיצות שלימות, ולכן סוברים חכמים, שרבים מבטלים שם את המחיצה.

✦✦✦

ארץ ישראל, אין חייבים עליה משום רשות

אָמַר רַבִּי יִצְחָק בַּר יוֹסֵף אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אֵין חַיָּבִין עָלֶיהָ מִשּׁוּם רְשׁוּת הָרַבִּים.

יָתֵיב רַב דִּימִי וְקָאָמַר לֵיהּ לְהָא שְׁמַעְתָּא,

אביי שואל על מאמר זה, אי אפשר לומר שארץ ישראל אין בה רשות הרבים מפני שהיא מוקפת בשתי מחיצות (של הרים ובקעות) שאם כן מסביב בבל וכן מסביב כל העולם יש היקף מחיצות של ימים ונהרות

אֲמַר לֵיהּ אַבָּיֵי לְרַב דִּימִי: מַאי טַעְמָא - מה הטעם שארץ ישראל אין חייבים עליה משום רשות הרבים, [עמוד ב] **אִילֵימָא מִשּׁוּם דְּמַקֵּיף לַהּ סוּלְּמָא דְּצוֹר מֵהָךְ גִּיסָא** - אם תאמר משום שארץ ישראל מוקפת בשתי מחיצות, שבצד אחד יש סולם של העיר צור, שהוא הר גבוה (יותר מ)עשרה טפחים, לאורך הצד הצפוני של ארץ ישראל, **וּמַחְתְּנָא דְּגָדֵר מֵהָךְ גִּיסָא** - ולאורך הצד המזרחי של ארץ ישראל יש את העמק של העיר 'גדר', שהוא עמוק עשרה טפחים ורחב ארבעה, נמצא שמסביב ארץ ישראל יש שתי מחיצות, ולכן אף שמדרבנן אין זה כרשות היחיד (שהיא מוקפת רק בב' מחיצות), מכל מקום מהתורה אינה רשות הרבים, ולכן אמר רבי יוחנן שאין חייבים על ארץ ישראל משום רשות הרבים,

והרי אי אפשר לומר כך, שהרי **בָּבֶל נָמֵי מַקִּיף לַהּ פְּרָת מֵהָךְ גִּיסָא וְדִיגְלַת מֵהַאי גִּיסָא** - גם בבל מוקפת מצד אחד בנהר פרת, ומהצד השני בנהר דיגלת, ותאמר שגם בבבל אין רשות הרבים,

וכן תאמר גם: **דְּכוּלָּא עָלְמָא נָמֵי מַקִּיף אוֹקְיָינוֹס** - שאין רשות הרבים בכל העולם, שהרי ים האוקינוס מקיף את העולם.

וממילא מוכח שהיקף ההרים והימים שמסביב לארץ ישראל ולשאר מקומות בעולם, אינו נחשב למחיצה לענין זה (יש מבארים מפני שהמחיצות רחוקות מאד אחד מהשני, ויש מבארים שלגבי היקף הרים וימים שאינם מחיצות שעשויות בידי אדם - כולם מודים - שרבים הבוקעים ביניהם מבטלים את המחיצה).

אביי מבאר: רבי יוחנן דיבר על עליות וירידות שלא נוח ללכת עליהם, שהם אינם רשות הרבים

אלא אמר אביי לרב דימי: **דִּילְמָא** - אולי מה שאמרת בשם רבי יוחנן שאין בארץ ישראל רשות הרבים, **מַעֲלוֹת וּמוֹרָדוֹת קָאָמְרַתְּ** - היינו עליות וירידות בארץ ישראל שבגלל שיפועם הגדול, לא נוח ללכת עליהם, ועל כן אינם רשות הרבים.

אֲמַר לֵיהּ רב דימי לאביי: **קַרְקַפְנָא** - בעל הגולגולת, כלומר אדם חשוב, **חֲזִיתֵיהּ לְרֵישָׁךְ בֵּי עַמּוּדֵי** - ראיתי את ראשך בין עמודי בית המדרש **כִּי אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן לְהָא שְׁמַעְתָּא** - כשאמר רבי יוחנן מאמר זה.

אִיתְּמַר נָמֵי, כִּי אֲתָא רָבִין אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: וְאָמְרִי לַהּ אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מַעֲלוֹת וּמוֹרָדוֹת שֶׁבְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אֵין חַיָּבִין עֲלֵיהֶן מִשּׁוּם רְשׁוּת הָרַבִּים, לְפִי שֶׁאֵינָן כְּדִגְלֵי מִדְבָּר - שאינה כמו רשות הרבים שהיתה במדבר (הקרוי 'דגלי מדבר' על שם הדגלים שהיו לכל שבט) שהמדבר היה 'חלק לא עליות וירידות שהרי הענן השוה ויישר לפניהם את הדרך.

◆◆◆

ספק: תל המתלקט ורבים בוקעים בו

בְּעָא מִינֵּיהּ רַחֲבָה מֵרָבָא: תֵּל הַמִּתְלַקֵּט עֲשָׂרָה מִתּוֹךְ אַרְבַּע - הר משופע שבאורך ארבע אמות הוא עולה לגובה י' טפחים, **וְרַבִּים בּוֹקְעִין בּוֹ** - רבים הולכים על התל, **חַיָּיבִין עָלָיו** משום **רְשׁוּת הָרַבִּים, אוֹ אֵין חַיָּיבִין עָלָיו,** יסוד הספק הוא: מצד עצמו התל הוא רשות היחיד, (שכן הוא גבוה י' טפחים בשיפוע חד, והוא נידון כמחיצה), אך השאלה היא אם בקיעת הרבים, מבטלת ממנו שם רשות היחיד.

ובביאור הספק מבאר 'רחבה': **אַלִּיבָּא דְּרַבָּנַן לָא תִּיבְּעֵי לָךְ** - לפי שיטת רבנן אין ספק, שהרי: **הַשְׁתָּא** - כעת נתבונן, **וּמָה הָתָם דְּנִיחָא תַּשְׁמִישְׁתֵּיהּ** - ומה שם לגבי פסי ביראות שנוח וללכת שם, שהרי אין זה הר אלא שטח ישר, ואעפ"כ **אָמְרִי רַבָּנַן** - אמרו חכמים: **לָא אָתוּ רַבִּים וּמְבַטְּלִי לַהּ מְחִיצָתָא** - לא באים הרבים ומבטלים את המחיצה. **הָכָא** - כאן בתל המתלקט, **דְּלָא נִיחָא תַּשְׁמִישְׁתֵּיהּ לֹא כָּל שֶׁכֵּן** - שלא נוח להשתמש וללכת על תל, לא כל שכן שהליכת הרבים שם אינה מבטלת את המחיצה.

כִּי תִּיבְּעֵי לָךְ אַלִּיבָּא דְּרַבִּי יְהוּדָה - והספק אינו אלא לשיטת רבי יהודה, **מַאי** - מה הדין, **הָתָם הוּא דְּנִיחָא תַּשְׁמִישְׁתֵּיהּ** - שם לגבי פסי ביראות, אמר רבי יהודה שהליכת הרבים מבטלת את המחיצה, מפני שנוח להשתמש וללכת שם, אבל **הָכָא הוּא דְּלָא נִיחָא תַּשְׁמִישְׁתֵּיהּ** - כאן בתל המתלקט שהשימוש בתל אינו נח, **לָא אָתוּ רַבִּים וּמְבַטְּלִי מְחִיצָתָא** - לא באים הרבים ומבטלים את המחיצה, **אוֹ דִּילְמָא לָא שְׁנָא** - או שמא אין הבדל אם השימוש במקום נוח או לא, כיון שרבים בוקעים שם, המחיצה מתבטלת.

אֲמַר לֵיהּ רבא: **חַיָּיבִין** - המטלטל ד' אמות, בתל המתלקט שרבים בוקעים בו, חייב, שדינו כרשות הרבים.

הוסיף רחבה ושאל: **וַאֲפִילּוּ עוֹלִין לוֹ בְּחֶבֶל.**

אֲמַר לֵיהּ רבא: **אִין** - כן, גם אם התל הוא חד כל כך שכדי לעלות אליו צריך חבל, דינו כרשות הרבים.

הוסיף רחבה ושאל: **וַאֲפִילּוּ בְּמַעֲלוֹת בֵּית מָרוֹן** - שהם זקופים מאד, והוא צר מאד, ומהלכין שם בזה אחר זה ולא שנים יחד.

אֲמַר לֵיהּ רבא: **אִין** - כן, גם זה, אף שההילוך שם לא נוח, הרי זה בקיעת רבים ומבטל את המחיצה.

שאלה: במשנה שאם ההילוך במקום אינו נוח, אף לדעת רבי יהודה אין זה רשות הרבים

אִיתִּיבֵיהּ, שנינו במשנה (בטהרות) **חָצֵר שֶׁהָרַבִּים נִכְנָסִין לָהּ בָּזוֹ** - דרך פתחים או פרצות שבצד אחד, **וְיוֹצְאִין בָּזוֹ** - דרך פתחים או פרצות שבצד השני, הרי היא **רְשׁוּת הָרַבִּים לַטּוּמְאָה** (שהדין הוא שספק טומאה ברשות הרבים טהור), כיון שהרבים עוברים בחצר, **וּרְשׁוּת הַיָּחִיד לַשַּׁבָּת,** כיון שיש לה מחיצות.

והנה יש לברר במשנה זו, **מַנִּי** - דעת מי היא, **אִילֵּימָא** - אם תאמר שזו דעת **רַבָּנַן** שסוברים לגבי ספסי ביראות שבקיעת רבים אינה מבטלת את המחיצה,

הרי יקשה על כך: **הַשְׁתָּא, וּמָה הָתָם דְּנִיחָא תַּשְׁמִישְׁתֵּיהּ** - ומה לגבי פסי ביראות שהשימוש

שם נוח, **אָמְרִי רַבָּנַן לָא אָתוּ רַבִּים וּמְבַטְּלִי מְחִיצָתָא,** אם כן **הָכָא** - כאן לגבי חצר שעוברים בה דרך הפירצות שבה, **דְּלָא נִיחָא תַּשְׁמִישְׁתֵּיהּ** - שהשימוש שם לא נוח, שהפתחים קצרים, ונשאר שם גידודין (שיור מהכתלים), **לֹא כָּל שֶׁכֵּן** שבקיעת רבים כזו, אינה מבטלת את המחיצה.

אֶלָּא לָאו - אלא אין לבאר אלא שמשנה זו, דעת **רַבִּי יְהוּדָה הִיא,** שהוא סובר לגבי פסי ביראות שבקיעת רבים מבטלת את המחיצות, וכאן כיון שלא נוח השימוש שם, בקיעת הרבים מבטלת את המחיצות.

דחיית השאלה: משנה זו, דעת רבנן היא

רבא דוחה את השאלה: **לָא** - ברייתא זו אינה דעת רבי יהודה, אלא **לְעוֹלָם** דעת **רַבָּנַן** היא, והחידוש בברייתא אינו שהיא רשות היחיד לשבת, שבודאי רבנן סוברים כן שבקיעת הרבים אינה מבטלת את המחיצות (ובודאי שכך שיטתם כאשר לא נוח השימוש במקום), **וּרְשׁוּת הָרַבִּים לַטּוּמְאָה אִיצְטְרִיכָא לֵיהּ** - והוצרכו רבנן לומר ברייתא זו לחדש שלגבי טומאה, יש לזה דין רשות הרבים

שאלה: במשנה משמע שאם ההילוך במקום אינו נוח, אף לדעת רבי יהודה אין זה רשות הרבים

תָּא שְׁמַע, שנינו במשנה בטהרות: **מְבוּאוֹת הַמְּפוּלָּשׁוֹת בְּבוֹרוֹת בְּשִׁיחִין וּבִמְעָרוֹת,** הרי הם **רְשׁוּת הַיָּחִיד לְשַׁבָּת, וּרְשׁוּת הָרַבִּים לַטּוּמְאָה.** והגמרא מבארת את הברייתא:

בְּבוֹרוֹת סָלְקָא דַּעְתָּךְ - וכי תעלה על דעתך שיש מבוי בתוך הבור, **אֶלָּא לְבוֹרוֹת** - שפתח מבוי מפולש יש בור, ובני רשות הרבים הולכים בצדדים (כדי לא ליפול בבור), הרי זה **רְשׁוּת הַיָּחִיד לְשַׁבָּת וּרְשׁוּת הָרַבִּים לַטּוּמְאָה.**

ויש להתבונן במשנה זו: **מַנִּי** - דעת מי היא, **אִילֵימָא** - אם תאמר שזו דעת **רַבָּנַן, הַשְּׁתָּא וּמָה הָתָם דְּנִיחָא תַּשְׁמִישְׁתֵּיהּ** - ומה שם לגבי פסי ביראות שהשימוש שם נוח, **אָמְרִי לָא אָתוּ רַבִּים וּמְבַטְּלִי לַהּ** - אומרים רבנן שהרבים אינם מבטלים את המחיצות, **הָכָא** - כאן לגבי מבוי מפולש שיש בראשו בור, **דְּלָא נִיחָא תַּשְׁמִישְׁתֵּיהּ** - שהשימוש שם לא נוח, כיון שיש שם בור וצריך לעבור בדוחק בין הכותל לבור, **לֹא כָּל שֶׁכֵּן** שבקיעת הרבים אינה מבטלת את המחיצה, **אֶלָּא לָאו** - אלא אין לבאר אלא שזו דעת **רַבִּי יְהוּדָה הִיא,** שלגבי פסי ביראות הוא סובר שהילוך הרבים מבטל את המחיצות, וכאן הוא סובר שכיון שהשימוש שם לא נוח, אין הילוך הרבים מבטל את המחיצות.

דחיית השאלה: משנה זו, דעת רבנן היא

רבא דוחה את השאלה: **לָא** - משנה זו אינה דעת רבי יהודה, אלא **לְעוֹלָם רַבָּנַן** היא, **וּרְשׁוּת הָרַבִּים לַטּוּמְאָה אִיצְטְרִיכָא לֵיהּ** - ואמנם מה שמבואר שמקום זה הוא רשות היחיד לשבת אין בזה חידוש, והחידוש הוא שהוא רשות הרבים לטומאה.

שאלה: במשנה משמע שאם ההילוך במקום אינו נוח, אף לדעת רבי יהודה אין זה רשות הרבים

תָּא שְׁמַע, שנינו במשנה בטהרות: **שְׁבִילֵי בֵּית גִּילְגּוֹל** - עליית הר גבוהה וזקופה בארץ ישראל, **וְכַיּוֹצֵא בָהֶן, רְשׁוּת הַיָּחִיד לַשַּׁבָּת וּרְשׁוּת הָרַבִּים לַטּוּמְאָה.**

וְאֵיזֶהוּ שְׁבִילֵי בֵּית גִּילְגּוּל, אָמְרִי דְּבֵי רַבִּי יַנַּאי: כֹּל שֶׁאֵין הָעֶבֶד יָכוֹל לִיטּוֹל סְאָה שֶׁל חִיטִּין וְיָרוּץ לִפְנֵי סַרְדְּיוֹט (לפני השוטר הממונה עליו), היות וההר מאד חד וזקוף.

מַנִּי - כדעת מי שנויה משנה זו, **אִילֵימָא** - אם תאמר שזו דעת **רַבָּנַן, הַשְּׁתָּא וּמָה הָתָם** לגבי פסי ביראות **דְּנִיחָא תַּשְׁמִישְׁתָּא אָמְרִי רַבָּנַן לָא אָתוּ רַבִּים וּמְבַטְּלִי לַהּ מְחִיצָּתָא, הָכָא דְּלָא נִיחָא תַּשְׁמִישְׁתָּא, לֹא כָּל שֶׁכֵּן, אֶלָּא לָאו רַבִּי יְהוּדָה הִיא,** ומוכח שרבי יהודה סובר שכיון שלא נוח השימוש במקום, אין הרבים מבטלים את המחיצה.

דחיית הראיה

אָמַר לֵיהּ רבא: **שְׁבִילֵי בֵּית גִּילְגּוּל קָאָמְרַתְּ, יְהוֹשֻׁעַ** בן נון שהנחיל את הארץ, **אוֹהֵב יִשְׂרָאֵל הָיָה, עָמַד וְתִיקֵּן לָהֶם דְּרָכִים וּסְרַטְיָא** (דרכים גדולים בין עיר לעיר) **כֹּל הֵיכָא דְּנִיחָא תַּשְׁמִישְׁתָּא מְסָרָהּ לָרַבִּים. כֹּל הֵיכָא דְּלָא נִיחָא תַּשְׁמִישְׁתָּא, מְסָרָהּ לַיָּחִיד,** ולכן במעלות ומורדות דארץ ישראל שלא נוח ללכת שם, הרי זה שייך ליחיד,

ומה שאמרתי לגבי תל המתלקט שאם רבים בוקעים בו, הרי הוא רשות הרבים, כיון שרבים מבטלים את המחיצה, לא אמרתי זאת אלא בשאר הארצות ולא בארץ ישראל.

משנה

דעה א': עושים פסין לבאר בין של רבים ובין של יחיד, אבל לא עושים לבור של יחיד

אֶחָד בּוֹר הָרַבִּים, וּבְאֵר הָרַבִּים, וּבְאֵר הַיָּחִיד, עוֹשִׂין לָהֶן פַּסִּין, לבאר עושים פסים, מפני שלבאר יש נביעה טבעית, ואין חשש שהמים יגמרו בו, אבל לבור יש חשש שהמים יגמרו וימשיכו לטלטל על סמך המחיצות (אף שאינם מועילות כשאין מים), ולכן רק לבור של רבים עושים פסים, כיון שלא חוששים שהם ימשיכו לטלטל כשאין מים, מפני שהבור הוא של רבים, והם יזכירו זה לזה. **אֲבָל לְבוֹר הַיָּחִיד** אין עושים פסים, אלא **עוֹשִׂין לוֹ מְחִיצָה גְּבוֹהַּ עֲשָׂרָה טְפָחִים, דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא.**

דעה ב': עושים פסין רק לבאר של רבים

רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּבָא אוֹמֵר: אֵין עוֹשִׂין פַּסִּין אֶלָּא לִבְאֵר הָרַבִּים בִּלְבַד, שיש לו שתי מעלות, גם הוא באר שהמים לא נגמרים בו, וגם הוא של רבים, **וְלַשְּׁאָר עוֹשִׂין חֲגוֹרָה** - היקף חבלים **גְּבוֹהַּ עֲשָׂרָה טְפָחִים.**

מהדורה זו מתייחדת בהגשת דברי הגמרא באופן שהלומד מקבל באופן ברור את ה"צורתא דשמעתתא", נושאי הסוגיא, השיטות והראיות.

בסיום הלימוד הסוגיא ברורה לפני הלומד, מסוכמת במוחו ובליבו.

הביאור ערוך באופן שהלומד "לומד" את הסוגיא ובכך קונה קנין בדף.

הכותרות לפני כל נושא והקיטוע לכל סוגיא מהווים תוספת בהירות כמאמר חז"ל "ליתן רווח בין פרשה לפרשה".

מעלות אלו יחד עם חדשנות ההגשה והאותיות המאירות הם האבן השואבת ללומדים חדשים גם ישנים לחיבור העמוק עם מהדורה זו.

להנצחת המהדורה, מסכת או חוברת 0533129507

a0533129507@gmail.com

07775540 90 מגיל ג'

בס"ד

ניתן לשמוע שיעור 7 דפים [בשיעור אחד]

במס' 036171111 - קול הלשון

ולהקיש * 70 - 700

9771565598004 35

26/08/2020 ו' אלול תש"פ גמרא ופירושה